

తొక్కనక పదనావిత్రమ-సంప్రదమ-

శ్రీరంగార సంకీర్తనలు

అశ్వేమోచార్య ప్రాజెక్టు
తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

శృంగార సంకీర్తనలు

(తాళ్లపాక అన్నమాచార్య విరచితములు)

పరిష్కర్త

కీ॥ శే॥ గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ

ప్రచురణ

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

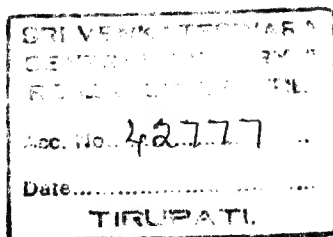
1998

ప్రథమ ముద్రణ : 1976

ద్వితీయ ముద్రణ : 1998

© తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు
తిరుపతి

ప్రతులు : 2,000

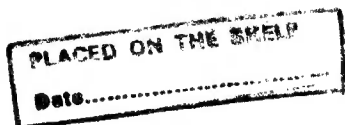
ప్రచురణ :

శ్రీ M.K.R. వినాయక్, I.A.S.

కార్యనిర్వాహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తిరుపతి.

ముద్రణ :

త్రివేణి ఆఫ్ సెట్ ప్రెస్

14/264, ఈడేపల్లి

మచిలీపట్నం - 1

ఆంధ్రప్రదేశ్

విన్నపము

ఇందరికీ అభయంబు లిచ్చు చేయి
కందువగు మంచిబంగారు చేయి //

కలియుగ ప్రత్యక్షదైవమైన శ్రీ వేంకటేశ్వరుని వైభవాన్ని, మాహాత్మ్యాన్ని, తత్వాన్ని 32,000 అధ్యాత్మ, శృంగార సంకీర్తనలుగా రచించినవాడు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు. ఇందులో మనకు సుమారు 13,000 సంకీర్తనలు మాత్రమే లభించాయి. వీరి పుత్రుడు తాళ్లపాక పెదతిరుమలాచార్యులు, మనుమడు తాళ్లపాక చినతిరుమలాచార్యులు పదకవులే ! తాళ్లపాక కవులు క్రీ॥శ॥ 15-16 శతాబ్దాలకు చెందినవారు. వీరి స్వస్థలం ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని కడపజిల్లా రాజంపేట తాలూకా తాళ్లపాక గ్రామం.

క్రీ॥శ॥ 15వ శతాబ్దంలో వైష్ణవమత ప్రచారం కోసం తిరుమలను కేంద్రంగా చేసుకొని శ్రీ వేంకటేశ్వరానికి తంగా వేలకొలది సంకీర్తనలను, ఇతర సాహిత్య ప్రక్రియలను రచించినవారు తాళ్లపాక కవులు. శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి సేవలో తరించిన ధన్యమూర్తులు.

తాళ్లపాక పదకవిత్రయంగా కీర్తిగడించిన తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల, తాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య, తాళ్లపాక చినతిరుమలయ్యల సంకీర్తనల రాగిరేకులు తిరుమలలో శ్రీవారి ఆలయంలో 'తాళ్లపాక అర'లో లభించాయి.

తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల భాండాగారం గూర్చిన మొదటి శాసనం క్రీ॥శ॥ 1530 సంవత్సరంలో కనిపిస్తుంది. తదుపరి క్రీ॥శ॥ 1545, 1547, 1554, 1558 సంవత్సరాల నాటి శాసనాల్లోను సంకీర్తనభాండాగారం గూర్చిన ప్రస్తావన కనిపిస్తుంది. ఇవి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానాల శాసనాలు.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారు క్రీ॥శ॥ 1922 సంవత్సరం నుండి తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల ముద్రణకు పూనుకొన్నారు. క్రీ॥శ॥ 1922 సంవత్సరం నుండి క్రీ॥శ॥ 1992 సంవత్సరం వరకు తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల సంపుటాల ముద్రణలో వివిధ దశలు కనిపిస్తాయి.

1922 సంవత్సరంలో తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానాలవారు రాగిరేకుల్లోని తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలను వ్రాతప్రతుల్లో వ్రాయించటానికి పూనుకొన్నారు.

1935-38 సంవత్సరాల్లో తాళ్లపాక లఘుకృతులు, తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలు సంపుటాలుకొన్ని వెలువడ్డాయి.

1947-65 సంవత్సరాల్లో తాళ్లపాక కవుల అధ్యాత్మ, శృంగార సంకీర్తనలు కొన్ని సంపుటాలు ముద్రించబడ్డాయి.

1947-1965 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో నిరాఘటంగా కొనసాగిన తాళ్లపాక పదకవుల సంకీర్తనల ముద్రణ తరువాత ఒక దశాబ్దంపాటు కొనసాగలేదు.

1975-1986 సంవత్సరాల మధ్యకాలంలో తాళ్లపాక పదకవుల సంకీర్తనలు కొన్ని సంపుటాలు వరకు, మరియు అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు కొన్ని సంపుటాలు పునర్ముద్రించబడ్డాయి.

తదుపరి 1992 సంవత్సరంలో ఒక సంపుటం ముద్రింపబడినది.

ఇంతేకాక తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల జీవిత చరిత్ర, తాళ్లపాక కవుల ఇతర సాహిత్య ప్రక్రియలను ఈ దశల్లోనే తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ముద్రించింది.

ఈ వివిధ దశల్లో తాళ్లపాక పదకవుల సంకీర్తనలను రాగిరేకులనుండి పరిష్కరించిన మహాపండితులు కీ॥శే॥ సాధు సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి, పండిత విజయరాఘవాచార్య, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, పి.టి. జగన్నాథరావు, గౌరిపెద్ది రామసుబ్బశర్మ, శ్రీయుతులు ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులుగారలు.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు 1978 సంవత్సరంలో అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ స్థాపించినప్పటినుండి తాళ్లపాక అన్నమాచార్య సంకీర్తనలకు దేశవ్యాప్తంగా విశేషవ్యాప్తి ఏర్పడింది. తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల, ఇతర తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలు సాహితీవేత్తలకు, సంగీత విద్వాంసులకు వరకవిత్వ వాణివీణా నివాదాలైనాయి. ఈ సంకీర్తనలు భక్తులకు మోక్ష మార్గాన్ని తెలిపే విశిష్టరచనలు. పరిశోధకులకు, సాహిత్యచరిత్రకారులకు కొంగుబంగారమై విలసిల్లుతున్నాయి. తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలకు సంగీత, సాహిత్య, భక్తలోకంలో నేడువున్న ఆదరణ ఎనలేనిది.

ఈ ఆవశ్యకతను గుర్తించి వివిధ దశల్లో పరిష్కరింపబడి, ముద్రించబడిన తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలను ఒక్కసారిగా సమగ్రరీతిలో ముద్రించడానికి తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానాల యాజమాన్యం సంకల్పించింది.

ప్రథమతః తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలను సమగ్రంగా 29 సంపుటాలుగా లోకానికి అందిస్తున్నాం.

తాళ్లపాక పదకవుల సంపుటాల పునర్ముద్రణ ప్రణాళిక రూపొందించుటలో సహకరించిన శ్రీ ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులుగారికి (తాళ్లపాక వాఙ్మయపరిష్కర్త) విద్వాన్ శ్రీ సింగరాజు సచ్చిదానందం గారికి (విశ్రాంత తెలుగు అధ్యాపకులు, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానాలు) ఆచార్య కె. నర్సయ్యరావుగారికి (డీన్, హ్యూమానిటీస్ & ఎక్స్ టెన్షన్ షేడీస్, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తిరుపతి) డా॥ ఆచార్య ఎం. శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగారికి (డైరెక్టర్, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాసంస్థ, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తిరుపతి) మరియు ఈ సంపుటాల ముద్రణలో సాహిత్యపరంగా నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలందించిన డా॥ముదివేడు ప్రభాకరరావు M.A., Ph.D గారికి, (పరిశోధకులు, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాలయం, తిరుపతి) హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాంజలులు అర్పిస్తున్నాము.

దీని తర్వాత తాళ్లపాక కవుల లఘుకృతులు, ఇతర కావ్యాలు వెలువరించడానికి ప్రణాళిక సిద్ధంచేస్తున్నాం.

ప్రస్తుతం వెలువడుచున్న తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల సంపుటాలు శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామివారి కృపా కటాక్షంచే భక్తజనామోదం పొందగలవని విశ్వసిస్తున్నాం.

M.K.R. వివాయక్

కార్యనిర్వహణాధికారి

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

సవేదక

(క్రీ॥శ॥ 15వ శతాబ్దంలో భక్తి, ప్రపత్తి, దేవత్య శివచార్యులను తెలిపే అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు; జీవాత్మ, పరమాత్మల ఐక్యాన్నిచాటి అమలిన దివ్య శృంగార సంకీర్తనలు రచించినవారు తాళ్లపాక కవులు. సకల దేవతా స్మరూపమైన శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి తత్వాన్ని ఎన్నోవేల సంకీర్తనలద్వారా లోకవిదితంచేసి ఆత్మకల్యాణంతోపాటు లోక కల్యాణం సాధించిన వారు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు. వీరి పుత్రుడు తాళ్లపాక పెదతిరుమలాచార్యులు, మనుమడు తాళ్లపాక చినతిరుమలాచార్యులు. శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పరతత్వంగా బానించి ఉభయ విభూతినాయకుడైన ఆ స్వామి కల్యాణగుణాలను ఎన్నోవేల సంకీర్తనల్లో కీర్తించారు. శరణాగతి తత్వాన్ని ప్రబోదించారు.

(క్రీ॥ శ॥ 15వ శతాబ్దంలో శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి నందకాంశ సంభూతుడుగా తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు జన్మించాడు. తన పదహారవయేట శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సాక్షాత్కారం పొంది స్వామి ఆదేశంతో సంకీర్తనరచనకు శ్రీకారం చుట్టి ఆనాటినుండి జీవితాంతంవరకు దినమునకు ఒక్క సంకీర్తనకు తక్కువ కాకుండా సంకీర్తన రచన సాగించాడు. పల్లవి, చరణాలతో కూడిన సంకీర్తన రచనకీతడు మార్గదర్శకుడై పదకవితాపితామహుడని కీర్తి గడించాడు. అన్నమయ్య పదాలలో సంగీతం, సాహిత్యం, భగవద్భక్తి (త్రేవేణి సంగమంలా మేళవించాయి.

శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పరతత్వమూర్తిగానే కాకుండా వివిధ ఆగమ సంప్రదాయాల్లో వినుతుడైన వైభవమూర్తిగా కూడా అన్నమయ్య కీర్తించాడు. ఆంధ్రవాగ్గేయకారుల్లో అనేక వైష్ణవ క్షేత్రాలను సందర్శించి ఆయాక్షేత్ర మూర్తులపై వివిధ సంకీర్తనలను రచించిన మనత తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులదే!

అన్నమయ్య భగవత్తత్వాన్ని అనేక జానపద గేయరీతుల్లో రచించి సామాన్యులకు అందించే ప్రయత్నంచేశాడు. అన్నమయ్య గ్రాంథిక, శిష్టవ్యావహారిక, వ్యావహారిక భాషలైలులలో సంస్కృతాంధ్ర సంకీర్తనల్ని రచించాడు. జానపదుల జీవద్భాషను సర్వతంత్ర స్వతంత్రంగా వాడి సంకీర్తనల రచనాశైలిలో తర్వాతి వాగ్గేయకారులకి మార్గదర్శకుడైనాడు.

అన్నమయ్య పదాలు శ్రీ వేంకటేశ్వరముద్రాంకితాలు. వీరి బాటను అనుసరించిన వారు తాళ్లపాక పెదతిరుమలాచార్యులు, తాళ్లపాక చినతిరుమలాచార్యులు.

ఇహపర శ్రేయోదాయకమైన తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు, ఇతర తాళ్లపాకకవుల సంకీర్తనలను భక్తజనానికి అందించాలని తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు 1978 సంవత్సరంలో సంకల్పించి అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ స్థాపించింది. అప్పటినుండి అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ కళాకారులచే గానంచేయబడిన తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల, ఇతర తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోనే కాక, ఆంధ్రేతర రాష్ట్రాలలో కూడా బహుళ ప్రచారం, ప్రాచుర్యం పొందాయి.

అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ తాళ్లపాక అన్నమాచార్య, ఇతర తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల ప్రచారం- పరిశోధన -రికార్డింగ్ శాఖల సమన్వయంతో వివిధ కార్యక్రమాలను నిర్వహిస్తున్నది. అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ కళాకారులచే వేలకొలదిగా సంగీత సభలు, పరిశోధకులచే సాహితీసమావేశాలు నిర్వహించింది. మరియు తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలను ఆడియో క్యాసెట్లుగా విడుదలచేసి బహుజనామోదం పొందింది.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానంచే 1949 సంవత్సరం నుండి ప్రతి సంవత్సరం అన్నమాచార్య వర్ణంతి ఉత్సవాలు, 1978 సంవత్సరం నుండి అన్నమాచార్య జయంతి ఉత్సవాలు జయప్రదంగా నేటికీ నిర్వహింప బడుచున్నవి. మరియు అన్నమాచార్య సంకీర్తనోత్సవాలు కుగ్రామ స్థాయినుండి మహానగరాలస్థాయివరకు జరుగుచున్నాయి. అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్ వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల

సమన్వయంతో తాళ్లపాక కవుల సాహితీ సదస్సులు నిర్వహిస్తున్నది. తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం 1978సం॥ నుండి తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల, ఇతర తాళ్లపాక కవుల సాహిత్యంపై వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల్లో పరిశోధన చేసేవారికి ఉపకారవేతనం ఇచ్చి ప్రోత్సహిస్తున్నది. ఈ ప్రణాళిక క్రింద ఇప్పటివరకు దాదాపు 50 సిద్ధాంతవ్యాసాలు సమర్పించబడ్డాయి.

తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల, ఇతర తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలపట్ల నానాటికి పెరుగుచున్న ప్రజాదరణ, మరియు 1935వ సంవత్సరం నుండి వివిధ దశల్లో ముద్రించబడిన తాళ్లపాక అన్నమయ్య, తాళ్లపాక పెదతిరుమలయ్య, తాళ్లపాక చినతిరుమలయ్య సంకీర్తనల సంపుటాలు ఏనాడో చెల్లిపోయిన కారణంగా నేడు తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల సంపుటాలు సమగ్రంగా పునర్ముద్రించవలసిన అవశ్యకత ఏర్పడింది.

పూర్వముద్రణ సంపుటాల్లోని పూర్వపరిష్కరణల పీఠికలు యథాతథంగా ముద్రించబడుచున్నాయి. పరిష్కరణ పీఠికలో సూచించబడిన సంపుటాల సంఖ్యలు పూర్వముద్రణకు సంబంధించినవి. తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల సంపుటాలు మొదటిసారిగా సమగ్రంగా పునర్ముద్రితమవుతున్నందున ముద్రణ, పాఠకుల సౌకర్యార్థం క్రమపద్ధతిలో వుండాలనే పుద్గేశ్యంతో పూర్వముద్రణ సంపుటాల సంఖ్యలు మార్చబడినవి. సంపుటాల సంఖ్యల మార్పులు ప్రత్యేకంగా పట్టికలో చూపబడింది.

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానానికి రాగిరేకుల్లో లభించిన తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనలు మొత్తం నేడు ముద్రించబడుచున్నందున సమగ్రమనే పదం సూచికంగా వాడబడింది.

భక్తిభావ విలసిల్లాల్సిన తాళ్లపాక కవుల సంకీర్తనల సంపుటాలను సమగ్రంగా ముద్రించుటకు ఆమోదించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం ధర్మకర్తృత్వమండలి అధ్యక్షులు శ్రీకలిదిండి రామచంద్రరాజుగారికి, మరియు ధర్మకర్తృత్వమండలి సభ్యులకు మా హార్షిక కృతజ్ఞతాంజలి.

ఈ సంపుటాల ముద్రణకు ఆధికారికమైన ఆమోదాన్ని తెలిపిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల కార్యనిర్వహణాధికారి శ్రీ ఎం.కె.ఆర్.వినాయక్ I.A.S. గారికి కృతజ్ఞతాంజలి.

తాళ్లపాక పదకవుల సంపుటాల పునర్ముద్రణ ప్రణాళికరూపొందించుటలో సహకరించిన శ్రీ ఉదయగిరి శ్రీనివాసాచార్యులు గారికి (తాళ్లపాక వాఙ్మయపరిష్కర), విద్వాన్ శ్రీ సింగరాజు సచ్చిదానందంగారికి (విశ్రాంత తెలుగు అధ్యాపకులు, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానాలు) ఆచార్య కె. సర్వోత్తమరావుగారికి (డీన్, హ్యూమానిటీస్ & ఎక్స్టెన్షన్ స్టడీస్, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తిరుపతి) ఆచార్య ఎం. శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగారికి (డైరెక్టర్, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాసంస్థ, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయం, తిరుపతి) మరియు ఈ సంపుటాల ముద్రణలో సాహిత్యపరంగా నిర్మాణాత్మకమైన సూచనలందించిన డా॥ముదివేడు ప్రభాకరరావు M.A., Ph.D గారికి, (పరిశోధకులు, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాలయం, తిరుపతి) మా హార్షిక కృతజ్ఞతాంజలులు.

ఈ సంపుటాల ముద్రణలో సాంకేతికపరమైన సహకారాన్ని అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల ముద్రణాధికారి శ్రీ ఎం. లక్ష్మణరావుగారికి, వారి సిబ్బందికి, తి.తి.దే పౌరసంబంధ శాఖాధికారి శ్రీ పి. సుబాష్ గాడ్ గారికి కృతజ్ఞతాంజలులు.

డా॥ మేడసాని మోహన్ M.A., Ph.D

డైరెక్టర్

అన్నమాచార్య ప్రాజెక్ట్

తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములు

తిరుపతి.

తాల్లపాక పదకవుల సంకీర్తనల సంపుటాలు

సంఖ్యా వివరణ పట్టిక - 1998

సంపుటాలు	మునుపటి సంఖ్య	ఇప్పటి సంఖ్య	సంకీర్తనాచార్యుని పేరు
అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు	1	1	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు	2	2	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు	3	3	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు	10+11(1,2భాగాలు)	4	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	12	5	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	4	6	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	13	7	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	14	8	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	15	9	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
అధ్యాత్మ, శృంగార సంకీర్తనలు	16	10	తాల్లపాక చినతిరుమలాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	17	11	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	18	12	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	19	13	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	20	14	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
అధ్యాత్మ సంకీర్తనలు	21	15	తాల్లపాక పెదతిరుమలాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	22	16	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	23	17	తాల్లపాక పెదతిరుమలాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	24	18	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	25	19	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	26	20	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	27	21	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	28	22	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	29	23	తాల్లపాక అన్నమాచార్యులు

శృంగార సంకీర్తనలు	30	24	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	31	25	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు
శృంగార సంకీర్తనలు	32	26	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు
* శృంగార సంకీర్తనలు	33	27	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు
* శృంగార సంకీర్తనలు	34	28	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు
* శృంగార సంకీర్తనలు	35	29	తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు

* తాళ్లపాక పదసాహిత్యం మొదటిసారిగా సమగ్రంగా పునర్ముద్రణచేయబడుచున్నది. ఈ సందర్భంగా సంకీర్తనల సంపుటాల సంఖ్యలు క్రమపద్ధతిలో ఉండాలనే వుద్దేశ్యంతో మార్పులు చేయబడి, పై పట్టికలో చూపబడినవి. పై పట్టికలోని మునుపటి సంఖ్య వరుసలో సూచింపబడిన 33, 34, 35 సంపుటాలు ఇంతవరకు ముద్రింపబడలేదు. ఇప్పుడు ప్రథమంగా ప్రచురింపబడుతున్నాయి. అయినప్పటికీ ప్రస్తుతం 1998 సం॥లో క్రొత్తగా 1వ సంపుటం నుండి ఇవ్వబడిన క్రమ సంఖ్యలు ఈ ప్రథమ ముద్రణ సంపుటాలకు చేర్చబడినవి. వివిధ దశలలో 5, 6, 7, 8, 9 సంపుటాలు ప్రస్తుతం 1, 2, 3 సంపుటాలుగా గ్రహింప వినతి. వివరములకు ఆయా సంపుటాల పీఠికలు చదువగలరు. ఈ మార్పును సహృదయ పాఠకులు గమనించగలరు.

శ్రీ
ప్రథమ ముద్ర

వీరి క

శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనల సముద్రమును ఈ ౧౨-వ సంపుటముతో ఈ దుటకు ప్రారంభించినట్లైనది. మొత్తము ౨౦౦౨ గల ౨ సంకీర్తనల రేకులలో మొదటి నూలు రేకులందలి సంకీర్తనలందు పరిశోధితములై ప్రకటింపబడినవి. రేకులలో ౧౯, ౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯, ౧౦౦ సంఖ్యల రేకులు మాకు లభింపలేదు. మిగిలిన సంపుటమున, ౩౧-వ రేకులోని మూడవ సంకీర్తన మొదలు ౬౦ వఱకుగల రేకులలోని సంకీర్తనలన్నియు కీ॥ శే॥ శ్రీ ప్రభాకరకావ్యిగారి కీ॥ మీదుగా పరిశోధితములై ప్రచురింపబడినవి. తక్కిన సంకీర్తనలన్నియు ఈ సంపుటమున క్రమముగా చేర్చబడినవి. ౧౧-వ సంపుటమందువలె ఇందును సాధారణపురేకులు (సా-రే.), నిదురేకులు (ని-రే.), పెద్దరేకులు (పె-రే.), తంజావూరి సరస్వతీ భండారపు వ్రాతప్రతి (తం-ప్ర), శ్రీ తాళ్ళపాక వేంకట శేషాచార్యులవారింటి వ్రాతప్రతి (తా-వెం.)-అను నైదు మూలములను పోల్చి సరిచూచి పాఠములను నిర్ణయించితిని. పాఠ భేదములు క్రింద సూచింపబడినవి.

అధ్యాత్మసంకీర్తనలు ఏబదిదేబది రేకులలోనివి ఒక్కొక్క సంపుటముగా ఇంతకుముందు ప్రచురణకెక్కినవి. ఇకముందు శృంగార సంకీర్తనలు నూరునూరురేకులవి ఒక్కొక్క సంపుటముగా చేర్చి ముద్రించు సంకల్పమున్నది. ఈ మహాకార్యము త్వరగా సాగుటకిది కొంతయుపకరించునని, సంపుటములుగూడ చేతికందముగా అందు పాటుగా నుండగలవని, నానమ్మిక.

1937-వ సంవత్సరమున శ్రీ తిరుమల - తిరుపతి దేశస్థానముల వారు ప్రచురించిన 'The works of Thallapaka poets, Vol. III' అను సంపుటములో అవక్రమముగా ప్రకటితములైన అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనలు ఈ సంపుటమునుండి యథాక్రమముగా పరిశోధిత పాఠములతో వెలువడుచున్నవి.

శృంగారరసవిధులు వివిధజాతీయ దేశీయభాషావిశేషములకాకరములు. కనుక "విదితార్థగ్రామ్యైక్తులు - పదిలముగాఁ బొంకమెఱిగి వలుకఁగఁ జెల్లు" అనుటయు, "ఉచితభాష పదములఁ జెల్లు" అనుటయు అన్నమాచార్యుల యభిప్రాయమని చింతితులమలాచార్యుడు 'సంకీర్తనలక్షణము' న తెలిపినాడు. (ప్ర. ౫౫, ౫౬). మరి వ్యాకృతము అవ్యాకృతమునైన భాషను 'ఇదం బ్రాహ్మమిదం శ్చత్రం' అన్నట్లు నిర్లక్ష్యముగా లొంగఁదీసుకొని ప్రయోగించు సిద్ధహస్తుడు అన్నమాచార్యులు. ఆయనరసావేశముతో పాడిన పాటలు వివి వ్రాతకెక్కించిన వారు. రేకులపై చెక్కునప్పుడు చెప్పినవారు. చెక్కినవారును శబ్ద స్వరూపములు సంధులు మొదలగు విషయములందు వారి వారి వ్యుత్పత్తికిని అధ్యాసమునకును తగినట్లు ఎన్నోమార్పులు చేసియుండక తప్పదు. అరసున్నది. బండితాల ప్రయోగవిషయమున వద్దతియు వట్టుదలయు రేకులు గీసినవారికున్నను వ్యుత్పన్నమైన నియమమున్నట్లు గానరాదు. రేఫఅకార నిర్ణయమును ఎంతో శ్రద్ధతోచేసి విరించిన పెద్దతిరుమలాచార్యుల ఆద్యక్షత క్రిందనే జరిగిన యీ రేకుల రేఖనములో ఆ రెంటి విషయమునఁ గానవచ్చు అవ్యవస్థ వింతగా తోచక పోదు. ని-రే ల లోని పాఠములు సా-రే ల లోను వానిలోనివి పె. రే. లలోను కొంత కొంత నవరించినట్లున్నవి. ఇట్టిస్థితిలో అన్నమాచార్యులనుగ్రహించిన శబ్దరూపముల యాథాతథ్యము నిర్ణయించుట అసాధ్యము. ఆ కాలపు శబ్దముల వ్యవహారస్వరూపము తెలియుటకై ప్రాయశః ఆయా రూపములట్లున్నే ఇందు విలువరింపఁబడినవి. నేటి పఠనరీతికనువుగా కొన్ని చిఱుమార్పులు మాత్రము చేయక తప్పినది గాదు.

అన్నమాచార్యుల శృంగారభావనలు అధ్యాత్మికముగా అసాధారణములైనవి. అధిభౌతికముగా ~~ఇత~~ యనుభవములును అట్టివేయని యూహింపవచ్చును. కనుక ఈ శృంగారసంకీర్తనలలో ప్రతిఫలించిన పురుషోత్తముడగు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని విశ్వశృంగారలీలలు, ఆ నిరంకుశ ప్రవాహములో ఈడ్రులాడుచు తలమునకలై తనుకులాడు విశ్వజీవనాయకల వింత వింతలైన అనుభవాలు, వానిని వెలునఱుచు వివిధములగు సందర్భములు, వాక్యములు, పదములు, — అన్నియు అసాధారణములుగానే యుండుట యందాశ్చర్యమేమియులేదు. యథాశక్తిగా ~~వాని~~ తెలిసికొని సంతరించు ప్రయత్నమిందుచేసితిని. కాని ఎన్నో సందేహములు నిర్దుత్తరముగా నిలిచినవి. పరిశోధనరసికులకు ఇక ముందు ఎంతోపని యిందు గలదు. భావుకులైన పండితులును గాయకులును ఈ రచనల రసానుభవమును ప్రజలకందఱికిని పంచిపెట్టవలసిన పూటకాపులు.

ఈ కార్యము నాచే ఇంతవఱకు చేయించినది, శ్రీ తిరుమల తిరువతి దేవస్థానముల నిర్వాహకులగు శ్రీ చెలికాని అన్నారావుగారి నిర్దేశకుక దయయని. ఈ శ్రీనివాసకైంకర్యమును పలమును వారివేయని, చెప్పుట వునరుక్తి. దీనిని కుదిదాకించు నవకాళము గల్పించి శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు వారి ననుగ్రహించుఁగాక!

శ్రీ తిరుమల ~~తిరువతి~~ దేవాలయ ముద్రాళాలవారు దీనినింత యందముగా ముద్రించి నా ధన్యవాదములకు పాత్రులైరి.

శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రార్థనాధ్యక్షుని
పరిశోధనాలయము, తిరువతి.
4—19—1953.

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణకర్మ.
పంగిత వాఙ్మయ పరిశోధకుడు.

శోధనిక

పీఠికలో

పుట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
౯	7	అన్నమయ్య అన్నట్లు	అన్నట్లు అన్నమయ్య

గ్రంథములో

■ పాదదీపిక సంఖ్య 5 (పుటనోట్)	తమిసీ	తిమిసీ
7	అకే	అకె
54	పాదదీపిక *నిరతంతయోర్నికృతిర్నాస్తి నిరతంతయోర్నికృతిర్నాస్తి:	
188	.. మానుపంటివాడు బుద్ధుడా ■ మానుపంటివాడుబుద్ధుడా	
202	- ■ బంటు	■ బంటు
228	.. ■ అది	■ అది
237	.. గోరు + అది	గోరు + అది

గమనిక :- అచ్చు పాఠదగుటచే అక్షరస్వరూపములు అక్కడక్కడ స్పష్టముగ నుంటున్నవి.

ద్వితీయ ముద్రణ

ప్రీతి క

ప్రస్తావన :-

పూజ్యపాదులు శ్రీమాన్ రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు 4-10-1958 న ప్రకటించిన పబ్లికేషన్ల సంపుటమిది. దీనితోనే రాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు ప్రారంభమైనవి. ఇందు శృంగార సంకీర్తనలు ఒకటవ రేకునుండి ముప్పైయొకటవ రేకులోని రెండు కీర్తనలు కలిసి 174 కీర్తనలు, అపై 61వ రేకునుండి 95 వరకు గల 35 రేకులలోని పాటలు 208 వెదసి 580 కీర్తనలు ముద్రితములగుచున్నవి. 31వ రేకులోని మూడవ పాటనుండి 60 వ రేకు పూర్తిగానున్న పాటలను కీ. శే ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1947 వ సంవత్సరమున వార్షిక సంపుటమున ప్రకటించినారు.

అన్నమాచార్య శృంగార సంకీర్తనల రేకులలో GF, FE, F2, F3, FF, G00 సంఖ్యలుగల రేకులు దొరకలేదు. ఈ సంకీర్తనల రేకులు మూడు తరగతులుగ నున్నవి. 1. శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 15వ అం. పొడవు, 7 అం. వెడల్పుగలవి (సా. రే.) సాధారణ రేకులని, 2. తాళపత్రాకృతితో 18 అం. పొడవు, 2వ అం. వెడల్పుగలవి (ని. రే.) నిడుదరేకులని, 3. 28 అం. పొ. 10 అం. వె. గలవి (వె.రే.) పెద్ద రేకులనియు వ్యవహారములో నున్నవి. కుండలీకరణములో చూపిన అక్షరమాలలు అయా తరగతులకు చెందిన రేకులకు సంకేతములు

సా. రే.లోని పాటలే ని. రే; వె. రే.లో గూడ కొంత పాతభేదములతో నున్నవి. మొదట తాళపత్రాకృతి రేకులలో

ప్రాసీ అవి అస్థిరములని తుచి మరల సా. రే.లలో ప్రాసినట్లును, విచారు పె. రే.లను ఒక కడియముతో గ్రుచ్చి యాత్రాస్థలములకు ఎత్తుకొనిపోవుట కనువుగా నిర్దేశించినట్లును పెద్దలు చెప్పుచుందురు.

శ్రీ కర్మగారు ■ సంపుటమునందలి పాటలన్నింటిని ముతై అగులరేకులతో మరిరెండు వ్రాత ప్రతులతో సంప్రదించి పాత భేదములను పాదదీపిక (Foot note) లో చూపుచు వెలువరించినారు. ఇది అనితర సాధారణమైన కార్యము.

అన్నచూచార్కుల కృతులను తెలుగు M.A. వారికి విశిష్ట పాఠ్యభాగముగ నిర్ణయించుటచే శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారి అధ్యక్ష సాహిత్య పీఠి, అన్నమయ్య వాఙ్మయమునంగమగల కక్కి, దీనిని గడ్డకు తీసుకొని గావలెనను దొడ్డ సంకల్పము మిగుల కొనియాడ దగియున్నది.

పాఠ్యకి మొదలు తమవరకు గల సంస్కృత వాఙ్మయమును, కవిత్వము మొదలు శ్రీనాథునికి ముందు వరకు గల తెలుగు సారస్వతమును అపోళనము పట్టి స్వతంత్ర ప్రతిభావ్యుత్పత్తులతో పలు విధములగు కావ్యరీతులపై చేయివేసి కాము నడచిన సాహిత్య పీఠులందంతట సాటిలేని వారని కీర్తిగాంచి, ప్రబంధకవులకు - చాళి దాత్యకవులకు తమసారస్వతప్రసాదమును పంచిపెట్టినది ■ తాళ్లపాక వంశము. వీరి సాహిత్యము ఎక్కువ భాగము పద వాఙ్మయమగుట చేతను, వీరి వాఙ్మయమంతయు చాగిరేకుల కెక్కి వేంకటేశ్వరుని ఆలయమన ఒక మూల అరలో చాల కాలము అక్షాతవాసము చేయుటచేతను దీనికిప్పటికి రావలసినంత ప్రసిద్ధి రాలేదు.

శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయమువారు పై విధముగ సంకల్పించుటచే ఈ సాహిత్యమునందలి మగ్గుములు కాలక్రమముగ చాల కైట పడగలవు.

మన విశ్వవిద్యాలయము తెలుగు M.A. విద్యార్థులకు చాలి
వన్ని పూర్వ ముద్రణప్రతులు తేనందున ■ ద్వితీయ ముద్రణము
అవశ్యకమైనది. విశ్వవిద్యాలయమువారి కోరికను గౌరవించి శ్రీ
తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానమువారు ■ ద్వితీయ ముద్రణమునకు
మిక్కిలి ప్రాధాన్యమిచ్చి అన్ని పనులకంటె ముందు ■ ముద్రణము
సాగించినారు. శ్రీనివాసుని కృపతో ■ యుభయుల సంకల్ప-
బలము ఫలించి అన్నమాచార్య సారస్వత సౌరభము నేల వాలుగు-
చెఱుగుల నెరసి పండి పరిమళించుగాక!

శ్రీ అన్నమాచార్య చరిత్ర :

శ్రీ అన్నమాచార్యులు పుట్టుకతో నందవరీక స్వార్థ భాహ్మణ
కాళుకు చెందినవారు. ■ నందవరీకులందఱును ఋగ్వేదులు;
అశ్వలాయన సూత్రులు. ■ తాళ్లపాకవారిది తారద్వాజ గోత్రము.
■ యింటిపేరుతో అన్య గోత్రములవారు గూడ ఉన్నట్లు తెలియు
చున్నది.

నందవరీకులు :-

■ నందవరీకులందఱును పదియవ శతాబ్దమున కాళినుండి ఆంధ్ర
దేశమునకు వలస వచ్చిన కుద్ధవైదిక బ్రాహ్మణులు. వీరి చరిత్రమిట్లు
చెప్పుచున్నది¹ :-

నేటి కర్నూలు మండలములో “బనగానిపల్లి - పాణ్యం”ల
మధ్యనున్న నందవరమను గ్రామము రాజధానిగా పదియవ శతాబ్దమున
నందుడనెడు రాజు పాలించుచుండెను. అతనికి, నిత్యము ఉపకార
మున కాళింగంలో స్నానముచేసి తెల్ల వారకమును పే ■ గ్రామమును

1. డా. చాదేశ్వరీ మాహాత్యము, గివి(ను)పల్లి రామప్పకవి,

చేరునట్టి సిద్ధికావలెనని ఒక పేరాన యుండెనట. దత్తాత్రేయసిద్ధుని వాన మంత్రశక్తిగల పాదుకలను సంపాదించి అసిద్ధుడే తెల్పిన ఒక సారంగము త్రోవతో కాళివెల్లి స్నానముచేసి సూర్యోదయమునకు ముందే ఇల్లు చేరుచుండెను. సిద్ధుని ఆదేశముతో తన భార్యకుగూడ చెప్పక ఆమెకును తెలియకుండనే ఆ పని సాగించుచుండెను. ఒక వాడు ఆమె ఉపాకాలమున మేల్కొని పడకపై భర్తను గానక పరి తపించి అతని గుట్టు తెలిసికొన్నది. తానుగూడ కాళి స్నానమునకు రావలెనని మగనితో మారాముచేసి వెల్లి స్నానము చేసెనట. స్నానమైన తరువాత ఆయమ ఇంటికి మారమగుటచే మంత్రప్రభావము పరిచేయక రాజు తన భార్యతోగూడ అచ్చటనే నిలిచిపోవలసిన స్థితి యేర్పడినది. అప్పుడచ్చట స్నానముచేయుచున్న బ్రాహ్మణులను చూచి “నా సంకల్పము ప్రకారము ఉదయమునకు ముందే మమ్ము ఊరు జేర్చుమహిమోపేతులు ఎవ్వరైన మీలో కలరా? అట్లైన మమ్ము కడతేర్చుదు” అని ప్రార్థించెను. వారు దానికి సమ్మతించగా మీరు కోరిన దేరైనను నేనివ్వగలనని చాముండేశ్వరీ ఘట్టమున దేవీ సాక్షిక ముగ వాగ్దానము చేసెను. వారు, మాకాయవసర మిప్పుడు లేదు; కొలది కాలములో మహాజామము రాబోవుచున్నది; అప్పుడు మేము మీకడకువచ్చి మీసాయము పొందగలమనిరి. తరువాత వారు చెప్పినట్లు జామమురగా ఆసాయముచేసిన బ్రాహ్మణ కుటుంబములలో కొందరు పెద్దలు నందవరమునకు వచ్చి “చెప్పినమాట గుర్తు చేసి సాయము చేయుమని రాజును వేడిరి. రాజు, “నేను మీకెప్పుడు చెప్పితిని? దీని కేరైనము సాక్షి?” అని ప్రశ్నింపగా వారు కాళికి తిరిగివచ్చి తాము కొలిచెడి చౌడేశ్వరీ (చాముండేశ్వరీ) దేవిని సాక్ష్యము కోరగా ఆమె, “మీరు ముందుకు నడచుచుండుదు; వెనుకకు తిరిగి చూడరాదు; అట్లెవ్వరైన ఎక్కడదైన తిరిగి చూచిన నేనచ్చటనే నిలిచిపోదును.” అని ఖండితముచేసి చాళివెట్టవచ్చి రాజు నకు యథార్థ విషయము తెలిపి రాజుగారిచే నందవరమును గ్రామమును

అశ్రాహ్మణులకు ధారాదత్తము చేయించి వారందరి ప్రార్థనపై ఆ-
దేవి నందవరముననే స్థిరపడి పోయినదట. కావుననే కాళిలోని
చౌడేశ్వరీదేవాలయము నేటికిని కూన్యగర్భాలయముగ నున్నదని
వాడుక.

వీరు కాళినుండి వచ్చునపుడు జామపీడితుడైన దుగ్గన
అప్పయ్య అను ఆరువేల సియోగి శ్రాహ్మణులొకరు సకుటుంబముగ
వీరితో కలిసివచ్చి నందవరముననే స్థిరపడియుండెనట. ఆనాటి ■
శ్రాహ్మణ కుటుంబముల ఇండ్ల పేర్లన్నియు వేదశాస్త్ర పురాణములతో
'మహాభాష్యం', 'కాణాదం' ఇత్యాదిగా ఈ నాటికిని రికార్డులలో
దొరకుచున్నవి. కావున వారందరు ఆనాటికి శుద్ధవైదికశాఖకు
చెందినవారే. కొంతకాలమునకు, తమతో వచ్చిన దుగ్గన అప్పయ్య
అను నశకు తన కుమార్తెను ఈ కుటుంబములలో నెవ్వరికో పెత్తనము
చేసి స్వీకరింపుడని ప్రార్థింపగా వీరు మేనున్యశాఖలో పెండ్లియాడ
మని తిరస్కరించిరట. దానితో తనకు వేరుఆశ్రయము లేక ఆ
అప్పయ్య తన కుటుంబముతోహా ఆశ్రమాత్య చేసికొని బ్రహ్మ-
రక్షస్సుగా మారి వీరిని బాధింప జొచ్చెను. వీరాబాధపడలేక తమ
కులదైవమగు చౌడేశ్వరిని ప్రార్థింపగా ఆమె బ్రహ్మహత్యాదోష
ముతో మీ మహిమ పొల్లుపోయినది. మీరికపై లౌకిక వృత్తులను
(కరిణికం వగైరా) చేపట్టి నన్ను మరువకుండ కొలుచుచు గా భక్తు
లగు తొగటవీరులకు దేవులై బ్రతుకుదని ఆదేశించినదట. అది
మొదలు ఈ వైదికశ్రాహ్మణ కుటుంబములన్నియు నందవరీకులు అను
నియోగిశ్రాహ్మణులుగా ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపబడుచున్నారు.
నిజమునకు వీరు శుద్ధవైదికశాఖకు చెందినవారు. నందరాజుచే కొని
రాబడిన వైదికులుగావున 'నందవైదికులు' అని, నందవరమున నెల
కొన్నవారు గావున 'నందవరీకులు' అని ఈ రెండుపేర్లును నేటికి
తడబాటులోనున్నవి. ఆనందవరీకశాఖకు చేరిన కుటుంబమే మన

తాళ్లపాక వారిది. క్రమముగా వీర్లయింటి పేర్లన్నియు గ్రామనామ ధేయములతో సిద్ధములై వ్యవహారములోనున్నవి.

ఈ తాళ్లపాక అన్నమయ్య జన్మస్థలము వేటి కడపటిల్లా, రాజంపేట తాలూకాలోని తాళ్లపాక అను గ్రామము. అదే వీరి యింటిపేరుగ నిలిచినది. ■ ప్రదేశమంతయు ఆనాటి వ్యవహారము ప్రకారము పొత్తిపినాడులోనిది. అన్నమయ్య తల్లి లక్ష్మమాంబ తండ్రి నారాయణమూరి. నారాయణమూరికి చాలకాలము సంతానము కలుగకుండుటచే అదంపతులు మన వేంకటేశ్వరునకు ముడుపు గట్టిరట. ఆనాటి రాత్రి వారికి కలలో స్వామికాలి యుడెలు. స్వామివారికటారు (కత్తి) దర్శనమిచ్చినవి. వాని ప్రసాదమే మన అన్నమయ్య. శ్రీ స్వామివారి చిరుగజ్జల ప్రభావమే అన్నమయ్య సంగీత సాహిత్య కళారాశియగుటకు కారణము కావచ్చు. పన్నిద్దరాళ్వారులలో ఒకరగు పేయాళ్వారువలె అన్నమయ్యయు స్వామినందకాంక్షమను ప్రసిద్ధి గలడు. నారాయణమూరి-దంపతుల కలలో స్వామివారి కటారు దర్శనమిచ్చిన ఫలితమిదియే కావచ్చు. 'అన్నం బ్రహ్మేరి వ్యజానాత్' అను శ్రుతి ప్రకారము నారాయణమూరి ఋబ్రహ్మవాచకముగా తన పుత్రునకు 'అన్నమయ్య' అని నామకరణము చేసినారు.

¹ అన్నమయ్య జన్మకాలాది చర్య:

అన్నమయ్య క్రీ. శ. 1424 క్రోధి సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు విశాఖా నక్షత్రమందు జన్మించినట్లు కీ. శే. ప్రభాకర కాష్ఠిగారు పేర్కొనియున్నారు. శ్రీ కాష్ఠిగారే, వేంకటేశ్వర వచనములకు పీఠిక వ్రాయుచు (1945, పీఠిక - పుటలు, 12, 18) అన్నమయ్య జన్మకాలము క్రీ. శ. 1408 అని వ్రాసి, అన్నమార్య చరిత్ర పీఠిక (1940, పీఠిక - పుటలు, 2, 8)లో దానిని వహరించి

1. 1424 - 1508 అని కీ. శే. ప్రభాకరకాష్ఠిగారు.

1408 - 1444 అని వాయునాథుడు.

క్రి. శ. 1424 అని వ్రాసినాడు. దాని వేటూరి అనందమూర్తిగారు
 “తాళ్లపాక కవుల కృతులు, వివిధ సాహిత్యక్రియలు” అను గ్రంథ
 మున (పుటలు 80 నుండి 88 వరకు) దీనినే బలవరచుడు శ్రీసాధు
 సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారి¹ నిర్ణయమును, శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారి²
 నిర్ణయమును త్రోసి వుచ్చిరి.

అసలు రేకులపై నున్న వాక్యమిది:— “స్వప్తిశ్రీ జయాభ్యు
 దయ కాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౩౪౬ అగు నేటి త్రోడి సంవత్సర
 వందు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు అవతరించిన పధ్యాయ యేండ్లకు
 తిరువేంగళనాథుండు ప్రత్యక్షమైతేను అది మొదలుగాను కాలివాహన
 శక వరుషంబులు ౧౪౨౪ అగు నేటి దుందుభిసంవత్సర ఫాల్గుణ
 బహుళ ౧౨ నిరుధానకు తిరువేంగళనాథుని మేడను అంతముగాను
 తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు విన్నపము చేసిన శృంగార సంకీర్తన
 ములు.”

ముందు చర్చించిన వారందరు ఇందలి వాక్యనిర్మాణ పద్ధతిని
 ఁట్టియే చర్చ సాగించినట్లు చెప్పినారు. నాయభిప్రాయమిది:—
 ఈ వాక్యము జన్మనిర్మాణము అను తెలుపుట శేర్పడినదికాదు.
 అతని జీవితకాలములో పది సారిభూతమైన సమయమో దానిని
 తెలుపుటకే పర్పడినది. జన్మప్రభృతి ఁదహారేండ్లవరకు గడచిన
 కాలము సారహీనమైనదనియు, పదహారవ యేట తిరువేంగళనాథుడు
 ప్రత్యక్షమైన తర్వాత, అతనిపై దినమునకు ఒక్క కీర్తనమునకు
 తక్కువ గాకుండ స్వామిని కొనియాడిన కాలమే సారభూతమైన
 దనియు, అపని నిర్మాణ దినమువరకు సాగినందున నిర్మాణ దినము
 మాత్రము (దుందుభి-ఫాల్గుణ-బహుళ ౧౨) లెక్కకు వచ్చినదనియు
 తెలుపుటే ఈ వాక్య పరమార్థము. కావున రేకులపై గనపడు 79

1. T. T. D. ఎన్క్లవికర్ రిపోర్ట్, P. 288.

2. అంధ్ర కవి తరంగిణి, వంశ- P. 133.

సంవత్సరములతోపాటు సారహీనముగ గడచిన 18 సంవత్సరములు కలిస్తే 95 సంవత్సరములు ఆతని జీవితకాలమని తేలినది. 1408 విరోధి వైకాట శుద్ధ పూర్ణిమ వికాళా నక్షత్రమున జన్మమనుట నబబు. విరక్తుడగు అన్నమయ్య ఈ విధముగ లెక్కించెననుట సమజసము.

ఈ వాక్యమునందు రెండు 'నేడు' శబ్దములున్నవి. ఒక 'నేటి త్రోధియందు' తిరువేంగళ నాథుడు ప్రత్యక్షమైనాడు. మరియొక 'నేటి దుండుర్' వరకు ఈ సంకీర్తన రచన సాగినది. ఇది సారభూతమైన కాలము. ఈ రెండు నేడులు, అనంతప్రభవాది సంవత్సరములలో ఒకటి స్వామి దగ్ధమునకు, మఱియొకటి తన నిర్యాణమునకు గురుతుగా ప్రస్తావించబడినవి. 'నేటి త్రోధియందు' అన్నది క్రియ నవేషించు చున్నది. 'ప్రత్యక్షమైతేను' అన్న క్రియ దీనికి పూరకము. ఎప్పుడు? అను నాకాంక్ష - ఎదురగుచున్నది. 'అవతరించిన పదారు యేండ్లకు' అన్నది సమూహానము. అవతరణము 'ముందే జరిగినదన్నమాట. 'అవతరించిన' అను ధాతుజ విశేషణము 'పదారు యేండ్లకు' అను పదముతో సమనించి సుఖశాన్ద్యముగా అర్థము పొసగుచున్నది. ఇట్లన్వయించుట దూరాన్వయమని పెద్దలెందుకు వాకొనిరో తోచ కున్నది. అవతరణమే వాక్యమున చెప్పదలచినచో 'అవతరించినకా' అనిగదా యుండవలెను! ఈ విధముగా అన్వయించుటచే అన్నమయ్య తన మనుమలకు బ్రహ్మోపదేశము చేసెనను చారిత్రకాంశము సుపరిష్కృతమగుచున్నది. దీనికై శ్రమపడి సమన్వయము మనము చేయ వలసిన పనిలేదు. ఇంతకూ అన్నమయ్య దృష్టిలోనే అసారభూతమైన పదహారేండ్ల వయసునకై చేసిన వాకొలాపాలమూ అసారమే. కాలమూ, పెద్దలూ దీనిని గుర్తింపగలరు.

అన్నమయ్య అడ్డాలిడ్డదై యున్ననాళ్లలోనే తిరుమలప్ప ప్రసాదమని చెప్పకుంటే ఉగ్గుచూడా త్రాగడట. కొంచెమెదిగి ఐదేండ్ల

వాడై సా డన్నమయ్య, నారాయణమూరి, శంకరాచార్యులకువలె ఈతనికి ఐదవయేటనే ఉపనయనము చేయించినారు. “నవమే త్వామహ్మం పంచమే బ్రహ్మవర్చసకావమ్” అను స్మృతి ననుసరించి, తన కొడుకు బ్రహ్మవర్చస్వి కాగడని నారాయణమూరి అట్లు చేసియుండును. ఉపనయనమై గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసమునకు చేర్చిరి. అది వట్టిశాస్త్రగుర్యాదగనే నడచినది. “ప్రవేదిరే ప్రాక్ష-జన్మవిద్యాః” అన్నట్లు అన్నమయ్య కన్నివిద్యలు తమకు తామేవచ్చి నాలుకకొన నాట్యమాడసాగినవి. విద్యాభ్యాసకాలము ననే కవితా-వనిత వీరికొగిటి కొడిగినట్లున్నది. ఆచార్యుండియే అన్నమయ్య సంకీర్తనలు పాడి ఆడుచుండెడివాడట. ఆయన జడినదికట, పాడినది పాటగా లోకులు మెచ్చి కీర్తించుచుండిరట. భగవచ్చక్తి కసాధ్యమైనది లేదను అస్తికాలెవ్వరును ఈ విషయమునందు వింతపడరు.

రానురాను అన్నమయ్యకు శ్రీనివాసునిపై మమలు బలియు చుండెను. పూర్వజన్మ సంస్కార ఫలముగ ఒకనాటి వేకువన అన్నమయ్యకు కలలో స్వామి దేవాలయము, గోపురము, బంగారువాకిళ్లు, గర్భాలయము, అందు శశకోటితేజముతో వెలుగు స్వామిమూర్తి దర్శనమిచ్చి తన్నురమ్మని పిలిచినట్లుండెనట.

భూపాలం

ఇవ్వడిట కలగంటి నెల్లలోకములకు।

వప్పడగు తిరువెంకటాద్రికుఁ గంటి

॥ వల్లవి ॥

అతిశయంబైనశేషాద్రినిరము గంటి।

ప్రతిలేని గోపురప్రభలు గంటి।

శశకోటిహార్యతేజములు వెలుగఁగఁ గంటి।

చతురాస్యుఁ బొడగంటిఁ జయ్యవ మేలుకంటి

॥ ఇవ్వు ॥

తన కర్మకర్తవాదకాంక్ష లిరుగడఁ గంటి ।

మనమైనదీపసంఘములు గంటి ।

అనుపమమణిమయమగుకీరీటము గంటి ।

కనకాంబరము గంటిఁ గ్రక్కవ మేలుకంటి

॥ ఇప్పు ॥

అదురైన కంఠచక్రాదు లిరుగడఁ గంటి ।

సరిలేని యభయహస్తము గంటిని ।

నిరువెంకటాచలాదిపునిఁజూడఁగఁ గంటి ।

హరిఁగంటి గురుఁగంటి నంతట మేలుకంటి

॥ ఇప్పు ॥

అర్చా. సం. ౩ వ తేట

ఈ పాట వైచరిత్ర వాక్యమునకు సాక్షి. వెంటనే ఇంటివారికి చెప్పక ఒంటరిగా తిరుమలకు పయనమై తన యూరిసుండి కాలి నడకతో దిగున తిరుపతి చేరి, అందలి గ్రామదేవతకు నమస్కరించి, జనాటి వేకువన కొండకు పయనమై అలిపిరియొద్ద నున్న చింతచెట్టుకు, ఆ చాపల నున్న నృసింహస్వామికి మొక్కి, జాము ప్రొద్దెక్కునంతకు మోకాళ్ల పెట్టు చేరి, అప్పటికి కలిగిన బడలికతో సొమ్మసిలి నేల వ్రాలి పోయెనట. జగన్మాతయగు అలమేలుమంగ ఆ మైకములో నున్నవానిని లేపి తన కడగంటి చూపులతోడనే ఆతని బడలికలు దీర్చి “నాయనా! ఈ కొండ సాలగ్రామ మయము. దీనిని చెప్పకాళ్లతో ఎక్కరా” డని చెప్పెను. ఆ యూరడింపునకు తనిసి అన్న మయ్య జగన్మాతవై వేంకటేశ్వర మకుటముతో ఆకుధారగా ఒక శతకము చెప్పెను. ఆపై చెప్పలు వదలి ఎక్కి మెల్లగా కొండ చేరి చూడదలచిన స్థలములన్నియు చూచి ఆ రాత్రి నివసించి మరు నాడు వేకువన కోనేటిలో స్నానముచేసి పండ్లెండు నామములు ధరించి దేవళమునకు పోగా గుడి తలుపులు కాళమువేసి యుండిరట. అన్నమయ్య స్వామిని శతకముతో కీర్తింపగనే తలుపులు తమకు కామే వీడెను. వైభావసులీతని మహిమ గుర్తించి స్వామి దర్శనము

చేయించి స్వామి ససాదమిచ్చి గౌరవించినారు. ఇట్లు స్వామి నాథుడెన్ని దినములు నేవించెనో, ఎప్పుడు స్వామి వ్రత్యమాయెనో తెలియదు. ఒకనాడు విష్ణునామధేయుడైన యతికి స్వామి కలలో ప్రత్యక్షమై “నావాడొకడు రేపు నీకడకు వచ్చును. అతనికి నీవు చక్రాంకనము చేసి పంచసంస్కారములతో వైష్ణవ దీక్ష నిప్పించు” మని చెప్పెనట. అతడు వెరగంది లేచి ఉదయముననే తన నిత్య-కృత్యములు దీర్చికొని శంఖచక్ర ముద్రలు చేతనూని అన్నమయ్యకై అట్టులు చాచి చూచుచుండెను. ఇంతలో స్వామి కలలో చెప్పిన-గుర్తులతో అన్నమయ్య ఆయతి ముంగిలి చేరగనే అతడానందపడి అన్నమయ్యకు చక్రాంకనాది పంచ సంస్కారములు చేసి వైష్ణవదీక్ష ఇచ్చెనట. నాటినుండి అన్నమయ్య అన్నమాచార్యులయిరి. ఆపై గురువుగారి ఆసతితో ఊరికిపోయి పెద్దలమాట మేరకు తిరుమలక్క (తిమ్మక్క), అక్కలమ్మల నొకే సారి వివాహమై అహోబిలమున శతకోపయతిచే శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమగు విశిష్టాద్వైతమును సమగ్రముగ నభ్యసించి, తన జీవితమంతయు మతప్రచారమునకే అంకితము చేసినారు.

విరక్తుడు హరిభక్తిప్రణయణుడు అగు అన్నమయ్య మహిమలూ, సాహిత్యమూ నానాటికి బలిసి దేశమంతట వ్యాపించినవి. ఆనాళ్లలో కడప మండలము “టంగుటూరు”ను రాజధానిగ చేసికొని రాజ్యమేలుచుండిన సాళువ నరసింహరాయలు అన్నమయ్య కీర్తి విని ఆయనను తన యాస్థానమునకు పిలిపించుకొని అతనిచే పాడించి అనందించి కాంచనాంబరా భరణాదులతో సత్కరించెనట. రాజుగూడ హరిభక్తి గలవాడుగదా యని అన్నమయ్యయు అతని పిలుపును మన్నించి చేసిన సత్కారమును శ్రీనివాసప్రీతిగ స్వీకరించెను. ప్రతిదిన-మాస్థానమూ, సంకీర్తనలగానమూ, సాహిత్యగోష్ఠి సాగుచుండెను. ఒకనాడు, అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరునిపై శృంగార రసవాహి

నిగా రచించిన - “ఏమొకో చిగురుటసరమున” (12 సం. 82 వ పాట) అనుపాట పాడుటయు, సభయంతయు నిలుపులేని తలయూపు లతో మెచ్చుకొనటయు జరిగినది. కొందరినపాట విని తుంబురుడో, నాగదుడో అవతరించెననియు, కొందరిన కవితను గుర్రెరిగి కాళి దాసుడే జన్మించినా డనియు కొనియాడుచుండిరి. ఆ పాట వినిన రాజు ఆనందపరువగుడై అన్నమయ్య నభినందించి “ఇట్టి కీర్తనము నాపై నొకటిరచింపు” మని ప్రార్థించెనట. వెంటనే అన్నమయ్య రెండుచేతులతో చెవులు మూసికొని “శ్రీహరి! పరమపతిప్రతాపావ ముతో శ్రీహరిని కీర్తించు నాజిహ్వా మానవుని కీర్తింపజాల” దనెను. తోడనే రాజుకు ఎవలోని కోపము ముక్కుపై నెదురైనది. నెచ్చెలి వనిమెచ్చి ఒక కీర్తన నాపై రచింపుమనగా ఇంత తిరస్కారమా” యని ప్రభు తాహంకారముతో అన్నమయ్యకు సంకెళ్లు వేయించి చెర సాలలోనుంచగా అన్నమయ్య:-

ముఖారి

ఆరటివేళం నందైనవేళను

తేకున శ్రీహరినామమే దిక్కు మఱిలేదు

॥ పల్లవి ॥

కొఱచూరి వున్నవేళ కలముచెడినవేళ

చెఱవడి వారులచే జిక్కినవేళ

వొఱపైన హరినామ మొక్కచే గతిగాక

మఱచి రప్పిననైన మఱిలేదు తెఱగు

॥ ఆశ ॥

ఆపదవచ్చినవేళ నాఱిడిబడినవేళ

పాపపువేళం బయపడిన వేళ

వోపినంత హరినామమొక్కచే గతిగాక

మాపుదాతా బొరలిన మఱిలేదు తెఱగు

॥ ఆశ ॥

సంకెలఁబెట్టినవేళ చంపఁబిరిచిన వేళ

అంకిలిగా వప్పులవా రాగినవేళ

వేంకటేశునామమే విడిపించ గలిగాక

మంకుబుద్ధిఁ బొరలిన మఱిలేదు తెలుగు

॥ అ.క ॥

(అధ్య. సం. 28 వ రేఖ)

అని స్వామిని ప్రార్థింపగా సంకెలలు తమకుతామే వీడినవట. రాతీ—
సంగతి విని రెట్టించిన కోపముతో చెఱసాలనున్న అన్నమయ్యకడకు
వచ్చి “మాయలు నాతో పనికిరావు. చెఱసాల కావలివారికి లంచ
మిచ్చి సంకెళ్ళుడదీయించుకొని ఇది దై వానుగ్రహముగ చాటుకొను
నున్నావు. ఇదిగో నా యెరుట ఇప్పుడే సంకెళ్ళ వేయించుచున్నాను.
నీకు దైవబలమున్నది నిజమైనచో ఇప్పుడు సంకెళ్ళ విడిపించుకొ”
మ్మని మరల సంకెళ్ళ వేయింపగా అన్నమయ్య వైవిధముగనే శ్రీ వేంక
టేశు ప్రార్థింపగా వెంటనే సంకెళ్ళుడిపోయినవట. అటుపై రాజు
అన్నమయ్యకు సాష్టాంగపడి చేసినతప్పుమన్నించుమని వేడుకొని అన్న-
మయ్య నందలమెక్కించి ఒకకోపు తాను మోయుచు నూరేగింపుచేసి
పశ్చాత్తాపపడి ఘనముగ సంభావించెనట. “చేసిన తప్పురకు పశ్చాత్తాప
పడితివి. నిన్ను శ్రీహరి రక్షించుగాక!” అని దీపించి అన్నమయ్య
యథాపూర్వముగ నుండెనట. అన్నమయ్య చెప్పినది చెప్పినట్లే
జరుగుట ఇత్యాది మహిమలింగ సకేతములు గలవు.¹

అన్నమయ్య మతము :—

అన్నమయ్య పుట్టుకతో స్మార్త బ్రాహ్మణశాఖకు చెంది అద్వైతి
యయినను తానువలచి స్వీకరించినది శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమగు విశిష్టా
ద్వైతమే. ఆ మతమువారే దీక్షఇచ్చి మతప్రబోధము చేసినవారు.
ఆ పనిగూడ స్వామియనుగ్రహమువలననే సాగినది.

1. ఇంతవరకుగల ఈ చరిత్ర సంగ్రహముంతయు, చిన్నన్నవ్రాసిన అన్నమాచార్య
చరిత్రమును ఆధారముగా చేసికొని వ్రాసినది.

దేసాళం

గతుంన్ని తిలమైన కలియగమందును

గతి యీతఁడే చూపె పునగురుదైవము

॥ వల్లవి ॥

ఈతని కరుణనేకా యిలవైష్ణవులమైతి-

మీతనివల్లనే కంటి మీతిరుచుడి

యీతఁడేకా పుపదేశమిచ్చె వష్టాక్షరమంత్ర-

మీతఁడే రామానుజులు ఇహపరదైవము

॥ గతు ॥

వెంయించె నీతఁడేకా వేదపు రహస్యములు

చరిమి నీతందె చూపె శరణాగతి

నిలిపినాడీ తందెకా నిజముద్రా చారణము

మరిసి రామానుజులే మాటలాడే దైవము

॥ గతు ॥

వియమము నీతఁడేకా నిలిపె బ్రహ్మలకు

దయతో మోక్షము చూపె దగ నీతందె

వయమై శ్రీ వేంకటేశు నగమె క్రివాకిటను

దయఁజూచి మమ్మునిదే తల్లిదండ్రు దైవము

॥ గతు ॥

(ఆధ్యా - 176 వ శ్లో)

పైకీర్తనము స్పష్టముగ నీతని మతమిదియని చాటుచున్నది. వీరి వివిధసాహిత్యప్రక్రియలును ఆ మతముపై నాధారపడి నడచినవే.

“సహజ వైష్ణవచారవర్తనుల సహవాసమే మాసంధ్య”

ఇత్యాదులుగూడ ఈతని మతస్వరూపమును తెల్పునవియే.

అన్నమయ్య భక్తి:-

మోక్షమును గోరువారికి భక్తి ప్రధాననిరపాయ సాధన మార్గము.¹ ఈ భక్తి నవవిధమని, మంచవిధమని భాగవతాదులలో

1. మోక్షసాధన సామగ్ర్యాం భక్తిరేవ గరియసీ.

స్వస్వరూపాను సంధానం భక్తిరిత్యుచితే. అని వివేక చూడామణి.

కీర్తింపబడినది. అశాశ్వత ప్రపంచ విషయములను విడిచి తరమార్థము నందు మనసు నిలిపి సోపాన క్రమముగా పరమార్థమునందే తన్మయీ-భావమును పొందుట దీని లక్ష్యము. శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతమునందు దీనికి కర్మము, జ్ఞానము రెండును పూర్వాంగములు. తనకునియతము-లైననిత్య నైమిత్తిక కర్మములను శ్రద్ధతో నాచరించుచు, దానితో చిత్తశుద్ధిపొంది ఇహమనిత్యము, పరము నిత్యమనునిత్యానిత్యవస్తు వివేకజ్ఞానముగలిగి తపోధ్యాన సంకీర్తనాది ప్రక్రియలతో వైవిధ్యముగ తన్మయీభావమును సాధించుట దీని క్రమము. తపోధ్యానయోగాది మార్గముల వారు సనకసనందాగస్త్యాదులు. సంతతచింతనసంకీర్తన మార్గమువారు నారద గోపికాదులు. వీనిలో కడపటిదగు సంకీర్తన మార్గము మనఃఅన్నమయ్యది. ఇదిసున్నితము, సులభము, సూక్ష్మము, సూటియైన త్రోవ. గోపికలు, పరబ్రహ్మయగు శ్రీకృష్ణుని తమవతిగా భావించి ప్రత్యక్షముగ చూచి కట్టుకొని కీర్తించి తరించిరి. అట్లే అన్నమయ్య గూడ మన మేకచేళ్ళరుని మానసికముగా, ప్రత్యక్షముగా చూచి నాయికా భావముతో (తాను నాయికగా) స్వామి యందు సర్వశృంగారప్రక్రియలు సాగించి కీర్తించి తరించినాడు. దాని స్ఫూలరూపమే ఈ మనసంకీర్తనలరాశి. పురుషునకు నాయికా-త్వము సిద్ధించునాయని సందేహింపరాదు. వైష్ణవ సంప్రదాయము నందు "పుమాన్ విష్ణురితి భ్యాతః స్త్రీప్రాయ మితరం జగత్" అను వచనము సుప్రసిద్ధము. ఈ వచనము ఈ వర్ధి సనాతనమని చాటుచున్నది. కావున అన్నమయ్యది గోపికాభక్తి.

గోపికలు స్త్రీలు గావున వారికి శ్రీకృష్ణునివైగల ప్రేమ శారీరక మనరాదు. గోవర్ధనోద్ధరణ-శరద్రాత్రిగాన-రాసక్రీడాదు-లన్నియు మగసిరి మొలవని ఎనిమిదేండ్ల వయసుననే సాగినవి శ్రీ కృష్ణునకు. ఆ తరువాతనే మధురగామన కంఠ వహాదులు. రాసక్రీడా వర్ణనమున విష్ణుపురాణము.

"కృష్ణ కృతచ్ఛంద్రశుభం కౌముదీం కుముదాకరమ్ ।
జగో గోపీజనస్త్యైకం కృష్ణనామ పునః పునః" ॥

విష్ణు - 5-18-52

అని కృష్ణుని సార్వత్రిక దృష్టిని, గోపికల కృష్ణైకాగ్రతను చెప్పుచున్నది. అట్లే,

"తా వార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్రాతృభిస్తథా ।
కృష్ణం గోపాంగనా రాత్రౌ రమయన్తి రత్నిహియాః" ॥

5-18-59

సోఽసి సై శోరకవయా మానయన్మధుసూదనః ।
రేపే తాభి రమేయాత్మా క్షిపాసు క్షిపితాహితః ॥ 60 ॥

తదృశ్యమ తథా తాసు సర్వభూతేషు చేశ్వరః ।
అత్యస్వరూపరూపోఽసౌ వ్యాపీ వాయురవపితః ॥ 61 ॥

యథా సమస్తభూతేషు వభోఽగ్నిః పృథివీ జలమ్ ।
వాయుశ్చాత్మా తథైవాసౌ వ్యాప్య సర్వ మవస్థితః ॥ 62 ॥

పై శ్లోకములతో కృష్ణునకు గోపికలకు గలబంధము జీవాత్మ పరమాత్మరూపమేగాని లోకసాధారణమైన శారీరకము మాత్రము గాదని గుర్తింపగలరు.

ఈ విషయమును శ్రీమద్భాగవతము మరీ స్పష్టముగ చెప్పుచున్నది. శరద్రాత్రీ, శ్రీ కృష్ణవేణుగానము విని గోపికలు మగలను, బిడ్డలను, తల్లిదండ్రులను, అన్నదమ్ములను విడిచి సరవశలై యమునా తీరమున శ్రీ కృష్ణునొద్దకు పోయిరి. అప్పుడు కృష్ణుడు వారిని చూచి :-

"స్వాగతం వోమహాతాగాః (భాగ - 10 - 29 - 18) శ్లోకముతో ప్రారంభించి దాదాపు పది శ్లోకములతో, ఇట్లు వచ్చుట

ఇది గాక సౌభాగ్య మిదిగాక తపము మఱి
యిది గాక వె భవం దిక నొకటి గలదా

॥ పర్వచి ॥

ఆతివజన్మము సఫలమై వరమయ్యోగివరె.
 విరరమోహపేక్ష రిన్నియును విడిచె
 పతిశోరికలు మహాకాంతమై యిదె చూడ
 సతతివిజ్ఞానవాసనవోలె నుందె

॥ ॐ ॥

తరుణిహృదయము కృతార్థతః బొంది విభుషిఃఽది
వరమానందసంపదతు నిరవాయ
సరసిజానన మనోజయమంది యంతరౌ
పరిలేక మవసు విశ్వరూపమాయ

卽 卽 卽

శ్రీ వేంకటేశ్వరునిఁ జింతించి మతత్వ-
భావంబు నిజముగాఁ బట్టె చెలి యాత్మ
దేవోత్తమునిక్కపాచీనురాలై యిపుడు
లావణ్యవతికి నుద్దంబు తిరమాయ

॥ इति ॥

(12 సంవ-17 శ్రవ.)

ఇందు ముముక్షువుగఁ జొరగి ఉపమానముగా, విప్రలంఛా-
వస్థలోనున్న నాయక ఉపమేయముగా స్వీకరింపబడిరి. యోగికిని,
వియోగినియగు నాయకకును సమానధర్మము, సమానఫలము
నిర్దేశింపబడినవి.

లౌకికమైన భాగ్యముగాని, పారమార్థికమైన తపముగాని, ఇహపరసంబంధియగు విభవముగాని ఇంతకంటె (తా నిరూపించుచుదాని కంటె) వేరులేదని వల్లవితో నిరూధి చేయుచున్నాడు. ప్రపంచ సర్వస్వమును వదలిన యోగి పరమాత్మను నిగంతరము భావించినట్లు, ఈ వియోగావస్థలో నాయికాత్వము నతిదేశించుకొన్న భక్తుడు పరబ్రహ్మమగు వేంకటేశ్వరుని నాయకుడుగా తన సర్వస్వముగా భావించుటచే ఐహికాముష్మిక ప్రపంచమోహము, తనకు తానుగ వీడిపోవుచున్నదని ప్రథమచరణ భావము. దీనివలన 'ఇహోముత్ర పరిభోగవిరాగః' అను వేదాంత సోపానము సిద్ధమైనది. ఇంత పరిపాకము కావలెనంటే సంకల్పవికల్పాత్మకమైనమనసు కదలిక లేక నిలువవలె గదా! అట్లు మనసు నిలువవలెనంటే పూర్వజన్మభక్తి-వాసనాబలము గాఢముగ నుండవలెగదా! గాఢనిజ్ఞాన వాసనాబలము-వలననే మనసు నిలిచి తపము కుదిరి యోగిభావమేర్పడినదని భావము. ఇది ఒక జన్మలోని సాధనకు కలుగు ఫలితముగాదు. "దిహూనాం జన్మనామస్తే జ్ఞానవాక్ మాం ప్రపద్యతే" అను గీతావచన రీతిగా ఎన్నో జన్మల సాధనకు ఫలము. భౌతిక శృంగారమునందుగూడ ఈ యేకాగ్రత చూపట్టవచ్చును. కాని దాని యానందము కుడి-కము, ఫలము మానుషము. యేకాగ్రత "విచిన్తయన్తీయ-మనన్యమానసా తపోనిధిం వేత్సి న మాముషస్థితమ్" అను శ్లోకమున (కాకుంతలములో) గుఱుతించబడినది. కాని అన్నమయ్య చెప్పిన పరమాత్మవిషయకమైన ఏకాగ్రతవలని ఆనందము అనంతము, ఫలితము దివ్యమని తేలుచున్నది.

క్రమముగా రెండవ చరణమున మనోజయము, తన్మయీ భావము వర్ణింపబడినవి. దీనిచే 'శమదమూది సాధనసంపత్తిః' అను వేదాంత సోపానము సిద్ధమైనది. 'నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః' అను వేదాంత ప్రథమ సోపానము ఈ యేకాగ్రభావనకు ముందే బీజరూప

ముగ సిద్ధమైనట్లే. మూడవ చరణమున పరతత్వరూప ప్రాప్తికిలిగి దేహి, పరమాత్మచరమసోపానము చాటి సాలోక్యసిద్ధి నందినట్లు భావించుచున్నది. దీనితో 'ముముక్షుత్వం' అను వేదాంతపుకడపటి మెట్టు, దాని సిద్ధియు వర్ణింపబడినట్లైనది. 'నిత్యానిత్యవస్తు వివేకః, ఇహోము త్రఫలభోగవిరాగః, శమదమాది సాధనసంపత్తిః, ముముక్షుత్వం' అను నాలుగు స్తంభములపైరచే గదా మోక్షసామ్రాజ్య మంతయు నిలిచియున్నది.

పైవిధముగ విప్రలంభమును వర్ణించిన అన్నమయ్య శృంగారము కచకుచాది వర్ణనముతో బయటికి భౌతికముగ గన్పట్టుచున్నను, దాని వెనుక దాగియున్న జీవాత్మపరమాత్మభావనలతో ముడిపడిన నాయికానాయక బంధము గమనింపవలసియున్నది. అట్లే సంపుటములోని 223, 235, 301, 314, పాటలుగూడ అన్నమయ్య శృంగారము భౌతికవిషయదూరమని స్పష్టముగా చాటుచున్నవి. విస్తరముగానని విశదీకరింపలేదు.

విషయము శృంగారము కావున, నాయికా - నాయక - సఖి - సవత్నీ - ముగ్ధా - మధూది నానావిభేదములతో, ఇతర కవులు సృశింపని పథములలో రచన సాగినది. కాని ఎక్కడను వేంకటేశ్వర ముద్ర జారలేదు. ఏ దేవుని పేర్కొని శృంగారము వర్ణించినను అంతా మనస్వామియందే సమన్వయము. కావున అన్నమయ్యది నాయికా భావసంపన్నమై బయటికి శృంగారముగా లోపలికి స్వామి పరముగా జరిగిన ఈ సంగీర్తనరాశి యంతయు గోపికాభక్తికి ప్రతీకగా నిలుచుచున్నది. ఈ గోపికాభక్తిభావమును నిరూపించుతీలాంశుకుని:-

“విక్రేతుకామా కిల గోపకన్యా
మరారిపాదార్చితచిత్తవృత్తిః ।
దద్యాదికం మోహపకాదవోచత్
గోపంద దామోదర మధవేతి ॥”

అను వద్యమూ స్మగణీయమే. ఈపనిగోపికాభక్తికి తన శృంగార-
వాఙ్మయమున పలుకావుల వాకొనిన కృష్ణగోపికాచిలాసములే
సాక్షి.

“ఏకా చ రక్షకశ్శేషీ ధర్తా జ్ఞేయో రమాపతిః॥

స్వామ్యాచారో మమాత్మా చ భోక్తా వాద్యమనూదితః” ॥

(అద్యమనుః = అష్టాక్షరీ)

అను భాగవత సంప్రదాయము అన్నమయ్యకు పట్టుగొమ్మగా నిలిచి
నది. అందువలననే శృంగారకీర్తనలందుసయితము పరవశముగా
వాత్సల్య - అధ్యాత్మ - స్వామి భావములు పనిచేసిన కీర్తనలు కొన్ని
దొరలినవి.

అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని పరతిత్వముగా, కులదైవ
ముగా, శృంగారభక్తి భావనలో నాయకునిగా భావించినట్లే అర
మరలు లేని నెచ్చెలికానిగా గూడ భావించి ఈ శృంగార వర్ణనలు
సాగించినట్లున్నది. కొన్ని తావులలోని ఏచ్చిదసము నాయా
యూహకు కారణము. పాతకులాతావులు గమనింపగలదు. సంయో-
గమును వర్ణించిన పట్టులందు సంయోగాస్తముగా కీర్తన ముగియుట
సహజమే. విప్రలంభమును వర్ణించెడు కీర్తనలందు గూడ చరమ-
చరణమునందు ఏదో యొకవిధముగా శలకు మొలకు ముడిచేసి
సంయోగాంతముగా రచన సాగించి తనిసిన మనీషి యితడు. కీర్తన
లందు గూడ స్వామితోడి దీర్ఘ కాలిక వియోగమును సహింపనిమెత్తని
చిత్తవృత్తి యీతనిది. దీని నంతటినీ మధురభక్తి యని పెద్దలు
వ్యాఖ్యానించిరి. ఈ మధురభక్తిని వల్లభులైన శిష్యాదుల సంప్రదాయ-
ములు చాలమూలలకు లాగినవి. అది మన కప్రస్తుతము.

ఈ భక్తి రసమగుసనీ కాదనీ అలంకారికులు పెద్దగ చర్చించి
తుదకు ఇది భావమే యని పలువురభిప్రాయపడిరి “అష్టా నాశ్రేయ

రసాః స్మృతాః" అని కొందఱు, "నిర్వేదస్థాయిభావోఽస్తి కాంతోఽపి నవమో రసః", "నవ నాశ్చై రసాః స్మృతాః" అని కొందఱు వాదదిగ్జయ స్తంభములను ప్రతిష్ఠాపించిరి. భగవద్విషయక-మైనరతిగూడ ఆనందాక్రమపులు మొదలగు అను భావములతో, అప్పుడప్పు డేర్పడెడి భృతిచింతాస్మృత్వాది సంచారి భావములతో, భగవద్విగ్రహదర్శన - తేత్రదర్శనాద్యుద్దీప్తవిభావములతో, తన్మయీభావవర్యంతమై రసశబ్దవాచ్యమగుచున్నదని మధుసూదనసరస్వతి తన-"భక్తిరసాయన" మను గ్రంథమున నిరూపించినారు. పదియవది భక్తిరసమని, పై చెప్పిన ఆలంకారికుల వాదాన్ని నోరు మూయించిన-మహిమోపేతుడతడు.

రతియనగా ప్రీతి. మనసును రమింపజేసి హృదయమునకు తృప్తినిచ్చునదంతయు రతికి పాత్రమగుచున్నది. భక్తులకు భగవంతుడూ అంతే. భౌతికమైన నాయితా నాయకులరతి తన్మయీ-భావముతో రసముగా మారినదని అంగీకరించిన ఆలంకారికులు, భగవద్విషయకరతిని తన్మయీ భావావస్థలో వల భక్తిరసమని పేర్కొనరో తెలియకున్నది.

రతియందు ప్రధానముగ గలుగునది చిత్తద్రుతి (మనసు కరగుట). అది భగవద్విషయమున సంభవించుటలో తప్పేమి? భగవంతుని సౌందర్యము, వాని మహిమలు, ఆ మహిమలు చాచెడిచరిత్ర ఇవి యంతయు భగవద్విషయరతికి రసత్వమును చేకూర్చుకుండునా? ఈ విషయమున:-

ద్రుతే చిత్తే ప్రవిష్టా యా గోవిందాకారకా స్థిరా.
సా భక్తిరిత్యభిపాతా విశేష స్త్వదునోచ్యతే ॥

చిత్తద్రుతేః కారజానాం భేదాద్యక్తిస్తు విద్యతే.
తాన్యక్తాని తు సంక్షేపా ద్యాఖ్యానంతేఽదుదా న్ముపహమ్ ॥

కామః శరీరసంబంధవిశేషః స్పృహయాభూతః ।

సన్నిధానానన్నిధానభేదేన స భవేద్విదా ॥

తజ్జన్యాయాం ద్రుతో చిత్తే యా స్వాద్యీకృషవిష్టకా ।

సంభోగవిప్రయోగాభ్యాః ॥ సా సా శ్రమాద్యపేత్ ॥

- భక్తిరసాయనం ౩ - 1, 2, 3, 4

భక్తిరసాయనములోని పైల్లోకములు మనకు ప్రయాణముగ నిలుచుచున్నవి. సంయోగవిప్రయోగాశ్మకమైన ఈ భగవద్విషయకరతిని కీర్తించి తరించిన మహర్షులు కుక - కానక - నారదాదులు. అట్లే అన్నమయ్య - శేత్రయ్య - రామదాస - త్యాగరాజాది మహాపురుషులు గూడ. అద్వైతసిద్ధి ప్రాసన మథుసూదనసరస్వతయే ఈ భక్తిభావమును పెద్దపీఠమెక్కించి దానికై భక్తిరసాయనమును గ్రంథమునే రచింపగా, పుట్టుకతోమాత్రమే అద్వైతియైన అన్నమయ్య యీ భక్తిభావనకు తలయొగ్గుటలో వింత యేమున్నది? శ్రీమద్భాగవత విష్ణుపురాణాదులందలి గోపికాభక్తి మన అన్నమయ్య నెక్కువగా ఆకర్షించినది. దాని ఫలితముగా మనకు దక్కినది యీ సంకీర్తనల రాశి. తత్త్వదృష్టితో ముక్తిని పొందుటకంటె భక్తిభావముతో ముక్తిని పొందుట సులభమూర్గమని ముందే విన్నవించితిని.

ఇతర దేవతాభక్తి కంటె కృష్ణభక్తి చాలగొప్పది. అది కుదురుట తప్పింది. "దశాశ్వమేధీ పునరేతి జన్మ కృష్ణప్రణామీ న పునర్యవాయ" అనిది పెద్దలు. మన అన్నమయ్య శ్రీ వేంకటేశ్వరుని సాక్షాత్కృష్టపరబ్రహ్మగా భావించినాడనుటకు ఆతని శృంగార వాఙ్మయమంతా సాక్షి. ఆయపురూపమైన కృష్ణభక్తిగల యీ వాఙ్మయము మనకొక గంగాస్నానము.

"మృద్వీకా రపితా పితా సమకీరా స్వీతం విపీతం మధుః ।

వ్యర్జితేన సుధావ్యధాయ కలిదా రంధాదరః బండితః ।

తత్త్వం బ్రాహ్మ మదీయజీవ భవతా భూయో భవే బ్రాహ్మతా
కృషేత్కడరయోరయం మధురిమోద్ధారః క్వచిద్లక్షితః॥''

అని కృష్ణభక్తిని కొనియాడిన పండితరాయలు మనకీ విషయమున స్ఫూతికర్త.

సామాన్యజనులు తత్త్వదృష్టితో దైవమును చూచి కొలిచి తరించుట వలనుగానివని. వారి వారి అనుభవములకు తగినశృంగార-
లీలలనైతే మధురముగ చేపట్టి పాడు కొనగలరు. అందుకనియే అన్నమయ్య. శృంగారదృష్టితోవైన వేంకటేశ్వరనామాంకితకీర్తన సాగించి కృతార్థులగుదురుగాక యని, గుడజిహ్వాకాన్యాయముతో ఈ శృంగార కీర్తనలరాశిని పెంచినట్లున్నది. మనబోటివా రీస్థాయి నందుకోలేకపోయినను హాస్యము చేయకున్న చాలును. మన మీబడిలో మొదటి తరగతిలో చేరుట కింకా ఎన్నో జన్మలైత్రవలసి యున్నది. పెద్దలు మనబోటివారి నుద్దేశించియే:-

“జ్ఞాతతత్త్వస్య లోకోఽయం బాలోష్మత్త పితాచవత్ ।
జ్ఞాతతత్త్వోఽపి లోకస్య బాలోష్మత్తపితాచవత్ ” ॥

అని వ్యాఖ్యానించినారు.

అన్నమయ్య సాహిత్యము:

ఈయన సాహిత్యమంతయు శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంతముపై నాధారపడినది. ■ మత ప్రచారమునకు వీరి వాఙ్మయమంతయు నడుము కట్టుకొని నిలిచినది. శైవభక్తి వాఙ్మయమునకు ప్రతిగా వీరి వైష్ణవభక్తి వాఙ్మయ మవతరించి నట్లున్నది. యథావాక్కుల అన్నమయ్య భావములకును మన అన్నమయ్య భావములకును పోలిక గలను. శైవము నందు ఆవేశ మెక్కువ. అది ఇక్కడ తక్కువ. అక్కడ పాల్కురికి సోమనాథుడు ప్రథముడు. ఇక్కడ మన అన్న-
మయ్య ప్రథముడు.

1 భాష :-

ఇందలి భాష యంతయు గ్రాంథిక వ్యావహారిక పదములతో సంకీర్ణము. వ్యావహారిక పదము లన్నియు గ్రాంథికసన్నిహితరూపములలో అరసున్నలు, బండిజాలను విడువక వ్రాతకెక్కినవి. ఇది భాషాశాస్త్రము (Phylology లో వ్యాకరణశాస్త్రములో సాధన చేయువారికి తంకేటిజున్ను. గ్రంథములకెక్కుయోగ్యత కోల్పోయితిమే అని వెనుక కొదిగి కుంగుచున్న వ్యావహారికపదములకు జుకుకు దీర్చి, వాటికి తన పదవాఙ్మయమున వలసినంత పిరిది యున్ని, అర్థసౌలభ్యముతోపాటు కావ్యభావనాసౌరభము గూడ గల్గించిన మేటి యీతడు. ఈ పని అందరును చేయలేరు. గ్రాంథిక వ్యావహారికముల యందెంతో చొరవ, వానిని కలిపి ప్రయోగించుటలో ఎంతో తెగువ, నలుగు రాపథమున వెరపు లేక నడిచి తన్నునుసరించునట్లు చేయుటలో పెద్ద చట్టరితనము కావలెను. ఈ అన్ని చక్కటులు మన అన్నమయ్యకు కలవు. కావుననే ఆయన మాట వేదముగా, ఆయన నడచినతీరు మహాకవులకు బాటగా పర్వడి ఈతని తరువాతి పదవాఙ్మయ పద్యవాఙ్మయములు చొకళించి దవుడుదీసినవి. తననాటికే తన ననుసరించు వారి గుంపు కొంత పెద్దదై యుండును. అందువలననే వారికి ఛాయాఽపహారులని పేరువెట్టి :-

రామక్రియ

వెట్టులాల మీకు వేడుక కరితేను

అట్లు వంచి తరు కల్లంగ రాదా

॥ వల్లవి ॥

ముడిచివేసినపువ్వు ముడువ యోగ్యము గాదు

కుడిచివేసినపుల్లై కుడువఁగాఁ గాదు

బది నొకరు చెప్పినఁ బ్రతి చెప్పఁబోతేను

అదరి శ్రీహరికి వది అరుహము గాదు

॥ వెలు ॥

గంపెరుముక దివఁగా నొక్కవరిగింజ

తెంపునఁ గరిసితే తెలియ నెట్లు వచ్చు

జంపునఁ బరివరించఁగ నొకమంచిమాట

ఇంపైతే హరి యందు కిచ్చునా వరము

॥ వెట్టు ॥ १

ఉమిసివతమ్మలో నొకకొంత కప్రము

సమకూర్చి చవిగొని చప్పరించనేల

అమరంగ ఛాయాపహరము చేసుక

తమమాట గూర్చితే దైవము నగఁది

॥ వెట్టు ॥ २

(అన్న. అధ్య - 198 రేకు)

ఇత్యాదిగ ౧౧ పదిహేనుచరణములలో ఇదే ధోరణిలో వారిని
దూసి పోసినారు. తన కాలముసాటికే వీరు పలువురి కనుకాట్యులుగా
నయినారని తేలినది.

2. తెలి:

ఇది పదవాఙ్మయమైనను తెలి యంతయు ప్రాబంధికముగ
సాగినది. పదములు, సమాసఘటన, వర్ణనలు ఇవి యన్నియు
ప్రబంధముల ధోరణిలోనివే. ఉదాహరణము:-

సామంతం

చల్లనై కాయఁగదొ చందమామా నీ-

వెల్లి (ల్లి) గాఁ దిరువేంకటేశు నెదుర

మొల్లమిగ నమ్మతంపు వెల్లిగొల్పుచు లోక-

మెల్ల వినుఁ గొనియాడఁగాను

॥ వల్లి ౨ ॥

(సం. 12 - 228)

ఈ పాటలోని పద్ధతిని గమనించితిమేని తెలి వైచెప్పిన
విధముగ నున్నదనుటలో సందేహము లేదు. అక్కడక్కడ గ్రామ్య-

జనోక్తునలె శుద్ధాంధ్రవ్యాపహారికములు గల తైలియు కలదు. విరివిగా నున్నది పై తెప్పిన తైలియే. అన్వయము గూడ పై నుదాహరించిన పాటను చూచితిమేని ప్రబంధ ఘట్టితోనే కన్పడుచుండును. యతిప్రాసఘటన మంశయు, తిక్కనవలెనే భూతబలి వేసి ఘట్టుగ, ఛాందసులను చూచుకొండని పాచ్చరించినట్లు కనబడును. అక్కడక్కడ యతిప్రాసస్థలములందు జల్లుపదములు కానవచ్చుట కీదూకుడే కారణము గావచ్చు. విలంబము నోర్వనిశావశీకత. దాని నల్లి వేయుటలో గలవేగము ఈతని యొర్పును సన్నగిల చేసియుండును.

ఈతని రచన తిక్కన రచనవలె దేశీమాండలికపదబహుళము. హాస్యనిర్మాణముగూడ మనము వ్యవహరించునపుడు మాటలాడు నట్టిదిగా అక్కడక్కడ దోచుచుండును. ■ పద్ధతి తిక్కనయందు అడుగడుగున గన్పట్టుచుండును.

3. సంధులు సమాసములు :

రేకులలోని సంధున్నియు అన్నమయ్యవపునో కావో తెలియదుగాని అవి కొంత వింతగా దోచుచుండును. ఉకారాంతములపై గూడ అచ్చులకు యవలు సంధించినవి కానవచ్చును. ద్రుత సంధులపై గూడ అచ్చుల ట్టులే తూపములు గానవచ్చును. వీరిమతమున ఉకారాంతసకారము ద్రుతముగా దోపదు. సకారపుపొల్లు మాత్రమే ద్రుతమనిపించుచున్నది. కొన్ని పదములందు అరవమునందువలె ఉదంతశర్ధర్ధకాతుజ విశేషణములకు ద్రుతముచేర్చి వాడుటయు కలదు. 'పోవుతోన' అనుటకు 'పోవుఁద్రోన' ఇత్యాదులు.

సమాసదులందు ఒక విచిత్ర పద్ధతి చూపట్టుచున్నది యుష్మదస్మదాత్మార్థకశబ్దములు అన్వయింపవలసినపదముదగ్గటగాక సమస్త పదాదియందే ప్రయోగించుట — 'నీ విందైన మురిపెపువేయి గన్నులు' — (12 - 201 రెండవ చరణం). 'విందైన మురిపెపు

నీ వేయికన్నులు' అని యుండవలెను. కాని వీరి సమాసఘటన ప్రకారము నీ శబ్దము తప్ప తక్కినవాని కన్నిటికి సమాససేర్పరచుకొని తరువాత నీ శబ్దముతో సమనింపవలసియున్నది. 'ఎవ్వతో మోము = 'ఎవ్వతె యొక్క మోమో' అనునర్థమున ఈ సమాసఘటన విచిత్రమైనది. ఇట్టి వచ్చటచ్చట గలవు.

4. పదప్రయోగ విశేషములు

సాధారణకవులలో కానరాని పదప్రయోగములు వీరిలో కానవచ్చుచున్నవి. అందులో వ్యాకరణమునకు నిఘంటువులకు చేరనివెన్నో కలవు.

(సరి - 2 - చర - 3 - పాద - 1)

1. ఏటికి :-

■ వాఙ్మయమునందుతప్ప తక్కిన స్థలముల యందెచ్చటను ■ పదము సార్ధానుస్వారముగ నగపడదు. ఇది 'ఏమిటి' శబ్దవికారము గనుక మధ్యనున్న మకారము లోపించినప్పుడు తక్కినమున అర్ధానుస్వారముండుట న్యాయమే. ■ పద్ధతి ■ వాఙ్మయమునందంతటను గానవచ్చుచున్నది. ఇది 'ఏటిదక్కా' ఇక్కాది వ్యవహారమునందుగూడ గుర్తింపవచ్చును.

2. బాయట, బాయిట :- (3 - 3 - 4)

బహిశ్శబ్దభవము 'బయలు' కాగా, కావ్యశబ్దభవము బాయట, బాయిట' కావచ్చును. ఈ రెండురూపములు ఈవాఙ్మయమున తరచుగా నగపడుచుండును. వీని సంగ్రహ - ఔపవిభక్తికరూపమే 'బయట, - బయటకి, 'బైటికి' ఇక్కాదులు కావచ్చు.

3. అప్పవ :- (7 - 1 - 1)

ఇది అర్పణశబ్దభవము. మన తెనుగున అందరువాడెడి 'అప్పన' గాదీది. అజ్ఞ అను నర్థమున ప్రయోగింపబడుచున్నది. అప్పణె = అజ్ఞ అని కిట్టర్.

4. అప్పటి, అప్పటివి (108 - వల్లవి)

అప్పుడు శబ్ద మౌనవిభక్తికము. ఇతర వాఙ్మయమునందు అప్పటికి 'వాఙ్మయ విభక్తి ప్రతిరూపకావ్యయములే కానవచ్చుచున్నవి. ఈ వాఙ్మయమునమాత్రము ఇది క్రియావిశేషణముగ నుపయోగించుట వింత. "విడిచిన నెప్పటి చని" హరి-పూ.భా.5-24ని అను ఎఱ్ఱన హరివంశ ప్రయోగమొక్కటి మాత్రము దీని కీడుగా నాకు తోచుచున్నది.

5. బాలులు, బాలుర (230 - 2 - 2)

అదంతదీర్ఘపూర్వలో పథములపై విభక్తి లకారమునకు రేఫము లేకుండ ప్రయోగించుట ఈ వాఙ్మయమున విరివిగా గన్పట్టుచున్నది.

6. చింక (112 - 3-3)

జింకకు మారురూపముగనో, మూలరూపముగనో ఈ వాఙ్మయమున నిది పలుకావుల గలదు.

7. మాఁట. (188 - 2 - 1)

ఈ పదము అరసున్నతో కలిసియు, కలియకయు ఈ వాఙ్మయముననున్నది. అరసున్న కలిగిన ప్రయోగమే ఎక్కువ. పలుకావుల అరసున్నలుండుటచే ప్రామాదిక మనుటకు వీలుగాదు. ఇది మాత్రా-శబ్దభవమైన 'మాఱ్ఱం' అను అరవపదమునుండి పుట్టినదిగా తోచుచున్నది. నలందుక నిర్బిందుక ప్రాససాంకర్యమునకు ఉచితహరణముగా, అనంతదు తన ఛందోదర్పణమున ఈ క్రింది లక్ష్యమిచ్చినాడు:-

వీఁపు మాపులు మఱికలమోపులయ్యె

మాఁట లేటికి మేటి కాఁదేటి కనఁగ

(1-52)

ఇట్లే కొన్నియొడల 'మాఁటి మాఁటికి' అనిగూడ సార్థమందుకముగ రేఖలలో గలదు.

8. చదురాలు :- (71 - వల్లవి)

చతురురాలునకు తద్భవముగా తోచుచున్నది.

9. అయిరాణి :- (189 - 2 - 1)

ఇది 'అయిరేని' అని మన ఇతర తెనుగువాఙ్మయమునందు గలదు. 'అరివేణి కుండలు' లోకవ్యవహారమీనాడును కన్పట్టుచున్నది. కాని 'అయిరాణి' అను ప్రాకృతరూపము కుద్ధముగా పైకిరనలో నున్నది. "అయిరాణి, ధుంధుమారి, పరాచి చ శక్రవల్ల కాయామ్" అనిష ధ్యాపాచంద్రిక-రూపాది 318 నూ. ఇది ఇం దాణి శబ్దభవముగా తోచుచున్నది. ఈ అయిరేని కుండలతో జగుపుపూజయు శచీపూజయే. వివాహకాలమున సౌమంగల్యసిద్ధికై శచీపూజప్రశస్తమై యున్నది. 'సాన్నిధ్యయోగాత్మిక తత్ర శబ్దాః' రఘు-7-8 అనిన కాళిదాస ప్రయోగముదీనికి సాక్ష్యము

10 జాజర :- (274)

ఇదియొక విచిత్రమైన శబ్దము "జాజర = దొంగ, జాజరపాలి కలు = అంకురార్పణ శరావము" అని నూ. ని. ఈ జాజరశబ్దము. పై-రెండర్థములందును యథాక్రమముగా తస్కర-కాద్యల శబ్దభవముగా గానవచ్చుచున్నది. 'కాద్యల' శబ్దభవమనుటయే ఇప్పటి చర్చ నీయాంశము. "కాద్యల" జాజర అగుట స్పష్టపసిద్ధమే. అందువలననే 'జాజరపాలికలు' అని నూ. ని. గుర్తించినది.

దీనికొక గ్రామీణమైన అచారము తార్థాణగా తోచుచున్నది. వై కాళి కుద్ధపూర్ణిమను మొలకలపున్నమయని. శ్వేష్టకుద్ధపూర్ణిమను ఏరు వాక పున్నమయని వ్యవహరించుచున్నారు. వై కాళి కుద్ధ పూర్ణిమకు బిడారు దినములు ముందుగా పెంకులకుంపట్లలో మట్టివోసి నానాధాన్యములను నారువోయుదురు. అందు ఏధాన్య మేపుగా జెరి-

గిన ఆధాన్యము దండిగా బండునని కర్షకుల కొకగుర్తు. కానినాధా-
రముగా తేసికొని ఏరువాకపున్న మకు వ్యవసాయము సాగింతురు, ఈ-
మొలకలకుంపట్ల నన్నింటిని దేవాలయములపైన, తమ పితృదేవతల
సమాధులపైననుంచి ఆమొలకలపున్న మనాడు పూజించుట రాయల
సీమ పశ్చిమభాగమునందంతట నేటికిని గలదు. వెన్నెలబలిసిన వైశ్యులు
శుక్ల పక్షమునందు, పూర్ణిమనాడును ఆమొలకనోముతోపాటు జక్కి-
మొదలగు పలువిధములగు ఆటలాడుట ఈనాటికిని గలదు. అది
యొకవేడుక, ఆ 'జాజర' (మొలక)కు సంబంధించినవేడుక గావున
అది జాజరవేడుకయైనది. క్రమక్రమముగా 'జాజర' శబ్దము వేడుకకు
పర్యాయముగా నిల్చినది. 'జాజరపాటలు' ఇత్యాదులుగూడ ఈ
యర్థమే కావచ్చు. నాయూహను సాహిత్యజ్ఞులు పరిశీలించి తెలి-
పిన సంతోషింతును. వేడి + లు = వేండ్లు, వాడి + లు = వాండ్లు
ఇత్యాది ప్రయోగములును గలవు.

ఇట్లే వాఙ్మయమున శబ్దచర్య సాగింపబూనినచో అది
అనంతమగును. మచ్చనకు కొన్నిచూపితిని. ఒక్కొక్క పదమున
కొక్కొక్క పాటయే ఉదాహరణముగా చూపితిని. తక్కినవి పాఠకులు
చూచుకొనగలరు.

5. సామెతలు :—

'సామెత' శబ్దము 'సామ్యత' అను సంస్కృత శబ్దమునుండి
పుట్టియుండవచ్చును. సామ్యతాశబ్దము వ్యాకరణదుష్టమైనను
లోకము స్వీకరించినది. ఒక అర్థమున్ను చెప్పుటకు మారుగా అనంత-
లోకసిద్ధిగలిగిన తత్సదృశార్థమును చెప్పటయే సామెతయొక్క పర-
మార్థము.

(1). ఊడలేని పొలిమేర (66 - పల్లవి):-

ఈ పాటయందు చాలసామెతలుగలవు. ఎండలేనినాటినిడ, దండలేనితాలిమి, ఇచ్చలేనినాటిసొబగు, బొంకులేని చెలిమిఇత్యాదులు. సుప్రసిద్ధములను వదలితిని. ■ భారములేనివార్త యనునర్థమున 'ఊరు లేని పొలిమేర' అనివాడినట్లున్నది.

(2). కలగన్నచోటికి గంపయెత్తినయట్లు (64 - పల్లవి):-

కలలో గనపడినస్థలమునకు గంపతో సంసారమెత్తికొని పోవుట యని యర్థము. అసంభావ్యమైనదానికి ఆకపడుటయని భావము.

(3). కొలిమిగూటిలో సూదులమ్మట (124 సంకీ):-

పాటయంతయు సామెతలే. 'మీల కీతలు గరపుట, 'అడవి మృగములకు పల్లమువేయుట' మొదలగునవి. సూదులుత్పన్నమగు స్థలముననే (కొలిమిగూటిలో) సూదులమ్మబోవుట పనిలేని పనియని భావము. జన్మసిద్ధవిద్యలు గల్గినవానికి ■ భ్యాసముతో నేర్పబూనుట వ్యర్థప్రయాసమని 'మీలకీతలుగరపుట' యచట కర్థము.

4. 'పరు సిద్ధుర వుచ్చుట (149): నిత్యప్రవాహశీలియగు పటిని కొంతసేపు నిదురింపజేయుట (స్తంభింపజేయుట) అసాధ్యమని భావము. నిత్యజాగరూకుని వంచించుటయు అంతే.'

5. పూటకూటిమీద తమ్మ ఉమియుట (238 సంకీ.): దీనిలో అన్నియు సామెతలే. 'గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు' ఇత్యాదులు సుప్రసిద్ధములు. పూటకూటిమీద తమ్మ ఉమియుట=కష్టపడి సంపాదించుకొన్నవస్తువును అనుభవదూరము చేయుట అని భావము.

ఇట్టి వెన్నెన గలవు. అపురూపములై నవానిని కొన్నింటిని మాత్రమే నేనిందు. నూచించితిని. తక్కినవి సహృదయులపాలు.

6. జాతీయములు:—

ఇది Idiom అను వాంగ్మవదమున కనువాదము. జాతీయ శబ్దార్థమే కొంత వరామర్శింపవలసియున్నది. జాతికి సంబంధించినది జాతీయము కావచ్చు. తెలుగు - అరవ - కన్నడ జాతివారు వారివారి అనుభవములనుబట్టి ఆయాభాషామర్యాదలనుబట్టి ఒకవిశిష్టార్థమునందు కొన్ని పదములను వాడుచుందురు. అవి వాక్యములుగావు పదములే. కాని అవి కొన్ని పదముల అధ్యాహారముతో ఒక సమగ్రవాక్యార్థమును సృరింపజేయుచుండును. ఆ పదములు ఆవిశిష్టార్థములలో ఆ జాతివారికి సుప్రసిద్ధములగుటచే, దాని యర్థము చెప్పవానికి, వినువానికి సుగ్రహముగా నుండును. ఉదాహరణమునకు 'సంతసరకు'. గుంపుగా గూడినపదిమందిలో ఏ తలమాసినవానినో మోసగించి విక్రయించువస్తువు అని యర్థము. ఇది అర్థదేశమున సుప్రసిద్ధము. ఇట్టి వన్నియు జాతీయములని నా భావము. ఇవియే మన పలుకుబడులు, నడికారాలు కావచ్చు.

1. ఊరువాడెడి చెలమ (75-సంకీ): దీని యందన్నియు జాతీయములే. '1. సంతతగరు, 2. కట్టు వదలినక్రేపు', 3. జిగురు చుట్టిన కండె', 4. తెరవు పెసరు', 5. బట్టబాయిటిఁతఁత, 'చెరకు వండిన పండు' (చెరకు + పండిన). 7. తంగేటి జున్ను'. 8. జాజులు ప్రసాదము.'

దీని యర్థములన్నియు సుప్రసిద్ధములు గావున వివరింపలేదు.

అలంకారములు :

సాధారణముగ కవులు పద్య నాప్రియులగుటచే శబ్దార్థాలంకారములలో తమ ప్రతిభనంతయు ధారవోసి, తేవల మలంకార కవులుగ నే

అతివంనెడినర్పా లధరాలు గిరివిధి

తతి మదవవిషాలు తలకెక్కిను

మితిలేనిరతులఁ దిమ్మిరివట్టె దేహాలు

మతిమఱచె నిందుకు మందేదొకో

॥ భవ ॥

పొలఁతులనెడిమహాభూతాలు సోకిన

తలమొలలు విడి విత్తలై యున్నారు

అలరుచెనకులచే వంగములు జీరలాయ

మరిసి యందుకు మిగి మంత్రమేదొకో

॥ భవ ॥

తరుణికాఁగిళ్లనే కావజ్వరాలు వట్టి

కరఁగి మేనెల్ల దిగఁగారఁ జొచ్చెను

శ్రీవేంకటేశ వీధి లోకుంకు లిక్కు

అరుదునుభవనుండే యంత్రమేదొకో

॥ భవ ॥

(9 వం- 87 కీర్తన)

కృంగారమునకు :-

నాదరామక్రియ

ఏమొకో చిగురుబదరమున యెడనెడఁ గన్తురి నిందెను

దామివి విరునకు వ్రాసిన పత్రికకాదుగదా

॥ పల్ల వి ॥

కలికివకోరాక్షిఁ గదకన్నులు గెంపై తోచిన-

చెలువం దివ్వుడిదేమో చింతింపరె చెలులు

వలుపునఁ బ్రాజ్ఞేయరుపై నాటిన యాకానచూపులు

విలుపునఁ బెరుకఁగ వంటినెత్తురు గాదు గదా

॥ ఏమొ ॥

పదతికి చమగవమెఱుఁగులు పై పైఁ దియ్యెదచెలువల

కడుమించినవిధమేమో కనుఁగొనరే చెలులు

ఉడుగవివేరుకతోఁ బ్రియుఁదొత్తినవలకెరేలులు

వెడలఁగ వేసవికాలపువెన్నెల కాదుగదా

॥ ఏమొ ॥

ముద్రియచెక్కులకెలకుల ముత్యపుజల్లులచేర్పుల-

వౌద్ధికలాగు లివేమో పూహింపరె చెయలు

గద్దరితిరువేంకటవతి కామినివదనాంబుజమున

అద్దినసురతపుజెమటల అందము కాదు గదా

॥ ఏమో ॥

(12. సం-82 కీర్తన)

■ అధ్యాత్మ శృంగార కీర్తనలు రెండును అనన్యసామాన్య-
ములనుటలో వివదించు సాహిత్యమర్మజ్ఞులుండరు.

“ బాహ్యమాభ్యంతరం చేతి ద్వివిధం రత ముచ్యతే ।

తత్రాద్యం చుంబనాశ్లేషనఖదంఠక్షతాదికమ్

ద్వితీయం సురతం సాక్షిన్నానకరణకల్పితమ్ ” ॥

అనిన కామశాస్త్రము మూడుపూవు లారుకాయలుగ సంత
రించినాడన్నమయ్య పై కీర్తనమునందు. ఆతడు వర్ణించిన వర్ణనను
బట్టి ఆతని సాహిత్య మర్మజ్ఞత, అలంకారశాస్త్రసాండిత్యము,
భాషాపటిమ, అందరకు తెలియునవియే. అందులో సూక్ష్మమైన
శృంగారరసాభిజ్ఞత కొందరు మాత్రమే గుర్తింపగలరు.

ఎఱ్ఱటిపెదవిని నల్లసిరాతో వ్రాసిన జాబుగా ఉత్పేక్షించుట
అందరెరుగుదురు. ఆనాయిక తనివిదీర కస్తూరీతిలకాంకితమైన-
ప్రియునిమోము పలుమారు ముద్దిడుకొనుటచే పెదవిపై నల్లగుర్తు
లేర్పడిన వనిన కారణముగూడ తెలియుచున్నది. ఆ పెదవిని జాబుగా
ఉత్పేక్షించుటకు తగినన్నికస్తూరిముద్రలు కలవంటే ఆమె ఎన్నిసార్లు
ముద్దిడుకొని యుండవలెనో, దానికి దగిన నాయకునిసౌందర్య
మెంతో కొందరే గుర్తింపగలరు. అట్లే ప్రియునిపై నాటినచూపు
నిలువున పెరుకుట, దానిచే కన్నెఱ్ఱనగుట, దానివలన అది నెత్తుగు
మరకగ ఊహించుట వైకి తెలియుచున్నవి. అందులోని యేకాగ్రత,
విధితేక పరబలాత్కారముతో చూపూడ దీయవలసినదుర్గతి, సహృద

యొక వేద్యము. పయ్యెదలోని చనుగవమిసిమి బయట పరువులు వెట్టుట అతిశయోక్తియే. కాని దానికి చూపిన హేతువు శృంగార-రసనిష్ఠాతునకు గాని తెలియరానిది. చనుగవపై నఖశశిరేఖలు మొలచినవట. ఆకాంతి వాని వెన్నెల యట. మునుపు నాయకకు చూపినతమక మే ఇప్పుడు కవి నాయకునకు చూపినాడు. ఆసమ్మర్దమును సహృదయు లూహింతురు. చెమట బొట్లు ముత్యాలజాలుగా వర్ణింపబడుట కవిలోకసహజమే. కాని ఆచెమటబొట్లు అధరా-స్వాదసమయసంజనితమైన సాత్త్వికస్వేదరూపముగ వర్ణించుట అనుభవజ్ఞులగుకొంగరే గుర్తింతురు. కామినా మధరాస్వాదః సురతా దతిరిచ్యతే 'అని కామశాస్త్రము. ఇంతలోతైన భావమును సహజాలంకార సమన్వితముగ తేటతెనుగుపదములతో వర్ణించు-నేర్చు అన్నమయ్యకు దక్క మరొక్కరికిలేదన్న అత్యుక్తి కానేరదు.

అట్లులే ఈ సంపుటము నందలి 259 వ పాట భావము గూడ ఈతని అప్రతిమ భావనాశక్తికి సాక్షిగా సహృదయులు గుర్తింప గలరు ఇట్టి వీవాజ్ఞయమంతటా నెరపినట్లున్నవి.

ఈతని శృంగార వర్ణనములందు ఎక్కువభాగము అనుభావములు, సాత్త్విక భావములు, సంచారి భావములు మాత్రము విరివిగ నుండును. దానికి ఆలంబనోద్ధీపన విభావములను మనమూహించుకొని రససిద్ధిని పొందుచుండవలెను. ఇది ఆలంకారిక సంప్రదాయము.

'విభావానుభావసంచారిసంయోగా ద్రసనిష్పత్తిః' అను భరత సూత్రమున, మూడింటి సముదాయము రసనిష్పాదకమా లేక ఏ ఒకటి రెండున్నను రసానుభూతి గలుగునాయని ప్రశ్నించుకొని, "యద్యపి విభావానా మనుభావానా మౌత్సుక్య - వ్రీడా - హర్ష - కోపా - సూయా - ప్రసాదానాం చ కేవలానా మత్రస్థితిః; తథా - ప్యేతేషా మసాధారణత్వ మిత్యన్యత మద్వయా తే పక త్వే పక్తి

వానై కాంతికత్వమితి” అని మమ్మటాచార్యులు పూర్తిచేసినారు. కావున వై దానిలో ఒకటున్నను తక్కినవి ఆస్వాదవేగమున అతేవ లభ్యములై రససిద్ధికి దోహదము లగుచున్నవి.

కావ్యప్రకాశః, ౨ ఉద్దాహ, 28 కారికావృత్తి.

“యత్రకవచిత్ ఏకస్మాదేవ అసాధారణాత్ రసోద్బోధః తత్ర ఇతరద్వయ మాతేవ్యమ్”. అని రస గంగాధరము. కావున ఇందొక్కొక్క పాటయు ఒక్కొక్క శృంగారరసప్రవాహము. కీర్తనల సముదాయమంతయు శృంగారరసక్షీరసాగరము. ఈ సాగరమున రత్నములు వెదకువారి వెలితే గాని రత్నములకు వెలితిలేదు.

౪. వింతలు విశేషములు :—

అన్నమయ్యవాఙ్మయమునందు అపురూపమైన భావచిత్రణముతో పాటు ప్రహేళికాకల్పనముగూడ అక్కడక్కడ కన్పడుచున్నది. ఆ కల్పనమునందుగూడ ఈతడు సాటిలేనితోడే. (1) ఈ సంపుటము 15వ పాట ‘దిక్కులేకపోయే నిట్టేదినదినము’. ఇది చిక్కిన ప్రహేళిక గావున దీని భావము స్పష్టమగుటలేదు. (2) సంపుటము 216 వ పాట ‘ఎండలు రేయెండలుగా నిరువంక జూచువాడు’ ప్రథమచరణములోని ఒకటవ పాదమునకు శ్వేతద్వీపమున నివాసమేర్పఱచు కొన్నవాడు అని, రెండవపాదములోని ‘పాలలోని పావడు’=వెన్న అనీ అర్థముచేసికొనవలెను, మూడు, నాల్గుపాదములు సుగ్రహములే. అదేపాట రెండవ చరణం ఒకటవపాదము ‘అలపోతు వానితోడ నంటిన మేలివాడు’=వృషభాసురుని సంహరించినవాడు గాని, శివునికి అర్ధాంగమైన వాడుగాని కావచ్చును. తక్కినది సులభము. (3) ఈ సంపుటము 285 వ పాట మూడవచరణం ఒకటి రెండుపాదాలు “కొండవింటివాని గుత్తగొనినయట్టి కొండుక పాయపుఁ గూఁతురుతండ్రి”=గంగకు తండ్రియని యర్థము.

(4) 298వ పాట ఒకటవచరణం మూడవపాదము - 'గాలిపుంటిసంటి (?) లోనఁ గాపురంబు సేయవచ్చు' - ఇది అర్థముకాలేదు. గాలికి పుండువంటి దగు సముద్రమనెడు ఎడటిలో కాపురముచేయుట అని యుండ వచ్చునా? అప్పుడు 'గాలిపుంటెసంటిలోని అని పాఠముండవలసి వచ్చును. (5) 297 వ పాట - మూడవచరణం రెండవపాదము 'గుల్లకూఁతతోడి నోరు కొనగోరుబలిమి' ఇదియు అర్థముకాలేదు. ఇట్లే చూచినచో ఇందులో ఎన్నో ప్రహేళికలవంటివి మన పండ్లకు మెదుగుటలేదు.

ఒక్కొక్క పట్టున శుద్ధవ్యావహారికముగా సాగించిన ఘట్టము లును గలవు. 268, 267, 273, 278 వగైరా కీర్తనలు దీనికి తార్కాణములు. అట్లే పూయుటకు-పుయ్యుట. నీయెడకు - నియ్యెడ వంటి పదాలుకూడ.

ఇందు 115 వ పాట, సాదృశ్యము నాధారముగాగొని తన యూరిచుట్టు ప్రక్కలనున్న కనుమలను గురిచేసికొని శృంగారరసాంశముగ వర్ణింపబడినది. (1) సోమశిలకనుమ (2) గద్దెరాతికనుమ (3) ఎఱ్ఱశిలకనుమ (4) దొంగలసానికనుమ (5) గుబ్బిలికొండ కనుమ. ఈ కనుమలకు పాటలోని శృంగారముతో కేవల శబ్ద సాదృశ్యమేకాక మరి ఏదో సంబంధము కలదని యూహించి, ఇవి యెక్కడ నున్నవో తెలిసికొనగోరి ప్రాంతమువారిని విచారించితిని. వారిలో ఒకరు శ్రీ మైసంపాటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు (తెలుగు పండితులు) విచారించి నిధముగా వ్రాసిరి -

"..... మహాత్మా! నేను చెప్పినట్టు తాళ్లపాక గ్రామం చుట్టూఉన్న అన్నమాచార్యులు సూచించిన కనుమల వినరం తెలుపుచున్నాను.

(1) దొంగలసాని కనుమ - ఇది సిద్ధవటం తాలూకా పిబుళం దగ్గరవుంది. (2) సోమశిల కనుమ - ఇది నెల్లూరుజిల్లా సరిహద్దున

అశ్వకూరు తాలూకా - సిద్ధపట్టం తాలూకా హద్దులోనున్నది. (3) గద్దెరాతి కనుమ - ఇది నేడు సుద్దరాతికనుమ అని వ్యవహారం. తాళ్ల పాక సమీపంలోవుంది. (4) ఎట్టుళికనుమ. పోలి - అప్పరాజుపేట సమీపంలో 'కడియాలపల్లెకనుమ' అను వ్యవహారంలోవుంది. (5) గుబ్బలికొండకనుమ - ఇతెకనుమ నేడు వ్యవహారం. (6) మంతవాల కనుమ - ఇది నడిగడ్డ దగ్గరవుంది. లేబాకుకు సమీపం. నాగేశ్వరకనుమ అని నేడు వ్యవహారం.

■ కనుమల విశేషమేమంటే ప్రతికనుమదగ్గట ఏవైపునో ఒకవైపున చెన్న కేశవస్వామివారి ఆలయంవుంది. నేడు కొన్నిచూడ వచ్చును. కొన్ని శిథిలావస్థనొంది యున్నవి. ఈ కనుమలు పట్టుకా కృతిలో నున్నవని, పట్కోడాంతర్గతములని పెద్దలంటారు. సుదర్శన చక్రంలోని పట్టోదాలకు, పట్టుకాలకు వైష్ణవమంత్రశాస్త్ర విషయం ఏదై నా సంబంధ సామ్యములున్నవేమో మీరూహించాలి...."

బుడుగుంట్లపల్లె
కోడూరు P.O }
15-7-76

మై. వేం. సు

వీరిపరిశీలన కొంతవరకు నిజమనిపించుచున్నది. ఏవో కను మలనైతే అన్నమయ్య వాడియుండడేమో. ఆ నాటికి చెన్న కేశవ స్వామిదేవాలయములు ఆకనుమలలో నుండుట, ■ తాళ్లపాక చుట్టూ ఉండుట, పట్కోడాంతర్గతములని పెద్దలవ్యవహారముండుట కారణముగా ■ కనుమల నన్నమయ్య వాడియుండును. ఇంత పెద్ద వాఙ్మయములో ఈకనుమల వ్యవహారము నేనింతవరకు ■ పాటలో దక్క ఇంతెక్కడా చూడలేదు. చరిత్ర శిల్పానువులు దీనిపై సాధన సాగింతురుగాక!

మన మిట్లు పరామర్శింపజూచినచో ఇతని కృతులలో వేదార్థములు, వేదాంతములు, పురాణగాథలు, శృంగారాదిరసములు, తత్త్వము, భక్తి, పదములలో జాతీయత, సందర్భోచితములైన లోకోక్తులు, వ్యంగ్యమర్పాదలు, అలంకారములు, ఓహో! ఒక్కటే మిటి! సాహిత్య సర్వస్వమంతయు తనకు తానే నిండి పండి పరిమళించుచు, శ్రీ వేంకటేశ్వరమహిమలు ఊటలుమియుచుండును. ఈతని కృతులన్నియు, భాష ఏదైనా, గ్రంథ మేజాతిదైనా, తానే-దైవమును పేర్కొన్నా, అదంతా శ్రీ వేంకటేశ్వరునికి జోడించి శ్రీ స్వామివారికే సమర్పించుకొన్న వే.

ఈతని గతనలో గానవచ్చు మర్మమొకటి గలదు. మాటలు తేటగ నుండుట. భావము లోతై యుండుట. దానివలన సాహిత్యమున సాధారణమైన పరిచయము గలవారు పైపై తేటను గ్రహించి మురియుచుండురు. మర్మజ్ఞులగువారు లోతు లాలోచించి ననియుదురు,

10. అనుకరణములు :-

విద్య మనతెలుగువారికి ఉగ్గుతో వచ్చినది. మన వాఙ్మయములో మొదటిదగు భారతమే అనువాదగ్రంథము. తరచి చూచినచో దేశభాషా గ్రంథములన్నీ అనువాదప్రారంభములే. అంతమాతాన అనుకరణము లనరాదు. వస్త్రవస్త్రవాదమే గానీ భావములు భాషలు భిన్నములు గదా?

సమానవిషయమును వర్ణించునపుడు భిన్నకాలములందలి - కవులకు గూడ భావైక్య మేర్పడవచ్చు. దానిని భావసంవాద మన్నారు పెద్దలు.

“నందాదాస్తు భవన్త్యేవ బాహుశ్యేవ మమేదపాదః ।

నైకరూపకయా నర్వే తే మంతవ్యా వివక్షితాః ॥

(రఙ్గాల్లోకము-ఉద్యోగము 1 శ్లో॥)

తరువాతివారు పూర్వకపుల గ్రంథములను చూడకుండవచ్చు గూడ. కానీ తరువాతి వానిపై అనుకరించినాడను నవవాదము రాక తప్పదు. అనువాదముగానీ అనుకరణముగానీ పంచమహాపాతకాలలో చేరవని మనము గుర్తింపవలసియున్నది. అనుకరించువానిలో స్వతంత్ర భావనాబలమూ, ఇతరత్రవతిభోగ్యేషము కనబడినచో, అంతటి-వానిచేత గూడ ననుకరింపబడిన పద-భావ-సంఘటనా-అలంకార-సమావేశ మాధుర్యము గలవాడని అనుకార్యునికి కీర్తి చేకూరును గానీ, అనుకర్తకు తక్కువ ధనము రాదు. ‘భోజనం దేహి రాజేంద్ర ఘృతసూపనమన్వితమ్ । మాహిషం చ శరచ్చంద్రచంద్రికాధవశం దధి’ వలె పరభాగము మూతము సారవంతమై సొంతము నిస్సారమై నపుడు అకవి నుద్ధరించువా రుండరు. కావున సహజ ప్రతిభాసంపన్నునికి అనుకరణము దోషముగాదు. అట్లు చూచినచో వాల్మీకికి తరువాత కవియే లేడు. కాళిదాసాది సంస్కృతకవులకూ నన్నయాది తెలుగుకవులకూ గతియేది? కావుననే సంస్కృతాంధ్ర కవులందరూ తమ ప్రాచీనులను నిర్భయముగ పొగడుచూ, తమ స్వతంత్ర ప్రతిభతో ప్రతిష్ఠితులై వారు.

“వాల్మీకివ్యతిరిక్తవ్య యద్యేకస్యాఽపి కవ్యచిత్ ।

ఇవ్యతే ప్రతిభారేష తత్తదావంత్య మక్షయమ్ ॥”

అని గుర్తించుకోవలసియున్నది.

అనుకరణమే పనికిరాదను మాట వాఁటనామాలు నాకిచ్చేసి నీవేమి వ్రాసుకుంటావో వ్రాసుకో’ అనుట వంటిది. అందువలననే,

“వాచస్పతిసహస్రాక్షాం సహస్రైరపి యత్నతః ।
వివిధా సా క్షయం నైతి ప్రకృతి ర్జగతా మివ ॥”

ధ్వన్యా - 4-10.

అను సహృదయశేఖరవచనము కవికోటికి జీవగట్టయైనది. అనంతముగ కవికులము విస్తరిల్లినది; విస్తరించుచున్నది; విస్తరింప గలదు కూడ.

“దృష్టపూర్వా అపిహ్యర్థాః కావ్యే రసపరిగ్రహత్ ।
సర్వే నవా ఇవాదాంతి మధుమాస ఇవద్రుమాః ॥ ధ్వన్యా - 4-4.

అను వాక్యమును కావ్యవరంపరాపరముగ గూడ వ్యాఖ్యానింపవచ్చు.

ఈయనుకరణము 1. ప్రతిబింబ సదృశము 2. ఆలేఖ్యతుల్యము 3. అన్యసామ్యము అని మూడు విధములుగ పెద్దలే వివరించినారు.

“సంవాదో హ్యవ్య సాదృశ్యం, తత్తువః ప్రతిబింబవత్ ।
ఆలేఖ్యకారవ త్తుల్యదేహివచ్చ శరీరిణామ్ ॥ ధ్వన్యా - 4-12.

“తత్ర పూర్వ మవన్యాత్మ, తుచ్ఛాత్మ తదనంతరమ్ ।
తృతీయం తు ప్రసిద్ధాత్మ, నాన్య సామ్యం త్యజేత్కవీ ॥

ధ్వన్యా - 4-18

అని సామ్యవాదము నంగీకరించినది సహృదయలోకము. ప్రతిభావ్యుత్పత్తి సంపన్నమైన కవి కుటుంబములో, వానికంటె వీడు; వీనికంటె వాడు; ఇత్యాది భేదమునేర్పరచుట సాధ్యముగానిపనియని ఆచార్య దండి:-

“ఇక్షుక్షీర గుణాదీనాం మాధుర్యస్యాంతరం మహత్ ।
తథాఽపి స తదాభ్యాతుం సరస్వత్యాఽపి శక్యతే ॥ కావ్యాదర్శము.

కావున నే నీవై అనుకరణములను చూపినా అనుకార్యుని పెద్దరికమే తెలుస్తుంది గానీ, అనుకర్తలకు లోకువగాదని పెద్దలు గుర్తింపగలరు.

అన్నమయ్య ప్రాచీన కవుల నెవరిని పేరెత్తి స్తుతించినట్లు లేదు. కానీ, రామాయణము-మహాభారతము-భాగవతము వగైరా గ్రంథములను పేర్కొన్నారు. ఆట్రే శంకర రామానుజాదులను మతములను పేర్కొన్నారు. అందువలన ప్రాచీన కవుల సాహిత్య రసమును జాగా జుట్టినారనే తెలియుచున్నది. సంస్కృతాంధ్ర కవులవలె ఏ రామాయణాది గ్రంథకథలనో ఉపాఖ్యానములనో ఆధారముగా చేసికొని వీరి పదవాఙ్మయము నడువలేదు. వీరి కవిత్వమునకు మూలనస్తువు శ్రీ వేంకటేశ్వరుని మూలమూర్తియే. భాషా-భావములుచూస్తే, ఎఱ్ఱన హరివంశమూ, కొన్ని మాండలికములందు సోముని ఉత్తరహరివంశమూ, తిక్కనగారి దేశిపదసంపద కానవచ్చును. కానీ ఇది వీరిది అని తేల్చిచెప్పటకు తగినయాధారములు లేవు. అది కాలాంతరమున సాధ్యమగునేమో చూడవలసియున్నది. వీరిపాటలు ముక్తకములవలె దేనికదే సంపూర్ణము. ఉత్తరతాన్వయములేదు. ఎప్పుడేమైనా చెప్పవచ్చు. అది ఆయన స్వేచ్ఛకు సంబంధించినది. శబ్దాలంకారములందు పోతన పోలిక కన్పడుచుండును. ఇద్దరూ ఎంచుమించు సమకాలికులు: ఒక మండలమువారు. కొంత పూర్వము వాడైనా సోముడూ అంతే. కావున అనుకరించినట్లు తేల్చి చెప్పలేము. వీరిరామాయణము దొరికితే చూస్తాము.

ఇక ఈతని ననుసరించినవారు :-

1. సంపుటము నందలి 264-1-3 లో 'కొనవాండై తేను', ఇది 'వాడి' శబ్దబహువచనము. ఇట్లనే 'వేండ్లు' 'వేడి' శబ్దబహువచనముగ ఈతని ప్రయోగమునగలదు. "విషమశరుడేయు తూపుల

వేండకన్న వాండ్లు వాధూల మువిశాస వర్ణనములు"-(సాంధ్యచంద్ర
మాహాత్మ్యము - 5-314 సాహిత్య అకాడమీప్రతి).

'వాడి' శబ్దముపై 'వాండ్లు', 'కాడి' శబ్దమునకు 'కాండ్లు'
వలె వ్యాకరణసంపన్నమైనను అపురూపమైనది. అందువలననే
తెనాలివారు దానిని గిల్లుకొన్నారని విశ్వాసము.

2. తమిళమందువలె, స్త్రీల గమనమునకు నెమలిని ఉపయోగ
ముగ చెప్పట అన్నమయ్యయం దక్కడక్కడ కలదు. "గతిమధ్యస్థన
కుంతల స్తబక వీణాగర్వదుర్వార.....యీ.....ల్పార్తి
మృగేంద్ర కుంభిచమరీయూథంబు నేణంబులు"..... పాట - 500
(3-8)

3. ఈ సంపుటమున 261-1-1లో 'మొగమున కెగరెడి మొన
వాడిగుబ్బల' అను అపురూపపదబంధమును, రామరాజ భూషణుడు
'మొగమున కెగయునీడలుదవలి చన్నగుబ్బలు' (కావ్యాలంకార
సంగ్రహము - 5 - 113)లో వాడుకొన్నాడు. రామరాజభూషణుని
'లలనాజనాపాంగ' అను సమాసభాగము కొంత అన్నమయ్యదే.
ఆ భూషణుడే, ఈసంపుటమునందలి 143వ పాటపూర్తిగా 'అశిషుట
మీనకేసరి శరాసన గోమకరంబులక' (వసు చరిత-5-53) పద్యముతో
ననుకరించినాడని డాక్టర్ పుట్టసర్ది నారాయణాచార్యులవారు
ఒక యుపన్యాసమున పలికిరి.

కాని ఇట్టి కల్పనము

"అవయము యంత్రమత్స్యము నొకమ్మున శ్రీవరసింహుఁ డేయఁగా
వెనుకకుఁదారి, పుల్లఁబి, వేషము మార్చి, బిలంబుదారి, కా-
ననమునకేఁగి, సిగ్గున నణంగి, భరంపడి వీఁగి, విషం-
బెనసి, నతిభజించి, వడు లీడి ద్రమించెను రాసులన్నియు" "

(కావ్యాలంకారసంగ్రహము-4-81)

అను పద్యమున మరింత చమత్కారముగా సాగించినాడనక తప్పదు.

4. ఈ సంపుటము 170-2-3లో “వింత మీనశని వెలుగుల కన్నుల యెంత గనమౌనో యేలాగే” అను పాదములందు చూపిన మీనశని దోషమునందలి కలుపును, ‘మాలె జగంబు మీనశనిదోషము చాఁకి నిరస్తస్యమై’ అనిధూర్జటి (శ్రీ కాళహస్తీశ్వరమాహాత్మ్యము- 8-158.)తో అనుకరించినట్లున్నది. ఇది అనుకరణము కాదన్నను దోషములేదు.

సంపుటము 848-1

“వనిత రావణ్యంపు వదన కళకలములు-
చనుగిరులపై నేల జారిపడెనే
వెనకఁ దురుమనరాహ వేవేయూపులై
తనర ముఖవంతులు తలకడు గదా.

అను దాని కావమునకు ఛాయగా విభావతీ వ్రద్యమ్ము మున పింగళి సూరస:-

“చంద్రభీత మనద్వాంత సంభయమున-
కళయ మొనఁగి వేడిదరం బనునెవమున
తనవెనుక వేసికొన్నది తఱుణి మొగము
చంద్రుఁగై కొనమి కిదియ సాక్షి గాదె. (వరా-2-87.)

అని అనుకరించినట్లు నోచుచున్నది.

6. కావ్యమునం దక్కడక్కడ ‘భేరితోకొట్టుట’ అను పదము విచిత్రప్రయత్నార్థమున వాడబడుచున్నది. దానిని పింగళి సూరస:-

‘వట్టి మఱంగుఁదెట్టి మఱువంబిలే దిదియెల్ల భేరితో.
కొట్టుట కాక.....’ (వరావతీ వ్రద్యమ్ము-3-72)

అని అనుకరించినట్లు నోచుచున్నది. ఇది సమకాలిక దేశ్య లోకోక్తి మాత్ర కావచ్చు.

అనుకరణము పదముతో, పాదముతో, విషయముతో, అన్నింటితో గూడ నుండుననుటకు:-

‘పాదోపతీపి పదకోపతీపి

చా యోపతీపి సకలోపతీపి.

తవేదత ప్రాప్తకవిత్వతీపి

స్వోన్మేషతోవా దువనోపతీవ్యః ॥

అను తే మేంద్రునివచనము ప్రమాణము.

ఉదాహరణము అన్నియు వీలై నంతగ ■ సంపుటము లోని కీర్తనలతోనే యుండవలెనను సంకల్పముతో ఇట్లు సంకల్పించితిని. విస్తారమైన ■ పదవాఙ్మయములోని ఇతరసంపుటము లన్నింటిలో సంపాదించితిమేని ఇంక నెందరెందరో అనుకర్తలు బయటికి రాగలరు. ఈ సంపుటములోని 51, 81 పాటలు దాక్షిణాత్య శృంగార గ్రంథము లకు ధ్వజములుగా గన్నట్టుచున్నవి. ఇట్టిభావములు దాక్షిణాత్య వాఙ్మయమున గుట్టుగా, రట్టుగా ఉన్నవానిని సహృదయులు గుర్తింపగలరు.

అన్నచుయ్య సంకీర్తము :

పై తెల్పినవిధముగా అనంతసాహిత్యసార్వభౌముడగు నీనడు సంకీర్తము మాతగొని పదవాఙ్మయమువేల పుట్టించెనా అని ఆలోచింపవలసియుండును. అది ఈతని పుష్పకాంతి మైనభక్తికి సంబంధించినదని నాయూహ. పాదోపాసనము, మోక్షసాధనసామగ్రితో నిర్గుణోపాసన విధానికి చేరినదని పెద్దలందురు. సగుణమూర్తు లెందరున్నను వారినందరిని సమేళించిన కుర్థమూర్తిని వాదముతో ముపాసించవచ్చునని :-

“నాదోపాసకయా దేవా బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరా॥
 భవస్త్వపాసితా నూనం యస్మాదేతే తదాత్మకాః॥”¹

❖ శ్లోకము తెల్పుచున్నది. అన్నమయ్యకు వేంకటేశ్వరుడు సర్వ
 దేవతా స్వరూపుడుగా కనబడినట్లు:-

బా॥

ఎంతమాత్రమున నెవ్వరు దలఁచిన అంతమాత్రమే నీపూ
 అంతరాః తరము లెంచి చూడఁ బిందంతె విప్పటి యన్నటు॥పల్లవి॥

కొలుతురు మిము దైష్ట్యపులు కూరిమితో విష్ణుండని
 పలుకుదురు మిము వేదాంతులు పరబ్రహ్మ మనుచు
 తలఁతురు మిము శైవులు తగినవక్తులను శివుఁడనుచు
 అరి పొగడుదురు కాపారికులు అదిచైరవుఁడనుచు ॥ఎంత॥

సరి నెన్నుదురు శాక్తేయులు శక్తిరూపు నీవనుచు
 దరి నెనముల మిము నానావిధులను తలఁపులకొలఁదుల భజింతురు
 సిరులమిమ్మునే యర్చిబుద్ధిఁదలఁచినవారికి నెల్పించువుదువు
 గరిమల మిమునే ఘనమని తలఁచినఘనముదులకు ఘనఁడవు॥ఎంత॥

నీలవఁ గొఱఁతలేదు మఱి నీరుకొలంది తామరవు
 ఆవల లాగిరథిదరిబావుల ఆజంఁమే పూరినయట్లు
 శ్రీ వెంకటవతి నీవైతే మముఁజేకొని వున్న నైవమని
 యీవల శరణవియెడ నిదియే పరతత్వము నాకు ॥ఎంత॥
 (అన్న-అర్చా. 178 కేట)

❖ పాట తెల్పుచున్నది.

“యే యథా మాం ప్రవచ్యంతే తాంస్తత్తేష భజామ్యహమ్ ।
 మమ వర్తమాను వర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వకః” ॥ భగ.4-11.

1. సంగీతరత్నాకరము - p 31, (edn, ఆనందాశ్రమ ప్రెస్-పూనా)

అనిన గీతావచనానుసారముగ,

“యం తైవా వ్యముపాసతే కవ ఇతి: బ్రహ్మేతి వేదాంతినో:
 భోద్ధా దుద్ధ ఇతి: ప్రమాదపటవ: || రేతి నైయామికా: ||
 అర్హన్నిర్యద తైవకావరదా: కర్మేతి మీమాంసకా:
 సోఽయం వో విదవాతు దాశ్మేతపలం తైలోక్యనాథోపాది: ||”

అనురానికి దీటుగనన్నదీమాట. దీనివలన నాశని కిరణమన
 ద్వేషములేదనియు స్పష్టమగుచున్నది. ఎక్కడైన ఇతరమతములను
 తూలనాదినట్లు కన్నడినను భాగవత సంప్రదాయ మమలారముతో
 అది ‘నహినందాన్యాయము’ నకు చేరినదిగా గుర్తింపవలసియుండును.
 జన్మనిర్ధమైన అద్వైతవాసరజిడ్డు ఈతనిని వదలలేదని అక్కడక్కడ
 స్పష్టమగుచుండును.

కావున అన్నమయ్య, తనఇష్టదైవముగు వేంకటేశ్వరుని సగుణ-
 మూర్తిని నిర్గుణమగు నాదోపాసనా మార్గముతో జోడించుటకే సంగీ-
 తమును చేపట్టెనా యనిపించుచున్నది. ఆ మూర్తిని తలచిన వెంటనే
 భావ పరంపరలు, సాహిత్యసామ్రాజ్యము తన యెదుట నిలిచి ఆ-
 వేశకందిన ఏదో మెట్టును ఆధారముగా చేసికొని పాదినట్లు కన్నడు
 చున్నది. అందువలననే ఈతని కీర్తనలందు సంగీతము పాదపీఠముగ
 మాత్రము నిలిచినట్లు చెప్పవచ్చును.

త్యాగరాజాది కృతులందు కానవచ్చు నాదవిస్తారసౌకర్యము
 ఈతనికిర్తనలందు కానరాదని సంగీత మర్మజ్ఞుల మాట. ఆయా
 కీర్తనలందు మాత్రలకు వలసినన్ని యక్షరములు కూరిపోసినట్లుండు
 టచే, సంగీతజ్ఞుడు స్వతంత్రించి నాదవిస్తారము సంపాదించుకొనలేక
 పోవుచున్నాడు. కొన్ని పట్టుల కుదించియు, కొన్ని పట్టుల విస్త-
 రించియు పాడుకొను దైర్యము మనకు కల్గినచో ఈ పాటలు కొంత
 సంగీతమునకు లొంగి పనిచేయును. ఇంతమాత్రమున మన మన్న-

అన్నమయ్య, త్యాగయ్య. అందునను తన సంగీత సంప్రదాయము, చానిని వ్యాప్తి కేవలననెది తహతహ, అందుకై చేరిన శిష్య సమాజము త్యాగయ్యకు కలదు. మాత్రముగూడ విహికవాంఛలపై మనసు లేనివాడు అన్నమయ్య. ఇతడు ఎంత రక్తుడో, అంత విరక్తుడు. “పాడెడువాడు నేను, వినెడువాడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు, కావలసినది యతని అన్యగ్రహము, తనకు వలసినది ముక్తి, తన సంగీతమునందును, సాహిత్యమునందును రుచి నాస్వాదించ గలిగినవాడు స్వామి యొక్కడే.” అని అన్నమయ్య తీర్మానము. కావుననే ఆ సంప్రదాయమును ప్రచారించు శిష్యకోటికొఱకు గాని, వారిని దిద్ది తీర్చవలెనను మమకారముతోగాని ఈతడు పనిచేసినట్లు కనబడదు.

ఒకవిధముగా తలపోసి చూచినచో, ‘సంగీత సంప్రదాయ దర్శిని’ ఇత్యాది గ్రంథముల వలన, సంగీతకళ ఆంధ్రమున జన్మించి అరవదేశమునకు వలస పోయినట్లు కన్నట్టుచున్నది. నేడిభేదమును రసికు లంద రెరుగుదురు.

అన్నమయ్య కృతులు:—

అన్నమయ్య కేవలము పాటలను మాత్రమే వ్రాసినాడను- వారును లేకపోలేదు. కాని సంస్కృతాంధ్ర ప్రాకృతములయందు అద్ద మాకలు లేక సాగిన దీతనికవిత. ఈతని కావ్యరాశిని గూర్చి ఈతని మనుమడు చిన్నన్న:—

యోగమార్గమున నొకకొన్ని, బుధులు
వైరాగ్యరచనతో వాసింపఁగొన్ని,
రాగిల్ల శృంగారరసరీతిఁ గొన్ని.
సారసనేత్రుపై పంక్తిర్నవములు
పరపత్నమువఁదాళనములముల్ గాఁగ
పరమతంత్రములు ముప్పదిరెండువేలు,

ప్రవిమలద్వీపదప్రబంధరూపమున
 వపముగా రామాయణము, దివ్యభాష-
 నావేంకటాద్రి మాహాత్మ్యమంతయును
 గావించి, రుద్రుల శృంగారమంజరియు,
 శతకముల్ పదిరెండు, సకలభాషలను
 ప్రతిలేని నానాప్రబంధముల్ చేసి¹

(అన్న - ■■ - 45-48 పుటల)

అని వాఱొనియున్నాడు. ఇవిగాక సంస్కృతమున అన్నమాచార్యులు
 రచించిన సంకీర్తనలక్షణ మొకటి గలదట. ■■ యిన్నింటిలో :-

(1) శృంగారమంజరి, రేకులు 5

(2) ■ధ్యాత్మకీర్తనల రేకులు 989

(3) శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 1921

మొత్తము 2289 రేకులు

మాత్రమే మనకు దొరకినవి. సరాసరి రేకునకు ఆరుపాటలవంతున
 ముప్పదిరెండువేల కీర్తనలకు చాచాపు 5400 రేకులుగదా ఉండవలసి
 నది! అందులో సగానికి తక్కువగనే మనకు లభ్యమైనట్లు.

అన్నమాచార్యుల ద్వీపద రామాయణములో 'యుద్ధకాండ'
 మున్నట్లు, 1975, ఏప్రిల్, 'సప్తగిరి' సంచిక, 22వ పేజీలో శ్రీదివాకర్ల
 వెంకటాచార్యునిగారు పేర్కొన్నారు. అది అన్వేషింపదగియున్నది.
 వేంకటేశ్వరముద్రతో అలమేలుమంగ పై చెప్పిన శతకమురేకులు
 ఇక్కడ లేవు గాని, ■ శతకమును అన్నమాచార్యుల పేరుతో వాల్మీకి
 వారు ముద్రించియుండిరి.

1. పై ద్వీపదలో ■■■ నాథాచార్యులు ప్రావరహితములుగ మున్నవి. 1, 2 వక
 ముద్రాకరిగ 2, ■ వదముద్రాకరిగ కూర్చిత అ రోషముతో అన్వయము మలతమగును.

లభ్యమైన రేకులలో శృంగారమంజరి రేకులు 5, "తాళ్లపాక కవుల లఘుకృతులు" (The Minor works of Thallapaka Poets) అను పేరుతో మొదటి సంపుటముగా 1985 లో మన దేవస్థానమున ముద్రితములై నవి. అన్నమాచార్యుల అధ్యాత్మసంకీర్తనల రేకులు 363 పూర్తిగ ముద్రితములై నవి. శృంగారసంకీర్తనల మొదటివంద సంపుటము. 22వ సంపుటముతో అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనల రేకులు 8వ వంద ముద్రితములై నవి. నడుమ 16వ సంపుటమున చిన తిరుమలాచార్యుల రేకులు అనుబంధముగ ముద్రితములై నవి. పోగా అన్నమాచార్యుల 9, 10, 11 వందలరేకులు ప్రెస్ కాపీలు తయారై ఆచ్యకు కాచుకొనియున్నవి. 12 వ వంద రేకులు దాదాపు సగము ప్రెస్ కాపీ తయారై యున్నవి. 18 వ వందనుండి 2000 వరకుగల రేకులు, ఆపై 2001, 2002 సంఖ్యగల రేకులూ ప్రాసి ముద్రింపవలసి యున్నవి.

పండ్లెండవ సంపుటము నుండి ఇరువదవసంపుటమువరకు అన్నమయ్య శృంగారసంకీర్తనలే. 21వ సంపుటము తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్యుల అధ్యాత్మసంకీర్తనలు, మఱుల 22వ సంపుటము అన్నమాచార్యుల శృంగారసంకీర్తనలు, 23వ సంపుటము తాళ్లపాక పెద తిరుమలాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు. ఇప్పటికి 16 లో అనుబంధముగా చినతిరుమలాచార్యులవి. 21, 23 లలో పెదతిరుమలాచార్యులవి పోగామిగిలినవన్నీ అన్నమాచార్యులవే.

ఎఱ్ఱన రామాయణము వగైరాలతోపాటు అన్నమయ్య వాఙ్మయముగూడ కొంతభాగము కాలగర్భమున కలసినట్లు పై చిన్నన్న ద్విపదవలన మన మూహించవలసియున్నది. ఇప్పటి కగపడనిరేకులకై 1. 1. దేవస్థానమువారు ఈమధ్య గూడ అహోబలము, సింహాచలము శ్రీరంగము వగైరా దేవస్థానములవారితో జరిపినవిచారణము నిష్ఫలమైనందుకు చింతింప వలసి యున్నది. శ్రీరంగములో 41 రేకులు

మాత్రముండినవని, ఆరేకులు తెప్పించి బివి సంపుటమున కెక్కించి ఆరేకులు తిప్పిపంపుట జరిగినదని వార్త.

పై చెప్పిన సంపుటములన్నియు తి. బి. దేవస్థానమువారిచే ముద్రింపబడి విక్రయింపబడుచున్నవి.

రేకులలోని వ్రాత :-

ఈ రాగిరేకులలోని వ్రాత ప్రాతకాలము కాసనములవ్రాతకు చాల సన్నిహితమైనది. (1) ద్వీరుక్తములయిన పరుషసరళములకు ముందున్న నిండుసున్న పూర్ణానుస్వారముగా (2) అద్వీరుక్తములైన పరుషసరళములకు ముందున్న నిండుసున్న అర్ధానుస్వారముగను (3) మహాప్రాణాక్షరములు, ఊష్మాక్షరములు వగైరాలకు ముందున్న నిండుసున్న పూర్ణానుస్వారముగనే గుర్తింపవలసి యుండును.

(1) విసంధిగా వ్రాయుట (2) ఉకారాంతములపై గూడ అచ్చులకు యవలు సంధించుట (3) ద్రుత సంధులు అక్కడక్కడ యథేచ్ఛముగ మానుట - ద్రుతాంతములపై అచ్చులకును యవలు సంధించుట (4) సకారాది పదములు శకారాదిగా నుండుట (5) 'ఎంత, ఏల' మొదలగువానికి బదులు 'యంత, యాల' అని యుండుట (6) ఇతర ప్రయోగములందు కానరాని అరసున్న కొన్ని పదములందు కానవచ్చుట, (ఈ యంశము శాషావ్యాకరణ శాస్త్రములతో సంబంధించి నిర్ణయింపవలసినది.) (7) 'ఎసఁగులో' 'అంట' కు వ్రతి యగు 'అంట' లో చాల స్థలముల అర్ధానుస్వారము లేకుండుట, (8) గ్రాంథిక వ్యావహారిక పదములందు అవ్యవస్థగా శకటరేఖలుండుట (9) ఒకే పదము సాధురేఖ శకట రేఖలలో నుండినను, యతిప్రాసస్థలములలో మాత్రము పడైన నొకటే యుండుట, (10) గ్రాంథికరూప సన్నిహితములగు వ్యావహారిక రూపములలో గూడ అరసున్నలు శకటరేఖలు పట్టు విడు

వక నిలుచుట (11) అజాది పదములు యకారవకారాదిగా నుండుట (12) హల్లులపైని ఇ ఈ, ఎ ఏ, ా ం లకు భేతము లేకుండుట ఇత్యాదులు - ఈరేకుల వ్రాతలో విశిష్టత.

పదాది యకార విషయమున అదివ్యాకర్తయగు నన్నయ్యగారే:—

“అద్యః క్రియాసు భూతార్థద్యోతిన మాద్యగం వినా సర్వః” అనిసూత్రించి, ‘సర్వక్రాజ్యత్ కార్యం జ్ఞేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేత్యః’ నిజస్వరూపమును నిఱచెట్టిరి. ఈ వ్యాకరణ వ్యాఖ్యాతలుగూడ “యేవ్యాని వాకిట” ఇత్యాదిగ నుదాహరించి సమన్వయించిరి.

పదాది యకార, పు, పూ, వో, వోలు, స స్థాన శకారము ఇవి, సాధారణజనాభ్యాసమున వ్రాతలతోనిండి, యెంతగా వండినను లీనడించుకొన్నను తొలగనంత లోకసిద్ధిని సంపాదించుకొన్నవి. ఈ రాగి రేకులపై వ్రాత పెద్దపండితులచేత సాగియుండదు. అవ్యుత్పన్నులైన పోగరపనివారితో సాగియుండును. వారికై వాడమూ కొంత సహకరించియుండును. ఇంతకు ఈ పదకవిత్వమున కపులే పనిబూని వ్యావహారికరూపములను వాడినారు. అది వారి ఉద్దేశమునకు, అభిమానమునకు, హక్కులకు సంబంధించినది. పండిత పరిష్కర్తలుగా వాఙ్మయముపై తొలుత చేయివేసిన కీ. శే. ప్రభాకరకామ్రుగారు, పాటమొదటనున్న య, పు, పూ, వో, వోలమి అజాదిగా, శకారాదిగానున్న తెలుగుపదములను సకారాదిగా పరిష్కరించిరి. అపద్ధతియే ఇప్పటికిని సాగుచున్నది.

“పదములు శృంగారపదా—

మృదుమధురమనోజ్ఞ వాక్య మిక్రములైన -

విదితార్థ గ్రాహ్యములు

పదిలముగాఁ బొంతమెఱిఁగి వరుకఁక తెల్లగా

(ఏవతిదుమలాదాయం సంకర్తనంక్షణము 68)

“వల్లవవారీమైద్యా—

ద్యుల్లావమనోజ్జ్వలంధురోక్తులు చవియై

చెల్లును గ్రామ్యములైనను

హల్లీవకముఖ్యనాటకాదిక పఠితా” (58)

“జగతిఁగల చెల్లుబిడ్డై

నగి నగి భాషించునట్టి నామది పలుకుట

తగ దక్ష రహి చెడుఁ; బువ్వల

సొగసుడుగఁ పిల్ల కంపు చూచిన భంగి” (59)

అని కృంగారపదలక్షణములను,

“దేహశ్మశానవివేకో—

శ్వాహంబును లోక వేద దిర్మాఁ దర్మా—

ద్యూహాపోహంబులు గల

అహరి సంకీర్తనంబు లద్యాత్మంబు” (61)

అని ధ్యాత్వసంకీర్తనలక్షణమును వివరించిరి చినతిరుమలాచార్యులు.
రేకులపై వ్రాసిన తీరు:—

ఇన్ని వేల రేకులపై ఇంత పెద్ద వాఙ్మయమును ఏ సాధనము లతో ఎట్లు వ్రాసినారు? అనుజిజ్ఞాస ఏర్పడుట సహజము. నాకును ఈ సందియము గలిగి అక్కడక్కడ విచారింపగా శ్రీ వల్లంపాటి అశ్వత్థంగారు (సంతపేట—చిత్తూరు):—

(1) రాగిరేకునకు తుత్తునాగము పూసి కొలిమిలో ఎట్టుగ కాల్చి పుల్లగోగాకు పసరులో ముంచినచో ■ రేకు మెత్తవడుననియు, ఆ మెత్తదనము ఐదారు గంటలుండుననియు, ■ రేకును రంపపు పొట్టుదిండుపై ఒడిలో భద్రముగ నుంచుకొని, పెద్ద దబ్బణము వంటిమొన, పట్టుకొనుటకు తెల్పుచుట్టిన పెద్ద పిడి, దానిపైన బరువైన చెండు గలిగిన ‘పిడిపేడు పోగర’ అను సాధనముతో వ్రాయు

నలవాటు, తనకాల్పమున చిత్తూరు జిల్లా వాయల్పాడు కాటాకా రొంపిచెర్ల గ్రామములో వీరబ్రహ్మచారి ~~అయి~~ ఒక కంసాలియొద్ద చూచినట్లు చెప్పిరి.

2. శ్రీ మైనంపాటి సుబ్రహ్మణ్యంగారు (తెలుగు పండితులు, గోదూరు) :-

రేకులను చదరించుకొని వానిపై, కరగిన మైనములో రంగు గలిపి దానితో గీతలు వ్రేచి దానితోనే అక్షరములు వ్రాయుదు రనియు, అవ్రాసిన అక్షరములనన్నిటిని తన క్రిందిపనివారు చెక్కు చుండురనియు చెప్పిరి. ~~ఈ~~ రెండవవార్తయే నాకును నమ్మదగినదిగ నున్నది.

ఇన్ని వేలరేకులను వ్రాతతో నింపుటకు కొన్నిపదుల షని వాండ్రైనను పనిచేసియుండురు. కొందరు వ్రాయుట, కొందరు చెక్కు టచే ఈ పని కడతేరియుండును. ఈ తాళ్ళపాకవారి వాఙ్మయము దక్క రేకులపై తెక్కి నిలిచిన ఇంత పెద్ద వాఙ్మయము మరొక్కటి వినవచ్చుటలేదు. ~~ఈ~~ వాఙ్మయమున కావాడు ఎంతో ప్రశస్తి యుండి ననేగాని ఇంతపని జరిగియుండదు. తాళ్ళపాక పెద తిరుమలాచార్యుల యాజమాన్యమున అన్నమరాజు తిమ్మయ్య అను వ్యక్తి ఈ వ్రాతపని నెరవేర్చినట్లు ని. రే. 5 లో మాత్రము గలదు. అతడు తానొక్కడే ~~ఈ~~ పనిచేసియుండలేదు. తన వంశమువారు, తన శిష్యులరంపర ~~అది~~ సాగించియుండురు.

శ్రీ అశ్వత్థంగారు చెప్పిన మాట, ఒకటి రెండు రేకులపై వ్రాసికొను యంత్రములు మొదలగు వానికి ~~పని~~ వచ్చునేమోకాని, ఇంత పెద్ద పనికి చాలదని వాయూహ.

ప్రథమ ముద్రణము :

■ పండ్రెండవ సంపుటము ప్రథమ ముద్రణ పరిష్కరణములు పూజ్యపాదులు శ్రీచూడాకాశ్యపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారి చేరిమీదుగా సాగినవి. వారు అన్నివిధముల అన్నమయ్యకు ప్రతిరూపులు. అంతటివారు చేసిన పనిని, శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయము వారికై నేను మరల పరిష్కరింపబూనుట సాహసమేయైనను, అధికారుల-అదేశమును తలచాల్సి చేయక తప్పినదిగాదు. పరిష్కరింపబూని నప్పుడు కొన్ని స్థలములందు వాకు చిక్కులేర్పడినవి. నాయూహకందినవానినన్నింటిని ఈ సంపుటమున వక్షత్రముగుర్తుతో పాదదీపికలో చూపియున్నాను. ఈ సంపుటము 282 పేజీలోని నక్షత్రము మాత్రము శ్రీ శర్మగారిదే. 1,3 పాదాంత 2,4 పాదాదులలో సంచి సమాసస్థలములం దడ్డగీతలు నావి. ■ చిక్కులలో కొన్నిటిని గూర్చి శ్రీ శర్మగారికి వ్రాసితిని. దానికి వారిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమిది: -

“.....పండ్రెండవ సంపుటము పరిశోధించి విషయపుష్టితో పునర్ముద్రణమునకు సిద్ధపరచుపని మీరంగీకరించుట నాకెంతో తృప్తి కరము. ‘ఇట్టి ముద్దులాడి బాలుడేడవాడు’ (12 సం-148) అను ముద్దులాడి కీర్తనము అందులో నాచేయి జారిపోయినదని మీజాబులో చదివినపుడు చాలా వేదనపడితిని. పలుమారు నేను వదరుకొనువదములలో అదొక్కటి. వ్రాసి పెట్టలేదుగాని దేవగాంధారి రాగములో దానికి నేను కల్పించుకొన్న స్వరమూర్తి నాసంకల్పమందే స్థిరముగా నిలిచియున్నది. పొరవడుట నాకు అస్వాభావిక మేమియుగాదని ఎఱుగుదును. కాని ఇది పెద్ద పొరబాటుగా తోచి నొప్పించినది. కాని ఆకస్మికముగా పదకొండవ సంపుటము చూచుచుండగా ఆ కీర్తన అందు కానవచ్చి నిట్టూర్పు వదలితిని. ఆ సంపుటము “ నిడు రేకులలోని అధ్యాత్మకీర్తనలు ” అను రెండవ భాగమున 175వ పుటలోని. రే. 30వ దాని మొదటిపాటగా ఇది ప్రకటితమైనది. ముందే ప్రకటితముగాన పునరుక్తి పని లేదని సా. రే.

26లో నుండినా వదలివేమో. కాని ఆ మాట అక్కడ క్రితతో తెలుషక పోవుట నా లోపమే. కాని కొంతజంతవ్య మేమో. 193వ పాట (192) (11-129) "ఎదో-పోదో.....ఆదో-పోదో" అను నాపాఠమును మీనిశితదృష్టి "ఏటో-పోటో....ఆటో-పాటో" గా గుర్తించి సార్థకపరచినది. సంతోషించితిని. ఆ (ఈ) సంపుట మందలి 155వ పాట (154) అర్థము, కాత్పర్యము నా పంటకిని చిక్కలేదు. సమకాలికమైన ఏకో చారిత్రక విప్లవమును, తుదకు దాని ప్రకాంతియు దానిలో ఉద్దేశింపబడినట్లున్నది. ఇంతకంటె స్పష్టపరచు మాట లేవియు అందు కనబడలేదు."...

బెంగళూరు, 580041

27-7-78.

}

రా. అనంతకృష్ణశర్మ

28 వ రేకులో రెండవప్రక్క మధ్యపాట ముందుముద్రణమున తప్పిపోయి ఈ ముద్రణమున అచ్చుకెక్కుటచే. మొత్తముపాటలు 879 (పూ. ము.), 880 గా ఇప్పటి ముద్రణమున వచ్చినవి. శ్రీ శర్మగారి జాబులో కుండలీకరణములో చూపిన పాటలసంఖ్య పూర్వముద్రణము నకు సంబంధించినది.

ఉపసంహారము :-

ఎంత భక్తియున్నను, మరెంత పాండిత్యమున్నను, ఒక్క వేంకటేశ్వరునిపై అసంక్షీర్ణములగు ఇన్ని భావపరంపరలను సృష్టించగలరాసికృ మింకొక్కరికి లేదనుట నిర్వివాదమైన సత్యము.

ఇన్ని చారిత్రకాంశములతో, ఇంత భక్తిభావముతో, ఇన్ని భాషావిశేషములతో, ఇన్ని లోకోక్తులతో కూడిన ఈ వాఙ్మయము, సారస్వత పట్టభద్రులు (డాక్టర్లు) కాదలచిన వారికి ఎంతైనను సాము గరిడీ కావచ్చును. అట్టివారితో ఈ వాఙ్మయము వన్నె కెక్కగలదని ఆశించుచున్నాను. దీనికి నాందిగా మన వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయమువారు దీనిని పాఠ్యభాగముగా తీర్చానించిరేమో యని తోచుచున్నది. కాల మీవిషయమును తేల్చవలసియున్నది.

కృతజ్ఞత :-

ఎంతగా కంటికి పత్తి వేసికొనిచూచినను, అచ్చుకూర్పరు లెంత మెలకువగా పనిచేసినను, మా కన్నులుగప్పి దొరలినతప్పులను సహృదయులు చల్లనిచూపుతో చూచి తెలిపిన మెలకువను పెంపొందించుకొనగలము. అన్ని కార్యములను మూలకుదోసి సంపుటమును బైటికిదెచ్చుచే ప్రధాన కర్తవ్యముగా ఆదేశించిన తి. తి. దేవస్థానాధికారులు శ్రీ పి. యస్. రాజగోపాలరాజుగారికి, ధర్మకర్తలమండలి అధ్యక్షులు శ్రీ చెలికాని అన్నారావుగారికి నా కృతజ్ఞతాభి నందనములు. ఈ పని ఇంత త్వరగా సాగింప తలపెట్టిన శ్రీ వేంకటేశ్వరవిశ్వవిద్యాలయమువారికి నా హార్దాంజలి. ముద్రణమునందు జాగరూకులై యుండిన ప్రెస్ మేనేజర్ శ్రీ యం. విజయకుమారరెడ్డిగారికి, పుస్తకము వీలై నంత నిర్దుష్టముగా అచ్చుకుదెచ్చుటకు సహకరించిన అచ్చుకూర్పరులకు, అడుగడుగున పరిష్కరణ కార్యమునందు నా మాటకు విలువ ఇచ్చి నన్ననుసరించిన తిరుమల తిరుపతిదేవస్థానం 'సప్తగిరి' సంపాదకులు శ్రీ కె. సుబ్బారావుగారికి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకాభినందనములు.

మందవేగము గలిగిన నా చేయి పీఠికను వ్రాయలేక యున్న సమయమున, శరవేగముతో వ్రాత సాగింపగల చిరంజీవి సముద్రాల లక్ష్మణయ్య, మధ్యనే ఈ అన్నమాచార్య కార్యములో

ఒక కాఖకు తీర్చుకొని వచ్చి, నాకిపిరికాలేఖన విషయమున సహకరించి నందులకు అతనియుణము నేనెట్లు తీర్చుకొనవలెనో తోచకున్నది. పరిష్కరణ కార్యమున లేఖకుడుగ నియమింపబడిన చిరంజీవి కె. రామ చంద్రరాజు తొలుత రెండుదినములు మాత్రము వచ్చివని చేసి, దైవ దుర్విపాకముతో కాలు విరిగి చికిత్సనొందుచున్నాడు. భగవంతుడు అతనిని అరోగ్యసంపన్నునిగా చేయుగాక యని వేడుకొనుచున్నాను. అవ్యాజపుత్రవాత్సల్యముతో పరిష్కరణమునందు నన్నిపాటి-వానినిగా దిద్దితీర్చిన పూజ్యపాదులు శ్రీ మూర్తి రాళ్లపల్లి అనంత-కృష్ణకర్మగారికి పరస్పహస్రప్రణామములు. ద్వితీయముద్రణ పీఠిక విపులముగ నుండిన కాగుండునని నన్నాచేరించిన మిత్రులు, గౌరవార్థులునగు శ్రీ జి. య. రెడ్డిగారికి నా ధన్యవాదములు.

చదివెడి సహృదయులకు ఇందులో ఏవైన సందేహములు తోచిన, సోదరభావముతో నన్ను తీర్చిదిద్దగలరని వారిని పునః పునః ప్రార్థించుచున్నాను.

“వేదంబులు పౌరాణికవాదంబులు, వరకవిత్వవాణిజీ-

నాదంబులు కృతసుఖనాష్టకంబులు, లాళ్లపాకయన్నయపదముల్”

ది. ౨౧ నవంబరు - ౧-౧౧.

“శ్రుతులై శాస్త్రములై పురాణకథలై సుజ్ఞానసారంబులై

యతిరోకాగమపీఠులై వివిధమంత్రార్థంబులై నీతులై

కృతులై వేంకటకైంవల్లభరత్నాక్షరహస్యంబులై

సుతులై తాళంపాక యన్నయవచోనూర్వక్రియల్ చెన్నగున్”

ది. ౨౧ నవంబరు - ౧- 12.

శ్రీ వేంకటాచలాధీశాచారీనమాననయోగినే ।
తాళ్లపాకావ్యయాంధోరి కళినేనన్నయ మంగళమ్ ॥

చుకుక్కుత గిర్వాణ ప్రాకృతాండ్రపచోద్భయే ।
పదసాహిత్యకమల తాళ్లరాయాఽస్తు మంగళమ్ ॥

నమోఽస్త్యవంతకృష్ణాయ మమ శ్రుణ్వపలాఽఽత్మనే
వాణీప్రవద్యాయాస్వాద ద్వైరాజ్యాఽఽరూఢ కీర్తయే ॥

తిరువతి.
17-8-76
శ్రీ కృష్ణాన్నాష్టమీ.

}

గౌరిపెద్ది ॥ రామసుబ్బకర్మ
అంధ్రకావ్యాద్యక్షుడు.
శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రాచ్య కళాశాల.
తాళ్లపాకవాఙ్మయ పరిశోధకుడు.

శ్రీ.
విశిష్ట
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః.

శ్రీ తాళ్లపాక అన్నమాచార్యుల శృంగార సంకీర్తనలు

స్వస్తి శ్రీ జయాయుధయ శానివాహనకవరుషంబులు ౧౩౪౬ అగు-
నేటి క్రోది సంవత్సరమందు తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు అవతరించి వ
పదారుయేంద్రకు తిరువేంగళనాథుడు ప్రత్యక్షమైతేను అదిమొదలు గాను
శానివాహనక వరుషంబులు ౧౪౨౪ అగు నేటి దుందుభిసంవత్సర ఫాల్గుణ
బహుళ ౧౨ విరుధానకు తిరువేంగళనాథునిమీదను అంకితముగాను
తాళ్లపాక అన్నమాచార్యులు విన్నపము చేసిన శృంగారసంకీర్తనలు.

శ్రీ వేంకటాచార్యునమః *

1-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ఏ పూరికేపూరు యెక్కడికి నెక్కడ

నీవు మాకు వికసేల నిజమైనా జెప్పరా

“ పల్లవి ”

అద్దమరాతిరిదాకా నంచునిందు నుండివచ్చి

వద్దవోరా నీకువిత వలసినొల్లములు

విద్దుర గంటికి లేక నీకునుండ వారమా *

వొద్దిక చాలని వారముండినా నుండితిమి

“ ఏవూ ”

1. ఈశ్వరము అవరిచితము. శ్రీ ప్రభాకరకావ్యిగాలు 'విరోధానకుః తిరోధానానకుః'
అని వందేహముతో పాకము మాచిందిరి. 'పరిగా' ■■■ వర్ణమున ప్రయోగించినట్లున్నది.
ఇది యింకను అస్పష్టతయము. ■ వి. రే. ౪౩. నీకు నుండనేలనీ

* ఈ గుర్తులు గలవన్నియు, రేకులను చూచి, అర్థము వనుపరిచియు వేను
చేసిన మార్పులు.

పేకపైవ వరితాప వేదనఁ బొరలరేక
 కాఁక వుట్టి తిరిగేవు కన్నుగానరేక¹
 యేకట దీర వీకు నెందరు గలఁవి²
 నోఁకల పులుసు కలుపులఁ బుచ్చవరేనా³ || ఏవూ ||

అంబఁగఁడ తిరువేంకటాద్రిక పెక్కిఁ డ్ల-
 విందపై ' నీనా (కొఁ) కతెపై వెచ్చఁడవ మున్నదా
 మందెమేళమున నీతో మాటలాడితిమి గాక⁴
 కందువ మన్నన చాలు కలకాల మెల్లను. || ఏవూ || 1

తైరవి

గండము పూనేవేరే కమ్మవి మేవ యీ-
 గండము నీమేలితావికంటె నెక్కుదా || చల్లవి ||

అద్దము చూచేవేరే అన్నఁవృత్తికి
 అద్దము నీ మోముకంటె నపురూపమా
 ఒద్దిక తామరవిరినొత్తేవు కమ్మలు నీ-
 గద్దరికన్నులకంటె కమలము ఘనమా || గండ ||

బంగారు వెట్టేవేరే పడఁతి నీ మెయినిండా
 బంగారు నీతమకాంతి ప్రతివచ్చినా
 ఉంగరారేటికినే వాడికపువేళ్ళ⁵
 వెంగలిమణులు నీ వేలిగోర⁶ బోలునా || గండ ||

నవర మేటికినే జడియ ■ నెరులకు
 నవరము నీకొప్పునరి వచ్చినా
 యివలఁ జవులు వీకునేరే వెంకటవతి-
 నవరవి కెమ్మోవిదవికంటెనా. || గండ || 2

1 గాననేరక. 2. గలదు ఈ. 3. బుచ్చవేంరా. 4. వి. రే. ౪౭. విందపు నీ.
 5. తిమిని. 6. త. వెం. రేటికి యువిదవీవేళ్ళకు. 7. వి. రే. ౧౦౭. గోరి బోలునా.

అహరి

దంటమాటలనే నన్నుఁ దాఁకనాడేవు వోరి
జంటితేనే తీపురెల్లఁ జూరలాడేవా

॥ పల్లవి ॥

అత్తయింటికొడం నన్నమ్మమీఁద నేరా నీ—
తొత్తుఁ దిట్టినట్టె తిట్ట దొఁకొంటివి
మెత్తనైతే దిగఁబడి మేరమీరి యింకలోనే
ఒత్తుక వచ్చేవు చక్కనుఁడ నేరవా

॥ దంట ॥

పండిపు మగఁడు గల పడఁతి నన్ను నేరా నీవు
కొంతైన వెఱపులేక గోరనంచేవు
ఒకలోనే వేయవెట్టి యిమ్ముగైకొని వచ్చు
దొంతుఁ వేరిచేవు విడుకనియ్యవా

॥ దంట ॥

ఊరివారి యింతి నన్ను వుద్దండవుఁడుటారాలఁ
బేరుకుచ్చి సొరియునుఁ దిసాళించేవు
గారవించి తిరువేత్తఁబరాయ నీవు నన్ను
యేరా నాగుట్టంతయు బాఱిట' వేసేవా

॥ దంట ॥ 3

అహరి

సంగలెఱగవు చీ జాణనందువు
మంగలాన జాజులు వేమారు వేచేవు

॥ పల్లవి ॥

అంగన వొకతె నీకు ఆకు మద(డి)చియ్యఁగా
ఇంగారుతూఁగు మంచముపై నీవుండి
పుంగరాం వేళ్ళతో నువిదమొలనూళ్ళ
చెంగటఁ జాచిన ఆచేత నన్నంచేవు

॥ సంగ ॥

శ్రీ కాళహస్తి అష్టమాద్యం

వదః తి వాక్కతే నీకు పాదములొత్తఁగను

కప్పురకయ్యపై నీవుండి

కడుఁ దముకమున నెక్కడో మోవఁ జాలెచివ-

పదిగవుఁ బాదాలు నాపైఁ బారఁజాలెచేవు

॥ పంగ ॥

ఇచ్చరి వాక్కతే గుబ్బరెదురు చూపఁగను¹

పచ్చలు దాచిన మేడపై నీవుండి

వెచ్చవి మేనితోఁ గూడి వేంకటేశుడ నీ-

వెచ్చవుఁ గొఁగిది నన్ను వేసారిఁ బెట్టేవు.

॥ పంగ ॥

కాంబోధి

రాకుంటే మానుఁగాక¹ రంకులేటికే

వేఁకపు గుబ్బలాండ్ల విటుఁడతఁడు

॥ పల్లవి ॥

అంపిన కప్పురమొల్ల నంటేఁ దానముఁ గాక

వంపుమోముతోడ నీకు వాడనేటికే

చెంపరి లవ్వులు నిండఁ జెరిగిన కప్పురపు-

గంవకొప్పురి నకుల మనుఁడతఁడు

॥ రాకుం ॥

ఒద్దికగాకక్కడనే వుంటేఁ దామండుఁ గాక

ముద్దుమోము వంచి నీకు మొక్కనేటికే

చద్దికి వేడికి మంచిచక్కనినకుల మోవి

పొద్దువాద్దుకారగించే బోగి² యాతఁడు

॥ రాకుం ॥

అబ్బురపు వేంకటేశుడైతేఁ దానవుఁ గాక

గబ్బి చూపురెల్లా నీకై (పైఁ*) గప్పనేటికే

కొబ్బిలేటి జవ్వాదిసోనరి పన్నీలు నన్ను

గుబ్బరింటి సరసానఁ గూడెనాతఁడు.³

॥ రాకుం ॥ 5

1. ఏ. రే. ౬౫. చూపఁగను. 2. ఏ. రే. ౫. మామఁగావి 3. ఏ. రే. ౯౦. బోగకఁడు. 4. ఏ. రే. ౫. గూడివాడతఁడు.

శృంగార వంశీ ర్తనలు

2-వ రేకు.

శ్రీరాగం

|| ౧ || మునులే యాతనిఁ గందురంటా¹

మగువ యెప్పురితోడ మాటాడదిప్పుడు

|| పల్లవి ||

అకులవిరాహోరులకవికిఁ బ్రియులంటా

అతివ విన్నటినుండి యారగింపదు

తతి వడవులనుండే తననులే || ౨ ||

హితులంటా వనములో నెడయదీతరుణి

|| తగిలి ||

తలకొన్న యతనిపై తలఁపే వరమంటా

చెలియ చెక్కిటనున్న చెయి దియ్యదు

వలనై న యతఁడు దేవతలకొడయఁడంటా

కలికి రేయిఁబగలు కనుమయ్యదిప్పుడు

|| తగిలి ||

అడరి జంములోవ నతఁడుండువంటా

వడియుఁజెమట దురువదు మేనను

కడు మంచియతఁడు వేంకటగిరివిభుఁడంటా

పడఁతి యాతనినె గుల్బులనొత్తివిప్పుడు.

|| తగిలి || 8

ముఖారి

ఏటికి విచ్చేసితివో యెట్టుదెలుసు మాతో

మాటలాడఁగా నీకు² మాటవచ్చిఁ జామ్మి

|| పల్లవి ||

అప్పున³ గొంటివో లేదో అతెచేత నేఁదైనా

ఇప్పుడే మాయంటిదాఁకా నేఁగేనంటా

యిప్పుటి యాతమకాన యంతలోని పనికిఁగా

చెప్పక వచ్చిననాకె చేరివీడు సుమ్మి

|| ఏటి ||

1. వి. రే. ౧౧౩. 'అంట' అని ప్రావ్యముగానే పదమంతటను గలదు.

2. పె. రే. ౧. మాట. 3. అప్పుడు.

అహచరించికో లేదో ఆతనే ముందరనైనా

వెనక నాకోడ నవ్వేవు గాని

మహాదాహుగకే నన్ను గదిసేవు కడుఁ బై -

కొనఁగ నాకె విన్న కోపగించుఁ జమ్మి

॥ ఏటి ॥

ఆరగించికో లేదో ఆతపొత్తుననే యింత -

గారవము లేక మోము కళదేరదు

చేరి కూడితివి నన్ను శ్రీ వేంకటేశుఁడ యింత -

యారసాన నాకె విన్న యేమనునో మమ్మి.

॥ ఏటి ॥ 7

అహరి

కోపముఁద్దరిలో గోరగించిఁ జూడరే

పైపైనే జవరాలు పంపెడి వింతులను

॥ వల్లవి ॥

అమ్మ విలువఁగనంపె నాతని రమ్మనరే

దిమ్మరై వీడులవెంటఁ దిరిగీనని

కమ్మరఁ గమ్మరనేల కలహమిద్దరిలో

దుమ్ములుగాఁ గస్తూరి ధూళి లేకె మేనులు (ల?)

॥ కోప ॥

దేవులమ్మ విలిచివి దేవుని రమ్మనరే

ఆవలనెవ్వతెకు లోనాయెనో యని

తావుల బుగులిచి త (చీడ?) నువెల్లానిదివో

లావాయ జగదాలు లంపకుఁ దనకు

॥ కోప ॥

లకిమమ్మకేమైనా లంపములిమ్మనరో

కుకనాణి తలుపు మూసుక తియ్యదు

వెకలియై సతిఁగూడె వేంకటేశ్వరుఁడు

ఒకరొకరికి లోలో నొద్దికలు ఘనము.

॥ కోప ॥ 8

మఃఖరి

అతఁడే యెఱుగఁగా అకలగు

రాతి గుండెకోడఁ 1 రాకుంటే మానసి

॥ పల్లవి ॥

అద్దో నేమెందఁకొనైనఁ గాచుకుండలేము

వాద్దనే యెఱవడైన నోసి రావే

అద్దికవువారము నేమమ్మ గడుఁ గోఁగించి

వాద్దువోయ రాకుంటేఁ బోసివే తాను

॥ అత ॥

అంతేవో మదిరాక్షి యాడ మాకెదురు చూచి

ఏంతైనఁ గద్దవని యీడనేలోసి

వాంత నాడిగము నేనే పొద్దాయ దేవులకు

కాంతుఁడు మీఁదటియెత్తు గనసివే తాను

॥ అత ॥

మేలే వేంకటపతి మెల్లనె విచ్చేసినఁడు

నేకమె అక్కకు విన్య వింతమోసి

అరికించి వుండుదము అందరము వాకిటను

లోలోఁ దానాకెఁ గూడి లోఁడఁదాయఁ దాను. *

॥ అత ॥

అహారి

ఇంత మమ్మిట్లా నెరియింపకురా నీ—

సంతములన్నియుఁ బారఁ బట్టింతునోరి

॥ పల్లవి ॥

అతిరాజనపు మాటలాడకురా యే—

కతమైన నాచేతఁ గడు నొత్తువోడి

ఇతరులవలె నన్ను నెంచకురా నీ—

మతి చొచ్చి నీమేను మఱపింతునోరి

॥ ఇంత ॥

1. పె. రే. గ. గుండెకొడైన యి.డి. 2. ఏ. రే. అం-నొంతునోరి. 3. యామతి.

* 'తాను' కల్గి పునరుక్తి ఇట్లే పునరుక్తుల గలవు.

చెఁగుచు గుంపెనలు వేయకురా నీ-

నీలుగు మాటల విన్నుఁ జిక్కింకునోరి

చరివంపులు మాపైఁ జల్లకురా యీ-

కులుకు గోళ్ళ విన్ను గుంపింతు-నోరి

॥ ఇంత ॥

జంకెనచూపులఁ బగ చాటకురా నే-

వింక విన్నుఁ జోవియ్య నెంతైన నోరి

లంకెల నీ పొందులు దలఁచకురా తిరు-

వెంకటేశ నానేర్పు 'వెచ్చింతునోరి.

॥ ఇంత ॥ 10

సామంతం

ఇచ్చకాలు నాకు నీకు విఁక నేలరా నీ-

యచ్చపుఁ గోరిక¹ నాతో నావతిరా వోరి

॥ పల్లవి ॥

అమ్మరి నామేను నీకు నప్పుడె వోరి చూపుఁ-

జిమ్మరి నేఁచకేమైనాఁ జిత్తగించరా

అమ్మకచెల్ల నే నీకు నద్దమా వోరి యింపు

గుమ్మరింపుచు నాగుట్టు కొల్లగొంటివోరి.

॥ ఇచ్చ ॥

జట్టి గొంటిపడె నన్నుఁ జాలదా వోరి యీ-

చిట్టఁజ్ల నీవేఁచక² చిత్తగించరా

ఎల్లైనా నే నీకింత యెచురా వోరి నీ-

పట్టిన చలమే చెల్లె బాపురా వోరి

॥ ఇచ్చ ॥

1 దీనిలో నీచంఛమిట్లున్నది: 'చెంకేగి నీచేతరెల్లఁజెప్పకురా యీ, పొందులు
 10 విన్నుఁజిక్కింకునోరి, చరివంపులు మాపైఁ జల్లకురా, చిలుకు మాటల విన్నుఁ
 జిక్కింకునోరి'. 2. నా నేర్పు వెందింతు. 3. వి. రే. 44. గోపము. 4. నే వేఁచక.

వేసారి వేంకటగిరివిడుదా నేదోరి నీ-
వేసిన మన్ననలిద్దె చిత్తగించరా
వాణిన కస్తూరిమేని వన్నెకాడ నీ-
యాసం మేకులే దక్కెనద్దిరా వోరి.

॥ ఇచ్చు ॥ 11

3-వ రేకు.

శ్రీరాగం

మగువ పూర్పులనైన మమఁగా చలిగారి
విగుడుఁగా జగమెల్ల విందఁ దనరూపు

॥ పల్లవి ॥

అలివనదనము వాడ నలిరి చందురుడైన
బ్రతుకుఁగా వొకకొంత బయలుమెరసి
యెలుఁగు రాయ విరనపుఁ బికావళియైన
తలిఁ తెలుఁగుఁగా నేఁగు తమతెదురు లేక

॥ మగు ॥

తెలువ వేసలి చెడర తేటి మొత్తములైన
మెఱయుఁగా వొకకొంత మేలుగలిగి
ఓఱిగి యలినతతోడ నువిద కనుమోడ్చగా¹
నెఱిఁ గలువలలిరుఁగా నేటిమాపైన

॥ మగు ॥

తరుణి దేహము నాటి దర్పకువి శరమైన
పరిమళము నిందుగా బహువిధమున
¹ కరిగమననిపుడు వేంకటవిడుదలు కౌఁగిటను
కరుణించ లతలైన గాంచుఁగా తెలివి.

॥ మగు ॥ 12

సామంతం

ఎట్టు వోరిచెనో కావి యింత దడవు- అప్పు-
దట్టు విట్టుఁ దల్లి దించె వతఁడంతలోననే

॥ పల్లవి ॥

1. పె. రే. గ. మోడ్చగా. 2. ఇది వి. రే. గంగ లోని పాఠము, అన్వితము.
పా. రే. లోని పాఠము 'గరిమ నన్నిపుడు' అనన్వితము.

అంటిగాక వున్నదానవని యెఱుగక యాతఁ-
డింటికిపై రాగా నీవు నెడురువోయి
వొంటకున్నరీతి దవ్వలనున్న నినుఁ జూచి
అంటిజేరి చిన్నబోయి నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥

నేడుక నాతఁడు రాగా వెనకవెనకకుఁ¹ బోయి
తోడనే సిగ్గును నవ్వుఁ దొంకఁగాను
నీది నీదని కొప్పు వినయచుఁ దలయాచ-
నాడనే మూర్ఛవోయి² నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥

చయ్యనఁ బన్నిటి మజ్జనమాది నీవు నేఁడు
ఉయ్యాలమంచముమీద నుండఁగాను
నెయ్యపు వేంకటపతి వినుఁగూడి పరవళ-
మయ్యానబ్బురముగ నతఁడంతలోననే

॥ ఎట్టు ॥ 13

రామక్రియ

రాగఁదే చూతఁడిదె రసికుఁడగు తెంపాడి-

కొఁగిటి రమణితోడి కనకగిరి వాని

॥ పల్లవి ॥

అదిగదె వసంతంబులాడీఁ గూడి

కదలుఁగనుఁగవల చక్కని సతులతో

వెదకి పై కుంకుమలు వేసీ రాసి

పురుటుచనుదోయిపై నొదిగి నొదిగి

॥ రాగ ॥

కడుఁ బేర్చి నేతికడవల గుబ్బెలఁ జేరి

అడుగడుగునకు నాటలాడి

నడిమి నన్నపుసియల నగవు రెప్పల గరుల

తొడికి చెనకీనవివా దొరదై వము

॥ రాగ ॥

1. న. రే. గ. వెనకకు. 2. ప. రే. ఇ. నడఁ జెరిపొంగి వాత

3. ప. రే. ఇ. మేవబోళి.

దప్పి దేరంగ వైదవుఁగుఁడుముఁడును వడలుఁ
 ఐప్పులునుఁ ఐన్నిటి పావకములు
 అప్పుఁడగు తెంవాడి అదె కవకరాయఁడై
 కప్పురముఁచల్లి (బ్రి*)చక్కవి నకుంపైవి. "రాగ" 14

బైరవి

సి(చి*)న్న వాఁడవని నమ్మ నెల్లడు విన్ను
 సిన్నైన యాటదెల్ల సిక్కునీరై పోయను "వల్లవి"

అవుర బాలకిసునరాయఁడ నీవు నఁటిపాలు
 నవుంటా నెత్తురెల్ల సప్పరించఁగా
 కవకవ నవ్వి నవ్వి కన్నులు దేరిగింగ
 నవరన్ని (ని*)యాటదెల్ల నప్పుసారై పోయను "సిన్న"

రారా గోపాలకిసునరాయ నీవదె¹ గొల్ల -
 వారి మగువల సూపు (పు*)వల్లె వేయఁగా
 సూరఁటోయె రేపల్లె సొక్కవి యా గుబ్బెకల -
 నేరలంతల కన్నుల² సిన్ని సిన్ని సిగ్గులు "సిన్న"

కిన్నెర వెంకటగిరి కిసునరాయఁడ నీవు
 వన్నెలుగ వీడి వీడి వాయించఁగా
 మిన్నుదాకి లోకానకు మేఁటియైన లకిమమ్మ³
 విన్ను నేరి సరుగన నిలుసుందే సొక్కెను "సిన్న" 15

1. ఈ రేఖలో ఈ వంశీకావన పాతమున కొన్నిముఖ్య భేదములున్నవి.

¹ రాగదనె సూతమ్ము రసికుఁడకఁడు. అ తొఁగిటి .. వేసి లాసి .. వుడుటఁ గుర
 ముంకోడ నొడిగి నొడిగి...వడినార్చి నేరికడువల గుబ్బెకల నేరి...నాటలాడి యాడి...
 నకుమునన్న...నకుపురెప్ప...తొడికి చెనకేడివాడార...కురుముఁడునవడమ్ములు...
 అప్పు (రెండక్షరములు చెక్కకచోట వడరినాడు, తెంవాడి నదెకవక...కప్పురము గురినె
 వేంకటరాయఁడు⁴ వేంకటేశ్వరముద్ర అందరి కడనదీరణమున లేమి, ఇందుండుట,
 విశేషము.

2. పా. రే. నీవదె కి. వి. రే. శా. లంతలు కన్నులు. 4. వి. రే. శా. లకిమమ్ము
 (పా.రే:వి. రే.లలో అవ్యవస్థితముగా నున్న రూపములను కలిపి సంప్రదింపి వ్యావహారి-
 కభాషకు వమీనముగా వదము తీర్చఁబడినది.)

కాండోది¹పొద్దు వొద్దుకును వలపుం నేచేవు వద్దు²యద్దిగాదు నీకు నేచ³ భువనమోహిని

॥ పల్లవి ॥

అప్పుడు మా విన్నపము లొకించఁ బొద్దులేక

యప్పుడు విచ్చేసినాడవిక⁴ నైనానుచెప్పరానివిన్నియును చిత్తగించి చూడు గాని⁵

చవ్వర మంచములోని చక్కని కోమలిని

॥ పొద్దు ॥

అంసి మాతోడ⁶ మాటలాపతియ్య వేళగాకయొరియించ⁷ వచ్చినాడ వింతలోననే

సొంపు మాటలు గావు చూడు నీవే మేడమీద

చెయింపైవొరగిన⁸ గుబ్బలాడిని

॥ పొద్దు ॥

వేగెడి రమణిఁ జూచి వేగినంతకు రావైతి

మాఁగెఁగా యంతట నీమననైనను⁹వేగు వచ్చెనా నీకు వేంకటేశ కృపఁజూడు¹⁰

కాఁగితి నవధరించు కన్నుల కలికిని.

॥ పొద్దు ॥

ముఖారి

ఇదిగాక సౌభాగ్య మిదిగాక తపము మఱి

యిదిగాక వైభవంబిక నొకటి కలదా

పల్లవి ॥

అతివ జన్మము నసంపై వరమయోగివరె—

నితర మోహపేక్షలిన్నియును విడిచి

నతికోరికలు మహాకాంక్షమై యిదె చూడ

వతత విజ్ఞాన వాసనవోరె నుండె

॥ ఇది ॥

1. ఏ. రే. సామంతం 2. ఏ. రే. వేచేవు యంత. 3. ఏ. రే. యేచ

4. ఏ. రే. విచ్చేసితి నీ విక. 5. ఏ. రే. చెప్పనేల యంతి నీవె చిత్తగిఁతుగావ.

6. ఏ. రే. వుత్తరము మాకావ. 7. ఏ. రే. యొరియంది; ఏ. రే. యొమి విచ్చేసితి

నీ వివరైవ. 8. ఏ. రే. వొరగుండె 9. ఏ. రే. యంతటను నీమనను. 10. ఏ. రే.

కయఁకనేల.

కరుణ హృదయము కృతార్థకః బొంది విభుమింది
సరవళానంద సంపదకు విరవాయ
సరసిజానన మనోజయమంది యింతలో
సరిలేక మనసు వికృల భావమాయ

॥ ఇది ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరునిఁ జింతించి పరతత్వ -
భావంబు నిజముగాఁ బడైఁ జెలియాత్మ
దేవోత్తముని కృపాదీనురాలై యిప్పుడు
భావజ్యవతికి నుల్లంబు దిరమాయ.

॥ ఇది ॥ 17

4-వ శ్లో.

వసంతం¹

‘ శోభనమే శోభనమే

వైభవముల పావనమూర్తికి

॥ వల్లవి ॥

ఆరుదుగ మును నరకాసురుఁడు

నిరుంతోఁ జెరలుదెచ్చిన సతుల

వసవపు వయసుల² (లస?) బదారువేలను

సొందిఁ బెండ్లాడిన సుముఖునికి

॥ శోభ ॥

చెందిన వేడుక శిశుపాలుఁడు

అంది పెండ్లాడఁగ వసగ³ శించి

పిందువలెనె తా విచ్చేసి రుకుమిణి

పందడిఁ బెండ్లాడిన సరసునికి

॥ శోభ ॥

దేవదాసవులు దీరతను

దావతిపడి వార్తి దరువఁగను

శ్రీ వనితామణిఁ జెలఁగి పెండ్లాడిన

శ్రీ వేంకటగిరి⁴ శ్రీ విధికి.

॥ శోభ ॥ 18

1. ॥ వెం. సారాస్వతి. 2. శోభనే. 3. తా. వెం. వయసున. 4. వసకుళింది.
5. వెంకటవతి శ్రీ

పాడి

దేవరచిత్తం చివ్యవిది

దేవవిర్మితం విదీ యవరానం

॥ పల్లవి ॥

అతివలు నాట్యంబాడెదమని వు-

న్నతి మెఱయుచు నున్నారిదివో

ప్రతివఁతో రంభయు మేనకయును

ధృతి కడుఱాంబుది దీయవరానం

॥ దేవర ॥

గానవిద్య తమకంబున వినుమని

కానుకలివె నురకాంతంబి

కానుపించుకో గంధర్వనకులను

దీనుత పంపు నుదీ యవరానం

॥ దేవర ॥

వరియంకంబునఁ బెరిగెదవో

సిరుల విభవములఁ జెలఁగెదవో

తిరువేంకటగిరి దేవ యన్నిటా

తిరమందితి విటు దీయవరానం.

॥ దేవర ॥ 19

కంకరాభరణం¹

ఇంతే విన్నపమింతేలా నీ-

పంకము చేకొంటి వాలించు

॥ పల్లవి ॥

అలయు సొలయునతివ రోలోనే

చెలిపై నొరగు చెక్కు (గుఁజెప్పఁగ) నొక్కు

పులికించు వించు వొ (చుఁబోఁ) లఁతి చెమట

చిలికించు గోరఁజిత్తగించు

॥ ఇంతే ॥

చెలుల మొరఁగు చిం (గుఁజిం?) తచే గరఁగు

పలుకఁ దలఁచు బడలును

విలుచు విన్ను పిపేరుకొనుచును¹

తొలఁతు కన్నీరు దుడుచును

॥ ఇంతే ॥

చనుఁగవ చూచు సారె నీనేతలు

తనలోనే మెచ్చి² తనరును

అనయము వేంకటాధీశ యీ యంతి³

తన! కొఁగిటఁ జేకొంటివి.

॥ ఇంతే ॥ 20

ముఖారి

కలలోనె యరువురము సరిగి వేగ

కలయనుచుఁ దెలిసి వినుఁ గొఁగిరించితిరా

॥ పల్లవి ॥

అలుగుదురెఁ బతులనఁగా వినఁగ—

నలనాటు లేక నే నలుగురుండుదురా

అరిగితట⁴ పురక నీపంక నాతోను మరి—

నలుగులొనట పూవులంశతోపలనే

॥ కం ॥

చందుగుఁడె సూర్యుఁడై జరగ మిగుల

కెందమ్ములపుర నాకెంగేలుదోయి

గందమే తోచెనట కస్తూరియనఁగ నా—

చందమపుదొకలాగు చందమవునటరా

॥ కం ॥

విటవరుఁడ కోనేటివిభుఁడ నీ—

వెటు దొలంగిన దేహమెట్లు విలాపుదురా

యిటువలెనె మనలోన నెలమి మరచి

రటుకననుఁ గలయనుచు తలఁకి తెలిసితిరా.

॥ కం ॥ 21

1. విన్నునే పేరుకొనుచు. 2. మెచ్చుదన, ॥ అనయమ్ము వెంకటాధీశ యంతి.

నాదరామక్రియ

సకలం హేసఖి జానామి తత్

ప్రకటవిలాసం పరమం ధధనే¹ ■

॥ పల్లవి ॥

అలికమృగమదమయ మషీకలనో-

జ్వలంతాం హేసఖి జానామి

లలితం తవ పల్లవితమనసి వి-

శ్చలతర² మేఘశ్యామం ధధనే

■ సకలం ॥

చారుకవోం స్థల కరాంచిత వి-

చారం హేసఖి జానామి

నారాయణ మహినాయకశయనం

శ్రీరమణం తవ చిత్రే ధధనే

॥ సకలం ॥

ఘనకుచై లాగ్రస్థిత విదుమణి-

జననం హేసఖి జానామి

కనదురసా³ వేంకటగిరి పతే-

ర్విసుత భోగసుఖ విభవం ధధనే.

■ సకలం ॥ 22

తైరవి

వనితభాగ్యంబు దేవరచిత్రము - మాకుఁ

బనిగాదు యింక నీ పాదంబులాన

॥ పల్లవి ॥

అడబాలనతి బోనమారగించు మటంచు

బది బదివి కడు విన్నపము నేయఁగా

ఉరుగవి పరాకుతో నుండి⁴ నెచ్చెలి మీఁద

బడలి వొరగినది నీ పాదంబులాన

॥ వనిత ॥

1. 'ధధనే' యనియుండఁబోయిను. వి. శే. గం. వరసి, ధధని, ధధని, ధధని, వాని, అవిక్రమముగా ■ సదహాపమునన్నది. రరాసి అను సాధురూపమును ఇట్లు అప్పు తృప్తిచే చెక్కినాడు కాఁబోయి. 2. నిశ్చలం మేఘ. 3. ఘనతయా వేంకట. 4. జని పె. శే. రోవి సాతము. సా. శే. రో 'పరాకునవుండి' అనికందు. అదిచందస్సుకు పరిపాదు. ■ 'ధధ' ధరణి-అను రావిరూపము కావచ్చు.

అడసంబునతి నీదెనువదలంపుమటంచు
అడరి కప్పురపుఁ బలుకందీయఁగా
కడకంటఁ జూడదిదె కాఁతాకమో మదపా
పడఁతి యిప్పుడు నీ పాదంబులావ

॥ వనిత ॥

అలవట్టము వినరు అతివలను వలదనదు
పారిండ్లపై కొంగు పచరించదు
యేలాగవునో¹ వేంకటేశ నీవిపుడిట్టై
పారించకున్న నీ పాదంబులాన.

॥ వనిత ॥ 23

కంకరాధరణం

అంబులు గురియఁగ నాదెనదే
అంకరఁ గులుకుల నలమేల్ మంగ

॥ వల్లవి ॥

అరవిరి సొంగుల నతివలు మెచ్చఁగ
అరతెర మరఁగున నాదెనదే
వరున పూర్వదువాళపు తిరువుల
హరిఁగరఁగింపుచు నలమేల్ మంగ

॥ అలరు ॥

మట్టపు మలవుల ముద్దెల తెలవుల
కట్టెడి నడవుల దాఁచెనదే
పెట్టిన వజ్రపు పెందెవు కలుకులు
అట్టిట్టు చిమ్ముచు నలమేల్ మంగ

॥ అలరు ॥

చిందుల పాటల కిరి పొంయాటల
అందెల మోతల నాదెనదే
కందువ తిరువేంకటవతి మెచ్చఁగ
అందపు తిరువుల నలమేల్ మంగ.

॥ అలరు ॥ 24

1. 'తాగనా' అనియే రేఖల పాకము. ఇందరి అందగతికి ॥ అర్హవచ్చును.

దేశ

వంపారగింపవమ్మ పవిత్ర వీ—

యలుక చిత్తమునకాకలి వేసినది

॥ పల్లవి ॥

అడియాసంనె పక్వమైన భోయగవు—

వెదయలుకల మంచి వేడి వేడి రుచులు

మనసి తాలిమి నెడయించి పైపై

పొడమిన తమకంపు బోనము వెట్టినది

॥ వరి ॥

ఆమంచి మధురంపు అరరామ్మకముల

వేమారుఁ దావులు చల్లు వెన్నెలబయటను

కోమలపుఁ దరితీపు కోరికఁ గుమ్మరించి

దామకు పూఁదానుపు వట్టెము వెట్టినది

॥ వరి ॥

కన్నుల కాండంనెడి కళవళములు దీరె

సన్నపు నవ్వులనెడి చనవగ్గరించెను

అన్నవపు మరపు వీ కంఠవింతఁ గలిగె నే—

దిన్నియును దిరువేంకటేశుని మన్ననలు.

॥ వరి ॥ 25

6-వ రేకు.

శ్రీరాగం

అప్పటి యెంద చెమటలక్ష్మే వుండీనా

నెప్పు దప్పు బొంతేవు నే నెఱంగనా

॥ పల్లవి ॥

అవులఁ గాచిన నాది యడవికంపం తీర—

లాపం నేఁడు 'మాయక అక్ష్మే వుండీనా

యేవంక నెవ్వతో విన్ను నెనస చేసిన చేత

వీ వెంటి మొఱుగిన నే నెఱంగనా

॥ అప్పటి ॥

మూఖరి

ఎక్కడ నున్నదో చిత్తమేమి దిలఁచెనో యితి
చెక్కురెల్లఁ జెమరించీ జెప్పరమ్మా చెలులు || పల్లవి ||

ఆతని సుద్దులు చెప్పే ఆతివరే చుట్టాలు
ఆతినిని వద్దనిన వారందఱుఁ బగ
రాతిరెల్లా నిద్దురెరఁగదు పాదములొత్తి
చేకురెల్లఁ బొక్కెనేమి నేతమమ్మా చెలులు || ఎక్కడ ||

నవ్వులు చెక్కులకుఁ గన్నపుగండిదొంగలాయ
నొవ్వులాయఁ జాపులు కన్నుల మీఁదికి
దవ్వులాయఁ బయ్యద గందపు గుబ్బుల మీఁదికి
యెవ్వరి నొల్లదు యిఁకనేటికమ్మా చెలులు || ఎక్కడ ||

చిత్తమెల్లా దక్కఁగొనె సిగ్గులు ముంగిలి వేసె
వత్తివరె దేహమెల్లా వాడఁబారెను
కత్తిఁ గోసినట్లు వేంకటపతి ఘోరికు
జొత్తు పాపవరె నాయఁ జూడరమ్మా చెలులు. || ఎక్కడ || 28

శ్రీరాగం

చెల్లునంటా వచ్చి వచ్చి చెట్టవట్టేవు
తోల్లియు నెందరినిట్టే దొమ్ములఁ బెట్టితివో || పల్లవి ||

ఆఁపరావి తమకాన నానచేనేఁ గాక యింత—
మాఁపు దాఁకా నీ తోడి మాటరేలరా
దాఁపరావి మదనముద్రలు మేనననె నీకు—
నేఁపుచు త్రమలఁ బెట్టి యెవ్వతె నేసినవో || చెల్లు ||

ఉండలేక నీ వద్దనే వుసురంటి గాక యింత—

బండు బండు నేసిన యీప్రాజమేరికా

పుంశుగాఁగఁ జిత్తమెల్లా బొక్కజేసితివి నా—

యందనుండే యెవ్వతెను నమ్ముదు వోయితివో "చెల్లు"

చనివోక నేవీత¹ దగ్గరనిచ్చితి గాక

చనువున విన్ను జేయి చాచనిత్తునా

ఘనుడ వేంకటరాయ కమ్మని విడులు

ముసుపనెవ్వతో (తె?) నీపై ముడిచి వేసినవో. "చెల్లు" 29

రామక్రియ

మీలో మీలో మేలే పెంచిన—

తారిమి కూటమి దలచినను¹ "పల్లవి"

ఆరడి బెట్టిన అయకలు ముట్టిన—

కూరిమి మచ్చిక గూరిచిన

బీరన మీలో ప్రేమమే పెంచిన—

నేరుపు మీలో వించినను "మీలో"

చనవులిచ్చిన జదురులెచ్చిన—

కొనచూపులు²లోఁగొచ్చినను

అనుగు మోహములెచ్చిన దెచ్చిన—

వినికి మనికి వెచ్చినను "మీలో"

ప్రియములింపులు బిరుదుకెక్కిన—

నయము మీలో నాటినను

జయమై వేంకటాచరి రమణుడ

ప్రియురాలు మీలో బెరసెను. "మీలో" 30

సామంతం¹

పొదలివ వీరెపుఁ బెక్కిళ్ళో. తమ—

చొడుకుల చెమటల చొక్కిళ్ళో

॥ పల్లవి ॥

అముకొనిన యధరామ్మతవేళం

మోముల మోముల మొక్కిళ్ళో

కామినుల² మకరికా పతమ్ముల

చీమక(మఱ)దొంతర చెక్కిళ్ళో

॥ పొదలి ॥

కయ్యపుఁ గొఁగిటఁ గలికి రచనలను

నెయ్యపుఁ బులకం నిక్కిళ్ళో

ముయ్యవి మోహపు ముచ్చట మురిపెపు—

తొయ్యలిపాదపుఁ దొక్కిళ్ళో

॥ పొదలి ॥

మొలకలేనగవు మోముల గోళ్ళ

న లిమేటి వదనపు నుక్కిళ్ళో

అమ్మేర్ మంగకు నా వేంకటపతి

తొయ్యలిపాదపుఁ దొక్కిళ్ళో.

॥ పొదలి ॥ 31

31-వ రేకు.

అహరి

అచరాని వలపాయ నమ్మలాలా - యంతి

యేపులకు లోనైతిమిక నేమిసేతమే³

॥ పల్లవి ॥

అరగించునునఁ గదరమ్మలాలా - అయ్యో

వీరు వుక్కులించదె విన్నటనుండి

అరినది బోనమెలా నమ్మలాలా - అయ్యో

శ్రీరమణుడింతట విచ్చేయఁదేమిసేతమే

॥ అ.వ ॥

1. వి.రే. ౨౨. దేహికం. 2. కామినులు. 3. వి.రే. ౨౨. నొక్కిళ్ళో.

4. వి.రే. ౨౨ నైతిమిక నేమిసేతమే (అయితే పన్నివోళ్లను 'నేమిసేతమే' అయ్యే) తం.

ప్ర. ౨౨౦-వ పు. యేపులకు లోనయ.

అద్దమరాళిరి వోయ నమ్మలాల - అయ్యో
నిద్దుర గంటబెట్టదు నిన్నటనుండి
అద్దపుఁ జెక్కులు వాడె నమ్మలాల - అయ్యో¹
యిద్దరికోపము దీరడిక నేమి నేతమే

॥ ఆంప ॥

అలయితే ఘనమాయనమ్మలాల - దీని
నిలువ వశముగాదు నిన్నటనుండి
అలమి వేంకటవిభుఁ డమ్మలాల - దీని -
నెలయించి కూడకున్న² సేకనేమి నేతమే.

॥ ఆంప ॥ 32

సామంతం

ఎక్కడికినెక్కడ యేడకునేడ నే -
నొక్కతెనాతవికటరో నెకులు

॥ పల్లవి ॥

అయఁబోయ నాడె నాకు నాతినికి నేమివోదు
రాయడి యీచేతలకు రాయఁడిఁడు³
పాయమెల్లా జట్టిగొనో పచ్చిగా నన్నింత నేనె -
నోయమ్మ తడవకురో యారోతలు

॥ ఎక్కడి ॥

చెప్పకు చెప్పకు నాకు సిగ్గయ్యానికనెల
నొప్పి నేనె నాతఁడింత⁴ నొచ్చితి నేను
కప్పిసఁ బోవు నేతలు కాలినపుండ్లరోన -
నుప్పులు చల్లక తలరో నెకులు

॥ ఎక్కడి ॥

చాలు ~~చాలు~~ నేం నాడె చవిగొన్న కూరలకు
మేలు గీడు గొనియాడ మీద మీదను
జాలిబెట్టి వేంకటేశ్వరుడు నన్నిదె రతి -
నోలలాడించెను చూడరో పొందులు.

॥ ఎక్కడి ॥ 33

1. తం, ప్ర, లాల - నేడు. 2. తం, ప్ర, వేంకటవతి. 3. తం, ప్ర, కూడ
కున్నాడిక. 4. వి, రే, ఎ, రాయఁజాతఁడు. 5. గొవి. 6. దింతె.

వరాళి

తలచి వేరొకటాడఁ దడఁబడిని

మరిసిన నీ కేల నోర మాట వెళ్ళినే.

॥ పల్లవి ॥

ఇంచుకంత నెరసున్నానేచిన రెప్పలవెంట

నించి నించి కన్నులలో నీళ్ళుగారీసి

యెంచరాని నీకన్నులెరుట నాతఁడుఁడఁగాను

యెంచిన విదుర నీకు నేల వచ్చినే.

॥ తలచి ॥

ఎక్కువదారము మేననించుకంత దోచినాను

తక్కురి యీ దేహమెల్లాఁ దల్లడించినే

మక్కువ నీవిభుఁడు నీమతినిండి వుండఁగాను

వెక్కసాన వేరీతి వేగించేవే

॥ తలచి ॥

వెలయఁగఁ గోపమొకవీసమంతి దోచినాను

కలిగిన ముదమెల్లా గారిఁబోయాని

కలిసితివిదె వేంకటవతి నాతని—

నెలయింత తమకాన నేడ దాఁగేవే.

॥ తలచి ॥ 34

దేశి

లేతచిగురిదె పవ్యశించవయ్య కానితె¹బాఁతిగాఁ గమ్మనితానిఁ బాయక² మీఁతైనది

॥ పల్లవి ॥

ఇంపుల వెలఁగపండ్లిందవయ్య కానితె

గుంపుఁ దేకుటాకు మఱఁగున నున్నవి

కెంపుమోవిపండు చిత్తగించవయ్య కానితె

దింపని తేనెలపెరతీపులుసోఁకినది

॥ లేతి ॥

1. వి.రే. ౪౧. అద్యదేశి ౬౩. అద్యుదేశి. 2. కా. వెం. ౨౫౨. 'కామక'

అనునది చదివఁగా, 3. కొమ్మకాపులు పాయ మీదె.

వంచల వాడమ్మలివె వట్టవయ్య కావితే
 పొంచి కొంగలిగరుల పొది¹ నున్నవి
 కొంచెపు వెన్నెలలివె కోవయ్య కావితే
 మంచిమొల్ల² మొగుడల మాటునా బాచువివి³ || లేత ||

'ఇప్పుడె వేంకటేశ నీకెక్కెగా నాకావితే
 చిప్పిలుబిన్నీటినిండుజెంమైనది
 దప్పిదేరేమాటలతో దక్కెగా నాకావితే
 కొప్పునెరుల విరులకుమ్మరించలై నది. || లేత || 35

హిజ్జీ

కటకటా యిట్లాయ్యేగా పనులు చెలిపలుకు
 కిటుకుగీరములు మును కిడుపడి గెలిచె || వల్లవి ||

ఇంతిం బచందురుడు నీకుముదబాంధవుడు
 నింతచలమున బోరిరిన్నాళ్ళను
 కాంతుడవు నీవలుగఁగా జెలికి⁴ నీ విరహా-
 సంతాపములు రేచి జరిజారి⁵ గెలిచె || కట ||

వనజాషిచూపులును పలరాజుతూపులును
 యెసయకే జగదీంచె నిన్నాళ్ళను
 కివిసి నీవీయతివతెలనఁ దిరుగఁగ విరుల-
 ననలె కడువాండై నలుగడల గెలిచె || కట ||

లతలు పూవులతావిలంచములు చెలిమేర
 యితవుగా వడినొనఁగె నిన్నాళ్ళను
 సతిగెలిచె వేంకటేశ్వర నీ కరుణవిపులు-
 దృశిఁబూవి జవరాలు తిరుగఁ దా గెలిచె || కట || 36

1. కొంగలి రెప్పల పొది 2. మల్లెమొగడల. 3. మాటున మీదైనది. 4. దప్పిదేరే మోవివెడతగా కానుక, చిప్పిలుబిన్నీటి విచ్చలమైనది. ఇప్పుడె శ్రీ వేంకటేశ నీకెక్కెగా నాకావితే, కొప్పునెరులగురులగుంచి వింతలైనది. 5. సా.రే. బరిగి నీ విరహ. 6. చలపోరి గెలిచె. 7. సా.రే. కృతకముల నీవిపుడు.

సామంతం

చెదరి తట్టు పుణుగు చెక్కుల గరిగి జార
మదరి నెచ్చెలి మీద పోంగిలినది నో "పల్లవి"

ఇంతివీపు విమ్మవంట నేమరించి కాక వేసి
మంతవ మెవ్వరితోనో మాటలాడేవు
అంతలోనే కళదాకి అకే మేను జల్లనగ
చింతతోనే మోమునంచి సిగ్గుపడినదివో "చెదరి"

పొలంతిగుబ్బలు నొవ్వు బూపులచెందున వేసి
కలికతనమున మరలి చూచేవు
కలకంటి యింతలోనే కంతువిబాళమునవి
పయకనేరక మానుపడి వున్నదదివో "చెదరి"

పొక్కరిచెలి చిట్టిటి పొట్లాన దాకవేసి
నక్కరి నవ్వులతోడ దలవంచేవు
గక్కన నేడతివ మేకటరాయ వినుగూడి
వెక్కనవు ముపుతో వెరగందినదివో "చెదరి" 37

7-వ రేకు. మంగళకౌళిక

అమ్మ బాసి నేనింత దండనది యా
వెన్నెంటాయది రేయి వేగుటింతి చాలదా "పల్లవి"

ఇంటికి రాకుమవి నేనంటినది చూడవే
అంటిగాక వున్నదాన నంటినో యేమో
కంటికి విద్దుంరాక కాకలనే పొద్దువో
వొంటి నేబానుపున రేయుంటి నింత చాలదా "తన్ను"

1. వి. రే. గం. శ్రీరాగం. 2. మాటలాడివి. 3. చూచివి. ఈ పాదములో
యతి కావరాదు. పదలోపమున్నట్లున్నది.) 4. పా. రే. చెలి చిట్టిటి 5. వి. రే. పద
పుతో, దంపతివి. 6. వి. రే. దేహం 7. పద

అవ్వుటి దగ్గరి నే రానై తినట చూడవే
 కొప్పు జారి సిగ్గుతోడఁ గొంకితి నేమో
 చివ్వుల రెప్పుల జంకించితివట చూడవే
 చెప్పరావి మాట నీతోఁ జెప్పటిక ' చాలదా " రిన్ను "

ఊరికి మాటాడక నే నుంటినట చూడవే
 అరటి పరవశాన నై తినో యేమో
 గోరికొనఁ దనుఁ దక్క గొంటినట చూడవే
 యేర వేంకటేశ నాతోవంత నీకుఁ జాలదా " తన్ను " ౩౫

కుద్దవనంతం - రచ్చెతాళం

ప్రలపనవచనై : ఫలమిహాకిం
 చల చల కుర్మజ్జనయా కిం " వల్లవి "

ఇతర వదూమోహితం త్వాం ప్రతి
 హితవచనై రీహిత మిహా కిం
 సతతం తవానుసరణమిదం మమ
 గతజల సేతుకరణ మిదానిం " వలప "

వికలవివయ దుర్విటం త్వాం ప్రతి
 సుకుమారార్ధస్త్రిత్యా ౩౩ '
 ప్రకటణహం ' కోపసం మమ తే
 నకల చర్విత చర్వణమేవ " వలప "

శిరసా వతసుస్థిరం త్వాం ప్రతి,
 విరసాలాపన విధినా కిం
 తిరువేంకటగిరి దేవ త్వదీయ—
 విరహవిలసనం వృథాచరణం " వలప " ౩౪

వరా

ఆగఁ జేను ' నా చూపుంటు వోవయ్య
మూగిన నా వంపుల మూలకు రానే... "వల్లవి"

ఇమ్ముల నొల్లవి వారమేల నీకు నామేని—
అమ్ముల పులకలో తీ నటు వోవయ్య
కమ్మవిలుకునిచేతఁ గాఁగెడి నొన్నరసేవు
నెమ్మది నుండి యుండి నీకు నొవ్వనేలా "ఆగ"

ఇతవు గావి వారమేల నీకు నామేని—
అతికావమంటఁ జేను వటు వోవయ్య
రతిరాజుచేత నారడిబద్ద ననుఁ జేరి
జతనన వుండివు డి జాలిఁబొంద నేల "ఆగ"

ఇంతటి నీ కౌగిటికి నేల నేము ' మాకోప—
మంతరమెఱుగనేరఁటలు వోవయ్య
వంతగాఁడ వెంకటపతి నీవు ననుఁ గూడి
చింతతోడఁ బొరలుచు ' సిలుగంద నేలా "ఆగ" 40

శ్రీరాగం

ఎన్నఁడునుఁ గోపగించవిందుముఖి నీవిట్లా '
విన్నవి వదనమెల్లా చింతలాయ వివుడు "వల్లవి"

ఇంతలోని పనికిఁగా నెంత చేసినాఁడవు
కొంత విన్నటినుండి కనుమూయదాయను
బంతికూటి నకురెల్లాఁ బలుమారు నేవగా
చింతతోఁ బెక్కిముమీఁద జెయి చాఁచదాయెను "ఎన్న"

1. పా. రే, అఁగుఁజేను. 2. వి, రే, గా, వదనవి, అమ్ముగోలదాఁకుఁ జేను
నటు. 3. మేము. 4. గాఁగెడి. 5. మురివిల్లి.

ఏమి నేయఁబోయి ¹ నీవుయేమి నేసినాఁడవు
సాముకు విచ్చేయదు జవరాలు ² నేఁడు
దోమతెర మంచముపై తురుము వీడఁగను
తామసించి లేవచిదె తల నొచ్చిననుచు

॥ ఎచ్చ ॥

ఎవ్వరిని దూరవచ్చు నెవ్వరున్నాఁడికను
పువ్వు సజ్జమీదఁ గాఁగె పొలఁతికి ³ దేహము
రవ్వగ వేఁకటగిరి రమణ నీకొఁగిటఁ
బవ్వళించి యింతలోనె పరవశమందెను.

॥ ఎన్న ॥ 41

మధుర

మతికంటె వెలిసున్న మంట (మాట) మేలు
చతురులొటకంటె జదులొట మేలు

॥ పల్లవి ॥

ఇంటిలోననె వుండి హింపరులై యుండు—
కంటెఁ బగయై యుండు కసరు మేలు
అంటుకొని మరుదొంటి అతివనేపుటకంటె
పుంటినొప్పుల విరుల పోల్లై మేలు

॥ మతి ॥

తల్లివలెఁ దానుండి తాపమపుటకంటె
అల్లంతనుండి కీదొట మేలు
వెల్లిగొని విట్టూర్పు వేడి చల్లెడికంటె
వల్లదపు చలిగారి బాదలే మేలు

॥ మతి ॥

అరియించి దొరకెడి అమృతపానముకంటె
అరిమి పైకొనెడి చేదైన మేలు
కలయక కంయు వేంకటశైలపతికంటె
తలపోత వేదనల తమకమే మేలు

॥ మతి ॥ 42

సామంతం

అప్పుడే నే నీకు మోహపుటాలనైతిన్ ' 1

కప్పుకు నీ చేత లంతకలఁటెఁటో నేను ' 2

॥ పల్లవి ॥

ఇంచుకంత పడకై నీ పిల్లచొరవీక నిన్ను

లంచములడుగను ' నే లకిమమ్మనా

మంచనిల నీకు విద్దె వలలఁ జిక్కిరిఁ గాక

కంచుఁ బదినునకంత ' కంటెఁటో నేను

॥ అప్పుడే ॥

సొలపు మాటల విద్దే చూపులనె జంకించి

చలము సాదించ నీ ' సత్యభామనా

వలచి నేవిదె నీకు వసమై చిక్కిరిఁగాక ' 3

కలికి చేతలనంత ' కంటెఁటో నేను

॥ అప్పుడే ॥

రేపు మాపు గోరఁ దమ్మి రేకులనే లేఖనాసి

రూపు నీకుఁ జెప్పిపంప రుకిమిణినా

తీపుల నిన్నుఁగూడి తరువేంకరేళ విరిఁ

గైపు నేయఁగాని (?) అంతకంటెఁటో నేను. ॥ అప్పుడే ॥ 43

8-వ రేకు

తైరవి

కోవిల వలుకదు కొమ్మావిలతల

దైవిక మిదివో తలకిఁదాయ

॥ పల్లవి ॥

ఇటువటు యనుఁడిదె యెండలు గానీ

వటుగతి గిరుల సభములందు

అటువలెఁ గప్పిన యంధకారమిదె

విటలపుటలుకల పిక్కిములాయ

॥ కోవి ॥

1. పా. రే. మోహసౌలనైతి - కప్పుకు. 2. లంతఁగంటెఁటో. 3. పనికిఁగావిల్లి
4. తడుగ నీ లకి. 5. వి. రే. గతి. బదనున వంత. 6. సాదించఁగనే. 7. పా. రే.
వశమయ్యఁగిఁగాక. 8. తలకంత.

వెగటునఁ దోఁటల వెన్నెలగానీ

ఒగిఁ గలువకొఁలకులుబ్బఁగను

అగఁపడి ఆటువలెనైనఁ జెలి నీ—

మొగమునఁ గోపము ముచ్చటలాయ

॥ కోవి ॥

సొరిది నలుగడలఁ జాక్కలు గానీ

నరుదుగ నే పిల్లయినాను

తిరువేంకటగిరి దేవుని కౌఁగిట

కరుణ మన్మథ గ్రహణంబాయ.

॥ కోవి ॥ 41

సాళంగనాట

చాలుఁజాలును భోగసమయమున మైమఱపు—

పాలువరునట యేటి బ్రదుకురా వోరి

॥ పల్లవి ॥

ఇందుమ వి నినుఁ గొఁగిలించి భోపలి జగము

కందునవి నీ విగువుఁ గొఁగితే వదలె

పొందైన వారికోఁ బొసఁగఁ గొఁగిటఁ జేర్చుఁ

బొందుగాదట యేటి పొందురా వోరి

॥ చాలు ॥

నెలఁక నీ చాలుఁగన్నులు మూసి జగమెల్లఁ

గలయఁ జీకఁటైన గక్కనను వదలె

వలచినాగనలు తమ వలసిన విలాసముల—

వలను నెరపనిదేఁటివలపురా వోరి

॥ చాలు ॥

కొమ్మ నీవురముపై గోరు దివియును నాక్క—

నిమ్మైన ననుఁదాక నిద్దరినిఁ దాకె

దిమ్మరిని కోనేటితిమ్మ నీపైఁబ్రియము

కుమ్మరించని దేఁటి కోర్కెరా వోరి

॥ చాలు ॥ 45

కాంభోది

ఎప్పుడు గావి రాఁదో యెంతదడవాయ కారి—

చప్పుదారికించి మతి¹ జల్లరనెనమ్మా " పల్లవి "

ఇద్దరమదరిపాటు యేకాంతాన నాడుకొన్న—

సుద్దులు దలఁచిమేను చురుకనెనమ్మా
పెద్దగాఁ గస్తూరిబొట్టు పెట్టిన నాతఁడు² గోర
తిద్దుట దలఁచి మేను దిగులనెనమ్మా " ఎప్పుడు "

పాయక యాతఁడూ నేనుఁ బవ్వళించే³ యంటివంకఁ

బోయి బోయి కడుఁ జిన్నఁబోతి నోయమ్మా
తోయపు గుబ్బిల⁴ చన్నుదోయి మీఁద వాఁడొత్తిన—
పాయపుఁ జంద్రుల జూచి భ్రమసికినమ్మా " ఎప్పుడు "

కూడిన సౌఖ్యములందు కొదలేవి నావి నా—

నేడుక మతిఁ దలఁచి వెరగాయ వెమ్మా
యూడులేవి తిరువేంకటేశుఁడిదె నాతోడ⁵
నాదినరై నాచి త్రమలరించె నమ్మా. " ఎప్పుడు " ॥

సామంతం

ఎట్టియిఁ జేయరా నీ విఁకనేలా నన్నుఁ

బట్టికుర వలుమారు పదివేలు వచ్చెను " పల్లవి "

ఇంత వేసితివి చాలు విఁకనేలా తొల్లే

యిఁతటివాఁడవి విన్నెఱుగవా⁶

ఇంతులపై దయగలదిఁక⁷ నేలా నీ—

పంతములే నీకుఁజెల్లె⁸ పదివేలు వచ్చెను " ఎట్టి "

1. వి.రే. గం. గుండె. 2. పెట్టిన యాతవి గోర. 3. పా.రే. పవ్వళించి

4. వి.రే. తోయగవు గుబ్బవన్ను. 5. నాతో. 6. వి.రే. చుట్టవంకం.

7. ప.రే. కాన. నేనెఱుగవా. 8. గంపిఁక. 9. దక్కె.

జచ్చలాడకురా నాతో వికనేలా నీ—

యచ్చలమ్మలే విజమా¹ యఁగా

యెచ్చరిక మఱచిరివికనేలా నన్ను

వచ్చినేయకురా యింక² వదివేలు వచ్చెను

॥ ఎట్ట ॥

జనుమడించె నీచేత లికనేలా నీ—

కనుమాయలిన్నియుఁ గంటిమిగా

యెనసి వేంకటపతి యికనేలా నన్ను³

బనుపరచివిట్టె⁴ వదివేలు వచ్చెను.

॥ ఎట్ట ॥ 47

లలిత

బండి దొక్కెఁ బామునెక్కెఁ బనులెల్లాఁ దక్కె

అందఁ జిక్కె గోపికలకందరికి మొక్కె

॥ పల్లవి ॥

ఈతఁడు దొంగిలె వెన్న⁵ యాతఁడు నాకంటెఁ బిన్న

నేతఁ బాల నోలలాడె విన్న మొన్న

పాతకపు రాకాసిపల్లెలు చూరలుగొన్న—

యేతరిపై నేరమి మాకేటికిఁక నెన్న

॥ బంది ॥

కూరిమివీతఁడు దొల్లి కొనగానలనే తల్లి (?)

మారిపిళ్ళాడించెనే⁶ మారుదల్లి

అరుమూరు నేసి విద్యలందరికిఁ బాఠఁజల్లి⁷

పారితెంచి వోలలాడెఁ బాలవెల్లి

॥ బంది ॥

ముచ్చువరె విప్పుడుండె మూఁడులోకములు విందె

రచ్చనేనెఁ జాడరే లాతిగుండె

తచ్చితచ్చి వింటినారి దనుజులనెల్లాఁ జెందె⁸

వచ్చిదేర⁹ వేంకటాద్రి పానువుగాఁ బందె.

॥ బంది ॥ 48

1. యచ్చలమ్మ. 2. యింకవచ్చి నేయకుర మమ్ము. 3. పా.రే. 'నన్ను' లేదు.
4. వి.రే. మఱచిరివిదె. 5. వి.రే. గా. వురికఁడు. 6. వి.రే. చా. మారిపిల్లాండ్లిచ్చెనే.
7. వి.రే. చా. జల్లిఁబారి. 8. తె.వి. 9. వి.రే. గా. దేరి.

అహరి

ఓ యమ్మా వివరో యమ్మా

మాయలాడి మామిది

॥ వల్లవి ॥

44 యింతికి విభుడిచ్చినా చన—

వేయెదాఁ బోవదిదిగదే

రాయంచ నడవుల రాజసమ్మున

పాయంపు రమణునిఁ బాయదు

॥ ఓయ ॥

పారె నటములు నందడింపుచు

జారీఁ బయ్యెద నరుగనా

దూరి రమణునిఁ దొలఁకుఁ గన్నుల

నీరు నించదు విలువరే

॥ ఓయ ॥

అంకించి నిలిచినప్పుడా తిరు—

వేంకటేశ్వరు వెరవున

బొంకు జేసి యట్టి పొందు చేకొని

వంకజానన పైకొనె

॥ ఓయ ॥ 49

9-వ రేకు.

శ్రీరాగం

వద్దు నీకు నాతోడి వట్టిమాటలు

ముద్దులు వీనైఁ గునిసి మురిసేబో యిఁకను

॥ వల్లవి ॥

ఈడ వచ్చి ప్రియము నాకేమి చెప్పేవిందాఁకాఁ

గూడినాకే ప్రియము గులుకరాదా

చాడిఁ విందాఁక వచ్చి నేరమికి

మూఁ బాఁ జెనకే దో పొంపుఁ జేతలనే

॥ వద్దు ॥

1. వి. రే. శా. దాదొడమిడెగది. 2. నవ్వురే. 3. పా. రే. వెరవున.

4. పా. రే. ముద్దులు పొవగుకొని. 5. వి. రే. శా. నవ్వురేకొని.

* ఈదీర్ఘము నాగిరి నుండి. ఇట్టి వర్ణనార్పణ గలది.

మూఖారి

వెరకుమయ్య చూపు¹ వేదకాడ

తరితీపు నేసి మమ్మింతటనె యేచేపు

॥ పల్లవి ॥

ఉంటవింటఁ గప్పురాన మల్పి వన్ను నేనేపు

యింటి వారెవ్వరుంటా యెరఁగవు

శంటిమి నీ యజరింపు కరఁగి నేఁబైకొన్న

వెంట వెంటఁ దిరిగాడి వెతలఁ బెట్టేపు

॥ వెరకు ॥

'పేరివై యేడనైనాఁ బేరుకొని పిరిచేపు

'యేరిన వారెవ్వరుంటా నెఱఁగవు

కాలిమి మీరఁగ నీ చిత్తములో మెఱఁగఁగ

కాలూఁదవియ్యక యింత' కాఁకలఁ బెట్టేపు

॥ వెరకు ॥

కొప్పులోని విరులు చెక్కుల జారఁ జెనకేపు

'యెప్పుడైనా నెవ్వరుంటా నెఱఁగవు

కప్పకుర' చెఱఁగు వేంకటరాయ చెమటలఁ

దొప్పఁదోఁగి యెవ్వతో పొందులకు నేఁగితివి' ॥ వెరకు ॥ 52

మాళవశ్రీ²

దుప్పఁబెల్లా జవ్వాదినే తొప్పఁదోఁగె నీకడనే³

వాప్పదా యింతేసి నీకు వో వలసా

॥ పల్లవి ॥

ఉత్తరపు విరహాన నుడుకుచు వయసు మీఁ-

దెత్తినది సతి నీకు విందుకొరకా

వత్తునవి విచ్చేసి వనితల కుచముల

వాత్తగిలి వున్నాఁడ వోహో వలసా

॥ దుప్ప ॥

1. సా. రే. దోఁపు. 2. వి.రే. ౧౨౦. 3. మొదటిదరణముగా 'ఉంటవింట' రెండవదిగా మన్నది. 4. వి. రే. పిరివచ్చెవ్వరు మయ. 5. వి. రే. యెంత. 6. ఎప్పుడు నీవెవ్వరుయ. 7. సా.రే. కప్పకు చె. 8. వి. రే. నేఁగేపు. 9. వి. రే. ౧౨౧. ఏకకాలి. 10. వికృతవృత్తి.

విదుర గంటకి రాక నెలఁత పానుపుమీఁద—
 నెదురు చూచి నీకు విందుకొరకా
 ముదితల కౌఁగిట ముంచిన కస్తూరి నీకు
 పుదిరెడి పురమున నోహో వలసా

॥ దుప్ప ॥

కమ్మల కలికి వింత శరఁగించి కవుఁగిట
 ఎన్నిక¹ నేసితివి నీ విందుకొరకా
 చిన్ని చిన్ని నగపుల శ్రీవేంకటేశ నీ—
 పున్నాఁడవొరపులై వోహో వలసా

॥ దుప్ప ॥ ౪౩

సామంతం¹

లఁకెడి యట్టి మంచినయనున మనకు
 ----- వేడుకలు దొరకుఁబెన్నఁదురా

॥ వల్లవి ॥

ఉదుటుఁ జనుదోయి నీ పురముపైఁ దవినార—
 నదిమి మోమును మోము నలమి యలమి
 వదలై న నీవితో వాలుఁగమ్మల జంకె—
 లొదవ నీ మీఁద నొరగుఁబెన్నఁదురా

॥ మదము ॥

కలికితనమునఁ నాడు కప్పురపుఁ దమ్ములము
 కులికి నీ వదనమునఁ గుమ్మరించి
 వలచనగు గోళ్ళ నీ పగడవాతెర నొక్కి
 చెలువమగు సుమగంటి నేయుఁబెన్నఁదురా

॥ మదము ॥

గరగరవి కురులతో కస్తూరివానవలు
 విరితాపులతోడ వివరఁగాను
 తిరువేంకటాచలాదిపుఁడ వినుఁ గూడి నే—
 నరమరచి నదమదములొట¹ యెన్నఁదురా

॥ మదము ॥ ౪౪

1. పా. రె. ఎన్నికె, ౨. తం. ప్ర. కాంతోతి, జంపెతాళం, ౩. తం. ప్ర. నదమదమొట.

సౌరాష్ట్రం

ఊరులేవి పొలిమేర పేరు పెంపు లేవి బ్రతుకు
గారవంబు లేవి ప్రియము కదియనేటికే || పల్లవి ||

ఉండరాని విరహపేదన వుండని సురతసుఖమేల
యెండలేవి నాటి నీడ యేమి నేయనే
దండిగలుగు తమకమనెడి దండలేవి కాలిమేల
రెండునొకటి గాని రచన ప్రియములేటికే || ఊరు ||

మెచ్చలేనిచోట మంచిమేలు గలిగినేమి పెంపు
మచ్చికలేనిచోట మంచిమాటలేటికే
పెచ్చుపెరుగలేనిచోట ప్రియముగలిగి యేమిఫలము
ఇచ్చలేనినాటి సొంగులేమి నేయనే || ఊరు ||

కొంకులేవి చెరిమిగాని పొండులేల మనసులోన
కంకలేక కదియలేవి చనవులేటికే
కొంకుగొనరు లేవి మంచికూటమలర నిట్లగూడి
వేంకటాద్రివిభుడు లేవి వేరుకేటికే || ఊరు || ౪౬

10-వ రేకు.

సామంతం

ఒద్దేల మొక్కేవో వుద్ధవుడా తన—
ఉద్దందాలె చెల్లెనుద్ధవుడా || పల్లవి ||

ఊరూర వలపులుద్ధవుడా నే—
మోరుకుమా యిక నుద్ధవుడా
ఊరడించ వచ్చేవు వుద్ధవుడా తన—
వూరట చెలుములుద్ధవుడా || ఒద్దే ||

ఒప్పులర మాపురిసిన పుం—

క్షుప్పులు వెట్టించె నుద్ధవుఁడా
చెప్పకు మమ్మిక చెఱవుఁడాతఁదే
వాప్పివుంటేఁ జాలు నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

గోపికల మమ్ముఁ గూరిమిఁజిక్కించె—

నోపమింతేసి నేముద్ధవుఁడా
పైపై నే మమ్మింత ప్రాణము నిలుప—
నోపెఁగా తనైన నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

తెగి తన్నుఁ గూడే తెరఁగు దలఁచి

యుగములై నుద్ధవుఁడా
వగటున మా మా ప్రాణము మాకిక—
నొగరే తీపాయె నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥

చెల్లించె మాప్రేమ శ్రీ వేంకటేశుఁడు

పుల్లమలర నేఁడుద్ధవుఁడా
చల్లని కూటపు జనవిచ్చి మామా—
వొల్లెల్లఁ జెనకె నుద్ధవుఁడా

॥ ఒడ్డే ॥ 50

ముఖారి

వలుమరు పుల్లపండుగను

చిలుకు చిరుక్కువి చిందఁగను

॥ పల్లవి ॥

ఊళ్ళ వీధుల పుల్లు కృష్ణుఁడు

తాళ్ళు దెగివడఁ దన్నుచును (వ్వుఁగను?)

పెల్ల కతిల్లు పెతిల్లు చితిల్లని

పెళ్ళుగ మ్రోసె పెనురవము

॥ పలు ॥

బంగా(గ*)రువించెలఁ బాలుఁ బెరుగులు
ముంగిట నెగయుచు మోఁదఁగను
కంగు కళింగు కతింగు ఖణింగు
రంగుమీరు పెనురవములై

॥వలు॥

విగ్గుగ వేంకటవిలయుఁడుట్టిపా—
లగ్గులికఁ బగుల వడువఁగను
భగ్గు భగిల్లని పరమామృతములు
గుగ్గులి పదనుగఁ గురియఁగను

॥వలు॥ 57

అహరి

చెడ్డ చెడ్డ మనసుల చెంచువారము - ఆల—
దొడ్డివాఁడ పోవయ్య దూకికాళ్ళ రాక

॥పల్లవి॥

ఏటి చాననై తినేమి యెవ్వతె నేనై తినేమి
ఆటదాని నమ్మ నీకు నడుగనేలా
మూఁట మూటలనె కడు మోవనాడవద్దు లేటి—
వేఁటకాఁడ పోవయ్య పేటవెంట రాక

॥చెడ్డ॥

ఎవ్వరి వారై రేమి¹ యేడనేడ నుండిరేమి
దప్పుచేరువలు నీకుఁ దడవనేలా
నవ్వకుండఁగానె వట్టి నవ్వనవ్వేవెవ్వరై న²
పువ్వక పూచెననేరు పోవయ్య రాక

॥చెడ్డ॥

ఎక్కువ కొప్పుయిననేమి యెంత గుబ్బరై న నేమి
చక్కఁదనము వొగడ సారె నీకేలా
వెక్కుసాలు మోది మాతో వేంకటేశ మా (మీ?) యింటి—
యెక్కువకే పోవయ్య యింతనంత రాక

॥చెడ్డ॥ 61

కుద్దదేశి

ఎందరిఁ జెనకేవేరా నీవు

అందపు నీ మేన నలముచు¹

॥ పల్లవి ॥

ఎక్కడికైనా విచ్చేసి యేరా నీవు

వెక్కస మాదేవు వెఱవక

యిక్కువలంబుగ వచ్చేవేరా నీవు

నిక్కపు నీ ప్రేమ నెరపుచు

॥ ఎంద ॥

ఎప్పుడు మానవు బిగువేరా నీవు

కప్పురపు నోరఁ గనరుచు

యిప్పుడె యింతేసి చేసేవేరా నీవు

వాప్పుడు నాతోడి పుడుటులు

॥ ఎంద ॥

ఏతరుణిఁ దలఁచితొ యేరా నీవు

కాతరాన నన్నుఁ గలయుచు

యేతరి వేంకటేశుఁడ యేరా నీవు

బూతులమాటాడి పొదలేవు

॥ ఎంద ॥ ౧౮

హిజ్జిడి

తరుణిపై మరునికి దయలేదు నీవు

మరునినే పోలితి మరియేటిబ్రదుకు

॥ పల్లవి ॥

ఎదురు చూచి చూచి యింతక యేమానో

హృదయము ఝల్లనీ² నిటుదలఁచి

పొదల³ తీగెయింబఁ బొరలి యేమానో

మదిరాక్షికోకపైవ మరియేటిబ్రదుకు

॥ తరుణి ॥

1. వి. శ్రీ. ౪౧-౧౧౨ ఏప్రేమ నలముచు. 2. వి. శ్రీ. ౨౨ - ౪౪. ఝల్లనియలు.
3. పొదలి.

చెలుల దూరిదూరి సిగ్గుననేమాన్

తలఁచి తలఁచి గుండె తల్లడించీని

కల విన్నుఁగవి లేచి గక్కన' నేమాన్

మరిసి వెన్నెలమంట మరియేటిబ్రదుకు

॥ తరుణి ॥

ఇంతిఁ గలయకున్న' నిఁక నెంత యాన్

పంతపు వేంకటరాయ భయమయ్యాని

ఇంత నీకరుణ' నిఁక నెంత యాన్

మంతనమింత లేకున్న మరియేటి బ్రదుకు

॥ తరుణి ॥ ౪౦

రామక్రియ'

వద్దే గొల్లెత వదలకువే-సి-

ముద్దు (ముద్దు) మాటలకు మొక్కిమయ్యా

॥ పల్లవి ॥

యేలే యేలే యేలే' గొల్లెత

నాలాగెఱఁగవా నన్ను నేఁచేవు

చాలుఁజాలు నిఁకఁజాలు నీరచనలు

పోలవు బొంకులు పోవయ్యా

॥ వద్దే ॥

కానీ కానీ కానిలే' గొల్లెత

పోనీలే నీవెందు వోయినను

మాని మాని పలుమారుఁ జెనుకుచు మా-

తొనిటు సొలయక తొలవయ్యా

॥ వద్దే ॥

రావా రావా రావా గొల్లెత

శ్రీ వేంకటగిరి' చెలువుఁడను

నీవె ~~నీవె~~ నను ~~నీవె~~ తొఁగి

త్తై వళమైతినిఁ గదవయ్యా

॥ వద్దే ॥ ౪౧

1. వి. రే. ౪౪ గక్కన. 2. గలయకుంటే. 3. ఇంతా నీకరుణచే. 4. వి. రే. ౪౦ యేకాళి. 5. సా. రే. ఏలేమాలేయాలే. 6. వి. రే. ... కానిగా. 7. ...

11-వ రేకు.

శుద్ధవసంతం

మెచ్చితి ఐకరా వోరి మేటిజాణ నన్నుఁ

ఐచ్చి చేనేదింత నీకుఁ ఐంతమా లోకానను

॥ పల్లవి ॥

ఏకతాన సొలసి నేనేమి నీకోఁ బలికినా

అతెకోనే విన్నవించేవావఁగ లేక

పైకొని వలచి కిందువడిన యింతులమాఁట

కాదు నేనే మగవాఁడు గలఁడా లోకానను

॥ మెచ్చి ॥

చక్కఁగా నేడిసిన నన్నపు నీపైరేక

యెక్కువ నాకెకే చూపేవేకులకును

మక్కువ విలువలేవి మగువల వెలిపుచ్చి

వెక్కవమయినవాఁడు విఠుఁడా లోకానను

॥ మెచ్చి ॥

ఉండలేక చేతనున్న పుంగరమిచ్చినఁ బోయి

వెండియు నాకెకేయిచ్చి విట్టివీఁగేవు

కండగట్టుకొంటివా వేంకటరమణుఁడ దీన

ఐందుసేసితివి నన్ను బాపురా లోకానను

॥ మెచ్చి ॥ ౧౧

ముఖారి, ఏకతాళి

నన్నపు నవ్వుఁజూపుల చల్లులాఁడి యిప్పు—

డిన్నివిధముల మించె నిదివో తపము

॥ పల్లవి ॥

ఏడువిలువుల పైఁడిమేడమీఁద నుండి విన్నుఁ

జూడ వేడుకైన మించుఁజూపు¹ లాఁడి

వాడుచు నీకునెదురు వడిఁజూడ సంతలో నీ—

వేడనుందో విచ్చేసితివిదినో తపము

॥ నన్నపు ॥

కొత్తలయిన మాణికపు కొలుపుతోవరిలోన
ముత్తేరి¹ చెఱఁగుదూలు మురువులాఁడి
తత్తరానఁ దమకించి తరుణికోరికలెల్ల—
త్తునని విచ్చేసితివిదివో తపము

॥ సన్నపు ॥

పుప్పొడితావులు చల్లు పువ్వులచప్పరములో
కొప్పు నన్ను² బెట్టుమన్న గుబ్బలాఁడి
తెప్పలుగ నినుఁగూడి తిరువేంకటేశ నిన్ను—
నెప్పుడుఁ బాయకున్నదిదివో తపము

॥ సన్నపు ॥ 63

ముఖారి

కలగన్నచోటికిని గంప యెత్తిన యట్లు
అలపు మీతినదెట్లనమ్మా

॥ వల్లవి ॥

ఎరియింపుఁ గడకంట నెన్నఁదో వొకనాఁడు
చెఱఁగి తను నతఁడు చూచినవాఁడట
పొలిఁతి యదిదలఁచి యిప్పుడు మదనవేదనల—
నలసీ నిఁకనెట్లనమ్మా

॥ కలగన్న ॥

ఎఱుకయును మఱపుగా నేటికో వొకనాఁడు³
తెఱలి తను నొవ్వఁ బలికినవాఁడట
తఱినదియె చెలి యిప్పుడు దలఁచి పరితాపాగ్ని—
నఱగీ నిఁకనెట్లనమ్మా

॥ కలగన్న ॥

ఇయ్యకోలుగఁ గలసి యెప్పుడో యిదెనేఁడు
నెయ్యమున చెలిలోన నెలకొనెనట
తియ్యముల నటకాఁడు తిరువేంకటేశ్వరుఁడు
అయ్యో యిఁకనెట్లనమ్మా

॥ కలగన్న ॥ 64

కాంభోది

పొందెఱుగుదునందువు భోగినందువు నీ—

యందరు సతులకు నేనాకు మడిచిత్తునా

॥ పల్లవి ॥

ఎవ్వతెత్తెనాఁ జనవిచ్చేవు మెచ్చేవు నీ—

నవ్వలెత్తెనాను మన్ననఁ జూచేవు

అవ్వలి¹ యివ్వలి నీ యంగనల వౌద్దను

పవ్వళించి వుండఁగా నేఁ బాదములొత్తుదునా

॥ పొందె ॥

ఏపున నెక్కడితెనా నేఁగేవు దాఁగేవు నీ—

కోపాన నాతోనైనా² మేకులు నేనేవు

వైపున నీవెందుండైనా వచ్చిన నేనంతలో—

నోపికనప్పుడు³ నీ కూడిగాలు నేతునా

॥ పొందె ॥

వేడుకలెందైనాఁ బారవేసేవు నీ—

వాడికచేతలెన్నైనా వన్నె వెట్టేవు

అటు లేని తిరువేంకటేశ కూడితివి నన్ను

వాడుచు నీ తోడ నేను వాసి చూపఁగలనా.

॥ పొందె ॥ ౧5

పాడి

సుతుని నరకునిఁ జంపఁ జూచినాఁడవు సుమ్మీ

మఱి నన్నుఁ దలఁచక మావిన నీకాన

॥ పల్లవి ॥

ఎత్తుక నీతోడఁబుట్టు హిరణ్యకశిపుని

నెత్తురు దాగితి సుమ్మీ నేఁడే రాకుంటే

ఉత్తలాన నేడనైనా నుండుదువో యని వీతి

వీత్తరముగాఁ బెట్టితి పెట్టిరాని యాన

॥ సుతుని ॥

1. పా.రే. అవ్వలిని యివ్వలిని 2. వి.రే. నాతో నేనే 3. పా.రే. నేని కూడి.

కప్పుక నీ మేనమామ కంసుని ప్రాణానకు
తప్పినవాడవు సుమ్మీ తదపితేను
ఇప్పుడిట్టే నీవు రాని యీరసానఁ త్రిమూలు
చెప్పలేక పొడిచితి చెడుగై న యాన

॥ సుతుని ॥

పిరుల మేన మరఁది శిశుపాలు నీ పట్టే
పొరిగొంటివి సుమ్మీ పోయితే నీవు
తిరువేంకటేశ నన్నుఁ దివిరి ~~ము~~ (దే?) వని
కరుణఁ బెట్టితి నీకుఁ గపటాన నాన

॥ సుతుని ॥ 66

కుద్ధవనంతం

చారిదా యీ చనవులు

మేలవు నేతల నిన్ను మెచ్చించ గలిగె

॥ వల్లవి ॥

ఎంతటిదిరా నిన్ను విందాఁక రానీక

పంతమాడి వలపించి బాసగొన్నది

ఇంతి నోచినట్టి నోము యెటువంటిదో నీ—

చెంతఁజేరి నీ మంచి చెక్కు నొక్కఁగలిగె

॥ చారి ॥

ఎవ్వతెరా నిన్ను నెరియించి ~~63~~ విందు—

జవ్వతము విలువించి జట్టి గొన్నది

అవ్వల దాని బాగ్యమది యెట్టిదో నీవు

పవ్వళించు పరువుపై పవ్వళించఁ గలిగె

॥ చారి ॥

ఎట్టిదిరా ~~64~~ నిన్ను యింటిలోన వెళ్ళనీక

పట్టుకొని కొఁగిటిలోఁ బాయపిది

అట్టే నిన్ను తిరువేంకటాచీరుఁడా నీవు

దట్టించు నీ కొఁగిటిలో తగులఁగఁ గలిగె

॥ చారి ॥ 67

12-వ రేకు

అహరి

చక్కఁదనములచేత జవ్వన భారము చేత
యొక్కదొటాఁ గానదిక నేమి నేతమే || పల్లవి ||

ఒయ్యనె ఇంగారు తూఁగుటుయ్యాల మంచముమీఁద
వయ్యెద చెఱుగు జారఁ బవ్వళించి
ముయ్యక మూసిన రెప్ప మూయుచుఁ దెతచుఁ గాని
నెయ్యమునఁ జూడనేరదేమి నేతమే || చక్క ||

ముత్తేలి గద్దియమీఁద ముద్దుల కురులు దూల—
నొత్తిలి యొకతె మీఁద నొరగుండి
నిత్తగించి చేతనున్న చెంగలవ బంఠిఁ జెక్కు—
లొత్తుఁగాని మాటలొల్లదేమి నేతమే || చక్క ||

కమ్మని తావులతోడ కన్నుల నవ్వలతోడ
చిమ్ముఁ జెమటలతోడఁ జెలువొంది
కొమ్మకు నేడుఁగలిగె కోనేటిరాయని పొందు
నెమ్మనము దాఁచ నేరదేమి నేతమే || చక్క || ౪౪

అహరి

దవ్వల నుండవే యాల దగ్గరేవు ఆతఁ—
దెవ్వరాతా నెఱుగవిదేమే చెలియా || పల్లవి ||

ఒద్దికతో చనుదోయి నొరయుచు కంట—
నద్దలింపుచుఁ దిట్టేవు అమ్మమీఁదను
ముద్దుమోము విరియించి మురిసేవు ఇంత
వద్దనో ఆతనితో గర్వము వీకుఁజెలియా || దవ్వ ||

బొమ్మముడి జంకెనలఁ బొలియుచు మోవిఁ
 దమ్మచూపి నన్న నేసి తనరేవు
 చిమ్మేవు నీ చెమటలు చెక్కుమీఁద ఓ—
 యమ్మరో యాతవితో నొయ్యార మేరే చెలియా "దవ్వు"

మొరయు మెట్టలు పాదమున మెట్టి
 చెరఁగులోపల గోరఁ జెనకేవు
 కరఁగి వేంకటపతి కౌఁగిట నీ—
 నెరతనములు చూపి నేర్తువా చెలియా "దవ్వు" 69

శంకరాభరణం

తరుణి నీ యలుకకెంతటిదింతిని వేళఁ
 గరుణించఁగదత వేంకటశైలనాథా "పల్లవి"

ఒకమారు సంసారమొల్లఁ బొమ్మవి తలఁచు
 ఒకమారు విధిసేతలూహించి పొగడు
 ఒకమారు తనుఁజూచి పూరకే తలఁపూచు—
 నొకమారు హర్షమున నొంది మేఁ మఱచు "తరుణి"

విన్నుఁ జూచి నొకమారు విలువెల్లఁ బురికించు
 తన్నుఁ జూచి నొకమారు తలపోసి నగును
 కన్ను దెరచి వినుఁజూచి నిగ్గువడి విరిచి
 యిన్నియునుఁ దలపోసి యింతలో మఱచు "తరుణి"

వదలై న మొలనూలు గణించు నొకమారు
 చెదరిన కురులెల్లఁ జెరుగునొకమారు
 అదనెరిఁగి తిరువేంకటాధీశ పొందితివి
 చదురుఁదవు వినుఁ బాయఁజాలదొక మారు. "తరుణి" 70

బొళి

మోహము నేయించుకొని మురిసేవు నీ—

సాహసములే¹ దురా చదురాలికిపుడు

॥ పల్లవి ॥

ఒక్క చక్రమే నీకునున్నది² గాని, యింతి—

రెక్కల చక్రాలే పో³ రెండు గుబ్బలు

మక్కువ నేయించుకొని మురిసేవు నీ—

చక్కఁదనమెదురా జవరాలికిపుడు

॥ మోహ ॥

నీలమేఘము చాయ నీమేను గాని పెద్ద—

నీలమేఘమే పో నెంత కొప్పు

జాలిఁ బొరలించేవు సతిని నీవు నీ—

తాలిములేదురా తరుణికి విపుడు

॥ మోహ ॥

మరుని ప్రతినిది నీ మహిమ గాని ఆ—

మరుని సంపదే పో మగువ నేడు

తిరువేంకటేశ పొందితిని గాని నీ—⁴

సతనము లేదురా సకియకు విపుడు.

॥ మోహ ॥ 71

పాడి

వచ్చె(చ్చే*)రా మా యమ్మతోడు వన్నెలుగావు నీ—

మచ్చరమురెల్ల మాని మందకేగ నియ్యరా

॥ పల్లవి ॥

ఓసోసి యెందు వొయ్యేవే వొయ్యారపుగొల్లెతా

దోనము మమ్మునంటక తొలఁగరటు (రా అటు?)

మూసేవే గుబ్బలఁ గొంగు మురిపెంపుగొల్లెతా

మాసివది చీరకొంగు మందకేగ నియ్యరా

॥ వచ్చె ॥

1. వి. రే. గళ—రా. హవమెదురా. 2. వి. రే. (గళలో ఈ చరణములేదు.)
రా. మందేది. 3. వి. రే. వేంకటగిరి దేవుడ నేడు నీ.

సానఁ బట్టేనే మాటలే చల్లజంపు గొల్లెత
 నేనేమి బాఁతొ నీకు నెరజాణా
 కానిలే రావైతివిగా గబ్బిచూపుగొల్లెత
 మానమువంకఁ జూడక మందకేగ వియ్యరా ॥ వచ్చె ॥

జంకించేనే బొమ్మలను జవ్వనంపుగొల్లెత
 వేంకటవిభుఁడ నీకు వెరకుమయ్య
 అంకపు గుబ్బలను నన్ను నదిమేవె గొల్లెత
 మంకుఁ గూటములు మావి మందకేగ వియ్యరా. ॥ వచ్చె ॥ 72

దేసాళం

కులుకక నడవరో కొమ్మలాలా
 జరిజరిన రాబీవి¹ జాజాలు మా యమ్మకు ॥ వల్లవి ॥

ఒయ్యనే మేను గదలీ నొప్పుగా నడవరో
 గయ్యళి * శ్రీపాదతాకు కాంతలాలా
 వయ్యెడ చెఱఁగు జారీ భారపు గుబ్బల మీఁద
 అయ్యో చెమరించె మా యమ్మకు నెన్నుదురు ॥ కులు ॥

చల్లెడి గందనాది మైజారీ నిలువరో
 వల్లకి వట్టిన ముద్దుఁ బిఱఁకులాల
 మొల్లమైన కుందనపు ముత్యాల కుచ్చులదర
 గల్లనుచుఁ గంకణాలు గదలీ మాయమ్మకు ॥ కులు ॥

జమళి ముత్యాలతోడి చమ్మళిగ² లిడరో
 రమణీకి మణుల నారకురెత్తరో
 అమరింప³ కౌఁగిట నలమేలుమంగనిదె
 సమకూడె వేంకటేశ్వరుఁడు మాయమ్మకు ॥ కులు ॥ 73

1. వి. రే. ౨౨-౨౩. జరిజరి రాబీజా. 2. చమ్మళిగ, 3. అమరించె గొగి,
 * ఇది కూడని సమాసము. ఇట్టి చిల్లరతోసముల కీవాజ్ఞయమాన పట్టింపులేదు.

13వ-రేకు.

అహరి

కొమ్మ తన ముత్యాల కొంగు జారఁగఁ బగటు

కుమ్మరింపుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు

॥ పల్లవి ॥

ఓయ్యారమున విడువి వొరపు గనుఁగొని రెప్ప

ముయ్యనేరక మహా మురిపెమునను

కయ్యంపుఁ గూటమికిఁ గాలుదువ్వుచు నెంతె

కొయ్యతనమునఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు

॥ కొమ్మ ॥

పైపై నె ఆరగింపకుము పన్నీరు గడు—

తాపమవునని చెలులు దలఁకగానే

తోపు నేయుచుఁ గెంపు దొలఁకుఁ గన్నుల కొనల

కోపగింపుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు

॥ కొమ్మ ॥

ఎప్పుడునుఁ బతికోడ నింటేసి మేలములు

ఒప్పుదని చెలి గోర నొత్తఁగానే

యెప్పుడో తిరువేంకటేశు కొఁగిటఁ గూడి

కొప్పుగులుకుచుఁ దెచ్చుకొన్నదీవలపు

॥ కొమ్మ ॥ 74

ముఖారి

పొదలు¹ నీసొబగెల్ల పోదేల కొల

కుదలేని నీమేలు దొరకెఁగా నాకు²

॥ పల్లవి ॥

ఒడలిపై నీచెమట పూరు వాడెను³ చెలమ

జడియు నీశమకంబు సంత తగరు

కడగంటి నీచూపు కట్టు వదలిన క్రేపు

వడి విన్నుఁ గరఁగింప వశమా నాకు

॥ పొదలు ॥

చిలువవృద్ధి నీపలుకు జిగురు చుట్టిన కలదె

తెలువలకు నీమోవి తెరువుపెసరు

పలుచు నీనునుజేత బట్టబాయిటి యీత

తలి విన్నుఁ బైకొనఁగఁ దరమా నాకు

॥ పొదలు ॥

చెలువంపు నీచెలిమి చెఱకు వండిన వండు

తెలపు నీయలుక తంగేటి జాన్ము

చలివాపు నీచనపు జాజాలుఁ ప్రపాదంబు

కలిగె నీకరుణ వేంకట విభుఁడ నాకు

॥ పొదలు ॥ 75

అహరి

మచ్చికల మొగసిరి మందులఁడ నీ—

కిచ్చిన దేహమిది యెట్టియనఁ జేయరా

॥ పల్లవి ॥

ఓడక యెక్కడనైన నుండి నీవు

వేడుకతో మాయంటికి విచ్చేయఁగాను

వాడుమోముఁ జూచి నవ్వువచ్చుఁ గాని కోప—

మేడఁ దెచ్చుకొన్నరాదు యెట్తైనఁ జేయరా

॥ మచ్చి ॥

ఎంతవొద్దు వోయియైనా యిటునీవు

ఎంతలేక మాయంటికి విచ్చేయఁగాను

చింతతో నీ తెదురు చూచితిఁ (చెద?) గాని

యెంతైనఁ బాయలేను యెట్టియనఁ జేయరా

॥ మచ్చి ॥

కుంకుమచెక్కుల మెఱుంగులతోడ తిరు—

వేంకటేశ మాయంటికి విచ్చేయఁగాను

వంకలాడి నినుఁ గూడవలెఁగాని

యింక ఏన్నుఁ బాయలేను యెట్టియనఁ జేయరా. ॥ మచ్చి ॥ 76

అహరి

వలపు నిలువలేని వారము నేమటుగాన

పలుమారుఁ బట్టుకొన్నఁ బయికొనవేలరా || పల్లవి ||

ఒత్తి నీవాదినమాటకోరువఁ జాలక నే—

ముత్తరమిత్తుము గాని ఊరకుండలేమురా

బత్తి గొట్టానఁ బెట్టఁగఁ బనిలేదు వోరి నీ—

చిత్తమింతేకాని యింకఁ జెప్పనేమున్నదిరా || వలపు ||

కాకలఁ బెరిగినట్టి కళవళమున నిన్నుఁ

దాకనాడుదుము గాని తడవుండలేమురా

యేకటఁ జెందినయట్టి యింకుల మాటకు నీవు

సోఁకోరువవలెఁ గాక చురుకనరాదురా || వలపు ||

సారెకు నీవెడసిన నైఁచలేము నీవు

చేరువనలిగి మమ్ముఁ జేకొనవేరా

ధీరుఁడవు కోనేటితిరువెంకటేశ నన్ను

గారవించి యిట్లానే కరుణించఁ గదరా. || వలపు || 77

శంకరాభరణం

అహో సురకవిహారోయం

సహజ పరాజయశంకా నాస్తి || పల్లవి ||

యమునాకూలే¹ సుమలతాగృహే

విమలనైకత వివిధస్థలే

రమణీరమణౌ రమతస్తయోః

ప్రమదస్య పరాత్పరం² నాస్తి || అహో ||

1. వి. రే. రా. హితలతాగృహే. (ఈ పాఠమునకు 'యమునాకూలే' అను శార్వార్థపాఠము కారణముగా నుండి యుండును.) 2. పరావరం,

రజనీ ప్రాతః కింవా

త్యజనం భజనం తర్కించా

విజయః కోవాపజయః¹ కోవా

భుజపరిరంభ స్ఫుటం నా స్తి

॥ అహో ॥

చీనాంకుక రంజిత మేఖలాని-

తానే జఘనం రతి సతి

మానవికలనే మానినీమణే (॥)

హీనాదిక పరిహృతిం నా స్తి (తిర్నాస్తి?)

॥ అహో ॥

కింవా మిశనం కింవా మిశనం

త్వం² వాఽహంవా తన్నాస్తి³

సంవాదో వా సరసః కోవా

కింవా వాచ్యా క్రియా నా స్తి⁴

॥ అహో ॥

అదిదేవ పీతాంకుక బద్ధా (?) -

స్వేద సురభి కాశ్మీరజలం

సాదురుంహ్య (రూహ్య?) లజ్జావివశతయా

భేదేన పచః కించిన్నాస్తి (?)

॥ అహో ॥

వరకుచాగ్ర సంవ్యానం కరేణ

హరౌ వరం⁵ పరిహరతి సతి

సరసిలోచనంచల (నాంచల?) వివశతయా

తరుణ్యాం చైతన్యం నా స్తి

॥ అహో ॥

మరతా-తత్రమ సుఖం కింవా

వరలజ్ఞా సావా కావా

పరవశతను వైభవం కింవా

* నిరతాం తయో నికృతిం నా స్తి (?)

॥ అహో ॥

1. సా. రే. వి. రే. భజనం. 2. వి. రే. తంవా. 3. సా. రే. తంవాస్తి. 4. సా. రే. వి. రే. క్రియానాస్తి. 5. వి. రే. హరంవరి. 6. వి. రే. లో చరణము లేదు.

* నిరతయోర్ని కృతిర్నాస్తి?

పరిమళ భరిత ప్రచుర సుశీల—

వరమృదువాయా వాతి సతి

తిరువేంకటగిరిదేవ రాధయో—

స్వరసరతి సుఖశాంతిర్నాస్తి.

॥ అహో ॥ 78

14-వ రేకు.

శ్రీరాగం

విరహమౌ సంభోగంబుల¹ వెదుక శృంగారమౌ యిది

నరసిజముఖిగని ప్రాణము జల్లనఁ గలఁగెడినే² ॥ పల్లవి ॥

కుటిలాలకి మ్రేలునిన కుంకుమగంధపు రసములు

చిటిపొటి చెరుటలఁ బెనఁగొని చప్పిరి కాలఁగను

విటకాయని యలరమ్ములు వీపున వెడలఁగ నాటిన

తొట తొటఁ దొరిగిన నెత్తురుతోఁ దులదూఁగెడినే ॥ విరహ ॥

మృగలోచన చనుఁగవపై మెత్తిన కమ్మని తావుల

మృగమదమంటినచోట్ల మెఱుఁగులు వారెడిని

చిగురాకున మరుఁదేసిన చిచ్చరబాణంబులచే

ఎగసిన పొగరై తోచి³ నేమని చెప్పుదునే ॥ విరహ ॥

యోగవియోగంబులచే నొసఁగూడిన యీ చెలియకు

నాగరికంబుల చేతలు నటసలు మీరఁగను

శ్రీగురుడై చెలువొందిన శ్రీ వేంకటగిరి నిలయుని⁴

భోగించిన సరిజామపు పొందులు దెలిపెడినే⁵. ॥ విరహ ॥ 79

నదరామ్మక్రియ

'చెలియకు విరహపు వేదన నేయని సింగారందిది

సౌలవక వలపుల ముద్రల చొప్పులు మాపకుడి ॥ పల్లవి ॥

1. పా.రే. సంభోగంలో. 2. వి.రే. ౧౧౪. గరఁగెడివి. 3. తోచెడి. 4. గిరి
కాయఁడు. 5. దలఁచెడివి. 6. వి.రే. ౯౪. పల్లవి పాతము 'ఎక్కిడఁదేసిన
విడుతును యీ చిత్రజ బాణాల్లంచే నొప్పులు దేరెడి శాంతకు నొప్పులు నేయకుడి' అని.

కిక్కిరిసిన చనుగుబ్బలు గీటినఁ బగిరెడి నయ్యో
 పక్కనఁ గనుకలి దాఁకీ బయ్యెద దెరవకుఁడి
 వెక్కసమగు ముఖకాంతికి వెడవెడ మరుగై తోచెడి
 చెక్కుల చెమటలు గందెడి చేతులు వెట్టకుఁడి¹ ॥ చెలియ ॥

అంగన మేనికిఁ బులకలు అద్దము దోచెడి నయ్యో
 బంగరు మొలకలవంటివి పైపైఁ దుడువకుఁడి
 తొంగలి రెప్పల కెలఁకుల తొరిగెడి కన్నుల మెరుగుల²
 ముంగిటవేసిన చూపులమురిపెము మానుపుఁడి (?) ॥ చెలియ ॥

తిరువేంకటపతినింతికిఁ దెచ్చెదమనఁగా నయ్యో
 కరుణించినవాఁడారఁదో కళవళమందకుఁడి
 తరుణిమణి మా దేవునిఁ దగఁ గొఁగిట³ సౌఖ్యంబుల
 పరవళమందినదేమో పలుమరుఁ బలువకుఁడి. ॥ చెలియ ॥ 80

పాడి

అంత నేయకుండితే నే⁴ నాటదాననా
 పంతపు నీ బిగువెల్ల బయట వేయింతునా⁷ ॥ పల్లవి ॥

కూరిమి సతుల భీతి గోర నన్ను⁸ నంటనీక
 సారెకుఁ దప్పించు కొంటా సాము నేసేవు
 యేరా నీకు నింత వెరపిటువంటి నిన్ను నే పో⁹
 జీరలు మేనెల¹⁰ జేసి నిగ్గు విడిపింతునా¹⁰ ॥ అంత ॥

మొక్కుచుఁ గెమ్మోవి మీఁద మోసనియ్యవేర పల్లు
 వెక్కసపు తమకాన విట్టు వీఁగేవు¹¹
 చిక్కితి వెక్కడికి విచ్చేసేవు నిన్ను నే
 దక్కఁ గొని మదన విద్యలనే చొక్కింతునా¹² ॥ అంత ॥

1. పలుమరు చేతులఁ దుడువకుఁడి. 2. రెప్పల మెరుగుల తొలకరి మెరుగుల
 కన్నుల. 3. ముంగిటవేసెడితావులు. 4. కరుణించెను దేవుడు. 5. యాతనితో
 తగు కొఁగిటి. 6. వి. రే. ౯౯. కుండిననే. 7. వేయింతును. 8. సారే. గోరు
 నన్నునంట. 9. వి. రే. వాళ్ళెల్ల. 10. పింతును. 11. వెడవీఁగేవు. 12. క్కింతును.

ఎక్కువ నామేని జవ్వాదిందరుఁ దెలిసేరంటా
మిక్కిలి నీ మేనితావి మెరయించేవు
చక్కని వేంకటగిరి స్వామి వన్నుఁ గూడితివి
గక్కన నాచూపు నీకుఁ గావలి వెట్టింతునా¹ ॥ అంత ॥ 81

నాదరామక్రియ

ఏమొకొ చిగురుబధరమున¹ యెడనెడఁ గన్తురి నిందెను²
భామిని విభునకు వ్రాసిన వ్రతక³ కాదుగదా ॥ పల్లవి ॥

కలికి చకోరాక్షికిఁ గడకన్నులు గెంపై తోచిన
చెలువంబిప్పుడిదేమో చిందింపరె చెలులు
నలుపునఁ బ్రాణేశ్వరుపై నాటిన యాకొన చూపులు⁴
విలుపునఁ బెరుకఁగ నంటిన నెత్తురు గాదు గదా ॥ ఏమొ ॥

వడఁతికి చనుగవ మెరుగులు⁵ పైపైఁ బయ్యెద వెలువల
కడు మించిన విధమేమో కనుఁగొనరే చెలులు
ఉడుగని వేడుకతోఁ⁶ బ్రయుఁ దొత్తిన నఖ శశి రేఖలు
వెడలఁగ వేసవికాలపు వెన్నెల గాదు గదా ॥ ఏమొ ॥

ముద్దియ చెక్కుల కెలఁకుల ముత్యపు జల్లుల నేర్చుల
వొద్దికలాగు⁷ లివేమో వూహించరె చెలులు
గద్దరి తిరువేంకటపతి కామిని వదనాంబుజమున
అద్దిన సురతపుఁ జెమటల⁸ అందము గాదు గదా ॥ ఏమొ ॥ 82

శ్రీరాగం

చిమ్మకువే గోళ్ళంత జీరలయ్యాపి
చిమ్ముఁ జెమటల¹ నిన్నుఁ జిక్కించె నతఁడు ॥ పల్లవి ॥

1. ద్వింతును, 2. ఏ. రే. ౯౩. చిగురుబ అధరము, 3. నించిన 4. శ్వరుమది నాటఁగఁ జూచిన చూ. 5. వడకుక చనుగవ మెరుగులు, 6. ప్రేమంబునఁబ్రయు, 7. మెరుగు లివే, 8. సా.రే. పతి కాఁగిటి యధరా మృతముల అద్దిన సురతపు వేళల అందము. 9. ఏ.రే. ౫౪. తెమ్మటల.

బిరి! నవ్వకువే కొప్పు వీడిని బెట్టు—

పలుకకువే మోవి బయలయ్యాని

పులికి పడకువే వాళ్ళు నొచ్చిని ఎ—

న్నెలయించి వలపుల నింతనేనె నతడు

॥ చిమ్మ ॥

కన్నుల మొక్కకువే కాత రేగిని నీ—

వన్నెలు చూపకువే వడ చల్లిని

సన్నలఁ దిట్టకువే చలమెక్కిని నిన్ను

మన్నవలనే సిగ్గు మరపించె నతడు

॥ చిమ్మ ॥

గుట్టున నడవవే కొంగు జారీని యంత—

తట్టుపుణుఁగేటికే తల నొచ్చిని

గట్టిగ శ్రీతిరువేంకటరాయఁడు నిన్నుఁ

బెట్టని చోట్లఁ బెట్టి పెద్దనేనె నతడు

॥ చిమ్మ ॥ 89

అహరి

¹లంజకాడవోడుపురా

లంజకాడవోడుపు నీ లాగురెల్లఁ గానవచ్చె

ముంజేతఁ బెట్టిన సొమ్ములకద్దమేలరా

॥ పల్లవి ॥

కొంకక యెవ్వతో కాని కోరి నీ యుజము మీఁద

కంకజాల చేయి వేసి కొఁగిలింపఁ బోలును¹

పంకరై న వొత్తురెల్ల వడిఁ గానవచ్చె వింక

నొంక నేమిటికిరా నీ బూమెరెల్లఁ గింటిమి

॥ ౯౦ ॥

ఒద్దిక నెవ్వతో గాని వోరి నీపురము మీఁద

నిద్దిరింపఁ గంటమాల నీరములొత్తినది

తిద్దిన జాణపుగాన తిరిగి తిరిగి మాతో

బద్దనేటికిరా నేఁ బచ్చినేఁదఁ జాలను

॥ ౯౦ ॥

1. సా.రే.లో ఈపాదములేదు. వి.రే.లో, శాలలోగలదు. 2. వి.రే. శాల బోలురా.

వేరుక నెవ్వతో తిరువేంకటేశ్వర సిన్ను
 కూడిన నీమేనితావి కొల్లవట్టుకొన్నది
 తోడనె నాకొగిటిలో దొరకొంటి విలక నిన్ను—
 నాడ నేమిటికిరా నాయలపెల్లఁ దీరెను

॥ లంఘ ॥ 84

15-వ రేకు.

అహరి

లేత మాయలు నీకు నింతేసి¹

పూత పిగ్గులే² జూచిలో వారికి (1)
 యీతవలపు చిత్తమున నెవ్వరికైనఁ దెలుసునే³ ॥ పల్లవి ॥

కొప్పునఁ జిన్ని కొనలు సాగ కురులు దురుమ నేటికే
 కుప్పలు గాఁగఁ జెక్కులదాత కుంకుమ పూయనేటికే
 ముప్పిరి గొనఁగ రెప్పల తుదల ముద్దులు గువియ నేటికే
 విప్పక నెలవిఁబార నవ్వుచు వింతలు నేయనేటికే ॥ లేత ॥

గుబ్బిల మించులు పయ్యెడ వెడల కులికి నడవ నేటికే
 గబ్బితనము చూపులోని కలికిలాగులేటికే
 వొబ్బిడియైన చెలులలోన వొయ్యారములేటికే
 అబ్బరపడఁ జూచిన వారికాసలు నేయ నేటికే ॥ లేత ॥

కొండల తిమ్మః⁴ జూచి లోలో కులిల కుడువ నేటికే
 కొండుక వయసు వారికింత గుట్టున నడవ నేటికే
 యెండయు నీడయు నిపుడె కంటిమెమ్మెలఁ బొరల నేటికే
 కొండంతమేలు నేసిన వారిని⁵ కొడిమెరెన్న నేటికే. ॥ లేత ॥ 85

తెలుఁగుఁగాంబోది

చెట్ట వట్టేవేరా నన్నుఁ జెంచుదానిని⁶

పుట్టలేనెలారగించి పోకవుండేవా

॥ పల్లవి ॥

1. వి. రే. ౧. ౫౪. మాయలుకేల ఏకింతేసి. 2. వి. రే. ౫౪. పిగ్గులు. 3. వి. రే.
 లోవల తువ్వరికిన్నియుఁ దెలుసునే. 4. వి. రే. ౧. తిమ్మయ్య. ౫. తిమ్మయ్య.
 6. వి. రే. ౫౪. వారికి. 7. వి. రే. ౫౪. యీ పుట్ట.

కుదురు గదలని నా గుచ్చిలే చూచితి గాని
 గదరుఁ బుణుఁగు కంపు గానవై తివిగా ¹
 చిడిమినా నెఱుగవు కేరేవు నా పొడగని
 గుడికొన్న మరునమ్మ గుండె దాఁకెనా

॥ చెట్ట ॥

తోరంపు నా మెఱుఁగుల తొడలే చూచితి గాని
 జీరల నా చెమటమై చిత్తగించవా
 కేరేవు నా పొడగని కిందుపడి నీవు నాకు
 యారాని చనవురెల్లా నియ్యనోపుదా

॥ చెట్ట ॥

పిక్కటిల్లు తేనెల నా పెదవే చూచితి గాని
 చొక్కపు నా యెంగిలిని చూడవై తిగా ²
 ఇక్కువ గరఁగి వేంకటేశ నన్నుఁ గూడితివి
 వొక్కనిమిషమొరువ నోపవై తిగా.

॥ చెట్ట ॥ 88

శ్రీరాగం

తేనెయు నేయు ³ సంపేవు తీపుమాటల
 కానీలే తేనెయు నేయుఁ ⁴ గాదా నీయలుక

॥ పల్లవి ॥

కప్పురమే యంపేవు కటకటా అందుతోనే
 అప్పుడైనా నిమ్మపండు సంపవై ⁵
 కప్పురగండికి ⁶ నీ కరుణ లేకుండుచే
 కప్పురము నిమ్మపండుఁ గాదా నీయలుక

॥ తేనె ॥

సంపెంగనూనె యంపేవు సారెసారె నందుతోనే
 అంపవైతి గన్నెరలు అప్పుడైనాను ⁷
 ఇంపులేని కోమలికి నేటికి సంపెంగనూనె
 కంపులును గన్నెరలుఁ గాదా నీయలుక

॥ తేనె ॥

1. ఏ. రే. ౧౧౨, వైతివా. 2. వైతివా. 3. సా. రే. నెయ్యి. 4. నెయ్యిఁగా.
 5. గండికిని నీ. 6. అంపరావి గన్నెరలు సంపవైతివి.

నేరేడుఁబండ్ల యంపేవు నెలఁతకు నందుతోనె
 ఆరవియానవాలై నా సంపవైతివి
 కోరి వేంకటేశ యంతః గూడితిగాక లేకుంటే
 నేరేడుఁబండ్లుఁ బాలును నేడేపో నీయలుక ॥ తేనె ॥ 87

కన్నడగౌళ

ఏమనఁగలదిఁకఁ గాలము యంతయు విపరీతములై
 భామివిదేహము పరితాపఁబున వేఁగెడిని ॥ పల్లవి ॥

కప్పురమియ్యని వీడెము గైకొనికొల్లని కాంతకు
 కప్పురమంటిన చోళ్ల కడుఁగడుఁ దొక్కెడిని
 పుప్పొడివెన్నెల పొక్కు (?) ¹ పొలఁతికి వెన్నెల బాయిలు
 నిప్పులఁ దోఁగినయల్ల వీలువునఁ గాఁగెడిని ॥ ఏమన ॥

పానుపు పువ్వులఁ బరవక పవళింపని సతి పూవుల—
 పానుపు కన్నులఁ జూచినఁ బరవళమందెడిని
 లేనగవాదవని మాటలు లేనిఁతాఁగికి నగవులు
 కానుకవట్టిన ² నొల్లక కన్నుల విసిగెడిని ॥ ఏమన ॥

కందర్పుని గురుఁడనఁగాఁ గలిగిన తిరువేంకటపతి—
 చందము చూపుల భామిని చనవున నొప్పెడిని
 ఇందు వదనకే దేవుఁడు యింపులఁగడు మన్నించిన
 కందువ పొలయలుకలఁ దమకము వడి రేఁపెడిని ॥ ఏమన ॥ ॥

ముఖారి

ఆతఁడేపో చెలియా మాయాతఁడు
 చేతనే పరము చూపి (పీః) చెలువైన యాతఁడు ॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౩౫, ౮౫. లోను 'పొక్కు' అనియి. 2. ఏ. రే. ౮౫. బాయిలి.
 3. ఏ. రే. ౩౫. గట్టిన.

కుప్పలుగాఁ గస్తూరియు కుంకుమయు మయినింద—
 నప్పించుకొని యున్న యాతఁడు
 గొప్ప గొప్ప ముత్తేల¹ కుప్పె నవరము పెద్ద—
 కొప్పుతోఁ జెరిగి నదె * కో మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥

మలయుఁ జెక్కిరి నవ్వు మకర కుండలముల
 అలర నిగ్గులె చల్లే యాతఁడు
 బలువైన ముత్యాల పదకాల హారాల
 వెలుఁగొంది నదె చూడవే మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥

సంకుఁ జక్రపుఁ జేతుల సందుల బాహుపురుల
 అంతెలఁ బ్రభల మించే యాతఁడు
 వేంకట నగము మీఁద విభవంపుఁ గొంగిలి నా -
 కుంకువగా నిచ్చె నదెకో మా యాతఁడు

॥ ఆత ॥ 89

16వ - రేకు.

సాళంగం

వద్దు నాతో బొంక టువరె² నీకు నీ -
 సుద్దుల కాఁకల మంట సొద చొచ్చేరా

॥ వల్లవి ॥

కనలి నే నవరాధిఁ గానని కలికి నీ -
 కొనమాపులనే యలుగులఁ బారేనే
 యెనసి యెవ్వతెకొ మోహింతువని నీ మోవి
 మనసార నాలిక ముద్దువద్దే రా

॥ వద్దు ॥

మఱచి యెవ్వతెతో నే మాటాడనని నీ -
 చిఱునవ్వు నిప్పులు దోసిట ముంచేనే.
 తెఱలఁ గాఁగిన నీ దేహపు టుక్కుఁ గంబము
 కఱకలిన్నియు నని కొఁగిలించేరా

॥ వద్దు ॥

1. వి. రే. ౧౪. ముత్యాల. 2. వి. రే. ౨౧. వరెనా నీకు.

■ 'అదిగో' ■ రూపాంతరమా :

నెఱత దక్కితివని నీ వీదెపు రసము
చలినాయ విపురు పోసము దాగేనే
కంసియు వన్ను వెంకటరాయ కవటాన—
నలయించేవని నీపై నాన జెట్టేరా.

॥ చద్దు ॥ 90

పరాళి

పన్నీరు చల్లెరా నీపై పలచని దెవ్వతో
అన్నువయలపుతోడ వసలాయఁ ' జెక్కులు

॥ పల్లవి ॥

కప్పురము చల్లె నీపై కలికి యదెవ్వతో
యిప్పుడె నీ పురమెల్ల నెఱ్ఱ నాయను
చెప్పరాని మురిపెంపు చేతరెల్ల నాకును
కప్పినఁ గప్పఁగరాని గతులాయ నిప్పురు

॥ పన్నీ ॥

మృగనాథి చల్లె నీపై మెఱత యదెవ్వతో
తెగువ నీమోమెల్ల తెల్లనాయను
నగవు మేలము గాదు నమ్మరా నా పలుకు
నగమాయ విప్పుడే యీ చక్కని నీ దేహము

॥ పన్నీ ॥

కుంకుమ చల్లెర నీపై కోమలి యదెవ్వతో
సంతె దేరి నీమేనెల్లా చల్లనాయను
వేంకట విభుఁడ నీకు వెచ్చమైతిఁ ' జెప్పరా
పుంపకుగా నాకు నబ్బె ఉదుటు నీచేతలు.

॥ పన్నీ ॥ 91

అహరి

కుందజంపుమై గొల్లెత తా—

నెందును బుట్టని యేతరి జాతి

॥ పల్లవి ॥

కప్పులు దేరేటి కస్తురి చంకల

కొప్పెర గుబ్బల గొల్లెక

చప్పుడు మట్టెల చల్లలమ్మేదీని

అప్పని ముందట పొత్తిజీజాతి

॥ కుంద ॥

దుంప వెంట్రుకల దొడ్డకురుముగల—

గుంపెన వడపుల గొల్లెక

జంపుల నటనలఁ జల్లలమ్మేదీని

చెంపం చెమటల చిత్తిజీజాతి

॥ కుంద ॥

వీపున నఖములు వెడవెడ నాటిన

కోపపుఁ జూపుల గొల్లెక

చాపున కట్టిగఁ జల్లలమ్మేదీని

చాపేటి యెలుగున కంకిజీజాతి

॥ కుంద ॥

గారవమున వేంకటపతి కౌగిట

కూరిమిఁ బాయని గొల్లెక

సారెకు నతనితో చల్లలమ్మేదీని

భారపుటలపుం పద్మిణీజాతి

॥ కుంద ॥ 92

ముఖారి 1

గర్వమిది నీ తేజము గాదా

అతివఁ బ్రేమముతోడ నాదరించవయ్యా

॥ వల్లవి ॥

కనకపుఁ జమ్మగిగలు మెట్టియల జ—

వ్వని గర్వమున నిట్టై వచ్చి వచ్చి

వెనక వెనకతో పోయీ వెఱచి దేవరఁగని

కనకపందలము గక్కవ నుపవయ్యా

॥ నతి ॥

అదప తొయ్యలి తవ¹ కాకు మదిచియ్యఁగా²
 నదపుం³ మురిపేన నవ్వుచు వచ్చి
 అదరి నీపొడగని⁴ ఆకడే తనకుఁ దానె
 మడుచుకొనెడి నీవె మదిచియ్యవయ్యా

॥ సతి ॥

కొప్పున సంపంగిరేకులు గానరాఁ జెరిగి
 కప్పుచు నెరుల విన్నుఁ గని కలికి
 యెప్పుడునుఁ దిరువేంకటేశుఁడ నీ వెఱుపెల్ల
 చెప్పరావి తమక మే చిత్తగించవయ్యా

॥ సతి ॥ 81

తైరవి

గోళ్ళు మీఱుచునుండఁ గొన్నాళ్ళు గొల్ల-
 వీళ్ళ పాలారగించె వీఁడు కొన్నాళ్ళు

॥ పల్లవి ॥

కోడెకాడై తిరిగెఁ గొన్నాళ్ళు తాఁ
 గోడెం నావులఁ గాచెఁ గొన్నాళ్ళు
 కోడెం వల్లెతాడై గొల్లెతలా తాఁ
 గూడి పైకొన నుండఁ గోరి కొన్నాళ్ళు

॥ గోళ్ళు ॥

గుట్ట రూపము ధరించెఁ గొన్నాళ్ళు (తా)
 గుట్టనగూళ్ళారగించెఁ గొన్నాళ్ళు
 గుట్టబాంకిఁ దగిలెఁ గొన్నాళ్ళు తా
 బొట్టనె లోకము వించె పొందుగఁ గొన్నాళ్ళు

॥ గోళ్ళు ॥

కొండ గొరుగుగాఁ బట్టెఁ గొన్నాళ్ళు తాఁ
 కొండముచ్చుల నేరె¹ గొన్నాళ్ళు
 కొండం కోనేటివాడై కోకిలలా తాఁ
 గొండుక చేతలు దొంకొనియేఁ గొన్నాళ్ళు

॥ గోళ్ళు ॥ 84

1. వి.రే. ౩౬. తన్నకాకు. 2. య్యగాను. 3. నదపుల్ల. 4. అదరుచు వినుగబ్బి.
 5. వి.రే. ౧౫. ఎనేయెరె.

శ్రీ కాళహస్తి ఆశ్చర్యమహాద్యం

ముఖారి

దొరతెగ పూజ కందువపూజ నీ—

విరహపు తనుతావి విరవాదిపూజ

॥ పల్లవి ॥

కలికి నీ కనుచూపు కలువరేకులపూజ

లంస నీ వగవు మొల్లం¹ పూజ

తంపోత దిండ్ల చిత్తపు గమంపు పూజ

చలివేడి పూర్పు నీ నంపంగి పూజ

॥ దొరతె ॥

కవలు జెక్కున జేయి కరపల్లవపు పూజ

తనువులకలు జాణిననలపూజ

తనరు నీవలులు దొంతరపూవుల పూజ

మొనయు జెమట మల్లె మొగ్గలపూజ

॥ దొరతె ॥

చెనకు నీ గోళే చిలుగేదగుల పూజ¹

గువియు గుబ్బలు పూవుగుత్తుల పూజ

ఘనతమై గూడి వేంకటవతి మోము సోగ

కిన నీదుమోవి మంతెనపూవు² పూజ

॥ దొరతె ॥ 95

17వ రేకు.

ముఖారి

వసులు గాచేటి కోల వనపుజేల

పొనగ నీకింతయేల బుద్ధుల గోల

॥ పల్లవి ॥

కట్టిన చిక్కపు బుత్తి కచ్చకాయల తిత్తి

చుట్టిన పించెపుణాగ చుంగుల సోగ

ఇట్టి సింగారము నేయ విండ్ల నీకు బ్రయమాయ

వెట్టి నీచేతల మాయ విట్టలరాయ

॥ వసులు ॥

1. వి.రే. ౬౩. మల్లెం. 2. పా.రే. చిగురు గేదగి పూజ. 3. వి.రే. ౬౩. పూవులపూజ

పేయఁ బలుచుకూఁత పిల్లఁగోవి బలుమోఁత

నేయరావి గొల్లెతల సిగ్గులచేఁత

¹అయెడలఁ దలపోఁత యమున లోపలి యాఁత

నేయరావి మోపులాయ విట్టలరాయ

॥ పనులు ॥

కొంకురేని పొలయాట కూరిములలో తేట

అంతెల బాలులతోడి యాట పాట

పొంకపు తుత్తురు కొమ్ము పొలువైన ² సొమ్ము

వేంకటనగము చాయ విట్టలరాయ.

॥ పనులు ॥ 96

భైరవి

ఉగ్గు వెట్టరే వోయమ్మా చె³—

య్యెగ్గీవిదె శిశువోయమ్మా

॥ పల్లవి ॥

కడుపులోని లోకమ్ములు గడలి—

నొడలూచకురే వోయమ్మా

తొడితెడి సరుగనఁ దొలఁగఁదీయరే

పుడితెడి పాలివి⁴ వోయమ్మా

॥ ఉగ్గు ॥

చప్పలు వట్టుక నన్నపుబాలుని—

నుప్పరమెత్తకురో యమ్మా

అప్పుడె సకలము నదిమీ నోరనె⁵

నొప్పదు తియ్యరే వోయమ్మా

॥ ఉగ్గు ॥

తొయ్యలలిటు చేతుల నలఁగించక

పుయ్యల విడరే వోయమ్మా

కొయ్య మాటలను కొండల తిమ్మసి⁶—

నొయ్యన తిట్టకురోరమ్మా.

॥ ఉగ్గు ॥ 97

1. ఏ. రే. ౪౧. యెడలఁ జూచిన ఏ యమున. 2. ఏ. రే. ౮౧. చెలు
వొగ్గి. 3. ౮౧. పాలిదె. 4. నోరను. 5. తిమ్మయ.

దేశాళం

కొంబిదోవరికి గొబ్బిళ్ళో యదు—

కులము స్వామికిని గొబ్బిళ్ళో

॥ పల్లవి ॥

కొండ గొడుగుగా గోవులఁ గాచిన

కొండుక శిశువుకు గొబ్బిళ్ళో

దుండగంపు దైత్యులకెల్లను తల—

గుండు గండనికి గొబ్బిళ్ళో

॥ కొంబి ॥

పాపవిధుల శిశుపాలుని తిట్ల—

కోవగానికిని గొబ్బిళ్ళో

యేవునఁ గంసుని యదుమఠఁ బెట్టిన—

గోవదాలునికి గొబ్బిళ్ళో

॥ కొంబి ॥

దండి వైరులను తఱమిన దనుజుల—

గుండె దిగులునకు గొబ్బిళ్ళో

వెండిఁ బైడియగు వేంకటగిరిపై

కొండలయ్యకును గొబ్బిళ్ళో.

॥ కొంబి ॥ 98

కాంభోది

తమ్ములారా అన్నలారా తల్లలారా నే

నెమ్మనవు హరిఁ బాసి నిలువనేనికను

॥ పల్లవి ॥

కొమ్మలారా మరుకోట కొమ్మలారా వో—

యమ్మలారా తొలరె నా యక్కలారా

తమ్మిరేకుఁ గన్నుల యాతనిఁ బాసి నే—

నుమ్మల సొమ్మలచేత నుండలేనికను

॥ తమ్ము ॥

చెలులారా కలికి తొయ్యలులారా వో—

యెల జవ్వనముల మోహినులారా

చెలువంపు హరిఁ దలఁచిన నాకు నే (?)—

నులుకుఁగన్నీరాఁపకుండలే నికను

॥ తమ్ము ॥

బోటులారి జవ్వనపు మేటులారి నో—
గాటపుఁ దురుముల చీకటులారి
వాటమైన వేంకటేశ్వరుఁ బాసి నే—
నాటదాననై జన్మమందలేనికను,

॥ తమ్ము ॥ 99

పాడి

ఏటికిఁ జేరినేమితఁడు
నాటించి రతి నన్నేలె

॥ వల్లవి ॥

కన్నుల మొక్కిఁ గానుకలంపి—
నెన్నటికెన్నడిదేమితఁడు
విన్నట నుండియు నెయ్యమె పెంచి
నన్నేలీతఁడు నవ్వినే

॥ ఏటి ॥

పువ్వుల వేసీఁ బొంచుక లాసీ—
నెవ్వరికెవ్వరిదేమితఁడు
దవ్వుల నున్నాఁ దాపము రేచీ
రవ్వలనే కడు రాసినే

॥ ఏటి ॥

కంపులె పూసీఁ గొగిట మూసీ—
వింపులు వేసినేమితఁడు
చెంపల చెమటల శ్రీ వేంకటేశఁడు
అంసరాని విభుఁడాయఁ గదే.

॥ ఏటి ॥ 100

శ్రీరాగం

సామాన్యమా వలపు నకులుఁ బతులనుభవన (ము*)—

లేమరినఁ బ్రాణంబులేరీతి నుండు

॥ వల్లవి ॥

1. చి. రే. ఆక. వన. యామరిన.

కలికి చూపుల మెనసు గరగకెటువలె నుండు
 అరియంతలను దేహమరియకేలుండు
 బులుపుఁ బిలుపుల మేను పురికించకేలుండు
 మొలకనగవుల యా (నా?) న మొలవకేలుండు || సామా ||

సచ్చిచూపులు ¹ కాడి పారకెటువలెనుండు
 వెచ్చనూర్పులు ² మనసు వేచకేలుండు
 మచ్చికల హృదయంబు మరులు గొనకేలుండు
 అద్భలంబునఁ గాఁకలరిమకేలుండు || సామా ||

దంటమాటలఁ గూర్చి దగులకెటువలెనుండు
 నంటనను మోహంబు నాటకేలుండు
 గొంటుఁజేతల (లు?) మనసు కొల్ల గొనకేలుండు
 రెంటలను విరహాగ్ని రేచకేలుండు || సామా ||

కింకలను దమకంబు కెరలకెటువలె నుండు
 జంకెనలఁ బ్రేమ కొనసాగకేలుండు
 వేంకటవిభుఁనిఁ గలసి ³ వెడయలుక యేలుండు
 వంకజానన వానిఁ బాసియేలుండు. || సామా || 101

18-వ రేకు. మంగళకౌశిక

* నేనేలెవ్వరునేల నీకింక లో—

లోనె వలపు లోచిఁ బోవయ్యా || పల్లవి ||

కలువరేకులు నీకుఁ గానుక యిచ్చినదట

చెలఁగి నీవెందో విచ్చేయఁగాను

అరిమి కన్నులనె నీ వండుకొంటివని యాకె

పిలిచినంటాఁ బిలిచేరు పోవయ్యా || నేనే ||

1. పులకాడి. 2. నూర్పుల. 3. పా. రే. వేంకటాద్రివిభుఁగాంచి వెడ.

* నేనేం + ఎవ్వరు నేం

చిగురుదేనెలు నీపై చిరికించినదట
 నగవు నీ వెందో నగఁగాను
 జిగిగా నీ వపుడే చేకొంటివంటా నాపె
 నొగిలినంటా నొగిలేరు పోవయ్యా " నేనే "

■ మోవిపండు నీకు మోవినిచ్చినదట (?)
 మాపికింద నీవు మలయఁగాను
 శ్రీవేంకటేశ యిచ్చితివి కౌఁగిలి నాకు
 నీ వెందు వలచినా నేనే పోవయ్యా. " నేనే " 102

శ్రీరాగం.

గొల్లెతలకేలరా గోవజవ్వాది నీకు
 చెల్లఁగాక యెటువలె జేసినా నన్ను (ను?) " పల్లవి "

కట్టినది అంచులతోగరు జీర నందిఁ
 బెట్టినది మొలవంక పెద్దగాజు
 మెట్టిన (ది?) కంచుమట్టెల మించుమోత చేతఁ
 బట్టినది చల్లచాడె పట్టకురా నన్నును " గొల్లెత "

మాసినది తురుము చెమరుకంపు నే
 వేసినది వెండికుప్పె వెంట్రుకదండ
 వోసికొట్లు గొట్టి కంచుటుంగరాల చేయి
 తీనేవు నీ చెల్లెతోడు తియ్యకురా నన్నును " గొల్లెత "

ముంచినవి చెమటలు మోమువిండ కడు—
 నంచినది చూడరా నానాలుఁజూపు
 యెంచనేల నన్నువిద్దె యేలితివి వోరి
 చెంచెతల లంజకాడ శ్రీవేంకటేశుఁడా. " గొల్లెత " 103

■ 'మోవిపండు' ఇది ఒక జాతిపండు.

పాడి

ఏతులే నెరప వచ్చినెవ్వఁడే వీఁడు తన—

రాతిగుండెతోడ నన్ను రమ్మనీనే చెలియా

॥ పల్లవి ॥

కదిమిన చూపులకుఁ గన్నుల నవ్వఁచు నా—

యెదురయి నిలుచున్నాఁడెవ్వఁడే వీఁడు

ఉదుటు మీరి తిరిగి నొదిగి వీనిమదము

సదసేసి వడి నజఁచఁగదె వోచెలియా

॥ ఏతు ॥

చేరువనె నిలుచుండి చెలితో నవ్వఁగను

యీరఁములే యాడీ నెవ్వఁడే వీఁడు

వారించకటువంటివానిఁ బట్టి కొనగోరఁ

జీరలుగా నొడరెల్లఁ జింఁచఁగదె చెలియా

॥ ఏతు ॥

చెంతనుండి నన్ను వేసీ నేమంతిపూపులనే

యెంతి చెప్పినా మానఁడెవ్వఁడే వీఁడు

ఇంటిటి యీ తిరువేంకటేశుఁడిదె నన్నుఁ గూడి

పంతము నెరపి పోయిఁ బట్టుకొనవే చెలియా. ॥ ఏతు ॥ 104

లలి

నిక్కమటే యీ¹ మాట నిజవఁదేవు

నిక్కముగాక బొంతనేర్తుమా బాలుఁడా

॥ పల్లవి ॥

కంటివటే వెన్న దియ్యఁగా గొల్లెత ని—

న్నఁటిమా మా వెన్న వోగునంటిమి గాక,

ఇంటికి నే వచ్చితినటే గొల్లెత మా—

యింటికిఁక నీకు రానేలయ్య బాలుఁడా

॥ నిక్క ॥

ఏరే మాకుఁ బాలు లేవచే గొల్లెఱ నీకు—
 నేలలేవు మమ్మునిట్టె యేచేవు గాక
 పాల నేఁబందుట దలంపవే గొల్లెఱ అ—
 పాలు నీకునేల మా పాలేకాక బాలుఁడా

॥ నిక్క ॥

కల్లలాద దొరకొంటిగా గొల్లెఱ యేం
 పల్లదాలు వేంకటాద్రిపై
 చెల్లఁబో నన్నొల్లవచే చిన్నిగొల్లెఱ నీకుఁ
 జెల్లునిట్టె యేమైనఁ జేయవయ్య బాలుఁడా.

॥ నిక్క ॥ 105

పాడి

అప్పటిని చెక్కు నొక్కేవందుకా యిది
 యెప్పుడో కూడితిరి మీరందుకా యిది

॥ పల్ల ॥

టండనపు బొమ్మవలెఁ గోవగించుకొని రాఁగా —
 నందలానఁ బెట్టుకొంటివందుకా యిది
 జందెపు ముత్తెపుఁబేరు నందులదండల నిట్టే
 యిందమంటానింతికిచ్చితిందుకా యిది

॥ అప్ప ॥

దీకొని కోమలి విన్నుఁ దిట్టుచు దగ్గరి రాఁగా
 ఆకు మడిచియ్యఁ జూచేవందుకా యిది
 మీకు మీకే మందటాడి మీరు మీరేమీలోన
 యేకమై కూడితిరి మీరందుకా యిది

॥ అప్ప ॥

ముద్దులమోముల మీ మీ మోవులపై చేతరెల్ల
 నద్దములోవలఁ జూచేరందుకా యిది
 తిద్దుకొంటిరి రకులు¹ తిరువేళకేళ మీ—
 యిద్దరికి వింపులాయ నిందుకా యిది.

॥ అప్ప ॥ 106

పాడి

చక్కని తల్లికి చాగుబళా తన—

చక్కెరమోవికి చాగుబళా

॥ వల్లవి ॥

కులికేటి మురిపెపుఁ గుమ్మరింపుఁ దన—

నకుపుఁ జూపులకు చాగుబళా

పలుకుల సొలపులఁ బలితోఁ గనరెడి' —

చలముల యలుకకు చాగుబళా

॥ చక్కని ॥

కిన్నెరతోఁ బలి' కెంన నిలుచుఁ దన—

చన్ను మేఱఁగులకు చాగుబళా

ఉన్నతిఁ బలిపై నొరగి నిలుచుఁదన —

సన్నపు నడిమికి చాగుబళా

॥ చక్కని ॥

జందెపు ముత్యపు సరులహారముల —

చందనగండికి చాగుబళా

విందయి వేంకటవిభుఁ బెనఁచిన తన —

సందిదండలకు చాగుబళా.

॥ చక్కని ॥ 107

20-వ రేకు

శంకరాభరణం

పోదిగా' నేడతినికే పొలిఁతి మానము గావ

నేదదేరఁ జెమటలు చిలికించెఁ జూడరే

॥ వల్లవి ॥

కుంతలపు నెరుల చిక్కుల చీకటులఁ జిక్కె

యింతలోనే ముఖచంద్రుడింతికి నేడు

చెంత వాయఁ బలిపచ్చి జిగిచన్నుఁగొందలపై

వంత చందురుల దండు విడియించెఁ జూడరే

॥ పోది ॥

1. వి. రే. ౨౦. గావరెడి. 2. కిన్నెరపలితో కెంన. 3. ౧౯-వ రేకు వద్ద పైవారిలో నొకటి. 4. వి.రే. ౨౦. పోదుగా.

ఈశల నిట్టూరుపుల యెండమావులనె వాడె¹
 లేతమోవి చిగురు యీ లేమకు నేడు
 పూతగాఁ దెచ్చి చెలియ పుంకలవెల్లి నించె
 మేతలాడి² రమణుడి మెలుతమై జూడరే || పోడి ||

పుట్టుబోగి సిగ్గుల చూపుల పూపుడిగెలపై
 పిట్టపిడుగాయ సత్ప్రేమము నేడు
 గట్టిగ వేంకటవతి కౌగిటనలమి కొమ్మ
 దిట్టజేసి భయమెల్ల దిగదోనె జూడరే. || పోడి || 108

నారణి³

ఏమి నేయఁగవచ్చు నేకాలమేత్రోవ
 అమీది దైవగతులటుగాక పోదు || పల్లవి ||

కనుషాయ నెన్నదీమికరవుననె లలితాంగి
 పనువుచునుఁ గుచగిరుల పాలాయను
 కనలి లోలోని దొంగలచేతఁ బోటువడి
 వొనరఁ గట్టినచీరయును శిథిలమాయ || ఏమి ||

పెడమరలి సునుఁదురుము పెదచీకటినె చెలియ
 బడలి వదనము వంచఁ బాలాయను
 వెడఁదకన్నుల చూపువేడుకల వగలెల్లఁ
 దడవి హితవైన చిత్తంబు నెరవాయ⁴ || ఏమి ||

అరుదైన పరవశంబును అడవిలోఁ దగిలి
 పరిమళపుఁ జెమట నది⁵ పాలాయను
 యిరవైన తిరువేంకటేశు కౌగిటఁ గూడి
 కురులు సవరించ సిగ్గులునుఁ బగలాయ. || ఏమి || 109

1. వాడె. 2. మేతలాడి (టీ). 3. ఏ. రే. ౩౩. నారాయణి. 4. త్రుణుఁ
 బగలాయ. 5. వదిచెమట.

అంతకు గాలినజుగునా యనలంబు

అంత నిట్టూర్పులాకలి చెరిచెగక

॥ పల్లవి ॥

కలువలారక నీటఁ గందునా యెందైనఁ

చెలియకన్నీరిట్లఁ జేసెఁ గక

అలజఁబుపై వేడి చల్లునా రవి యిట్ల

అది మదనాన్ని వదననా నొంచెగక

॥ అంత ॥

అంతకునుఁ దుమ్మిదలు వెరచునా యెందైన

అంతబాణముల నెరులు మలఁగెగక

అంత మంచునఁ దీగె వాడునా యెందైన

అది చెమటలనె దేహము నొగిలెఁ గక

॥ అంత ॥

కుమదసాకుఁదెందైనఁ గూడునా జక్కవల

కొమరె గుల్బలమీదఁ గూడెఁ గక

తిమిరంబు తిమిరమునఁ దెరులునా యెందైన

రమణి వేంకటవిభుని రతిమఱపుగాక.

॥ అంత ॥ 110

మూఖారి

అపరేక నిను ధూరేనంతె కాక

యేపుచుఁ గూడెటి పొందులేలయ్య విభుఁడా

॥ పల్లవి ॥

కోకిలచూకొన్నచోట కూరిమికో వినయమే

చూపిన నామాట నీకు సొగసినచే

యేపు రేగి నీకుఁ బ్రియమెక్కడనో వుండఁగాను

తాపమయ్యే పొందు నీకుఁ దగదయ్య విభుఁడా

॥ అప ॥

అమరెన్నఁగ నేను విజములు పలికిన

ప్రేమలే యొగక వలపొనచే

యీదిగ్గఱ చేసె వచ్చినికనేల మాటలు నీ-

పొరిము నుమ్మిఁకఁ దడవకుమయ్య విభుఁడా

॥ అప ॥

1. వి. రే. అ. గూడె.

నినిచి కూడినవారు నమ్మకి¹ ప్రియునిమీద
కనలి యాడినమాట కనరానలే
ఘనుడవు తిరువేంకటరాఘ మనలోని-
కినుకలన్నియు నిట్టై గెలుపయ్య విభుడా || అతివ || 111

కాంబోధి

అతివ జన్మనము రాయలకుఁ బెట్టిన (ట్రని*) కోట
పతి మదనసుఖరాజ్యవారంబు నిలుప || పల్లవి ||

కాంతకనుచూపు మేమంబులోపలి మెఱుంగు
కాంతుని మనంబు² చీకటి వాపను
ఇంతి చక్కనివదన మిందుబింబము విభువి-
వలత కనుదోయి కలువలఁ జొక్కజేయ || అతివ ||

అలినేజెడమ్మిల్లమంవకారపు భూమి
తిలికి రమణునకు నేకతమొసఁగను
పొలఁతికి³ బాహువులు పూవుదీగెల కొనలు
పొలసి ప్రాణేకు వలపుల లతలఁ బెనచ || అతివ ||

పంకజాననరూపు బంగారులో నిగ్గు
వేంకటేశ్వరు సిరులు వెదచల్లఁగా
చింకచూపుల చెరియచేత మదనువిచేత
యింకా వతనినె⁴ మోహించఁ జేయఁగను || అతివ || 112

నాదభ్రమక్రియ

ఏమి నేయుదువమ్మ యిన్నియును నిఘాగుడె⁵
తామసపుఁ బ్రేమ వేదవఁ బాయనీదు || పల్లవి ||

1. నమ్మకాత్రియము. 2. హి. రే. మనసు. 3. బి. రే. పొలఁతికి. 4. ఇంకా వతనిమో. 5. వెం. కం. ప్ర. కాంబోధి-జంపెతాళము. 6. వేం. నాదామవ.

కినిసి నే సొలసి పలికెద నంటినా యతని—

నెనయుఁదదఁబాటు నోరెత్తనీడు

చెనకి యలపార¹ జూచెద నంటినా యతని—

కనుఁగవ జలంబు సరుగనఁ జూడనీడు

॥ ఏమి ॥

కిందువడి కదిసి మ్రొక్కెద నంటినా యతని—

యంది (నంది?) పరవళము² చేయాడ నీడు

దెందంబు మఱచి యుండెద నంటినా యతనిఁ

జెందిన తలఁపు మఱచియు మఱవనీడు

॥ ఏమి ॥

తిరువేంకటేశుఁ బొందితినంటినా³ యతని—

దొరతనము నాగరిమ దోడనీడు

సిరిదొలఁకు రతుల నలసిత⁴ నంటినా యతని—

సరసంబు వేడుకలఁ జాలించనీడు

॥ ఏమి ॥ 118

21-వ రేకు

కాంబోది-రచ్చతాళం

తవ మాం ద్రష్టుం దయాస్తివా

⁵త్రివిధైర్భూనాని తే నామాని

॥ వల్లవి ॥

కరరమణీ కంకజైర్భూనకుచ—

గిరా⁶ స్థాపిత కిన్నరీయం⁷

సరసం మేచ్ఛరచనాని త్వయి⁸

స్థిరా నదయతి తదా⁹ నామాని

॥ తవ ॥

కలవర(రవ*) కంపిత కంఠవిలసనం

కిలకిలమేళన కిన్నరీయం

లలనా కావా లంఘితవాద్యం

తిలకయతి తదా¹⁰ నామాని

॥ తవ ॥

1. కా. వేం. యెలవార. 2. తం. ప్ర. అందినా పరవళత. 3. తం. ప్ర. కా. వేం. గలనెద నంటినా. 4. నలనెద నంటి. 5. ని. రే. 6. తా. త్రివిధైర్భూనా. 7. గిరియో. 8. కిన్నెరియం. 9. శ్రీమనీరా. 10. తదా.

నిరత మూర్ఖనా నిబిడతాళరవ¹

గిరాయోజిత కిన్నరీయం

తరుణీ రణయతి తదా సమీపే

తిరువేంకటవర నామాని.

॥ తవ ॥² 114

వరాళి

సొంపుల నీ వదనపు సోమళిల కనుమ

యింపులెల్లఁ జేకొనఁగ నిల్లు నీపతికి

॥ పల్లవి ॥

కలికి నీపిఱుఁదనే గద్దెరాతికనుమ

మొలనూళ్ళలతలనే ముంచుకొన్నది

కలయఁ బోకముడినే కట్లువద్దది

అలరువిలుతుదాడికడ్డము నీ పతికి

॥ సొంపు ॥

ఇదివో నీ కెమ్మోవి యెఱ్ఱళిల కనుమ

కదిసి లేఁజిగురులఁ గప్పుకొన్నది

వదలికింతకుఁ దలవాకిలై నది

మదనుని వారికి మాఁటువో నీ పతికి

॥ సొంపు ॥

కాంత చి మే దొంగలసాని కనుమ

యింతటి నీంకటపతికిరవైనది

పంతపు నీ గుబ్బలే గుబ్బలికొండకనుమ

మంతనాల కనుమాయ మగువ నీ పతికి.

॥ సొంపు ॥ 115

కన్నడగౌళ - అటతాళం

తురుము నీవియు జార తొయ్యలి వెరగంద

నిరులఁ బరవళము నేసితిగా నీవు

॥ పల్లవి ॥

1. రవంగిరా. 2. ఈ సంకీర్తన అనన్వితము. యథామాలముగా ఇందుద్గరించఁబడినది.

కొమ్మమోని నీకుఁ బిల్లగోవిగాఁగ విడుకొని
 సమ్మరించుఁగుత్తుకలోఁ గులుకుచును¹
 అమ్మలపు రసము చిత్తడిగా²ఁ గురియుచు
 చమ్మిరేఁగ రాగము నించితనిగా నీవు

॥ తురుము ॥

దాతిగుట్టలు నీకుఁ బాంచజన్యములుగా
 కడివోని మొనలోలిఁ గదియ³ నొత్తి
 విదలించ మదనయుద్ధము గెలిచినంతా
 దొడలి చెమటలార⁴ నూదితిగా నీవు

॥ తురుము ॥

జెలఁచినీచిది నీకు వీణ వాళవుగా⁵
 ములాహాడి కొరగోళ్ళ మోపి మోపి
 కలిసి తొఁగిటను వేంకటగిరి విభుడ⁶ నీ—
 మెలుపుఁగళల తండ్రి మీఁటితిగా నీవు

॥ తురుము ॥ 116

కన్నడగాళ⁷

రమణ సురటిగాఁ జెలఁగు వీచిని
 చెమరించెనంతాఁ జెలి దూరీని

॥ పల్లవి ॥

కలగంటనంతా కాటుకకసుం నీరు
 వొంకఁగా మలగు⁸ పై నుసురనీని
 కల నొచ్చినంతా దంతపుటోవరిలోన
 పలుకదు పిలిచినాఁ బవ్వళించీని

॥ రమణీ ॥

తొలఁగితినింటా తూఁగుమంచముమీద
 నెలవింపులతోడ శిరసూచీని
 అనిసితినంతా నలరుఁబాసువుఁమీద
 పులకలమేసితోఁ బొంతెడిని (లాడీని?)

॥ రమణీ ॥

1. వి. రే. ౯౭, గులుకుచును. 2. దిత్తరముగా. 3. గమయ. 4. చూర.
 5. విదె..... గాఁగ. 6. కలగిరిండుడ. 7. వి. రే. ౧౧౦, తెగదమ్మటతాళం. 8. గుమలు.

సౌరిగిరినంటా మరతపరవశాన—

నరవిరి కనురెప్పలల్లాడించిని
తిరమాయనంటాఁ దిరువేంకటేశ్వరుఁ
దరుణి గలిసి యింకాఁ దమకించిని.

॥ రమణి ॥ 117

అహిరి

చెంగటనె చెలువంపుఁ జీఁకటి దవ్వఁగను
ముంగిట నిధానమబ్బె మొక్కుదుఁగాకిఁకను

॥ పల్లవి ॥

కొండుకవయసు కొమ్మగుబ్బలపైఁ బ్రేమపు—
బెండదాకి పులికలనెన్ను వెళ్ళఁగా
బెండుపడి కైవారెఁ బెనుదురుమిఁకనేమి
పందెఁ గోసుకొందుగాక పనులేఁటికిఁకను

॥ చెంగ ॥

చక్కని జవ్వని కన్నుఁజాయల పాదరసము
పుక్కిటి వెచ్చని పూరుపుల నూదఁగా
గక్కన బంగారాయ కడలేని కోరికలు
దక్కఁ దీసుకొందుగాక తడవేల యిఁకను

॥ చెంగ ॥

పల్లదపుఁ జెమటల పాల జలనిధి దచ్చి
పెల్లిగొన నిరులెల్ల వేంకటేశుఁడా
పల్లవాధరిచనపు పచ్చిదేర వేడుకెల్ల
కొల్ల చేకొందువుగాక కొంకనేఁటికిఁకను.

॥ చెంగ ॥ 118

ముఖారి

ఏలే దగ్గర నియ్యవిట్టె నన్ను
తూలపుచ్చి మరుబారిఁదోయ దొరకొంటివి

॥ పల్లవి ॥

కాలు దాకి మొక్కెమయ్యా గబ్బిననేవు ¹ గనక
 యేల దగ్గర విచ్చేసేవిట్టె నన్ను
 వాలుగన్నుల రెప్పలు వంచి వంచి మొక్కెవు
 చాలదటే నన్ను విట్టె చంపనెత్తుకొంటివి

॥ ఏలే ॥

తమ్మరసము వడిసి ² తలవయ్య నీ మీద
 యెమ్మెలకడ్డము ³ వచ్చేవు యేటికే ⁴ నీవు
 వమ్మదొలి ⁵ మాటలనె (?) (నే*) వాడివసులనె నన్ను
 కుమ్ముచు బ్రాణమువిట్టె కొనదొరకొంటివి

॥ ఏలే ॥

గుబ్బలచెమట దాకి ⁶ గోవగించేవు గనక
 ఆబ్బురంపుఁ దిరువేంకటాద్రికుఁదా ⁷
 జొబ్బిలు నా చెమటల సోనల నించక యట్టే ⁸
 జొబ్బిలుగా నామేనెల్లా జొక్కించ దొరకొంటివి ॥ ఏలే ॥ 119

22-వ రేకు,

పశపంజరం

ఏమిటికిఁ జింత యిదె నీకు
 ప్రేమపుఁ బెండ్లి బెరసెఁగా నీకు

॥ వల్లవి ॥

కలికి ¹ చూపుల కలువదండలు దెచ్చి
 తలఁకకాతవిమెడఁ దగులవేసి
 మొలక వగవుల నీ ముత్యపునేనలు చల్లి
 తొలఁగని పెండ్లి దొరకెఁగా నీకు

॥ ఏమి ॥

చనవుఁ గూరిముల కొనరులను గరమిడి
 పునమైన కాఁకలఁ గాలుదొక్కి
 పనివడి వెన్నెల పాలకూడు గుడిచి
 తనివోవి పెండ్లి దగిలెఁగా నీకు

॥ ఏమి ॥

1. ఏ. రే. ౧౦. గబ్బిననేవు. 2. వడిసేదల 3. కడ్డాయ. 4. వచ్చేనేటికి. 5. దొలి.
 6. దాకికో. 7. టాడ్రికుడా. 8. జొబ్బిలవ నీ చెమటల సోనల నించక కడి.
 * విరగముకలై వ జొబ్బిలుముట్టిరి వదనైన మొనలతో.

తరుణి నీ హృదయపుఁ దమ్మివరపుతోడ -

విరవై న నిరులతో విల్లు వించి

తిరువేంకటగిరి దేవునితోఁగూడి

వరనపుఁ బెండ్లి జరగెఁగా నీకు.

॥ ఏమి ॥ 120

కాంభోది

చెంపల యేరు¹ ముండ్ల చెంచువారము నీకు—

వింపుగాని² మా పొందులేయ్యా

॥ పల్లవి ॥

కమ్మనిమామయి³ పూఁత గదరుఁబిల్లుల గబ్బు

యెమ్మెల మాపట్టుచీర యేపెనార⁴

సొమ్ములుఁ బెంచపుకన్నుఁ⁵ జూపులయమ్ములనె

వొమ్మదు నీ పొందు నాకు⁶ నొల్లమయ్యా

॥ చెంప ॥

కొప్పగేడఁగులు మాకు కొన నమరీకలు

గొప్పముత్యాలివి మాకు గురిగింజలు

కప్పురంబు మాకేటి⁷ గడ్డల తెల్లవి మామ్ము

వొప్పదు మాకేల యిచ్చేనొల్లము నేమయ్యా⁸

॥ చెంప ॥

కుంకుమ మా కిప్పుడు జేగురుఁదొడి ~~మొదటి~~

మింకపుఁ దిల్లై⁹ మా ప్రేయములు

కంకిగాఁగ నెలయించి కౌఁగిటఁ గూడితి నమ్ము

వేంకటవిభుఁడ యిఁక నీడవయ్యా.

॥ చెంప ॥ 121

వరా?

కటకట సతికృంగారము కమ్మలపండువు దోపుచు

యిటువలె విలిచి చిత్తంబిందరినేఁపెడివి

॥ పల్లవి ॥

1. వి రే. గంం. చెంబల్లయేడు. 2. గము. 3. పైపూఁత. 4. యేపెనార. 5. సొమ్ములఁ బెంచేవు నమ్ము. 6. మాకు. 7. కప్పురపు మావికింది. 8. నొల్లమయ్యా. 9. దేంట్లే.

కోమలి కొప్పునఁ జెరివిన క్రొవ్విరులాత్మజ శరములు
వేమరుఁ బొదిగొన నాఁటిన విధమున నొప్పెడివి
కామిని పూసిన కస్తురి కంతుని బాణారుణిమే
యీమైఁ బై పైఁబేరిన యిటువలె నొప్పెడివి

॥ కట ॥

అతివకు భూషణజాలంబంతయు మరువప్తములకు
జతనంబగు మైమరువై సరిఁ జెలువొందెడివి
గట్టిన వెలిపుట్టము చంపెడు మదనుని బారికి
నితకరుఁడధము చొచ్చిన చెలువము దోఁపెడివి

॥ కట ॥

బలుపగు చెలిచనుగుబ్బలపై వేంకటపతి నించిన—
లలితపురేఖల విత్తరిలాగులు దోఁపుచును
వలరాయని చి(చీ*)రునమ్ములు (?) వడిఁదాకిన గంట్లవలెఁ
బొలుపుగఁ జూచినవారల బొమ్మరవరపెడిని.

॥ కట ॥ 122

అహరి

అన్నిజాతులు దానె యైవున్నది¹

కన్నులకలికి మాయగరచెనో యనఁగ

॥ వల్లవి ॥

కన్నె శంకిణిజాతి గాఁబోలు వీఁపునను

సన్నపు మదనాంకములు జడి² గొన్నవి

వన్నెలుగ వలరాజు వలపు తలకెక్కించ

పన్నివలువంటి సోపానములొ³ యనఁగా

॥ అన్ని ॥

తెలువ దలపోయ చిత్తిణిజాతి గాఁబోలు

నెఱులు విచ్చుచు వీడి నిలుచున్నది

నెఱతనము⁴ మరుఁడు తను⁵ విండనేసిన యంప—

గరులిన్ని యనుచు లెక్కలు వెట్టుగతిని

॥ అన్ని ॥

1. వి రే. ౨౭. వరాశి. 2. యాకన్నుల. 3. నాంతురములజడ. 4. పావంబు
లనఁగ. 5. నపు. 6. తలవిండ.

కాంత హస్తజితాతి గాఢోలు కరమూలము¹ —

లంతకంతకు నలుపులై యున్నవి

పంతంపు మరుఁడు తన భందారమింద్లకును

దొలిగా విడిచిన కస్తురి ముద్రలనఁగా

॥ అన్ని ॥

మనత² పద్మజితాతి గాఢోలు నీలంబ

తనువెల్ల పద్మగంధంబైనది

మినుకుగా మరుఁడు తామెరలమ్ములనె³ మేను

కనలించి వడిఁ బువ్వుగట్టెనో యనఁగా

॥ అన్ని ॥

ఇదియు జగదేక మోహిణి⁴ దానె తాఢోలు

కదలు కనుఁగవకెంపు గలిగున్నది

వదలకీటు వేంకటేశ్వరుని కుంకుమపూఁత

చెదరి చెలికనుఁగొనఁజింపెనోయనఁగా

॥ అన్ని ॥ 123

ఆహరి

కెరలి బయట దాఁగి వీఁడు తన—

నొరపులు చూపుచు నొరగి వీఁడు

॥ పల్లవి ॥

కొమ్మ చూడవే కొలిమిగూటిలో—

నమ్మెడి సూదులె యదె వీఁడు

ఎమ్మెలు నెరపుచు నెక్కడఁ దిరిగో

నమ్మికబొంతుల నను సొంపిని

॥ కెరలి ॥

నాతిరో చూడవే నవ్వుచు మీలకు—

వీఁతలు గరపినిదె వీఁడు

కాఁతాళంబునఁ గనరెడి నాపై

చేఁతలు నేసీఁ జెలఁగుచుఁ దాను

॥ కెరలి ॥

1. మూలమంత.....యన్నది. 2. నకఁబద్ధి. 3. యమ్ములనె. 4. మోహిని.

అల్లనె చూడవె అడవిమృగములకుఁ

బల్లము వేసేఁ బైవీఁడు

వొల్లని ననువిదె వుల్లమి (ము?) చేకొనెఁ

గల్గరి తిరువేంకటపతి వీఁడు.

॥ కెరలి ॥ 124

ఆహిరి

మూసిన ముత్యాన¹ కేరే మొరఁగులు

ఆనరి చిత్తానకేరే అరివోకలు

॥ వల్లవి ॥

కందులేని మోము² కేరే కస్తూరి

చిందు నీ³ కొప్పునకేరే నేమంతులు

మందయానమునకేరే మద్దెలమోఁత

గండమేరే పైపై కమ్మని నీ మేనికి

॥ మూసిన ॥

భారపు గుబ్బలకేరే పయ్యెడ నీ—

వీరపుఁ జూపుల⁴ కేరే పెడమోము

జీరల బుజాలకేరే చెమటలు నీ—

గోరంట గోళ్ళకేరే కొనవాఁడ్లు

॥ మూసిన ॥

ముద్దుల మాఁటలకేరే ముదములు నీ—

యద్దపుఁ జెక్కులకేరే అరవిరి

వొద్దిక మాటల⁵ కేరే వూర్పులు నీకు—

నద్దమేరే తిరువేంకటాద్రికుఁ గూడి

॥ మూసిన ॥ 125

23-వ రేకు

శ్రీరాగం

కలకి కాఁతాళములు కారింపులా

లలితంపు వలపులకు లంచములు గాక

॥ వల్లవి ॥

1. వి. రే. ౪౫. ముత్యాల. 2. మేనికేరే. 3. చిందవి.....కావలతులు.

4. చూపున. 5. కూటమికి.

కిసరు కనుఁగొనల జంకెనలు విరసంబులా
రసములొలికెడి మనోరతులు గాక
కొనరు గుంపెనల సిగ్గుల¹ విళంబంబులా
దుసికిఁవి² మోహముల దొంతరలు గాక

॥ కలికి ॥

అబ్బురములైన పొలయలుక లోలంబులా³
గబ్బుఁ దమకముల మీఁగదలు గాక⁴
గబ్బిమాటల సాళంగంబులవి యేకులా
గుబ్బితిలు మోహముల⁵ కుంఠెనలు గాక

॥ కలికి ॥

కొనబు కొనగోళ్ళ తాఁకులవి మే (ని) నొప్పులా *
ననువులకు నుబ్బుఁగవణములు గాక
వనితకీవేంక⁶ టేళ్ళరు సిరులు మరపులా
మనసు మర్మముల తన్మయములవి గాక⁷

॥ కలికి ॥ 120

భైరవి

తామ నోచిన నోము ఫలము సఫలముగాను
తామతాపంబునకు కాండవము నోమె

॥ పల్లవి ॥

కొమ్మ చలిమందులకు గొంతిదామెర నోమె
కమ్మఁదావులకు మును గొరినోమె
నెమ్మదివి కన్నీట విందుఁగొఁకులు నోమె
ముమ్మడించిన వగల ముచ్చింత నోమె

॥ భామ ॥

చెదరు గందంబునకు చిట్టిబొట్లు నోమె
కదియు పులకలకు మొలకలనోము నోమె
ముదిత మాటాడకిదె మోనదాగెలు నోమె
పొదలు చెమటలకు వినుపులనోము నోమె

॥ భామ ॥

1. ని. రే. ౧౭. గుంపెనలు మంతుల విడంబం. 2. పా. రే. దుసికిరెట్టికి. పా. రే. లొల్లబులా. 3. ని. రే. గుబ్బుఁ దమకముల గుంపెనలుగాక. 4. శోరికల. 5. పా. రే. తిరువేంక. 6. తనివోవి మరకముల తన్మయముగాక. 7. మేనియొక్క. ఒప్పులా

శ్రీ తాళ్ళపాక అన్నమాచార్యుల

నెలఁత మొగమునకు వెన్నెలమించులటు నోమె
వెలయుఁగాంతికి వీధివెలుగు దా నోమె
ఎలమితోఁ దిరువేంకటేశుకొఁగిటఁ గూడి
లలితాంగి నిచ్చకల్యాణంబు నోమె

॥ భామ ॥ 127

సామంతం

అపురూపమైన మోహము దాచి యిటువంటి—
కపటపు నటనలు గడియించనేలే

॥ పల్లవి ॥

కిన్నెరకాయలఁ బోలు కిక్కిరిసినట్టి గుబ్బి—
చన్నులపై నునుఁగొంగు జారఁగ
కిన్నెర మీటుచు మంచి సన్నపు నడపుతో
కన్నులు దేలఁగమేను కదలించేవేలే

॥ అపు ॥

వీధియు వీడనికొప్పు వేగన ముడుచుచు
అదెడి చిత్తరిమాటలమరఁగా
చూడనొప్పె నీ మంచి సుద్దులు చెప్పఁగనెంతే
వాడక వాడుదురే వైతాళమేలే

॥ అపు ॥

చెక్కుటద్దములమీఁది చెమట చిత్తడితోడ
సొక్కులు దేరఁగ మేను సుదతికి
చిక్కించి నిమ్నుఁగూడె శేషగిరింద్రుఁడు నీ వయి
మక్కువగలిగి కొంత మనసియ్యఁదేలే

॥ అపు ॥ 128

పాడి

ఒఱిపో మెఱిపో నొయ్యారమో వీకు
వెఱుకుమయ్య గోవిందుఁడా

॥ పల్లవి ॥

కపటమో నిజమో కరుణయో కోపమో
పుపచారమో పుపతాపమో
విపుణత త (ద?) నపై నెయ్యమే నేనేవు
విపరీతము గోవిందుఁడా

॥ అపు ॥

ననుపో నగవో నయమో ప్రియమో
చనవో చలమో వరసమో
కనుకూరిమియో గయ్యాళితనమో
వెనుతగిరేవు గోవిందుఁడా

॥ ౬౮౮ ॥

మంకో మరులో మదమో ముదమో
జంకో లంకో జగడమో
శంకలేక నను సరుగనఁ గూడితి
వేంకటగిరి గోవిందుఁడా

॥ ౬౮౯ ॥ 120

అహిరి

లలితలావణ్య విలాసముతోడ
నెలఁత ధన్యత గలిగె నేటితోడ

॥ పల్లవి ॥

కుప్పలుగా మైనసలుకొన్న కస్తూరితోడ
తొప్పఁదోగేటి (గెడి?) చెమటతోడ
అప్పుడటు శశిరేఖలై న చనుఁగవతోడ
దప్పిదేరేటి (రెడి?) మోముఁదమ్మితోడ

॥ లలిత ॥

కులుకుఁ గబరీభరము కుంతలంబులతోడ
తొలఁగఁ దోయని ప్రేమతోడ
మొలకసవ్వులు దొలఁకు ముద్దుఁజూపులతోడ
పులకలు పొడవైన పొలుపుతోడ

॥ లలిత ॥

తిరువేంకటాచలాధిపుని మన్ననతోడ
సరిలేని దివ్యవాసనలతోడ
పరికించరాని అరవిరిభావముతోడ
సీరి దొలఁ (లం?) కెడి చిన్నిసిగ్గుతోడ

॥ లలిత ॥ 130

సామంతం

చింతాపరంపరలు చిత్తంబునకుఁ దొడపు
ఇంతి సౌభాగ్యంబులిన్నిటికిఁ దొడపు

॥ పల్లవి ॥

కలి నెమ్మొమునకుఁ గణరీభరము తొడవు

తకుకుఁజూపులు చక్కఁదనమునకుఁ దొడవు

ఎలమిచెక్కుల మించులిరువంకలకుఁ దొడవు

మొలకనగవులు సొదిగు మురిపెముల తొడవు

॥ చింతా ॥

కరమూలరుచులు బంగారంబునకుఁ దొడవు

గురిగాని కౌఁదీగె గుబ్బలకుఁ దొడవు

సిరిదొలఁకు జనునంబు చిన్నినడపుల తొడవు

నిరతంపుఁ బాదములు నిలుపునకుఁ దొడవు

॥ చింతా ॥

శ్రీవేంకటేశుక్తప చెలియకెప్పుడుఁ దొడవు

భావనంగతులకునుఁ బరవశమె తొడవు

ఈ వెలఁది నునుఁబలుకులించువిలుకుని తొడవు

లావణ్యములకు నీలలన దాఁ దొడవు

॥ చింతా ॥ 131

24-వ రేకు

పాడి

అవి యెటువంటి రహస్యములో

నవరవి నకులకు యుల్లనె మేను

॥ పల్లవి ॥

కల గని చెలితో కాంత నాయకుని—

చెలువము చెప్పుచు చిడిముడితో

పలుకఁగనేరక భ్రమసిన మాటలు

తలఁచి చెలులు కడుఁ దత్తరపడిరి

॥ అవి ॥

రమణుడు కలలో రమణితో నవిన¹—

ప్రమదపు దైన్యపు పలుకులివి

చెమరించఁగ నీ శిరసులు వంచుక²

కొమెరలు దలఁచిరి కూరిమిపకుల

॥ అవి ॥

వేంకటరమణుడు వెలఁదియుఁ గలలో
 వింకపుఁ గూటమిఁ బెనఁగుటలు
 లంతెల పొందులు లలనలు వివి వివి
 కొంకక కనుఁగొనఁ గురిసిరి నీరు

॥ అవి ॥ 132

సామంతం

కొవచూపులనె వింకకోరికలు దైవార
 పెనగొన్న తమకములఁ బెనఁగు పెన్నఁదురా

॥ పల్లవి ॥

కమ్మ (ని) కస్తూ (స్తు ?) రితావి కప్పురపువాసనల—
 తమ్ములము నోరిలోఁ దగఁ గులికి కులికి
 ఉమ్మగింతల రతులనుడివోని వేడుకల
 ఇమ్ములను గూడి సుఖించు పెన్నఁదురా

॥ కొన ॥

విగువుఁ గొఁగిటఁజేర్చి బిత్తరపుఁ జూపులను
 నగవు దేరఁగ మనసు నాఁటించి మించి
 మొగము మొగమునఁజేర్చి ముద్దుమాటలను నును—
 బగదవాతెర గదలఁ బలుకు పెన్నఁదురా

॥ కొన ॥

కడు మోహమున సిగ్గు గదియు పెన్నఁదు లేక
 యెడలేవి కూటముల యెచ్చరికె లేక
 విడువకిటువలెనె తిరువేంకటేశుఁడ నీవు
 వడిఁ దలంచి నాకడకు వచ్చు పెన్నఁదురా

॥ కొన ॥ 133

శ్రీరాగం

దై వకృత మెవ్వరికిఁ దప్పింపరాదనుచు
 భావించి జనులారువలుకు నిజమాయ

॥ పల్లవి ॥

కందువకుఁ బెడఁబాసి చందురుఁడింతి ముఖ—
 చందురుఁడై నది అందును గలిగె
 కందువగు చెలినొనలి కస్తూరితిలకమను—
 కందు ముఖచంద్రునకుఁ గడునందమాయ

॥ దై వ ॥

జలజములు శశిదేతనులికి యీ కాంతకుచ—

జలజంబులై న నది నరుసనే కలిగె

లలితమగు ప్రాణవల్లభుని సురతాంకమున

విలువ సేయఁగదాని విదియచందురులు

॥ దైవ ॥

తీగె బహుజలములకుఁ దెమలి కామినిమేనుఁ—

దీగె యయ్యిన నదియుఁ దిరుగ మరి కలిగె

ఈ గతులఁ దిరువేంకటేశ్వరుని సమసురత—

యోగంబువలన ఘర్మోదకశ్రీలు

॥ దైవ ॥ 134

ముఖారి

జానామ్యహంతే సరసలీలాం

నానావిధ కపటనాటక సఖత్వమ్

॥ వల్లవి ॥

కిం కరోమి త్వాం కితవ పరకాంతాన—

ఖంకురప్రకటన మతీవ కురుషే

శంకాం విస్మయ్య మమ సంవ్యాన కర్షణం

కింకారణమిదం తే ఫేలన మిదానీం

॥ జానా ॥

కిం భాషయసి మాం కృతకమానసతయా

దాంభికతయా విట విదంబయసి కిం

గాంభీర్యమావహసి కాతరత్వేన తవ

సంభోగ చాతుర్య సాదరతయా కిం

॥ జానా ॥

కిమితి మామనునయసి కృపణ వేంకటశ్రీల—

రమణ భవదభిమతసురతమనుభవ

ప్రమదేన మత్ప్రియం ప్రచురయసి మానహర

మమతయా మదననిర్మాతా నకిం త్వం

॥ జానా ॥ 135

ఆహారి

వట్టిటసలు గాక నాకు వలతు ననెడి మాటలెల్ల
నెట్టుకొన్న మోహమైన నిలువనెట్టు వచ్చురా "వల్లవి"

కొప్పువెట్టుకొనుచునున్న కొమ్మ బాహుమూలమిప్పుడు
చొప్పుదప్ప రెప్పరెత్తి చూడనెట్టు వచ్చురా
అప్పుడుపరిసురతవేళలందుఁ జచ్చి దోచునట్టి—
చెప్పరాని పనులవంకఁ జిత్తగించినాఁడవో "వట్టి"

మొలకనవ్వు నవ్వుచున్న ముదితముద్దుమోవిమీఁది—
చిలుకవోటు చూచి నన్న సేయనెట్లు వచ్చురా
వలను మెరసి నీకునందు వన్నెలైన చేతలెల్లఁ
గలయఁ జేయుపనికిఁ గొంత కన్నువేసినాఁడవో "వట్టి"

తట్టుపుణుఁగు శిరసుమీఁద దైలువారనంటి నొసలఁ
బట్టువెట్టుకోరి నన్నుఁ బట్టనెట్టు వచ్చురా
పెట్టిగాదు వేంకటాద్రివిభుఁడ నీవు మదనరచన—
లట్టు నిట్టుసేయ నన్నునంగవిందినాఁడవో. "వట్టి" 136

మాళవి

ఏమిసేయఁగనగు నెట్టువలసిననో
కాముకుల పూర్వనంకల్పమో కాక "వల్లవి"

కమలలోచనహృదయకమలంబె మరుచేతి—
కమలమై తనమనసు గాఁడి పారినది
గములైన యాపదలు గదిరినప్పుడు దమ్ము
తమచేతియమ్ములే తాఁకునో కాక "ఏమి"

లోంలోచన మేనిలోనియనలము లోని—

గాలి గూడ (దు?) క చిచ్చుగాలివలెనాయ

తాలిమెడతెగి రతులు దప్పినప్పుడు లోని—

తాలిమే తమకములతాపలో కాక

॥ ఏమి ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు చెలియఁ గరుణించినను

తైవశంబయిఁ యవియ కడునితవులాయ

దైవకృప గలిగినను తమకు నాపదలెల్ల

భావింప నిత్యవై భవములో కాక.

॥ ఏమి ॥ 137

25-వ రేకు,

సామంతం

పొద్దికనెన్నఁడు వాడచునొ పోయినచెలి రాదాయను

విదుర గంటికిఁ దోపదు నిమిషంబొకయేఁడు

॥ పల్లవి ॥

కన్నుల నవ్వెడి నవ్వులు గబ్బితనంబుల మాటలు

నున్నవి యొయ్యారంబులు నొచ్చినచూపులును

విన్నదనంబుల ముఱపులు వేడుకమీరిన యలపులు

సన్నపుఁజెమటలుఁ దలఁచిన రుల్లనె నామనను ॥ పొద్దిక ॥

ఆఁగినరెప్పల నీరును నగ్గలమగు పన్నీటను

దోఁగియుఁ దోఁగనిభావము దోఁచిన పయ్యెదయు

కాఁగిన దేహపు నెకలును కప్పిన పువ్వుల పొరలులు (?)

వేఁగిన చెలితాపమునకు వెన్నెల మందెడివి ॥ పొద్దిక ॥

దేవభామణి తిరుమలదేవునిఁ దలఁచినఁ బాయక

భావించిన యీ కామిని భావములోవలను

అవిభుఁడే తానుండిక నాకఁడె తానెఱుగఁగవలె

నీ వెలదికిఁ గల విరహంబేమని చెప్పుదము. ॥ పొద్దిక ॥ 138

మలహరి

ఎందరి దూరుదమిందరుఁ గూడుక

నందడివలపులఁ జంపేరే

॥ పల్లవి ॥

కంటఁ బుట్టినవాఁడు కమలముఖులకడ—

కంటఁ బుట్టినవాఁడు గవగూడి

జంట వాసినఁ జంపుదుమని లేని—

వెంటలు గడియించి వేచేరే

॥ ఎంద ॥

॥ ఏఁటఁ బుట్టెడివాఁడు నేడు దెరువులై

వూఁటాడెడివాఁడు నొసగూడి

మాఁటమాఁటకు మాయపు మనసులు

తీఁటలు రేచుక తిరిగేరే

॥ ఎంద ॥

కొండలరాయఁడు కోనేటి తిమ్మయ్య

వుండినచోట నేనుండఁగా

వండిన మోహము బాధలఁ జిత్తము

మెందై న వేడుక మెచ్చినే.

॥ ఎంద ॥ 139

నాట

చిత్తము నిజమైనఁ జేరు నేపనులై న

బత్తి సౌఖ్యమునకుఁ బ్రాణము

॥ పల్లవి ॥

కన్నుల కలికిఁ గలిగెఁబో కడ—

కన్నులమీఁది వింకపు నవ్వు

చిన్నిచెక్కులమీఁది చెమటలు - మేన—

నన్నువ మురిపెపుటలపులు

॥ చిత్త ॥

తోయజగంధికి దొరకెఁబో మన—

మాయ నియతితోడి మఱపులు

సోయగమగు మోము సౌబగులు - కడు—

రాయిడి చనుదోయి రచనలు

॥ చిత్త ॥

లావణ్యమతి (వతి) మీఁద లానెఁబో
 శ్రీవేంకటేశుని చెలుములు
 కావి చల్లెడి కమ్మఁదనములు - పాసి—
 పోవని విభుతోడి పొందులు.

॥ చిత్ర ॥ 140

కాంబోది

ఒయ్యనె దగ్గరరమ్మ వూడిగాల సతులు
 అయ్యో వినరరమ్మ అలకున్నవాఁడు

॥ పల్లవి ॥

కరఁగుఁజెమటలతో గందపుఁ బేంట్లతోడ
 ఒరగి పవ్వళించున్నాఁడొత్తగిల్లి
 సరసపు మాటలతో వాఁచిన పాదములతో
 గురియైన సతులతో గోవిందరాజు

॥ ఒయ్య ॥

తెల్లని కన్నులతోడ తేనెగారు మోవితోడ
 చెల్లుబడిఁ బవ్వళించి శేషునిమీఁద
 వెల్లిగొను వూర్పులతో వెన్నెల నవ్వులతోడ
 కొల్లవలపులతోడ గోవిందరాజు

॥ ఒయ్య ॥

బొడ్డు పూఁపకొడుకుతో పుక్కిటి తమ్ములముతో—
 ఘోర్దీన రతులతోడ నోలలాడిని
 వేడ్డు వెట్టి కూడెనిదె వేంకటేశుఁడింతులను
 గొడ్డువోని వరముల గోవిందరాజు.

॥ ఒయ్య ॥ 141

ఆహరి

కామించి నీవరుగఁ గలయు నాయకుఁడు నే—
 దేమి తాగ్యము నేనెనే తరుణి

॥ పల్లవి ॥

కాఁగిన గుబ్బలమీఁద కమ్మఁజెమటలఁ దొప్ప—
 దోఁగిన పయ్యెదకొంగు దూలఁగను
 వేఁగైన కొప్పున క్రొవ్విరులు దురిమి విట్ట—
 వీఁగుచు నీవెటు వాయ్యెవే తరుణిం

॥ కామి ॥

ఒప్పైన శిరసుమీదఁ గుప్పించిన జవ్వాది
చిప్పిలి చెక్కులవెంటఁ జిందఁగను
అప్పించిన కస్తూరిలప్పులు రాలఁగ వీ—
విప్పుడెక్కడికి నేఁగేవే వోతరుణి

॥ కామిం ॥

వీడినది మొలనూలు విరులు చెదరెఁ గొంత
వాడినది తెమ్మోవి వన్నెలై
యీదులేవి తిరువేంకటేశుఁడిదె నిన్నుఁగూడె
యీదఁ గొత్తలివి యేటివే వోతరుణి

॥ కామిం ॥ 142

శుద్ధరామక్రియ

ఇన్ని రాసులయునికి యింతి చెలువపురాశి
కన్నె నీరాశికూటమి గలిగినరాశి

॥ పల్లవి ॥

కలికి బొమవిండ్లుగల కాంతకును ధనురాశి
మెలయు మీనాక్షికిని మీనరాశి
కులుకు కుచకుంఠముల కొమ్మకును కుంఠరాశి
చెలఁగు హరిమధ్యకును సింహరాశి

॥ ఇన్ని ॥

చిన్నిమకరాంకపుఁ బయ్యెద చేడెకు మకరరాశి
కన్నెపాయపు కలికి కన్నెరాశి
వన్నెమై పైఁడికులఁదూఁగు వనితకుఁ దులారాశి
తిన్నవివాడి గోళ్ళనతికి వృశ్చికరాశి

॥ ఇన్ని ॥

అముకొను నొరపుల మెలయు నతివకు వృషభరాశి
గామిడి గుట్టుమాఁటల సతి కర్కాటకరాశి
కోమలపు చిగురుమోవి కోమలికి మేషరాశి
ప్రేమ వేంకటవతిఁ గలనె ప్రియమిథునరాశి

॥ ఇన్ని ॥ 143

గుద్దలింపుఁగులుకుల కొనవంపుచూపుల¹—

అద్దపుఁ జెక్కులది నిన్నద్దలింపఁగా
పెద్దరికా² లాకెతోడ బెరయించేవా వోరి
చద్దివలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా

|| ఇంత ||

మెల్లనె మురిపెములమ్మేడి లేతమాటల—

గొల్లెతచిత్తమంతయు³ గొల్లగొంటివి
వెల్లిగా నన్నుఁ గూడితి⁴ వేంకటేశుఁడా వోరి
చల్లువలపుబేరాల జట్టికాఁడ రారా

|| ఇంత || 145

సామంతం

సింగారరాయనిఁ దిట్టిఁ జెంచెత వేలి—

పుంగరాంచేత నన్నొత్తకు నీవనుచు

|| పల్లవి ||

గురువింద పొదమరఁగున నుండి విగిసీని

సిరివరు నెదుటనే చెంచెత

దొరలకే కాక నెత్తురుమన్ను మాకేం

బురదచెమటనామై పొలసుకంపనుచు

|| సింగ ||

గుదిగొన్న మొగలిరేకుల యెన్ను కొనగోరఁ

జిదిమి దేవునివేసేఁ జెంచెత

గదరుఁ బిల్లం నేతికంపు నీవాళ్ళెల్ల

కదియకు నా మేను కంటగించిననుచు

|| సింగ ||

కప్పురపుఁ దావి వేంకటపతికొఁగిటఁ

జెప్పక యేతులే చెప్పిఁ జెంచెత

దప్పిదేరు లేనెం తనివార నీమోవి

యెప్పుడుఁ బాయక ఇట్టై ఇచ్చేవో యనుచు

|| సింగ || 146

1. చూఁజు. 2. పా.శ్రీ. పెద్దరికలాకె. 3. ప్ర. గద్దరి కలికితోడ కడుబేరయం.
4. తం. ప్ర. వల్లవఘాటచిత్తము. 4. పెల్లిగా నన్నేడు తిరు.

అహరి

అయ్యో వీడు నన్నుఁకించినే వీని—

కొయ్యతనాఁజక కోపమేల తీరునే

॥ వల్లవి ॥

గుట్టున వాడిందు రాఁగ గొబ్బన నే ముంగురులు

పట్టుకొని పరపుపైఁ బడఁదీసి'

గట్టిగ గుబ్బలమీఁది కస్తూరిచెమటలనే

అట్టునిట్టు నేయక నాయలపేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥

గక్కున వాడిందు రాఁగ గడెవెట్టి' తమకావ

చెక్కుదోయి నాకొనచేతనే నొక్కి

పుక్కిటితమ్ములమిడిపొదిగొన్న కౌఁగిటిలో

నొక్కినఁగాని నానొగులేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥

కూరిమి వాడిందు రాఁగ కొంకక నావాడిగోళ్ళ

జీరలుగా నొడలెల్ల' జిమ్ముచుఁ దీసి'

దీరత వేంకటగిరి దేవుడైన వానికి నా—

నేరుపెల్లఁజూపక నెగులేల తీరునే

॥ అయ్యో ॥ 147

దేవగాంధారి

॥ ఇట్టిముద్దులాఁడిబాలుఁ దేదవాఁడు వానిఁ

బట్టితెచ్చి పొట్టనిండఁ జూచి పోయరే

॥ వల్లవి ॥

గామిదై పారితెంచి కాఁగేటివెన్నలలోన

చేమపూవుకడియాలచేయి వెట్టి

చీమ గుట్టెనని తనచెక్కిటఁ గన్నీరు జార

వేమరు వాపోయె వాని వెడ్డువెట్టరే

॥ ఇట్టి ॥

1. తం. ప్ర. వడఁగ దిగిచి: వి. రే. ౧౨. పడవేసి. (ఈ రేఖలో రెండవ చరణము.) 2. రే. ౧౨. గడ్డెపెట్టి. 3. మరపెల్ల. 4. తం. ప్ర. జిమ్ముచును జేరి.

* పాట పూర్వముద్రణమున తప్పిపోయినది.

ముచ్చువలె వచ్చి తనముంగై మురువుంచేయి
 తచ్చేటిపెరుగులోనఁ దగఁ బెట్టి
 నొచ్చెనని చేయి దీసి నోరనెల్లఁ జొల్లుగార
 వొచ్చెరి వాపోవువాని నూరడించరే

॥ ఇట్టి ॥

యెప్పుడు వచ్చెనో మాయల్లు చొచ్చి పెట్టెలోన
 చెప్పరానిపుంగరాని చేయి పెట్టి
 అప్పఁదై నవేంకటేశుఁ దానపాలకుఁడు గాన
 తప్పకుండ పెట్టె వానితల కెత్తరే

॥ ఇట్టి ॥ 148

శ్రీరాగం

వద్దు వోరా నీవు గడు వచ్చి తడవాయనేరు¹
 నిద్దరవుచ్చేవు నేము నీకొలఁదివారమా

॥ పల్లవి ॥

గయ్యాళి యెవ్వతో కాని కస్తురివాల్లు చూడ
 నొయ్యారముగా వేసె నుదుటైన గుబ్బిల
 కయ్యపుఁ గూటముల నీకొఁగిలెల్లానంచె నీవు
 పుయ్యక పూసిన కమ్మఁబూత వింతలాయరా

॥ వద్దు ॥

గొంటిక యెవ్వతోకాని కొదలేని తమకి తా—
 నంటఁగాక విన్నుఁగూడె నదిరి² పాటునను
 వెంటనే తెచ్చితివోరి వెడగెంపునీరు కోక—
 వంటినది నీవు మమ్ము నంటక తొలఁగరా

॥ వద్దు ॥

కొండలలో నెలకొన్న కోనేటిరాయఁడ యెందు
 వుండిన³ నామనసులోనుండి పాయలేవురా
 విండిన కొఁగిటఁజేర్చ నీవు దానై కూడి—
 యుండినట్లనే పాయకుండె నెవ్వతెరా

॥ వద్దు ॥ 149

27-వ రేకు.

రామక్రియ

కొంచెము¹ మాకులము గుణము చంచలము

చెంచెతతో నీకు నేల చెప్పవయ్య చలము

॥ పల్లవి ॥

గదరుఁ గస్తూరిమన్ను కమ్మని మై² పూఁతచెదరిన³ పట్టునార చీరపాఁత

పదిలిమైన పండు ఫలము మామేఁత

ఇదివో నే⁴ మెవ్వరికి నేలయ్య రోఁత

॥ కొంచె ॥

గుబ్బిలపై వెడతారు గురుగింజ⁵ పేరు

సిబ్బిపుఁ జెక్కుల నవ్వు చిక్కుఁజీరు

మబ్బు మబ్బు నెరుల దిమ్మరి కొప్పుతీరు

గబ్బిచూపు కన్నుల⁶ మాకడనేల నోరు

॥ కొంచె ॥

అడవి రేఁతచిగురదివో⁷ మాపరపు

వెడ వెడ నగవే మావంత వారపు

యెడయక తిరువేంకటేశ మాపై వెరపు

గొడవకూటమి నిన్ను⁸ గూడిన మైమరపు

॥ కొంచె ॥ 160

వదాని - ఏకతాని

తక్కులచేఁతల మాయదారివట బొంకు—

నిక్కములు నేయనేమి నేరవా యీ నీవు

॥ పల్లవి ॥

గుట్టున నూడిన పిల్లఁగోవి నీరవమున

వట్టిమాఁకుల విగురు వెట్టినట

పట్టినఁ గందెడి నామై పైపులకలిగురు—

వెట్టఁగా నన్నింత నేయ బెట్ట (ట్టా?) యీ నీకు

॥ తక్కు ॥

1. వి.రే. గం. కొంచెవుమా. 2. మే పూత. 3. పా.రే. చెదరినా. 4. వి.రే. మేమె.

5. గురివింద. 6. కొవలమా. 7. చిగురుదివో. 8. వన్నుగూ.

పాదముచెమటనీరు పరపి దురితముల

నేడదేర విందరిని జేసినట

మేదినిధరుడ నీ మేవి చెమటలతావి—

నాదరించి ననుఁగాచుటరీదా యీ నీకు

॥ తక్కు ॥

ఆల నీమదిఁబుట్టిన అంగజుఁడు రోకులను

చెలరేఁగి కాంపురాలు నేయించినట

కలసి వేంకటేశ్వర కందువరతుల నన్ను

కలకాలమునేలుట మనమా యీ నీకు

॥ తక్కు ॥ 151

సౌరాష్ట్రగుజ్జరి

కన్నులనే నవ్వితే నే గబ్బిదాననా నీవు

నన్నునేల యిట్లా సన్నలనే తిట్టేవు

॥ వల్లవి ॥

గొల్లచల్లంటానే యక్కునఁ బోయమనేవు

చెల్లఁబో గొల్లవారిత చెడఁబోయిరా

గొల్లువేసి యలకల కొప్పున నే ముడిచిన

మల్లెపూవులేల నీకు మనసాయ విపుడు

॥ కమ్మ ॥

కాంత కోక నల్ల¹నైతే గొరుపడము నవేవు (?)

అంత నేను సదరమనై తినా నీకు

పంతగాఁడవట్టియాకంబి నీవు ధరియించి

అంత వింతనుండి యాల ఆవులఁగాచితివి

॥ కమ్మ ॥

మాఁటలాడ నేరకుంటే మాయదారిననేవు

వేఁటలోన ననునింత వేఁచుమంటినా

యేఁటికింత తిరువేంకటేశ నన్నుఁ గరఁగించి

పూఁట పూఁటకింతేసి బూమెలు నేసేవు.

॥ కమ్మ ॥ 152

1. వి.రే. ౪౪. కొక నల్లనైతే.

శ్రీరాగం

అతఁడు చొచ్చినవేళ నలరు యడవి

సతి నీదుమురిపెంపు జవ్వనపుటదవి

॥ పల్లవి ॥

గురుకుచముగిరుల నెక్కువయైన యడవి

తరుణంపు బాహులతల యడవి

పురిగొన్న వాలుఁజూపుల తేట (లేటి) యడవి

గరిమతోఁ దనుతావి కప్పురపుటదవి

॥ అత ॥

గనియైన నెరులచీకటి పెనుయడవి

ఘనమైన జఘనకందకములదవి

నునుపు నడపుల యేనుక పెద్దయడవి

చెనకు నట్టనడిమి సింహపుటదవి

॥ అత ॥

అతివ నీ పూరుల యరంట్లయడవి

కత కఱపుల చిలుకల యడవి

ప్రతిలేని వేంకటపతి యాఁక యడవి

తతి నీకుఁగానతఁడు తపమున్న యడవి.

॥ అత ॥ 153

శంకరాభరణం

తలపట్టు వెట్టుకొన్న¹ తరుణీమణి నిన్ను

నలసి వేమరుదూరు నాకెవో యీతె

॥ పల్లవి ॥

గొప్పలయిన గుబ్బిలవేఁగుల నలయు నతులు

కొప్పలు జారఁగఁ దమ్ముఁ గొలిచి రాఁగా

చెప్పరావి నతిసల పింగారపుఁ దోఁటలోన

అప్పుడు నిన్నుఁ జూచిన ఆకెవో యీతె

॥ తల ॥

సాదపుఁబెందేలు మ్రోయఁ బడఁతులిరువంకల
 నేదలు దేరుచుఁ దనచెంగట రాఁగా
 మేదకపు తొలుకరి మెఱుఁగంటా నీ వప్పు—
 దాదిగొవి చూచిన ఆకెవో యీకె

॥ తల ॥

బంగారు చెరఁగుచీర వయ్యెదకొంగు దూలఁగా
 అంగన వొకతె దనకాకు చుట్టిఁగా
 ఇంగితమెఱిఁగి వేంకటేశుఁడ విన్నుఁ గలసి
 అంగదినెల్లఁ బెట్టిన ఆకెవో యీకె

॥ తల ॥ 154

ఆపారి

• దిక్కురేక పోయెవిట్టే దినదినము

వెక్కునపు లోకమేలే విభుఁడెవ్వఁడో

॥ వల్లవి ॥

గుత్తముగా నెల్లవారుఁ గుడిచేటి కంచము
 ఎత్తుక లోఁబెట్టుకొనె నెవ్వఁడో దొంగ
 కొత్తగానే యింతి గట్టేకోక బయట వేసిన
 మెత్తనిదంటాఁ బట్టి మింగె నెవ్వఁడో

॥ దిక్కు ॥

బంతిగాఁగ నెల్లవారుఁ బందేటి మంచమూర—
 గుంతలో విరుగఁదోనె కూళఁడెవ్వఁడో
 దొంతుల కడవలోనఁ దొరలి దాఁచిన పెద్ద—
 పొంతకూటికుండ గొంటఁబోయె నెవ్వఁడో

॥ దిక్కు ॥

సొరిది సంతలలోని నుద్దులెల్లా వివి వివి

విరసములెల్లఁ బాపె వీఁడెవ్వఁడో

తిరువేంకటగిరిదేవుఁడై యిందరికిఁ

గమ ॥ లోకముగావె ఘనుఁడెవ్వఁడో.

॥ దిక్కు ॥ 155

28-వ రేకు.

ముఖారి

చిన్ననాడు మద్దులు వంచినవాడు తా—

నున్నవాడే యిపుడు నాయొడయడై నేడు || పల్లవి ||

గోవులఁ గాచినవాడు గొల్లెతల మేనిగబ్బు—

దావుల పెనుద్రమలఁ దగులువాడు

కోవిడుఁడెల్లనాయఁ గోమలులఁ బదియారు—

వేవురను వలపించే వెరవరెట్టాయేనే || చిన్న ||

వెన్నలారగించువాడు విడువక వెకలియై

కన్నచోనే తిరిగేటి గడ్దరీడు

వన్నెకాఁడెల్లనాయఁ పది గోపవనితల—

నెన్నరాని చేతలెల్ల నెట్టు సేసినాడే || చిన్న ||

కొండలెక్కి దాటువాడు కొండమోచునట్టివాడు

కొండలే నెలవుగాఁ గైకొన్నవాడు

కొండుక పాయపువాడు గుబురైన తిరుమల—

కొండమీఁద నెలకొన్న కోనేటివాడు. || చిన్న || 156

ముఖారి

కలికి కోరికల నుంగరము వెట్టిననాఁడె

చెలువంపు విరహాగ్ని నేనెఁగా పెండ్లి || పల్లవి ||

గరిమెఁ ' గేయారకంకజహస్తముల సతులు

మూరియుచును నిన్నుఁ గరములఁ జూపఁగా

తరుణి వినుఁ జూచివంతటనె చుదనుఁదిద్దరికి—

నరవిరుల నేనలిదె ' నాయెఁగా పెండ్లి || కలికి ||

పొదరిండ్ల చవికెలో పువ్వుఁదేనెల చెమట
చెదరకిరువంక నభిషేకములుగా
కొదమ తేంట్ల (తేఁటులఁ) విప్రకోటి మిమ్మిద్దరివి
పొదరించఁ జి తములు పొసఁగెఁగా పెండ్లి

॥ ౧౦౩ ॥

సోయచును పేరఁటపు కుకపికంబులు మిమ్ముఁ
బాలుపడి నలుగడలఁ బాడఁగాను
తేలించి లలితాంగి తిరువేంకటేశ వినుఁ
గాలు దొక్కినదిపుడె కలిగెఁగా పెండ్లి.

॥ కలికి ॥ 157

కన్నడగాళ

వంచన ప్రయములవారే కాక
ఎంచివ కన్నీటి¹ నేనేల వీకు

॥ పల్లవి ॥

గిలుకు మఁజ్జెలతోడ కిందిచూపులతోడ
నెలవి నవ్వులు నీ పైఁ జిందఁగాను
వలకువుగాక యెవ్వతో కైనఁ జిత్తము
విలువఁగనోపవి నేనేల వీకు (ను)

॥ వంచన ॥

గోడబాల్లతోడ కో(కొ*)నచీకటితోడ
వాదల నెలయించువారేకాక
వాడుచు లేమావి వడచల్ల వెడమాయ—
వీడలనెందే నేనేల వీకు

॥ వంచన ॥

బగదంబులతోడ నలుగు సొలపుతోడ
వగ విన్ను శ్రమయించువారే కాక
దిగులులేక విన్ను తిరువేంకటేశుఁడ
నెగులెఱుఁగక కూడు నేనేల వీకు

॥ వంచన ॥ 160

అపారీ

వేడుక నెవ్వతెరా విడువక విన్నంటి
వాడుదేరే వలపుల వన్నెలు వెట్టినది || పల్లవి ||

గద్దరి యెవ్వతెరా నీ గారవంపు చెక్కువ
విద్దంపు చంద్రరేఖ నిలిపినది
అద్దిరా దానిగయ్యాళితనమెట్టిదో
ముద్దుదనమోము నీ మోమున రాచినది || వేడు ||

దిట్టైన యది యెవ్వతెర నీ యధరమందు
కొట్టఁగొన మరుచిలుకుల్ తొత్తినది
గట్టిగఁ జూడర దానిగబ్బితనమెట్టిదో తన—
గుట్టెల్ల నీకు నాకున || వ్రాసెంచినది. || వేడు ||

చక్కవిదెవ్వతెర నీ పరిలేవి మేనఁ దన—
మిక్కుటంపు మేనితావి మేళవించినది
అక్కరగాఁ దిరువేంకటాదీశ కూడితిని
మక్కువతో నీకు పరిమళములంపినది. || వేడు || 150

పాడి

అలమేలుమంగ నీవభినవరూపము
జలజాక్షకన్నులకు చవులిచ్చేవమ్మా || పల్లవి ||

గరుడావలాదీశు ఘన వక్షమున నుండి
వరమానందనంభరీతనై
నెరతనములు చూచి దిలంజరము నాకుని
హరుషించఁగఁ జేసితి గదమ్మా¹ || పాడి ||

1. ఈ పాదమున యతిరంగము. 'జేసితిఁగదమ్మా' అని యందఁ జోలును.

|| వ్రాసి + అంచినది.

కళికిరణములకు చలువల చూపులు

వికదముగా మీద వెదచల్లుచు

రసికత పెంపునఁ గరఁగించి యెప్పుడు నీ—

వశము చేసుకొంటి వల్లభునోయమ్మా

॥ అం ॥

రట్టడి శ్రీ వేంకటరాయనికి నీవు

వట్టపురాణివై పరఁగుచు

వట్టిమాఁకులిగిరించు వలపుమాటల విభు

జట్టిగాని పురమున నతమైతివమ్మా.

॥ అం ॥ 160

దేశాక్షి

ఒడయఁడవు వినుఁజాసి యుండవశమా తరుణి

చిరుముడియలుక చేతిచిలుకఁ బగచేసె

॥ వల్లవి ॥

గారవపు జలరాశికన్య నీకొనలిగి

అరామములలోన నలయఁగాను

నైరంపుబాణమై వనజమిరుమై గాఁడె

రీతి నీ యలుక యిల్లు వగఁజేసె

॥ ఒడ ॥

ఎలజవ్వనిటు నీకు నెదురుచూచుచు వెడలి

చెలఁగి వెన్నెలకు విచ్చేయఁగాను

నలువొందఁ జంద్రకిరణములు మయివడిఁ బొక్కె

బులుపుఁ గోవము తోడఁబుట్టుఁ బగచేసె

॥ ఒడ ॥

సంతంపు శ్రీనతికిఁ బతివి వేంకటరమణ

కాంతహృదయంబెఱిఁగి కలయఁగాను

అంతలోననె మదనుఁడలయించె విప్పుడిటు

కొంతవడి నీకనరు కొడుకుఁ బగచేసె.

॥ ఒడ ॥ 161

29-వ రేకు

సామంతం

ఎన్ని నేఁకలైనఁ జేయువిపుడు యీతఁడు

కన్నెవయసువారిన్నెల్లఁ గాఁకదేరై నీతఁడు

॥ వల్లవి ॥

గుబ్బచన్నుదోయి మెఱుంగు గులుకరించి చెలంగి నడచు
 గబ్బుతావిరమణి చల్లకడవతోడను
 సిబ్బమైన చెక్కులందు చిన్నిచెమటగారఁ జెనకి
 గబ్బినేతలెల్ల జేసె కళలుగరంగ నీతఁడు || ఎన్ని ||

వాలుగన్నుదోయి మెఱుంగు వల్లె వేసివేసి రతికి
 కాలుదవ్వరమణి చల్లకడవతోడను
 కేలుదమ్మి కంకణాలు గిలుకరించి చెలంగి నడచు (వ?)
 కీలుగొప్పు సదిలి జారఁ గిందుపరిచె నీతఁడు || ఎన్ని ||

కొదలుదేరు కోవిలెలుగు కుత్తికందు సాళగించి
 కదలుమోవిరమణి చల్లకడవతోడను
 ఎదురమెరయు వేంకటేశుడింతి ప్రేమదీరఁ జెనకి
 కదిసి మదనకదనమందు కలికిజేసె నీతఁడు || ఎన్ని || 162

పాడి

ఏలేయేలే మరఁదలా చాలుఁజాలు చాలును
 పాడి నీతోడి సరసంబు దావ || పల్లవి ||

గాఁటపు గుబ్బలు గదలఁగఁ గులికేపు
 మాటలఁ దేటల మరఁదలా
 చీటికి మాటికి జెనకేవే వట్టి
 బూటకాలు మాని పోవే దావ || ఏలే ||

అందిందె నన్ను నదరించి వేసేపు
 మందమేలపు మరఁదలా
 సందుకోఁ దిరిగేపు సటకారి వోదావ
 పొందు గాడికఁ బోవే దావ || ఏలే ||

చొక్కపు గిరిగింత చూపుల నన్ను
మక్కువ నేసిన మరదలా
గక్కువ నను వేంకటపతి కూడితి
దక్కించుకొంటివి తగులైతి బావ

॥ ఏలే ॥ 163

అహిరి

కామిని నీ సౌభాగ్యము గలిగిన ఫలమిది గలిగెను
అమవి వెన్నెలకేటికి నలయుచు వచ్చెదవే

॥ పల్లవి ॥

గుబ్బల చెమటల పయ్యెద కొనగొంగున నల్లార్పుచు
ఉబ్బిన గమనావస్థల నూటాడెదవేలే
బప్పిలికాయల రవములు పదనూపురములఁ గెలయఁగ
తప్పిబ్బుగ నునుపాదము తాటించెదవేలే

॥ కామి ॥

ఎత్తిన కరమూలపురుచులిరుగడ మెఱుఁగులు దొంకఁగ
తత్తరమందుచు నెవ్వనిఁ దలఁపుచు మొక్కెదవు
ముత్తెవునరముల వేఁగున మురియుచు నెచ్చరివై నీ—
నొత్తిలి నిట్టార్పులతో నొయ్యన పలికెదవే

॥ కామి ॥

తావులు చల్లటి దేహము తలఁపులుమీరిన హరుషము
లోపెలుతుల వెదయాసలు లోపలి కోరికలు
శ్రీ వేంకటగిరినాథుని చెలువపు కౌగిటి పుయ్యల
భావజసౌఖ్యాంబుదిలో పలుమరుఁ జెలఁగెదవే

॥ కామి ॥ 164

కాంబోధి

చెలికిఁ జక్కఁదనము నేసిన యజుఁడు భూమిఁ
గలనారికెల్లఁ బ్రేమ గలిగించె గదవే

॥ పల్లవి ॥

గుబ్బలపై కొనగోరిగురుతుంటినచోట—
లబ్బురమై మృగమదమంటినది చూడవే
గప్పికన్నుల కలికి కప్పిన పయ్యెదలోన
విబ్బరపుఁదనువల్లి నిగ్గులు వెళ్ళబారెనే

॥ చెలికి ॥

కొప్పునఁ దట్టుపుణుఁగు కొలఁదిమీరఁగ పంజిమఁ

జిప్పిలి చెక్కులవెంటఁ జిందినది చూడవే

ఒప్పుయిన నీ నడపువ నొడికపుమట్టియల-

చప్పుడు విన్నఁ జిత్తము జల్లురనెఁ గదవే

॥ చెలికి ॥

చక్కఁదనములచేత సరిలేనివాఁడు గన

దిక్కుల వెలసినట్టి తిరువేంకటేశుఁడు

మక్కువలరఁగ వింతి మరగించి ప్రియమెల్లఁ

జక్కఁదనముగఁ జేసెఁ జాలదా యంతయును. ॥ చెలికి ॥ 165

రీతిగాఁ

రాధామాదవరతివరితమితి¹

బోధావహం శ్రుతిభూషణం

॥ వల్లవి ॥

■ గహనే ద్వాపవి గత్వా గత్వా

రహసి రతిం ప్రేరయతి సతి

విహరత స్తదా వింసంతౌ

విహతగృహశౌ² వివశౌ తౌ

॥ రాధా ॥

లక్ష్మణశివ విలాసలింగా

కజ్జలనయన వికారేణ

హృష్టావ్యవహృత (హితః) హృదయా³ రతి

స్పృష్టా సంక్రమదపలా జాతా⁴

॥ రాధా ॥

పురతో యాంతం పురుషం⁵ వకుతైః

కురంబకైర్వా కుటకైర్వా

వక్త్రము ప్రహరతి పశ్చాత్తగ్నా

గిరం వినాసి వికిరతి ముదం

॥ రాధా ॥

1. వి. రే. గం. చరితం - బోధా 2. సా. రే. వి. రే. విహతగృహశౌ.

3. హృదయరతి. 4. జాత. 5. పురుషైర్వక్త. ॥ ప్రేరయతి మదనమాదా :

శృంగార సంకీర్తనలు

¹ హరి సురభూరుహ మర్హ తివన్ద- (మారోహతీవః)

చరణేన కటిం సంవేష్ట్య

పరిరంభణ సంపాదితపురికై-

స్పృగుచిర్జాతా మమంతితేన

॥ రాధా ॥

విధుముఖదర్శన విగళితలజ్ఞా-

త్వధరబింబపరిమాస్వాద్య

మధురోపాయనమార్గేణ కుచౌ

విధివద (ద్వః) త్వా నిత్యసుఖమితా

॥ రాధా ॥

సురుచిరకేతక మమదళ నఖరై-

ర్వరచిబుకం సా పరివృత్తి (వర్త్యః)

తరుణిమసిందౌ తదీయదృగ్జల-

చరయుగళం సంసక్తం చకార

॥ రాధా ॥

వచన విలాసైర్వశీకృత (త్యః) తం

నిచులకుంజ మానితదేశే

ప్రచురనైకతే వల్లభశ్చయనే

రచితరతికళా రాగేణాస

॥ రాధా ॥

అభినవకల్యాణాంచితరూపా-

వభినివేళ సంయతచిత్తై

బిభూవతు స్తత్పరౌ మేంకణ-

విభుణా (నాః) సా తద్విధినా సతయా

॥ రాధా ॥

² నచ లజ్జావీక్షణో భవతి తం

కచభరం (రః) గంధం మ్రూపయతి

నచలతిచేన్మానవతీ తథాపి

కుచసంగదనుకులయతి

॥ రాధా ॥

1. ఇది మొదలు ౫ చరణములు సా. రే. పె. రే. లలో మాత్రము కలవు. వి. రే. లో నేలు ౫ చరణములున్నవి. ౨. యీ వదము కడవలి చేర్చబడినవి. 2. ఈ చరణము మొదలు ౫ చరణములు వి. రే. లలో నుండునవి.

అవనతశిరసావ్యతి సుభగం

వివిధాలాపైర్వివళయతి

ప్రవిమల కరదుహరిచన విలాసై--

దృవనవతి (తింః) తం భూషయతి

॥ రాధా ॥

తాగృహమేళనం నవనై--

కతనైభవ సౌఖ్యం దృష్ట్వా

తతస్తతశ్చరసౌ (శ్చరతస్తాః) కేరీ--

వ్రతిచర్యాం తాం వాంఛంతే

॥ రాధా ॥

వనకుసుమ విశదవరవాసనయా

ఘనసారరతోగందైశ్చ

జనయతి పవనే సపది వికారం

వనితా పురుషౌ జనితాశౌ

॥ రాధా ॥

ఏవం విచరణ హేలా విముఖ--

శ్రీవేంకటగిరి దేవోయం

పావనరాధాపరిరంభసుఖ--

శ్రీ వైభవసుస్థిరో భవతి

॥ రాధా ॥ 166

30-వ రేఖ.

ధన్వానీ

ఏవం దర్శయసి¹ హితమతిరివ

కేవలంతే ప్రియసఖీవా తులసీ

॥ పల్లవి ॥

కుటిత మృగమద మృత్తికా స్థానకం

పటు శరీరే ప్రబలయతి

కుటిలతద్వనభారకుచవిలగ్నంవా

విటర స్థలే మృత్ప్రీతా కుళసీ

॥ ఏవం ॥

1. పె. రే. సా. రే. దర్శయతి ఈ కీర్తనభావము మగ్రహము గాదు.

ముద్దుల నా వేలనున్న ముద్దులుంగరము నీవు
పుద్గండానఁ గొంటఁబోతి వోరి

తిద్దలేము నీగుణాలు తిరువేంకటేశ నీవు
వాద్దికతో నమ్ముఁబాయకుండరా! వోరి

|| సారె || 188

సామంతం

తలనొక్కమాటాడఁ దలకెక్కె వలపు దీని—

తలపు రేచక మీరు తలరమ్మా

|| పల్లవి ||

చిత్తజ నమ్ములు దాకి జీర వారినుండుకు పూ—

వత్తులు వేయక కాని వాడదమ్మా

దిత్తిగల వారిందరు సచ్చకప్పురము¹ మేన

మెత్తకకాని మానదు మెత్తరమ్మా

|| తల ||

కంటిచూపు కాయజువి వింటిబాణములు దాకి²

గంటిలేని పోటులాయఁ గదరమ్మా

అంట ముట్టరాని కావ మగ్గలమైనది ముల్లు

ముంటఁగాని పోదు మేను మూయరమ్మా

|| తల ||

అప్పుడింత సొబగు లేదతివమొగమునందు

చొప్పురెల్ల బాగులాయ చూడరమ్మా

అప్పుడు శేషాద్రిరాయఁడంగన³ గలిపెఁ గాన

యైవ్వుడూఁ బాయని చనవిచ్చె నమ్మా.

|| తల || 189

పాడి

చింకల చిగురురె⁴ చిచ్చులట

యింతటిరోవిక నేలాగే

|| పల్లవి ||

1. పా. రే.తో నమ్ముఁగూడుకుండరా. 2. పా.రే. సచ్చకప్పురపుమేన. 3. వి.రే
గం. వింటిబాణమే మేను. 4. పా.రే. గలకే. 5. పా.రే. చిగురేచి.

చక్కని మన్నన సంవత్సరంబున
చుక్కలరాజే సూరియుఁడై
యెక్కువరాత్రుల యెండగాయునట¹
యెక్కుడిదిక బ్రదుకేలాగే

॥ చింత ॥

కాంతల నడుములఁ గఱవయ్యెడినట
అంతట జన్మనపామనిని
వింత మీన న (కా) వి² వెలఁదులకన్నుల—
నెంత గనమానా³ యేలాగే

॥ చింత ॥

కుంకుమగుబ్బల కుంభరాశికిని
వంకల చంద్రుఁడు వచ్చెనట
వేంకటరమణుఁడు వెలఁదిఁ గూడెనట
యింక నీ తమక మేలాగే⁴

॥ చింత ॥ 170

పాడి

మారుకు మారు నేయ మఱచి నీ వంకలోనే⁵
నేరములెంచుకొనేవు నేటిలోనే తప్పెనా

॥ పల్లవి ॥

చొక్కపు నీ గుబ్బలపై జూజపు⁶ నేతలవలె
చిక్కులు జీరలువారఁ జించెనాతఁడు
తెక్కుల నీ పూరకుండి తెలిగన్నుల నీళ్లు
గుక్కెపు నీ చేతులేమి కూరగోయఁ బోయెనా

॥ మారు ॥

ముసిముసి నగవుల మోవిమీఁది కెంపులవి⁷
కసిగాటు నేతలనే కప్పె నతఁడు
అసురుమరై నీవు ఆశనిఁ జేయఁగలేక
పుసురనేవప్పుడేమి పూరలేక వుంటివా

॥ మారు ॥

1. వి.రే. ౩౪. రాత్రులు యెండగాయఁగ. 2. మీనపావి. 3. వింతె గనమాయనే.
4. విశమకంఠేలాగే, తమకమ్మేలాగే. 5. వి.రే. ౩౫-౧౫౦. నీ వింకలోనే.
6. వి.రే. ౩౫. జూరపు. 7. ౧౫౦. కెంపులు, కసి.

కూరిమి నీ కౌగిటిలోఁ గూడి నీ చిత్తమనెడి ¹
 పూరిలోనఁ గాఁపురమైవుండె నాతఁడు
 వేరులేని మహిమల వెంకటేశుఁడతనిమై
 చూరగొంటి వప్పుడేమి జోడువెట్టుకుండెనా ² || మారు || 171

కాంభోది

ఉయ్యాల మంచముమీఁద నూచి వేసారితిమి
 ముయ్యదించుకయు రెప్ప మూసినాఁ దెరచును || పల్లవి ||

చందమామ పాదమాన సతికి వేఁగినదాకా
 యెందును విద్రలేదేమి నేతమే ³
 గందపుబోవరిలోనఁ గప్పురంపుటింటిలోన
 యిందుముఖి పవ్వళించు వింతలోనే లేచును || ఉయ్యాల ||

పంచసాయకుని పుష్పబాణమాన యిందాఁక
 మంచముపైఁ బవ్వళించి మూటలాడదు
 వించిన వాలుగన్నుల విద్దురంటానుండితిమి
 వంచిన రెప్పలవెంట వదిలీఁ గన్నీరు || ఉయ్యాల ||

వెన్నెలల వేంకటాద్రివిభుని లేనవ్వలాన
 నన్నుఁ జూచియైనాఁ జెరి నవ్వదాయను
 ఇన్నిటాను నంతసిల్లి యీ దేవదేవుని గూడి
 మన్ననల యింత (వింతఁ) లోన మలసీని⁴ జెరియ || ఉ || 172

31-వ రేకు.

కాంభోది

ఉండఁదాసీ నడవిలో వొకతె నేను
 ఎడలు నీడలు గాసీ నేమి నేకురా || పల్లవి ||

1. వి.రే. ౯౩-౧౩౦. గూడిన చిత్తమనెడి. 2. వేంకటేశ్వరుఁడు నిన్ను
 చూరగానేవప్పుడేమి జోడు వెట్టుకుంటివా. 3. వి.రే. ౩. దేమి నేకున. 4. జూచినా.
 5. మన్నన యింతకొనే మలసీనే.

చిన్నినానడుము చూచి సింహము దగ్గరెనంటా
ఉన్నతపుఁ గుచములకొరనెఁ గరి
మున్నిటి పొందులు వైరమును జేసె మృగవతి
యిన్నిటికి నగ్గమైతి నేమి నేతురా

॥ ఉండ ॥

నిండు నడపు చూచి నెమలి దగ్గరి వచ్చె
బిండు నేసి నారునూచి పాయదు పాము
రెండుఁ జూచి పగయుఁ గూరిమి దోచె వింతలోనే
యిందె వట్టె నిన్నిటికి నేమి నేతురా.

॥ ఉండ ॥

కోరి నాపలుకు విని కోవిల దగ్గర వచ్చె
చేరీ నామోవికిదె చిలుక నేఁడు
గారవాన నిన్నియు వేంకటగిరి విభుఁడా
యేరా యిట్టె చేకొంటివేమి నేతురా

॥ ఉండ ॥ 173

శంకరాభరణం

వెక్కనమగుఁ గుచవిభవములు
జక్కవా (వ?) పులుగుల జగడములే

॥ పల్లవి ॥

చింతచేత విదె చెలియ నుదుటిపై
చెంతలఁ జెదరిన చిరునెరులు
కొంత కన్నులను గండుమీలకును
కంఠుఁడు వేసిన గాలములే

॥ వెక్క ॥

తమకంబునఁ గాంతకుఁ గరమూలపు—

చెమటల కాపుల చెలువములు
మమతలఁ బెంచిన మరువి కొంతముల—
జమశీఁగెలకు జలకములే

॥ వెక్క ॥

1. వి. రే. గం. నేవగ్గమైతి, వి. రే-v. ॥ వగ్గమైతి. 2. దగ్గర. 3. వి. రే. గం. యిందుఁజూచి కలికిఁ బగయుఁ దోచె. 4. వి. రే. శ. జక్కన చూపుల.

తెలుమోవిపై ¹ తిరువేంకటపతి

గుఱుతులు నేసిన కురుఁజనలు

ఒఱిగి వివశతల నుండఁగ సురతపు

మఱపులు దెలిపిన మర్మములే

॥ వెక్క-॥ 174

31-వ రేకు¹

కొండమలహరి

బోగీంద్రశయనుని బోయతి దివ్య-

బోగాలు మరిగిన బోయతి

॥ పల్లవి ॥

పొదిగాన్న ² పెనుఁగొప్పు బోయతి మించుఁ-

బొదలిన గుబ్బరి బోయతి

పొదలఁ బూవులు చూచి బోయతి యంప-

పొది నవి³ వెరచెనె బోయతి

॥ బోగీ ॥

పొదల గండపుమేని బోయతి పచ్చి-

పొదికప్పురపుఁ బూత బోయతి

పొదవై న హరిఁ జూచి బోయతి నేడు

పుడుకు వేడురుగొన్న బోయతి

॥ బోగీ ॥

పొందె ⁴ రచనల బోయతి పతిఁ

బొందక పొందిన బోయతి

పొందురెరఁగని⁵ బోయతి రతిఁ

బొందె వేంకటపతి బోయతి

॥ బోగీ ॥ 175

ముఖారిపంతు⁶

ఎవ్వఁడో వీఁడేల తంగి వచ్చి

నవ్వీ నవ్వీ నాతోనే

॥ పల్లవి ॥

1. మొముపై. 2. 31-వ రేకులోని పాదము IV-వ సంపుటము కుదలో శ్రీ ప్రభాకరరామిగారిచే పరిరక్షింపఁబడి చేర్చఁబడినది. 31-వ రేకు మొదలు 32-వ రేకు వఱకుఁగల పదములు వాడు సంపుటమున చేర్చి ప్రకటించినాడు. 3. వి. రే. 32. పొదిగిన. 4. పొదలుఁ బూ. 5. పా-రే. నవ్వి. 6. రే. పొందులు యిరఁగని. 7. రతి అన్న మాటలేదు. 8. వి. రే. ౮౩. ముఖారి

వచ్చిపారే వచ్చిపారే

వచ్చిపారే తోడంటుఁజారే

వచ్చి వచ్చి వాడ వాడలఁ

జొచ్చియారగించెఁ జూడరే

॥ ఎవ్వ ॥

పెంట పెరుగే పెంట పెరుగే

పెంటమంద పెనుఁబెంట పెరుగే

అంటకంటకు మనఁగానే వాఁడు

నాంటి నారగించి నోయమ్మా

॥ ఎవ్వ ॥

బొంకుగోరో బొంకుగోరో

బొంకుగోరో కోరో పొంకులు

వేంకటేశుఁడు వేసారాయఁడు

అంతెలా నన్ను నలరించెనే¹

॥ ఎవ్వ ॥ 178

సామంతం

ఎటువంటి భోగి వీఁడెటువంటి జాతి

వటపత్రమువ నున్నవాఁడా వీఁడు

॥ పల్లవి ॥

పొదిగొనఁ బూచిన పున్నాగతరులలో

పొదలుఁ బుప్పొక్కపైఁ బూదేనె పోవలు

గదలుచు జడివానకాంపుఁ బెదపెద్ద—

నదులై పారమన్నతివి

కదలవి వడిగడ్డ తల్పభూజంబుల

వదిలమైన నీడ బంగారు చవికెలో

కదిసిన జలరాశి కన్నెకొఁగిటఁ గూడి "

వదలకెప్పుడు మన్నవాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥

వలనగు కావుల వాసఁదికలలోన

కెలఁకుల నరమోడ్పుఁ గెందామరలయందు

పొలయుచు గొజ్జంగపూవుల దూళితో

లలితంపు గాలి చల్లఁగను

కొలఁదిమీరిన మంచి కోనేటి పన్నీటి—

జలములలో నున్న జలజముఖులుఁ దాను

అలరుచుఁ దగనోలరాడుచు నేప్రోద్దు

వలపులు చల్లినవాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥

లోకము లోపలి లోలలోచనలెల్లా

తోకై న తనవాలుఁ జూపులచేఁ జిక్కి

యీకడాకడ చూడనెఱుగక నిజమైన—

సాకారమునకె¹ మెచ్చఁగను

పైకొన్న సరసపుఁ బలుకులఁ గరఁగించి

యేంకాతమున సౌఖ్యమెల్లఁ జేకొనుచుఁ దా—

నీకడఁ దిరువేంకటేశుఁడై యున్నాఁడు

వై కుంతపతియైన వాఁడా వీఁడు

॥ ఎటు ॥ 177

శ్రీరాగం

వేవేగన రానివిభునితోడి పొందు

యేవూరికేవూరు యేవూరే

॥ పల్లవి ॥

ప్రేమమెఱింగి రాఁడు విరిచిన సతితోడ

యేమందమేమందమేమందమే

భామిని తను నొవ్వఁబలికెననుచు

యేమాఁటకేమాఁట యిది యేటికే

॥ వేవే ॥

జామాయ నిదె వచ్చి సటలెల్లఁ బచరించి
యేమేలుకేమేలు ఇదియేటికే
కామునికరములఁ గాఁగునింతకుఁ జెలి
యేమిటికింక మనమేమిటికే

॥ వేవే ॥

దిమ్మరితనములఁ¹ దిరువేంకటేశుని
రమ్మను రమ్మను రమ్మనవే
నెమ్మనమలరఁగ నేడింతలోననే
కమ్మరఁ గమ్మరఁ గరుణించెనే

॥ వేవే ॥ 178

దేసాళం

నెయ్యములల్లోనేరేళ్ళో
వాయ్యన వూరెడి వువ్విళ్ళో

॥ పల్లవి ॥

పలవని చెమటల బాహుమూలముల—
చెలమలలోనఁ జెలువములే
భళభళమను ముత్యపుఁ జెఱుఁగు సురటి
దులిపేటి నీళ్ళకుంపిళ్ళో

॥ నెయ్య ॥

తొటతొటఁ గన్నులఁ దొరిగేటి నీళ్ళ
చిటి పొటి యలుకల చిరునగవే
వటవలంబు నీ² వన్నెల మోవికి
గుటుకలలోనఁ గుక్కిళ్ళో

॥ నెయ్య ॥

గరగరికల వేంకటవతి కౌఁగిట
వరిమళములలో బచ్చనలు³
మరునివింటి కమ్మనియంప విరుల—
గురితఁకులినుపగుగిళ్ళో

॥ నెయ్య ॥ 179

శుద్ధవసంతం

ఎన్ని నేసినా నీకు విడి గొత్తలా
అన్నిటిలోపల నుండే అతఁడోదో కావో

॥ పలవి ॥

1. వి.రే. ౬౨. మురితిరువేం. 2. వి.రే. ౮౩. లంపు యా వన్నె. 3. బచ్చనరే.

వారితి మొయిదీగెపై పులకలు వొడమించే—

విరి విన్నుఁ దరిపించి యిది గొత్తలా
తలకొన్న వేణునాదముననే వట్టిమాఁకు—
లరిరఁ జేసినవాడవొడువో కావో

॥ ఎన్ని ॥

గుట్టునఁ బయ్యెదకొంగు గుబ్బలనే జారించే—

విట్టై నీ ప్రేమనే యితికిది గొత్తలా
మట్టుకొని వేణురవమున గొల్లెతల చీర—
లట్టు నిట్టు వదలించి నాతఁడొదో కావో

॥ ఎన్ని ॥

కాంత కవుఁగిటను వేంకటగిరి విభుఁడా నీ—

వింత మేను మఱపించుటేది గొత్తలా
వంతమాడి యడవిలో వసుల నీరాగల—
రంతులనే మఱపించే రాజవపుదో కావో.

॥ ఎన్ని ॥ 180

42—వ రేకు.

అహరి¹

ఎంతవడి దాఁక నీ వె² యింపులు

సంతమై విభునికిటు చనవియ్యరాదా

॥ పల్లవి ॥

పొగరుఁగెమ్మొవి గిరువుల నగవులాడి నీ—

వగడవాతెర దెరచి పలుకవమ్మా

విగువుఁ బొలయలుక మురిపెముల నీ సొబగెల్ల³

నగమాయఁ జలమింక⁴ జాలించరాదా

॥ ఎంత ॥

40 నునుమెఱుంగుఁ బుల⁵ కల గుబ్బలాడి నీ—

సొలపుఁగన్నులు దెరచి చూడవమ్మా

వలపు వనివాడ జవ్వనపు లేడిగతో⁶

తలఁకేవు కోపంబు తలఁగించరాదా

॥ ఎంత ॥

1. వి. రే. గంగ. మూరి. 2. నీ వెల. 3. వసులనే తమవల్లి 4. తెలి యంక. 5. మించుఁబుల. 6. కొడిగతో.

లావణ్యముల సొబగులాడి నీ ప్రియుడైన—

కోవిదునిపైఁ బ్రేమ గురుకవమ్మా

శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు చెలఁగి నిను మన్నించె—

¹ నీ వేడుకలనైన విట్లుండరాదా.

॥ ఎంత ॥ 181

అహరి

* శిఖర నవ్వులవాఁడు శిన్నెకా వీఁడు

వెఱపెఱుగఁడు సూడవే సిన్నెకా

॥ పల్లవి ॥

పొలనుమేనివాఁడు బోరవీపువాఁడు

నెలను మోరవాఁడు సిన్నెకా

గొలనుల వంకల కోరలతో బూమి

వెలసినాఁడు సూడవే సిన్నెకా

॥ శిఖర ॥

మేటి కుటుచవాఁడు మెడమీఁది గొడ్డఁ—

సీటకాలవాఁడు సిన్నెకా

అఱదానిఁ బాసి అడవిలో రాకాశి—

వేఱలాడీఁ జూడవే సిన్నెకా

॥ శిఖర ॥

చింకపుమోతల పిల్లఁగోవివాఁడు

సింక సూపులవాఁడు సిన్నెకా

కొంకక కలికియై కొసరి కూడె నన్ను

వేంకటేశుఁడు సూడవే సిన్నెకా.

॥ శిఖర ॥ 182

శ్రీరాగం

చెల్లఁబో అలుగ నేడు సిగ్గుగాదా

వొల్లని వీనిఁ బాసి వుడికి నామనసు

॥ పల్లవి ॥

1. యీ వేడుకలనైన యట్లు 2. వి. రే. ౪౦. పామంతం. 3. లాడె సూడ.

॥ ఇందు దళావళార నమస్వయము కలదు.

పొలసి యీ ప్రాణమిట్టే పోయినాఁ బోయఁ గాక

తలవంపు నేనే యీ తను వేటికే¹

కలసియుఁ గలయని కతి (న*) చిత్తుని వీని

సొలసి కమ్మరఁ జూచి నా మనసు

॥ చెల్ల ॥

మరుతాపమున మేను మాడిన మాడెఁగాక

పరులబారికిఁ జిక్కేబ్రదుకేటికే

విరహాన నొకతెప్పై వేదనఁ బొరలు వీని—

కరుణలే కోరిని కష్టపు నామనసు

॥ చెల్ల ॥

నడిఁబెట్టి వయసిట్టే చంపినఁ జంపెఁగాక

వడిఁబెట్టి వేచే నావయనేటికే

కరు జాణఁదైన వేంకటగిరిండుఁడు వాని—

వాదలు సోకిన విట్టే వుబ్బెడి నామనసు

॥ చెల్ల ॥ 183

కాంభోది

ఇదె మొగంబిదె యద్దమిఁకనేటికే మిగులఁ

బదరేవు చెలివద్ద¹ బవళించి నీవు

॥ పల్లవి ॥

పెట్టినది నాయకుని బిరుదు పెనుఁబెండెంబు

కట్టినది యతనిమెడ కంటమాల

యెట్లు బొంకెదవె చెలి యిందాఁక బంగారు—

పట్టెమంచముమీఁదఁ బవళించి నీవు

॥ ఇదె ॥

పుక్కిటిది నాయకుని పొందైన తమ్ములము

చెక్కిటిది పతినొసలి చిన్నిచెమట

యిక్కువెరిఁగియు బొంకనిఁకనేరె చెలి యతని—

పక్కునే యిందాఁకఁ బవళించి నీవు

॥ ఇదె ॥

బచ్చెనలు కుచయుగముపై నతని¹ మృగమదము
లచ్చెనలు కొనిగోళ్ళలాంచనములు
ఇచ్చకునిఁ దిరువేంకటేశుఁ గూడితివె చెలి²
వచ్చలోవరి³ లోనఁ బవళించి నీవు

॥ ఇది ॥ 184

శ్రీరాగం

పిడికిటి శలఁబాల పెండ్లికూతురు కొంత
పేడమరలి నవ్వినె పెండ్లికూతురు

॥ పల్లవి ॥

పేరుకల జవరాలె పెండ్లికూతురు పెద్ద—
పేరులముత్యాలమేడ⁴ పెండ్లికూతురు
పేరంటాండ్ల నడిమి పెండ్లికూతురు విభుఁ
బేరు కుచ్చ⁵ సిగ్గువడిఁ బెండ్లికూతురు

॥ పిడి ॥

బిరుదు పెండెము పెట్టెఁ బెండ్లికూతురు నెర—
బిరుదు మగవికంఠెఁ బెండ్లికూతురు
పిరిదూ (పిరుదూ?) రిసప్పుడె పెండ్లికూతురు పతిఁ
బెరరేచి నిదివో పెండ్లికూతురు

॥ పిడి ॥

పెట్టెనె⁶ పెద్దతురుము పెండ్లికూతురు నేఁడె
పెట్టెఁడు చీరలుగట్టెఁ బెండ్లికూతురు
గట్టిగ వేంకటపతికొఁగిటను వడి⁷—
వెట్టిన నిదానమైన పెండ్లికూతురు.

॥ పిడి ॥ 185

బొళి

పెట్టని కోటిందరికిఁ బెండ్లికొడుకు బొమ్మఁ
బెట్టె నసురలకెల్లఁ బెండ్లికొడుకు

॥ పల్లవి ॥

1. ని. రే. ౨౫. నైకతని 2. కేశ్వరునిఁ గూడితివి. 3. సా. రే. వచ్చుం వోవరి
4. ని. రే. ౨౫. ముత్యాలపెండ్లి. 5. కుచ్చి. 6. పెట్టెడి 7. కొఁగిటను పెట్టిన.

పెల్లగించి భూమి త్రీ: ¹ బెండ్లికొడుకు వాడె
 పిల్లగోవి రాగాల పెండ్లికొడుకు
 పెల్లెన యీవుల పెండ్లికొడుకు వాడె
 పిల్లదీపుపెన్నుద్ది పెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥

పెంచెపు శిరసుపాగ పెండ్లికొడుకు గుం—
 పించిన కోపగించీ బెండ్లికొడుకు
 పెంచకప్పుడే పెరిగె: ² బెండ్లికొడుకు వల—
 పించె జక్కనిసిరి బెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥

పెంటపెరుగులదొంగ పెండ్లికొడుకు భూమి:
 బెంటి పోతుల: గూరిచె: బెండ్లికొడుకు
 గెంటులేవి వేంకటగిరిమీదను వాడె
 పెంట పెట్టుకున్నవాడు పెండ్లికొడుకు

॥ పెట్టని ॥ 180

63-వ రేకు.

ముఖరి

పైపై దూరక వదరో యింతి
 కోపాన బానెన: గొనీ: గావి

॥ పల్లవి ॥

పరివారపు: బడతులేటికే
 దొరలనంచేరు తొలరో
 సరసపు తమ జగదాల విట్టే
 వరుల దూరేరు వచ్చిగనే

॥ పైపై ॥

చక్కని విభుని సారెకు: జెలులు
 వెక్కసాలాడక విడరో
 దిక్కులకెల్లాను తెలువ: బాసి తా—
 నొక్కడే విచ్చేయుటొచ్చెమని

॥ పైపై ॥

శ్రీ వేంకటేశుడు చెలువుఁ దొక్కఁడే
యేవంకతేఁగిన నేమాను
భావించి యురముపైనున్న కొమ్మదా—
నేవేవి గడించె నెఱుంగరా¹

॥ పైపై ॥ 187

అహరి

గుట్టువఁ గోరికరెల్లఁ గొల్లవట్టి నీ²—
పట్టపుదేవికి నీకుఁ బల్లాండు పల్లాండే

॥ పల్లవి ॥

పచ్చల సందిదండలు బాహుపురులు మెరయ
నెచ్చెరిపై మేను సోఁక నిలుచుండి
పచ్చవిలుకానితల్లి బంగారు దోసిట నీపై
బచ్చకప్పురము చల్లఁ బల్లాండు పల్లాండే

॥ గుట్టు ॥

మంతనపు మాటలతో మాటుగ నిన్ను సొరిసి
కొంతపు గోళ్ళ నిగ్గు గుమ్మరింపుచు
చెంతలఁ జెంగలువలు చెలులు చేనందియ్యఁగ
పంతమున నీపై వేసి ప(సీఁబ?) ల్లాండు పల్లాండే ॥ గుట్టు ॥

అరుల మేడలోన అలమేలు మంగ నీ³ —

యలయిక దీరఁ బ్రేమ నలరఁ జేసి
కలసి వేంకటేశ నీకొఁగిరి చేకొనీ నిదే⁴
వలుమారు మీకు మీకుఁ బల్లాండు పల్లాండే

॥ గుట్టు ॥ 188

మాళవి

తఱచు సూనకపు ముత్యపుఁ దలఁబాలతో

నెఱుల తుఱుము వంచినే నెలఁత

॥ పల్లవి ॥

1. సా. రే. నెఱుగదా 2. వి. రే. 33. క్షేపి నీ 3. సా. రే. పాకము సా. రే.
వి. రే. మంగ విదే. 4. వి. రే. చేకొనె నిదే.

పచ్చఁ దోరణముఁ బలుకులింటికిని

పచ్చిముత్యాలనే కట్టె బాసికము

ముచ్చటలేనగవుల ముంగిట ముగ్గులువెట్టి

విచ్చకల్యాణములాడీనే నెలఁత

॥ తఱచు ॥

బచ్చెనల మెఱుఁగు గుబ్బి అయిరాణి¹ దెచ్చి

*కుచ్చుఁ బులకల (ఁ) బూజి² గుండలాయను (ఁ)

దిచ్చరిమరువి దెచ్చి తెరమరఁగెడలించి³

హెచ్చిన పెండ్లికూతురే నెలఁత

॥ తఱచు ॥

మరువింటి పేరింటి మంచలగ్నమునందు

పరువంపుఁ జనుదోయి పరుపుమీఁద

తిరువేంకటగిరిదేవునికొఁగిటఁ గూడి

నిరతంపు నిరులందెనే నెలఁత

॥ తఱచు ॥ 189

నారణి దేశాక్షి⁴

ఎందరికి మోహించి యెందునోతివో నీ—

యందపుఁ జేతలు నాతో నానతియ్యరాదా

॥ వల్లవి ॥

పాదమున నంటిన పచ్చకప్పురములోన

వేడుగాఁ దులసితావి వినరీవి

యేదెసఁ బవ్వళించితి వెవ్వతె పాదములొత్తె—

నాదరముతోడ నాతో నానతియ్యరాదా

॥ ఎంద ॥

చెలువంపు నొనల నించినో పచ్చి కస్తూరి

తులసి పరిమళము దొలఁకీని

యెలమి నెక్కడకేఁగి యెవ్వతెకు మొక్కితివో

అలవి దేరఁగ⁵ నాతో నానతియ్యరాదా

॥ ఎంద ॥

1. వి. రే. ౨౨. రనైరేనిదెచ్చి. 2. బాణకర బూజి. 3. రించె. 4. వి. రే. ౨౨ నారాణి దేశాక్షి. 5. మించిన. 6. దీరఁగ.

* కుచ్చుగ లేచిన పులకలతో వంజవల్లవాడలు విచ్చి పూజగుండలు అయిను.

ఓరము నీ మాణికాన వొనరిన జవ్వాది
సరిగాఁ దులసితావి చల్లీవి
తిరువేంకటేశ పొందితివి నన్నిదె నీ—
యరవిరి విధమైన నానతియ్యరాదా.

॥ ఎంద ॥ 190

శ్రీరాగం

చలిగాలి వేడేల చల్లీనె కప్పుంపు—
మలయజము తానేల మండినే

॥ పల్లవి ॥

పాపంపు మననేల పారీనే నలుగడల
తూపేల నలువంకఁ జూచీనే
తాపంపుమేనేల తడవీనె పూవింటి—
తూపేల చిత్తంబు దూరీనే

॥ చలి ॥

వాయెత్తి చిలుకేల వదరీనె పలుమారు
కోయిలలు దామేల గొణగీనే
రాయడికి నలులేల రాసీనె మాతోను
కాయజుడు తానేల కసరీనే

॥ చలి ॥

ఏకాంతముననేల యెదురై తినే తనకు
లోకాధిపతికేల లోనై తినే
వేకొనిదె మన్నించె శేషాద్రివల్లభుడు
పైకొనిదె మమ్మేం పాలించెనే

॥ చలి ॥ 191

వరాళి

కొలిచి బిందెలఁ దోసుకొనుఁగాక యీ—
మలయుఁగోరికలనెడి మాడలే పందె

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి¹ సిగ్గులపోడు వొడిచి చిత్తపుటదవి
 తొలుచూపుఁబడనుననె దున్నఁగాను
 తలపోత విత్తఁగా తను చెమటవానలనె
 బలువైన² తమకమను బంగారు వందె

॥ కొలిచి ॥

ఇచ్చకపుఁ జిరునగవులింటిలోపలి తోఁట
 మచ్చుఁజీకల్లె పలుమరుఁ దవ్వఁగా
 ఎచ్చకుందుల సొలపులేతపుజలము వారి
 నచ్చుఁగాఁకల పైఁడినక్కులే పందె

॥ కొలిచి ॥

తగిలి వేంకటవిభుని తనివోని కొఁగిటను
 జగదంపుఁ గూర్మి సరసము చల్లఁగా
 నిగనిగని పలుకుఁదేనియలు వేమఱుఁ బారి
 విగుడు విరహాగ్నిమాణికములే పందె.

॥ కొలిచి ॥ 192

64-వ రేకు.

శంకరాభరణం

నాకుఁ జెప్పరె వలపు నలుపో తెలుపో
 నూకి పోవఁగరాదు నుయ్యో కొందో

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి మరునికి వెరవ పులియో యెలువో
 పులుకుఁదుమ్మిదమోత పురుమో మెరుమో
 తిలకింపఁ జందనము తేలో పామో
 యెలమిఁ గోవిలకూత *యేదో పోదో (?)

॥ నాకు ॥

పొదలిన చలిగాలి పొగయో పగయో
 వదలిన కన్నీరు వాఁగో వంతో
 పుదరమునఁ బన్నీరు పుడుకో మిడుకో
 యెదుటఁ దలవంచుకొనుటెగ్గో సిగ్గో

॥ నాకు ॥

పొదలు నీ నిట్టూరుపులనె తెలిసె మాకు

మీరు వలరావకొరిసాము

నెరులు చూచిననె తెలిసె మాకు

వెదవలు కాఁతల విరహపు సాము

॥ లేత ॥

పొలిఁతి నీ చూపువంపులనె తెలిసె మాకు

తలపోతవగల త్తరిసాము

వలుకకుండిన నీ కోపాననె తెలిసె మాకు

అలవోక నగవు అరవిరిసాము

॥ లేత ॥

వాడ్డికఁ గస్తురితావులనె తెలిసె మాకు

గద్దరి నీ రకుల చీకటిసాము

ముద్దుల వగవుల మోమునఁ దెలిసె మాకు

విద్దపు వేంకటపతి నెరవిన సాము.

॥ లేత ॥ 195

శ్రీరాగం

ఎనలేని మీరములెండ మాపులు

ఇనుపగుగ్గిళ్ళు నీవేమి నేనేవే

॥ పల్లవి ॥

పల్లదపుఁ గోరికల బలిమి గలుగఁబట్టి

తల్లదపుఁ దమకము దక్కెఁగాక

వెల్లిగొను మమతపై విసిగేవు యీ—

యిల్లులేని ముంగిలి నీవేమి నేనేవే

॥ ఎన ॥

లేత నీచిత్తములోఁ దలిమి గలుగఁగఁ బట్టి

చేతల నీయలుకెల్లఁ జెల్లెఁగాక

పూతమాటల సొలపుబొంకులనె దూరేవు

యీతలేని చల్లులాట యేమి నేనేవే

॥ ఎన ॥

1. పె.రె. ౨౨. పొలిఁతి. 2. వి.రె. ౩౨. మురేయిండ. 3. నేనేవు.
4. గలుగఁగఁబట్టి. 5. దూరేవు.

నెరతనముల నీ నెయ్యము గలుగఁబట్టి
 పోయి వేంకటపతి దొరకెఁగాక
 తెరవ నీకితనికిఁ దియ్యపుఁగూటముల
 యెరుకలేవిమఱపులేమి నేనేవే.

॥ ఎన ॥ 196

ఆహరి

బయలిఁదించేవే గొల్లపడుచా - నీవె
 బయలిఁదించేవు¹ లోపలనె కన్నులను

॥ పల్లవి ॥

పాలు వోయవుగా గొల్లపడుచా - యీ—
 పాలకుండలివి లోలోపల² నున్నవి
 పాలుమారేవేరే గొల్ల³ పడుచా - మా—
 పాలు నీ కేలయ్య పాలవారివాఁడవు

॥ బయ ॥

పచ్చితేనె దేవే గొల్లపడుచ - మాకు
 పచ్చితేనె లేదు మోవిపంటనే కావి
 పచ్చిమాటలేరే గొల్లపడుచ - పూవుఁ—
 బచ్చితేనెలివిలో నీ పలుకుల కొనలు

॥ బయ ॥

పసిళ్లల్లమ్మే గొల్లపడుచా - నీవె
 పసివడి తరిగేవు బడివాయక
 పసిబాలవఁబె గొల్లపడుచా - కురుఁ—
 బనల వేంకటగిరిపతి నన్నేలితివి.

॥ బయ ॥ 197

ధన్నాసి

ఇందూ నందును రుచులెట్లుందునో
 కందువెరిఁగి మేలుకె కందువు

॥ పల్లవి ॥

1. చేనే. 2. లివి లోపల. 3. లేవేగొల్ల.

పదివేలు వ్యాల పల్కిభోగము నీ—

వదన నారగింతువప్పాలతో

పొదవిన యింతేసి పొందైన మతితో నీ—

సుదతికెమ్మోవినే చొక్కితివిగా¹

॥ ఇందూ ॥

సరిలేని కల్పభూజముల పూవుల పూజ

సిరులుగా సురలచేఁ జేకొందువు

పరిపరివిధముల పరిమళములనెడి—

తరుణి పువ్వులతావిఁ దగిలితిగా

॥ ఇందూ ॥

కొత్తయిన కస్తూరితోఁ గోరి తట్టుపుణుఁగు

మెత్తుకొందువు నీవు మేనిండను

ఇత్తరిఁ దిరువేంకటేశ యీ చెలిఁగూడి

హత్తిన చెమటలతో నలరితిగా

॥ ఇందూ ॥ 198

65-వ రేకు.

కాంభోది

కూరిములే కదవమ్మ కోపమయ్యాని కడు—

భారమైన పోటుగాదా పచ్చిదేరే పలుకు

॥ పల్లవి ॥

పున్నమచందురుని తోఁబుట్టునైన నీమోము—

వెన్నెలలే కదవమ్మ వేఁచఁజొచ్చిని

వన్నిన పగల వెలుసటివారికంటెను

ఎన్నరాని పగగాదా యింటిలోని పోరు

॥ కూరి ॥

చిత్తఱుని జనియించఁ జేసే మొక్కలపు నీ—

చిత్తమిదే కదవమ్మ సిగ్గు వాపీని

మిత్తివలఁ జెలరేఁగి² మీఁదఁగానే యెండకంటే

నెత్తి మీఁదిచిచ్చుగాదా నీడలోని యెండ

॥ కూరి ॥

• కట్టఁగద చందవపుగాలికి మీరిన నీ—
 నిట్టూరుపురేకావా విగ్గుదేరివి
 యిట్టై యివే తిరువేంకటేశుఁగూడఁబట్టి నీకు
 చుట్టపుఁబగలే మంచిచుట్టములై నవి || కూకిమి || 199

సామంతం

కడు నీకు మోహించుఁగావి చక్కనివిటు—
 నెడసి నిమిషమైన నెట్టోరిచేవే || పల్లవి ||

పసిఁడిమంచముమీఁదఁ బవళించి యతనితో
 కనరులాడెడియట్లు గాదువో నేఁడు
 విసిగించెఁ గదనె యీ పరిహాసలము నిన్ను—
 విసుమంత దడవై న నెట్టోరిచేవే || కడు ||

అడుగులొత్తుచు నీయడుగులు నతవిమై
 కడఁగి నొత్తినయట్లు గాదువో నేఁడు
 బడలించెఁ గదనె యీ పరితాపమున నిన్ను—
 నెడయెడ యలుకలనెట్టోరిచేవే || కడు ||

ఒరపై న యతవిపై నొరగి యాతవిమఠిఁ
 గరఁగించువటువరెఁ గాదువో నేఁడు
 వెరవక కలసితి వేంకటవతితోడ—
 నెఱిఁగెఱుంగని చేతరెట్టోరిచేవే || కడు || 200

శ్రీరాగం

పవితలఁ గరఁగించు వన్నెకాఁడవు యిట్టై
 తనిది దీడవేమిటఁ డగునయ్య విట్టల || పల్లవి ||

పై పై నె యేరమణిగుబ్బలకో యిచ్చితివి నీ—

వైపైన కరముల వాడిగోళ్ళు

దూపిలిన రతితోడఁ దోయఁ (యె?) డు చేతులతోడ

యేషననున్నాడవిపుడేమయ్య విట్టల

॥ వనిత ॥

పొందైన యేలలన చూపులకొ యిచ్చితివి నీ—

విందైన మురిపెపు (నీ) వేయిగమ్ములు

అందపు రెండుగమ్ములరవిరి నీ మోమున¹

చెందమ్మిరేకులఁ బోలుఁ జెల్లనయ్య విట్టల

॥ వనిత ॥

కింకల నేసతికో చిక్కెను నీ చిత్తమెల్లను

అంతెల నన్ను నేలితివబ్బరంబుగా

పంకంపుఁ గస్తూరిమేన పండరంగిపత్తివైన—

వేంకటనగముమీఁది వెడమాయ విట్టలా

॥ వనిత ॥ 201

ముఖారి - ఏకతాళి²

కలసి కాఁకలఁబెట్ట కనుసన్నలనె తిట్ట

చలపట్ట నీకుఁ జెల్ల జాణఁదే యతఁడు

॥ పల్లవి ॥

పగటుగుబ్బలురాయ పసిఁడి మట్టెలు మ్రోయ

నగవువెన్నెల గాయ నడచేపు

వగ విన్ను భ్రమయించ వలపువారిధి ముంచ

జగదాలు వచరించ చతురుఁడే యతఁడు

॥ కలసి ॥

చూపులనె పగచాట సౌజగులఁ గనుగీటఁ

దీపు పైపై మీటఁ³ దిరిగేవు

కోవగింతలనేఁప కూరిములు పైఁజాఁప

రావులు పెరరేఁప రసికుఁడే యతఁడు

॥ కలసి ॥

1. వి. రే. రా. గమ్ముల ఆరవిరి; సా. రే. గమ్ములవరవిరి నీమోము. 2. సా. రే. యతఁడ. 3. ఇది వి. రే. లోని పాదము; సా. రే. దీపుల పెపెమీఁడ.

సందుల దండలు జార జవ్వాదిచెమట గార
 నందములు దైవార సంసేవు
 కందువుల వినుగూడి కరఁగి సిగ్గులు వీడి
 విందై నీతోడుతనాడే వేంకటేశుడితఁడు

॥ కలసి ॥ 202

అహరి

ఎంతపని యిది యానతియ్యరాదా యీ—

చింతచే¹ నీ మనసు చిముడఁబెట్టేవు

॥ వల్లవి ॥

సందువెన్నెల బయటఁ బవళించి వేడుకల—

నుండి చెలి యేటికో వుసురంటివి

కొండుకవయను విడుకోరికల² విట్టూర్పు—

తెండలనె యీ చిత్తమేల వేచేవు

॥ ఎంత ॥

తూఁగు మంచముమీఁదఁ దురుముఁ బయ్యద జార—

నూఁగుచును నేటికో వుసురంటివి

కాఁగేటి³ కుచగిరులు కమ్మఁజెమటలఁ దొప్ప

దోఁగగా తమకంబు తొలఁగ దాచేవే

॥ ఎంత ॥

నిద్దంపు వేడుకల నీవు వేంకటవిభుని—

వొద్దికై యేటికో వుసురంటివి

వొద్ద నీకెప్పుడాతఁడుండవలె నాతనిని

వద్దనఁగ రాదనుచు వాడఁబారేవు

॥ ఎంత ॥ 203

బొళి

కొవరాదా కరుణించి

వానిగాని వాని వాడీ దరుణి

॥ వల్లవి ॥

1. ని.రే. ౧౦౦, చింతలేవి మనసు. 2. సా. రే. విడుకోరికల. 3. సా.రే. కోఁగిటను కుచ.

పచ్చిదేరునగ్గి బగలగ మందేటి—

చిచ్చరకోలం చేతల

వెచ్చియు వేవని వేదన¹ బొరలుచు

అచ్చపుటానల నలసీ దరుణి

॥ కావ ॥

వీడలేని మాఁకు నిక్కపుటెందల

కాదులేని కట్టుదగులున²

గోడలేని పెద్దకోరిక చిత్రారు

వాడుచు లోలోనె వ్రాసీ దరుణి

॥ కావ ॥

పొందు³ లేని పొందు భోగపుఁ బ్రియముల

కందెడి తనలోని⁴ కరఁగుల

కందువెఱిగి వేంకటగిరిపతి నినుఁ

బొందిన⁵ తమకానఁ బొరలీ దరుణి

॥ కావ ॥ 204

88—వ రేకు.

దేశి⁶

ముదిత చిత్తమునకు మొక్కరమ్మా

తుదలేని పతివిదె తోడితెంచె⁷ నిపుడు

॥ పల్లవి ॥

పొలఁతి గుబ్బలనెడి పొడపు గుబ్బలిమీఁది—

మొలకచందురునకు మొక్కరమ్మా

నెలపుగఁ దనపతి నిద్దిరించే యింటిలోన

వెలయు వెన్నెలతీగె వెంటఁదెచ్చె నిపుడు

॥ ముదిత ॥

వనిత కన్నులనేటి వనజదళములపై

మొన చెంగలువలకు మొక్కరమ్మా

పెనగొన్న తనవిధు పెడపెద కన్నుల

గొనకొన్న పొందులెల్లఁ గొంటవచ్చె నిపుడు

॥ ముదిత ॥

1. వి. రే. ౩౩. వేదనలఁ. 2. సా. రే. వి. రే. తగులునా. 3. వి. రే. విరందు. 4. బోనె. 5. బొంది తమ. 6. వి. రే. ౩౬. 7. పె. రే. పా. తే. వి. రే. లోను 'తెంచె' ననియి.

అంచగమనకుఁ దొడవైన జవ్వాది నీట
ముంచిన మేనితావికి మొక్కరమ్మా
యెంచరాని తిరువేంకటేశుఁ గూడి యాతని—
లంచవుఁ గొంగిటితావి లంతఁ బెట్టె నిపుడు. ॥ముదిత॥ 205

ముఖారి

రాఁడుగాక సరుగన రసికుఁడు యిట్టే
నేఁడే మచ్చికలనే నిధులు నిలువఁడా ॥ పల్లవి ॥

ప్రేమపు నీ యధరమే పెట్టరానిజీతము
కోమలి నీ తమ్ములమే కొంగుభత్యము
జాము నిన్నుఁ గొలిచిన చక్కని నీ విభుఁడు
యేమరక వలపులయేకరాజ్యమేలఁడా ॥ రాఁడు ॥

పూత నీ గర్వముల చూపురే వారకములు
లేత నగవురే పల్కెములో కూడు
పూతగావి చిత్తమనే వుప్పరిగెనుండినా
బాఁతి వడి నీ గుబ్బలపైఁడి కుండలెత్తఁడా ॥ రాఁడు ॥

పుయ్యని నీ మేనితావి పువ్వల చప్పరము
తొయ్యలి నీ కౌఁగిలిది తూగుమంచము
కయ్యపుఁ గూటముల వేంకటగిరివిభుఁడు
గయ్యాళి నీ కోరికల గద్దెమీఁద నుండఁడా¹ ॥ రాఁడు ॥

ముఖారి

ఇందరినేలితి విఁకనేరే (మే ?) నీ—
యందవుఁ బనులకు నంపుదు గాక ॥ పల్లవి ॥

1. ఏ. రే. ౧౨౦. నుండఁగా.

పొక్కుచు నిదె వలపులి సింహాసన—

మెక్కితి వంగన ' యికనేమే
పుక్కిటి నిట్టూర్పుల ప్రసాదములు
చక్కని చెలులకుఁ జల్లుదు గాక

॥ ఇంద ॥

పరిమళపు నుదుటఁ బట్టునఁ బట్టము
ఇరువుగఁ గట్టితివికనేమే
తరగని మేని ప్రతాపానలమున
అరుదగు సిగ్గుల నఱఁతువు గాక

॥ ఇంద ॥

రావుల మోహపురతుల రాజ్యమిది
యేవునఁ జేసితివికనేమే
ప్రేమై వేంకటపతిరూప సిరులు
చేపదె నిన్నిటఁ జెలఁగుదు గాక.

॥ ఇంద ॥ 207

ముఖారి

వెరవకువే యింత వెరగేలా నీకు
నెఱిఁ గురిసీఁ గొప్పున నీలాలు ' వల్లవి ॥

వగడాలు వాతెరఁ బాయక కురియఁగ
మొగిఁ గురిసీఁ గన్నుల ముత్యాలు
మగువ నీవిరుని ప్రేమపుఁగూటమి గన్నుల
మగుడఁ గురిసీ వింక మాణికాలు ॥ వెర ॥

పడఁతి నీపుట్టానఁ బచ్చలు గురియఁగా
వడిసీని నీమేన వజ్రాలు
కడఁగి నీరమణుని కాఁకలఁ గూడఁగ ' ॥ వెర ॥
తొడరీ నీగోళ్ళకుడఁ గెంపులు

1. సా. రే. వనికనేమే. 2. ఇది వి. రే. ౧౨. రోవిది. సా. రే. గురిసీ నీలాలు
కొప్పునను. 3. వి. రే. ౧౨ కదిసి నీరమణుని కౌఁగిబఁగూడఁగ.

హితవై న తిరువేంకటేశుకొఁగిట మోహ—

రతులఁ బొడమె నవరత్నాలు

ప్రతిలేని లప్పలైన పచ్చి¹ కమ్మారి శయ్య

మితలేక రాలెనే గోమేధికాలు

॥ పెర ॥ 208

ముఖారి — అటతాళం

ఎవ్వరిపై యింతేసి యేల దూరేవే

పువ్వులు నిన్నే తాఁకఁ బొంచెనటవే

॥ పల్లవి ॥

పండువెన్నెలలు నీవైఁ గాయఁగా నీ—

కెండలాయెవంటా నేల తిట్టేవే

నిండిన చందురుఁడు నీకు నాతనికి

కొండుకపాయము రూపు కూడపెట్టె నటవే

॥ ఎవ్వ ॥

చల్లగాలి నిన్నును జాలిఁబెట్టెనంటా

వెల్లిగ నాకేరేలట్టే విటిచేవే

మెల్లనే నీవిభుని మేనితావి యింతేసి

చల్లమని గాలియేమి చాఁచెనటవే

॥ ఎవ్వ ॥

కోవిలలు నిన్నుఁ గోవగించెనంటా

యీవల నావలనెల్ల నేల దూరేవే

శ్రీ వేంకటేశుని చెలియ నీకొఁగిట

చేవగాఁ గూడుమని చెప్పెనటవే.

॥ ఎవ్వ ॥ 209

సాళంగం

నీవు దురగముమీఁద నేర్పు మెరయ

వేవేలు రూపములు వెదచల్లితపుడు

॥ పల్లవి ॥

పదిలముగ విరువంక పసిఁడిపింజల యంప—

పొదుల తరకపములొరపులు నెరపఁగ

గదయు శంఖంబుఁ జక్రము ధనుఃఖద్గములు

పదివేలు సూర్యబింబములై నవపును

॥ నీవు ॥

సొరిది శేషుని పెద్దచుట్టు పెనుఁగేవడము

నిరిదొలఁక నొకచేతఁ జిత్తగించి

దురమునకుఁ దొడవైన ధూమకేతువు చేత—

విరనైన బిల్లెమై యేచెనందపురు

॥ నీవు ॥

కరకజడతో రమాకాంత జయలక్ష్మియై

తొరలి కౌఁగిట నిన్నుఁ దొడికి పట్టి

చరచె వెను వేంకటస్వామి నిను గెలుపుమని

మెరుఁగు కుచకుంభముల మిసిమితో నపుడు.

॥ నీవు ॥ 210

87—వ రేకు.

కాంభోధి

కాంత నీ నెరుల చీకటివతఁడు భ్రమయఁగా

చింత చీకట్లు ముంచినది యరుదా

॥ వల్లవి ॥

పొలఁతి¹ నీ చిఱువవ్వు పువ్వులాతఁడు గోసి

కులికి కన్నుల నొత్తుకొనఁగాను

వలరాయఁదపుడు తన వాఁడి పువ్వు (వు?) బమ్ములను

చలముకొని² మిమ్ము ముంచక మానునా

॥ కాంత ॥

నెలఁత నీపలుకుఁదేనియలాతఁడిటు గ్రోలి

సొలయుచును మైమరచి చొక్కఁగాను

తలఁపఁ గోవిలల యమృతంపుఁ బలుకుల నెల్లి

అతర మీమీఁదఁ గురియక మానునా

॥ కాంత ॥

పరగు నీ మెఱుగు గుబ్బలనెడి (నేటిః) గిరులపై
తిరువేంకటేశ్వరుఁడు తిరుగఁగాను
పరువంపు వలపు తావలపెద్దకొండలై
గరిమతో మీకుఁ బెరుగక మానునా

॥ కాంత ॥ 211

శ్రీరాగం

పతిఁ గలసి మేనెల్ల పరవశంబగుకంటె
హితవిరహమున నెదిరి నెఱుఁగుచే మేలు

॥ పల్లవి ॥

పరపీడ గావించి బతుకు బతుకుటకంటె ¹
పరహితము చేయునాపదలె మేలు
సిరుల నడిమికి భయమునేయు చనుఁగవకంటె
తరుణి నీ ' నెన్నడిమిదైన్యమే మేలు

॥ పతి ॥

కాంత నితరులకింద గరువించుకంటె (ః) మతిఁ
జింతఁగందుచు నలయు నిలుగె ² మేలు
కుంతలంబుల కిందఁ గులుకుఁ జూపులకంటె
చెంతలను నీతురుము చెదరుచే మేలు

॥ పతి ॥

తొడరి సరివారి వొత్తుడుకు నోర్పుటకంటె
గొడవతో వాడి గైకొనుచే మేలు
పడఁతి ³ వేంకటప్పవీరతి నలయుకంటె
తెడవి కొనగోళ్ళ సోఁకించుచే మేలు

॥ పతి ॥ 212

ముఖారి

వన్నెమాటల వలతువా నీవు నామనసు
కన్నపెట్టఁగఁ గదా కడుబేలనైతి

॥ పల్లవి ॥

1. వి. రే. ౨౨. బతుకుకంటె. 2. టిడినెన్న. 3. పిరుల.

పట్టుకొని నిన్నుఁ గోపముదీర చూపులనె
 కట్టివేసినఁగదా ' గర్వమడఁగు
 అట్టునిట్టును నీకు నయ్యలునసాదలును
 * బెట్టెకా నీచేతఁ బరిపీకులైతి

॥ వన్నె ॥

మరిగించి నిన్ను నా మనసారఁ గుచగిరుల—
 చరులఁ దోసినఁ గదా చలమణఁగును
 అరిది మోహమున నీ యదుగులకు మడుగులేఁ
 బరచికా విరహతాపమునఁ బడవలనె

॥ వన్నె ॥

౨౨౩ నిన్నిట్లు నాచేయారఁ గోరికల
 తనివి దీర్చినఁగదా ' తగులపుదువు
 పునమూర్తివైన వేంకటగిరీశ్వర నీకు—
 నొనర లోనైకదా వాడరెరఁగనైతి.

॥ వన్నె ॥ 213

-ముఖారి

కొలనిలోన మును గోపికలు

మొలక వప్పు (వు?) లతో మొక్కిరి నీకు

॥ పల్లవి ॥

పిరుదులు దాటిన పించెపుటలకల

కురుములు వీడఁగఁ దొయ్యలులు

అరిదినితంబములందునె దాచుక

మరిపెప్పుఁ గరముల మొక్కిరి నీకు

॥ కొలవి ॥

విద్దపు మానము నెలఁతలు లోఁగుచు

గద్దరి తొడలనె కట్టచును

మద్దుటుంగరంబుల కరములతో

మద్దులు గునియుచు మొక్కిరి నీకు

॥ కొలవి ॥

పాలిండ్ల పెనుభారంబుల కర—

మూలపు మెఱుగులు ముంచగను

వేలపుఁ బ్రియమల వేంకటేశ నిను

మూలకుఁ బిలుచుచు మొక్కిరి నీకు

॥ కొలవి ॥ 214

రామక్రియ¹

మానరె మాయలు మగువలు నేఁ

గాను కాననుచుఁ గనలీ శిశువు

॥ పల్లవి ॥

పాలట² దొంగిలె బాలుఁడు గో—

పాలులఁ గూడుక పలుమరును³

పోలవీమాఁటలు బొంకులు యిది⁴

యేరె యేరె మీరెలజవ్వనులు

॥ మాన ॥

సారెకు వెన్నలు చవులట⁵ యీ—

దూరులు మీకిక⁶ దొసగులు

చేరువ గరిమలు చెల్లవు మీరు

పోరె పోరె వారపుల⁷ నెర నతులు

॥ మాన ॥

కింకలు మీకివి⁸ గెలుపులు నెల—

వంకలు మీకివి⁹ వన్నెలు

నేంకటవతి మీ విభుఁడట మీరు

బొంకక బొంకక పొంకులు మనరే

॥ మాన ॥ 215

ముఖారి

ఎండలు రేయెండలుగా నిరువంకఁ జూచువాఁడు

కొండలుఁగోట్లనయిన గుణమలవాఁడు

॥ పల్లవి ॥

1. వి. రే. ౫౪. ఆహరి. 2. పె. రే. ౨౪. పాదదొం. 3. సా. రే. వి. రే. మాదును. 4. సా. రే. కులు మీ. కే. 5. సారకు మిక్కిరి చవవులు. 6. వి. రే. మీరు దొంగిలు. 7. సా. రే. వారపరి 8. సా. రే. మీరివగలు. 9. మీకివన్నె

పాలవెల్లి కొండమీదఁ బల్లెగట్టినవాఁడు
 పాలలోని పాపఁడన్న ప్రాణమైనవాఁడు
 పాలఁబుట్టినట్టికూడు పంచిపెట్టినవాఁడు
 పాలునేయి ముచ్చిలించి బిదికినవాఁడు

॥ ఎండ ॥

అలపోతువానితోడ వంటినమేనివాఁడు
 అలఁగాపరులతోడ నాదినవాఁడు
 అలఁజాలమైన వీటనలరఁ దేరినవాఁడు
 అలపోతు కొండమీద ననువైనవాఁడు

॥ ఎండ ॥

పాఁవరేని మేను దన పానుపు నేసినవాఁడు
 మోఁపరయి నకలము మోచినవాఁడు
 కోపము కాంతములేని కొండలకోనేటివాఁడు
 పాపముఁ బుణ్యము లేక బిదికినవాఁడు.

॥ ఎండ ॥ 216

48-వ రేకు.

శంకరాభరణం¹

వేటకాఁడనంటా నా వేటఁ బాయపు వోరి
 చీటకపు చెంచెత నాచేతిలాగెరఁగవా

॥ పల్లవి ॥

పొదలో నేనేసిన పులి నీవేసినవి²

పెదపెద్ద యెలుగుల బెదరించేపు
 కుదురుగుబ్బరి విన్నుఁ గుమ్ముదునో వుండేవో మేను³
 చిదియఁగా మేటిచెంచెత నన్నెఱఁగవా

॥ వేట ॥

చేరువ నామోటునఁ జేరిన నామెకముల⁴

నేరువరినంటా నీవునేసేవు⁵
 జీరలుగా కొమ్ము గోరఁ జింకునో పూరకుండేవో
 పేరుకల చెంచెత నావిరుదురెరఁగవా

॥ వేట ॥

1. వి.రే. ౨౭. చరా. 2. నంటా వెంట. 3. పా.రే. పొదలోన నుండేటి పులివీటినింటా. 4. వి.రే. దేవో చిదియ. 5. పా.రే. చేరి నామోటునఁ జేరిన మెకముల. 6. వి.రే. నీవయేసేవు.

చొలైపు చుట్టలతోడ¹ చూపులకు నడ్దాలు
 చెల్లునంటా వచ్చి చెట్టవట్టేపు
 వొల్లననఁగా² గూడేపు వుడ్డందపు వేంకటేశ
 జల్లివింటి చెంచెత నాచలమురెరఁగవా

॥ వేట ॥ 217

తైరవి

* ఏమీననకురే యెప్పుడు మీరు
 గామిడియై కాలినన్నఁ గదలీని విడ్డఁడు ॥ పల్లవి ॥

పొలసీననకురే పొదిగి యిందరుఁగూడి
 పులికి తలదీసుకపున్న బాలుని
 పలుకఁడనకురే బలుమోరతోపుఁ గోపి
 తలఁకి సిప్పితిగొని త (నీడ?) లరమ్మ విడ్డఁడు ॥ ఏమీ ॥

అడిగీననకురే అనదీరదనకురే
 కడఁగి చలమరియై గాసిఁబెట్టిని
 జడలున్న పనకురే జనసుతుఁడీశువు
 కడు దూరీ గిరులకు గమవించి విడ్డఁడు ॥ ఏమీ ॥

బిత్తలున్నాడనకురే పృథివిలోఁ బిన్నవాఁడు
 మత్తులై పున్నవారి మడియించీని
 చిత్తిణివాడనకురే శ్రీ వేంకటేశుఁడు
 యెత్తుక యీరేడులోకాలేలీని విడ్డఁడు ॥ ఏమీ ॥ 218

సామంతం

అడుగడుగుకు ¹ వాడఁగాను మా—
 బడలికంతయుఁ దోయ పండరంగిరాయ ॥ పల్లవి ॥

1. చూపులతోడ. 2. వొల్లనన్నఁగా. *దానవార వచనవ్యయముగలదు.

పాదితెత్తు మెరుగారు బంగారుగుండు

నేదదేత మెడగట్ట చిత్తగించితి

యేదెస కానికదెచ్చి యిచ్చిరి కెవ్వరో

పాదపుగజ్జెలు మోయ పండరంగిరాయ

॥ అడు ॥

మద్దికాయలు చెవుల మాణికాల పోగులు

పెద్దపెద్దముత్యాలు పెంపు మీరగా

ముద్దల వెన్నపాలు ముచ్చిలించు నేతలవి

బద్దల పనులై పోయ పండరంగిరాయ

॥ అడు ॥

వెల్లి గొను వేడుకల వేంకటాద్రిపతివై

తెల్లనికన్నుల నవ్వుతీగె సోగల

గొల్లెతల గుబ్బలపై కూరిమి మెరయగా

పల్లకి నీకిప్పుడాయ పండరంగిరాయ.

॥ అడు ॥ 219

మంగళకౌశిక

అబ్బురంపు శిశువు ఆకుమీడిశిశువు

దొబ్బుడు రోలిశిశువు త్రువి త్రువి త్రువి

॥ పల్లవి ॥

పుట్టు శంఖుచక్రములఁ బుట్టిన యాశిశువు

పుట్టక తోల్లే మారుపుట్టువైన శిశువు

నొట్టుక పాలువెన్నలు నోలలాడు శిశువు

తొట్టెలలోని శిశువు త్రువి త్రువి త్రువి

॥ అబ్బు ॥

నిండిన బండి దన్నిన చిన్నిశిశువు

అండవారి మదమెల్ల నణచిన శిశువు

కొండలంతేకసురులఁ గొట్టిన యా శిశువు

దుండగంపు శిశువు త్రువి త్రువి త్రువి

॥ అబ్బు ॥

వేగై న వేంకటగిరి వెలసిన శిశువు
 తొగిటి యిందిర వొలంగవి శిశువు
 అగి పాలజలదిలో నందమైన పెనుబాము
 తూగుమంచము శిశువు త్రువి త్రువి త్రువి. || అబ్బు || 220

ముఖారి¹

పలుకుదేనియల నుపారమియ్యవే
 అలరువాననల నీ యధరఖింబానకు || పల్లవి ||

పుక్కిటి లేనగవు పొంగుబాలు చూపవే
 చక్కని నీవదనంపు చందమామకు
 అక్కరొ నీవాలుగన్నుతా² రతిగా నెత్తవే
 గక్కన నీచెక్కుతొలుకరి మెరుపులకు³ || పలుకు ||

కమ్మని నీమేని⁴ తావి కానుకగా నియ్యవే
 వుమ్మగింత చల్లెడి నీవూరుపులకు
 చిమ్మల⁵ నీచెమటల జేయవే మజ్జనము
 దిమ్మరి నీమరిపెపు తీగమేనికి || పలుకు ||

వేంకటేశుగూడి⁶ పరవశమియ్యవే
 యితవైన నీమంచి హృదయానకు
 అతనినే తలచగ నానతియ్యగదవె
 తతితోడ నీలోని తలపోతలకు. || పలుకు || 221

భైరవి⁷

అన వెట్టుదువు నీవప్పటి⁸ నానోరణచి వోరి⁹
 నీ నిజావకు నాతో నేడైన మానరా¹⁰ || పల్లవి ||

1. వి.రే. గం. శ్రీరాగం. 2. వాదనాపు అర. 3. తొలుకారు మెడుగులకు. 4. మెయి. 5. చెమ్మల. 6. చేతుపై. 7. తం. ప్ర. 30. ద్రువకాళం. 8. తా. వేం. 9. తం. ప్ర. అనతివెట్టెవు సారె అప్పు. 10. 'వోరి' లేదు. 11. తం. ప్ర. నానతి తోడగురా అదియింకా మానవురా; తా-మె. అనతి. నీకు తోడరా నేడింక మానవురా.

పచ్చరావ జవ్వాది పరిమళమేదదిరా
పచ్చినేతలు చెక్కిళ్ళపై నీకేదవిరా
గచ్చమోవిమీదనున్న కపిగాటలేదవిరా
యిచ్చకుండ కనుగెంపులేదవి గలిగెరా¹

॥ అన ॥

ముద్దుల² చక్కని నీడు మోముకళలేదవిరా
కొద్దిగాని నందొత్తుగోలేదదిరా³
గద్దరీడ యీ చిట్లు⁴ గందము నీకేదదిరా
తిదైను గస్తూరిబొట్టు దిమ్మరి యెవ్వతెరా⁵

॥ అన ॥

బీతితో నీవాదేటి⁶ తబ్బిబ్బుమాటలేదవిరా
రాతిరేడ నుండితి⁷ వెరవక చెప్పరా
యేతరీడ తిరువేంకటేశ నన్ను నేలితివి⁸
యేతులతో వలపించ నెంత కలికివిరా⁹

॥ అన ॥ 222

69-వ రేకు.

కన్నడగళ.

కామయాగము చేసె గలికి తన—

ప్రేమమే దేవతాప్రీతిగాను

॥ పల్లవి ॥

పొలుపలర సురతకాంటూలరసపానంబు

నలినాక్షి పోమపానంబు గాను

కలకలంబుల మంచి గళరవంబుల మోక

తలకొన్న వేదమంత్రములుగాను

॥ కామ ॥

1. కా-వెం. గెంపురివి యేదవిర. 2. తం-ప్ర. ముద్దుగారేపి. 3. కొద్దిగా
నొక్కిన నంది గోళ్ళేదవిరా; కా-వెం. కొద్దిగా మాదివనంది. 4. కా-వెం. చిట్లవ.
5. సా.రే. తిద్దినది గోరు బొట్టుదిమ్మరి యెవ్వతెరా. (కా.వెం. రో-మ చరణము ౧-౨
పాదములు కాదుమరైవవి.) 6. సా.రే. బీతురేక నీవాదే. 7. కా.వెం. కాతిరెందు
నోతివో. 8. తం-ప్ర. ఈతరి శ్రీవేంకటేశ యిట్టై ననుగూడితివి. 9. సా.రే
సారె వలపించ యెంత కలికివిరా; కా.వెం. ఈతరి చొక్కించితివి యెంత.....

పడఁతి తన విరహతాపమునఁ బుట్టిన యగ్ని
అదరి దరికొన్న హోమాగ్నిగాను
ఒడఁబడిక సమరతుల నుదయించిన చెనుటఁ
దడియుటే యది యవభృథంబుగాను

॥ కామ ॥

తనరఁ గుచముల రుచులు దంతా (త?) డత క్రీడ
ననుపై న వశుబంధనంబుగాను
యెనసి శ్రీతిరువేంకటేశ్వరుని పొందు
ఘనమైన దివ్యభోగంబుగాను

॥ కామ ॥ 223

శ్రీరాగం¹

పట్టనిఁకనోప నాప్రాణంబులు నీ²—

వట్టు దై వమె యెరుఁగు బ్రదుకవయ్యా

॥ పల్లవి ॥

వడితివిన్నాళ్ళు నిర్బంధమున నాచేత
కడమొదలు లేని కాఁకల సొంపుల
బడలెఁ గడు నామేను పట్టనిఁకనోప నీ³—
పడఁతులను గూడుకొని బ్రదుకవయ్యా

॥ పట్ట ॥

నొగిలితివి నాచేత నొప్పిమాటలనెంతె⁴
వగలఁ గడు నన్ను విడువఁగనోపక
జగడమిఁక లేదు విరసము మాని నుఖివియై⁵
పగలేక⁶ యిఁకనైన బ్రదుకవయ్యా

॥ పట్ట ॥

ఎంత నొగిలినను నాకేమాయ⁷ నీకు నీ—

సంతోషమిప్పినను జ్ఞానఁగాక
యింతనేపియు వేంకటేశ కూడితివి నీ⁸—
వంతంబు చెల్లెనిఁక బ్రదుకవయ్యా.

॥ పట్ట ॥ 224

1. వి.రే. గంఠ. ముఖరి. 2. నాపట్టదయ్యమెరుంగు. 3. పట్టకిఁక నీవు 4. మాటలనె నీ. 5. వెయ్యి. 6. వగడిరెనిఁక. 7. ఎంతనేసిన నీకు నేమాయ. 8. పా.రే. ఇంతనేసి తిరువేంకటేశ నను గూడితివి.

శ్రీరాగం

కవయః గవలెనంటి కాఁగలించేవా నీ—

పువిదలఁ దలఁచకవుండనోపేవా

॥ పల్లవి ॥

పారిటాకులు గట్టి పారనోపేవా

యేదులెల్ల దాఁటి కొండలెక్కనోపేవా

యీరీతి వెదురుబియ్యమేరనోపేవా

పేరినతేనెలు తెచ్చి పెట్టనోపేవా

॥ కవ ॥

యెడమఁ గుడివి వింటనేయనోపేవా

అడవిమెకాల వేఁటలాడనోపేవా

కడఁగి చెంచెత నాతోఁ గలకుండేవా

అడరి నాపొత్తుల నారగించేవా

॥ కవ ॥

యిప్పటిమాఁటలు యీదేరించనోపేవా

చెప్పినట్టే కాఁపురము సేయనోపేవా

కప్పురంపుకయ్యపై వేంకటరాయఁడా

యెప్పుడుఁ బాయవి చనవియ్యనోపేవా

॥ కవ ॥ 225

మాళవి

చూడవమ్మ యశోదమ్మ

వాడల వాడల వరదలివిగో

॥ పల్లవి ॥

పొంచి పులివాలుఁ బెరుగు¹

మించు మించు మీఁగడలు

వంచి వారలువట్టిన

కంచపుటుట్ల కాఁగులివిగో

॥ చూక ॥

పేరీఁ బేరవి నేతులు

చూరల వెన్నల జున్నులును
ఆరగించి యట సగఁబాళ్ళు
పారవేసిన బానలివిగో

॥ చూడ ॥

తెల్లని కనుఁదీగెల సోగల

చల్లలమ్మేటి జవ్వనుల
చెల్లినట్లనే శ్రీవేంకటపతి
కొల్లలాడిన గురుకులివిగో

॥ చూడ ॥ 226

దన్నాళి

బండి విరిచి పిన్నపాపలతో నాడి

దుండగిఁడు వచ్చె దోబూచి

॥ వల్లవి ॥

పెరుగు వెన్నలుఁ బ్రియమున వే—

మరు ముచ్చిలించు మాయకాఁడు

వెరవున్నాఁ (వునఁ?) దనవిధము దాఁచుకొని

దొరదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥ బండి ॥

పడుచు గుట్టెత పరపుపై పోక—

ముడి గొంగు నిద్రముంపునను

పడియుఁ దా (?) వద్దఁ బవళించినట్టి—

తొడుకుదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥ బండి ॥

గొల్లవల్లెలో యిల్లల్లా చొచ్చి

కొల్లలాడిన కోడెకాఁడు

యెల్లయినా వేంకటేశుఁడు ఇదె

తొల్లిటిదొంగ వచ్చె దోబూచి

॥ బండి ॥ 227

సామంతం

చల్లనై కాయఁగదొ చందమామా నీ
 వెల్ల(ల్లి?) గాఁ దిరువేంకటేశునెదుర
 మొల్లమిగ నమృతంపు వెల్లి గొల్పుచు లోక—
 మెల్ల నినుఁ గొవియాడఁగాను

॥ పల్లవి ॥

పొందె న హితులు నాపుట రసికులును గవులు
 నందమగు మనుమాటలాడ నేర్పిన ఘనులు
 చిందులకు నాదేటి సీమంతినీ మణులు
 చెలఁగి యిరుగడఁ గొలువఁగాను

వందిమాగఱులు గైవారింపఁ దనదివ్య—
 మందిరోపాంత ఘనమార్గమునఁ గోనేటి—
 ముందటను మంద మందప్రయాణములతో—
 విందిరావతి మెరయఁగాను

॥ చల్లనై ॥

ఏకాంత సుఖగోష్ఠినింపొంద మానవా—
 నీకంబులెడఁ గలసి నిలిచి నేవింపఁ గాం—
 తాకదంబముల (లు?) హస్తముల కంకణరుణ—
 త్కారములు నిగుడఁ జామరములిడఁగ
 జోతై న మణిగణస్తోమాంకితంబులై
 సొంపొందు నాలవట్టములు గరములఁ దాల్చి
 యేకాంతులిరువంక నెదిరి కొలువఁగ నకల—
 లోకేశ్వరుఁడు మెరయఁగాను

॥ చల్లనై ॥

బంగారుప్రతిమలకు ప్రతులై న దివిజులో—
 కాంగనలు ఘనవిమానాంగణంబుననుండి
 చెంగలువలును మంచి నేవంతిరేకులును
 చెలఁగి యిరుగడఁ జల్లఁగాను

మంగళాత్మకములగు మహితవేదాంత వే—
దాంగవిద్యలకు ప్రయమంది చేకొనుచుఁ దిరు—
వేంగళేశ్వరుఁడు గడు వేడుకలతోడఁ దిరు—
వీధులను విహరించఁగాను

॥ చల్లనై ॥ 228

70-వ రేకు.

పాడి¹

మూలమూల నమ్ముడుఁజల్ల ఇది
రేలుఁ బగలుఁ గొనరే చల్ల

॥ వల్లవి ॥

పిక్కటిల్లు చన్నుల గుబ్బెత వొకతి కడు—
జక్కనిది చిలికిన చల్ల
అక్కునఁ జెమటగార నమ్మివి² యిది
యెక్కడఁ బుట్టదు గొనరే చల్ల

॥ మూల ॥

వడచల్లు మేని జవ్వని³ వొకతి కడు—
జడియుచుఁ జిలికిన చల్ల
తడఁబడు కమ్మనితావుంది మీ⁴—
రెడయకిప్పుడు గొనరే చల్ల

॥ మూల ॥

అంకులకరముల వొయ్యారొకతి కడు—
జంకెనలఁ జిలికిన చల్ల
వేంకటగిరిపతి వేడుకది⁵
యికొనమ్మి⁶ గొనరే చల్ల.

॥ మూల ॥ 229

పాడి

అదిగాక సౌభాగ్యమదిగాక వలపు

అదిగాక సుఖమింక నందరికిఁ గలదా

॥ వల్లవి ॥

1. వి. రే. ౩౩. శ్రీరాగం-యేకతాళి. 2. చెమట తారనమొడిది. 3. చూపు జవ్వని. 4. పా. రే. అది యిప్పుడెడయకిప్పుడు. (ఇందంకటను 'చల్ల' అనియేహాసము) 5. వి. రే. పతి వేడుకది యిది. 6. నమ్మెడఁగొన.

ప్రాణవల్లభునిఁ బెడఁబాసి మరుబాణముల
 ప్రాణబాధల నెగులువడుచేటి వలపే
 ప్రాజ్ఞేశ్వరుఁడు దన్నుఁ బాయఁజూచిన యపుడు
 ప్రాణంబు మేనిలోఁ బాయంగవలదా

॥ అది ॥

ఒద్దికై ప్రియునితోనొడఁగూడి యుండినపు-
 డిద్దరై విహరించుటిది యేటివలపే
 పొద్దునోకలకుఁ దమపొలయలుకకూటముల
 బుద్ధిలోఁ బరవశము పొందంగవలదా

॥ అది ॥

చిత్తంబులోవలను శ్రీవేంకటేశ్వరుని
 హత్తించి వాఁడు దానయివుండవలదా
 కొత్తయిన యటువంటి కొదలేని సంగతుల
 తత్తరము మున్నాడి తగులంగవలదా

॥ అది ॥ 280

భూపాళు

ఎట్టునేయనై న నేర్పు నిందునందు నీతఁడు
 నెట్టుకొన్న విద్యలెల్ల నేర్పుఁగాన యీతఁడు

॥ పల్లవి ॥

పలుదెరఁగుల దొంతులై న పాలపెరుగుకుండలెల్లఁ
 దొలఁగ దించి పాలుద్రాగి దొంతివేర్చె నీతఁడు
 తొలఁగఁదోసి జగములెల్లఁ దొల్లిటట్ల బహువిధముల
 నెలవుకొలిపి దొంతివేర్చ నేర్పుఁగాన యీతఁడు

॥ ఎట్టు ॥

పాలమీఁగలెల్లఁ దిగిచి పలుదెరఁగులఁ దోడనాడు
 బాలులై నవారికెల్లఁ బించిపెట్టె నీతఁడు
 మేలిమైన పాలజలది మీఁగదఖిలదేవతలకు
 నోలిఁబంచిపెట్టినట్టి యోగిగాన యీతఁడు

॥ ఎట్టు ॥

తలుపుదెరచి కన్నె మేలుకొలిపి విడుఁడు గనివాని—
 నెలమిఁ గలపినట్టి వేంకటేశుఁడమ్మ యీశఁడు
 తలఁపులోని నాగకన్నెఁ దెలిపి పరపురుషునిఁ గూడి
 కలయఁ జేయనేర్చినట్టి పునుఁడు గాన యీశఁడు || ఎట్టు || 231

కాంభోది

వెలినుండి లోనుండి వెలితిగాకుండి
 వెలి లోను వలుమారు వెదకేవె గారి || వల్లవి ||

పండువెన్నెలలకునుఁ బ్రాణమగు గారి
 నిందుఁగొలఁకులలోన నెలకొన్న గారి
 బొందుమల్లెలతావిఁ బొడవైన గారి
 యెండమావులఁ బోలితేలయ్య గారి || వెలి ||

కొమ్మావిచవికెలోఁ గొలుపుండు గారి
 తమ్మికుడుకులఁ దేనె దాగేటి గారి
 యిమ్మయిన చలువరికిరవైన గారి
 కుమ్మరింపుచు వేడి గురినేవె గారి || వెలి ||

తిరువేంకటాద్రిపైఁ దిరమైన గారి
 సురతాంతముల జనులఁ జొక్కించు గారి
 తొరలి పయ్యదలలోఁ దూరేటి గారి
 విగహాతురులవెంత వేచకువె గారి || వెలి || 232

సామంతం

రెప్పవేసి లోకమెల్ల రేయుఁ బగలుఁ జేయనేర్పుఁ
 చెప్పరాని చేతలెల్ల చెప్పిచూపనేర్చునే || వల్లవి ||

పాలలోను దచ్చి వెన్న పలుదెరఁగులఁ దివియనేర్పు
 రాలువేసి నీరుమీఁదఁ దేలఁజేయ నేర్పును
 గాలిపుంటి సంటి (?) లోనఁ గాఁపురంబు సేయనేర్పు
 అలికట్టుఁ జీరలోన నాలిఁబడయనేర్పును || రెప్ప ||

ముద్దులాఁడికొడుకుచేత ముజ్జిగములు దిప్పనేర్పు
 చద్దికంట పేఁడికంటఁ జక్కఁజూడ నేర్పును
 గద్దెరాతి కొండవింట గసికయై చెలఁగనేర్పు
 సుద్దులెల్ల మందులనఁగ సొంపుమిగులనేర్పును || రెప్ప ||

పాఁవలోని కొండమీఁదఁ బందివేఁటలాడ నేర్పు
 గోపసతుల మానమెల్ల కొల్లలాడనేర్పును
 యేపు మీరినట్టి వేంకటేశుఁడనెడివాఁడు పిన్న—
 పాఁవదై యశోదయెదుట పరువులిడఁగ నేర్పును || రెప్ప || 233

బొలి

ఏమి సోద్యమిది యెంతయును వెరగాయ
 ఈ మగువ విభుఁ గలయుఁబెట్లనో యనుచు || పల్లవి ||

పొలసి నునుఁజెమటలుబ్బుచు నణంగుచునున్న—
 చెలియభావము చూచి చెప్ప వెరపాయ
 కలికి వలరాజు బింకపుకరము వాఁడిగా
 పలుమరునుఁబడనిదిన భావమో యనుచు || ఏమి ||

చంఘుకొని వేఁడి వెదచల్లు చూపులతోడి
 నెలఁతఁ గని కట్టెదుర నిలువ వెరపాయ
 చెలఁగి లోపలనున్న చిత్తతానలమెల్ల
 వెలికి వెళ్ళుచు వెల్లివిరిసెనో యనుచు || ఏమి ||

తిరువేంకటేశుఁ బొందిన యంతిచనుదోయి—

కురువఖాంకములు గనుఁగొనఁగ వెరపాయ

తరుణినేపిన విడుఁడు దైవయోగమువలన

అరుదయిన శకలంబులాయనో యనుచు.

॥ ఏమి ॥ 234

71-వ రేకు.

కాంభోది

ఏల రాఁదమ్మ యంతిరో వాఁ—

దేల రాఁదమ్మ నన్నేలినవాఁడు

॥ పల్లవి ॥

పచ్చని పులుగుల బండిమీఁద నుండు—

పచ్చవింటి పిన్నబాలుని తండ్రి

పచ్చనిచాయలఁ బాయని బంగారు—

పచ్చదము గట్టి (న) బాగై నవాఁడు

॥ ఏల ॥

తెల్లని పులుగుపైఁ దిరుగ మరిగినట్టి—

తెల్లని సతిపాలి దేవరతండ్రి

తెల్లని పరపుపైఁ దేలిపొరలు వెట్టు—

తెల్లని కన్నుల తెలివైనవాఁడు

॥ ఏల ॥

కొండవింటివాని గుత్తగొనిన యట్టి—

కొండుక పాయపుఁ గూతురుతండ్రి

కొండలరాయఁడు కోనేటి తిమ్మయ్య

కొండ తలనెత్తి గుఱుతైనవాఁడు.

॥ ఏల ॥ 235

శ్రీరాగం

చంపరాని పగ (మ?)¹ నంబు; చల్లగాలి వేఁడి; చిగురు—

టంపకోల దాకి దేహమప్పుడెట్లనోరెనే

॥ పల్లవి ॥

1. రేకు దెబ్బదిన్నది. అక్షరము పొవ్వముగాదు.

పుష్పటమ్మ దాకి చెలికిఁ బొక్కెమేను విభునిచూపు—

లివ్వలవలఁ గాడినప్పుడెట్లనోర్పెనే

జవ్వవంపుఁ గుచఠరము (మునఁ) జడినె ~~జమము~~ కొప్పు వేఁగు
రవ్వదోఁప నడపుచేరి రాయిడెట్లనోర్పెనే || చంప ||

తప్పకెప్పుడు నతనిఁజూచి తనివివోని తరుణి నేఁ—

డిప్పుడింత దడపు వాని యెట్లనోర్పెనే

నొప్పికించుకోర్వరేక నొసలఁబట్టు వెట్టుకాంత

దప్పిదేరునట్టి విరహతాపమెట్లనోర్పెనే || చంప ||

ఇంచుకంత కప్పురమున ■ (నెట్టిఁ) బారు తనువుమీఁద

నెంచరాని మదనరేఖలెట్లనోర్పెనే

మించి వేంకటాద్రివిభుఁడు మీఁదమీఁదనొరసి కూ (ద
వం) చరాని కంటసరులు వనిత యెట్లనోర్పెనే. || చంప || 236

అపారీ

అపదలె సంపదలకాధారమై తోఁచె

పైపైనె తమకంటె పరిణామమాయ || పల్లవి ||

పురిగొన్న మదనాగ్ని పుటము దాకినవలన

తరుణిదేహంబు కుందజమువలెనాయ

సురుగక వియోగాగ్ని చొచ్చి వెలువడెఁ గాన

మరుజన్మమై మహామహిమఁ బొగడొందె || అప ||

పొలుపైన యిరు (విరు?) లచేఁ బూవుగట్టిన వలన

సొలయకే మేను జాజుల పొట్లమాయ

నేలకొన్న గొజ్జంగవీటఁ దడియఁగఁబట్టి

కలకంటిమేను పులు గడగినట్లాయ || అప ||

* ఈ సూచన లేకున్న అరావ్యయము కాకపోవుటయేగాక యతి భంగముకూడ.

అందుపైఁ దిరువేంకటాద్రికు విజకృపా—
 వందంబు తనకు బ్రహ్మానందమాయ
 పొందైన వేడుకలు పొదిగొన్న చెలువంబు—
 వందమయి సౌభాగ్యమగ్గలంబాయ.

॥ ఆవ ॥ 237

సాళంగనాట

తనువెల్లఁ గోమలము తలఁపు వెగ్గలమాయ
 వవితభాగ్యము గంటినా తరుణి

॥ వల్లవి ॥

పోకలంతేసి ముత్యముల కంటనరులవి
 వేకపు గుబ్బలమీద వేఁగుఁగాక మానునా
 కాకల వదుము చిక్కెఁగదె గోరుచుట్టుపై
 రోకటిపోటాయనహ్మరో తరుణి

॥ తను ॥

ముమ్మడించినట్టి పెద్దమొగపుల మొలనూలు
 యిమ్మైన పిరుదుమీద వింతభారమేటికే
 బొమ్మరపోయెడి నవ్వలఁ బూటకూటిమీదఁ
 దమ్మ పుమియఁగాదా తరుణి

॥ తను ॥

సరసరూపవిలాసముల నింతికి నెందు
 తిరువేంకటాచలాధిపుఁడెట్లు నిచ్చెనే
 అరిదిబంగారునకు నపురూపమగుమణి
 దొరకినట్లాయఁ గాదో తరుణి.

॥ తను ॥ 238

మూఖరి

ఎవ్వరు గలరీతవికిఁక నేమిటికిని వెరవకు మన—
 నెవ్వరుగలరాత్మరక్ష యేప్రాద్దునుఁ జేయను

॥ వల్లవి ॥

పవిత్రాలకు బండివిరిగి పడి మేనెల్ల నొచ్చెను
 కనుగందుకు వీరుపాముకాటున మై గందెను
 వసికొట్లఁగోడెచేత వరుమాయను శిశువంతయు
 వసముగాని చను ద్రావినవతనఁ బాపఁడు వాడెను ॥ ఎవ్వరు ॥

పెనుమాఁకుల పైపాటున బెదరి వెరచెఁ బిన్నవాఁడు
 ఘనమగు మడిగాలి దాకి కనుమూయనోపఁడు
 అనువున వేంకటగిరిపై నన్నిసంకటములుఁ బాసి
 మువిజనముల (హృదయ?) గేహముననుండెడి దేవుఁడు. ॥ ఎ॥ 239

ముఖారి

ఎంత నేరఁదీదై వమిందరికి
 త్రాంతి గడుఁ బుట్టించి పరము మరపించె ॥ పల్లవి ॥

ప్రాయమనియెడి మహాబహుపూపమిది యొకటి
 కాయములఁ గరఁగించిఁ గళలనెక్కించి
 పోయగంబగు కన్నుచూపులనియెడు మహా—
 మాయములఁ బొరలించి మనసు నాటించె ॥ ఎంత ॥

చక్కఁదనమనెడి వేషంబొకటి మేనిపై
 నిక్కించి యది గోర్కినెలవుగాఁజేసి
 తక్కువలు నెక్కువలు తమకములు నొల్లములు
 మక్కువలు గలిగించి మల్లువెనఁగించె ॥ ఎంత ॥

ఇట్టి మోహము వేంకటేశ్వరుఁడు దనమీఁదఁ
 బెట్టించుకొనె నయినఁ బ్రేమగల ఫలము
 నెట్లుకొనఁ తానతని నిజమెఱిఁగి మేలు చే—
 ప్పెనైనను జన్మపరుఁడైన ఫలము ॥ ఎంత ॥ 240

72-వ రేకు.

తైరవి

పుడమిలోన మగలు గలుగు పొలఁతులకును దిరుగఁబాసె
అడవివారినుండవియ్యఁడమ్మ నీకొమారుఁడు || వల్లవి ||

భారమైన కుచభరంబుపైచెరంగు జారనోకతె
జారుఁజూపులాఁడి మంచిసాళగంపుపెలుఁగున
కోరొ చల్లయనుచు మెరుఁగుగుచములదర మెట్టినడవ
గోరుదీసి పారితెంచె కొమ్మ నీ కుమారుఁడు || పుడమి ||

నెరులు (*) దొంగరించివట్టి నీలవేణి యొకతె పెద్ద
తురుము దురిమి చల్లకడవతో విలాసమమరఁగా
చెరఁగుదూల వాఁడిగోళ్ళ చేయివీచి పిలిచి గోప¹—
తరుణిఁ గొంగువట్టి తీసె తల్లి నీ కుమారుఁడు || పుడమి ||

కంచుమట్టియల రవంబు గజబజింపఁ బడము దా—
టించి గబ్బినడపు నడచు మించుగుబ్బలాఁడిని
ఇంచుకంతవాఁడు వేంకటేశుఁడంటఁబట్టి కొఁగి—
లించి మోవి గంటినేనె నిపుడు నీకుమారుఁడు. || పుడమి || 241

శంకరాభరణం

కొలమున మొదలనె¹ గొల్లవారము యీ—
చలమునఁ బగ నిన్ను సాదించ నేరుతుమా || వల్లవి ||

బాతులఁ దిట్టచు సొంపుఁ జూచేపు మేని—
నేతులకంపుల నేము నీ కేలరా
యేతులు రేపుచు మమ్మునెలయించేపు యేర
మాతోనే యింతేసి నేము మాటలు నేరుతుమా || కొల ||

1. వి. రే. ౯౩. నడచు గోప. 2. వి. రే. ■ మొదల.

■ నెరులు + కొంగరించివట్టి

నాట

నల్లనిమేవి నగవుఁ జూపులవాఁడు

తెల్లనికన్నుల దేవుఁడు

॥ పల్లవి ॥

విరునైన దనుజుల పీఠమణచినట్టి—

తిరువుగైదువతోడి దేవుఁడు

చరీబద్ధ జగమెల్లఁ జక్కఁజాయకుఁ దెచ్చి

తెరువు చూపినట్టి దేవుఁడు

॥ పల్లవి ॥

నీటఁ గలసినట్టి విండిన చదువులు

తేటవరచినట్టి దేవుఁడు

పాటి మాలినట్టి ప్రాణుల దురితపు—

తీట వాపినట్టి దేవుఁడు

॥ పల్లవి ॥

గురుతు పెట్టఁగరాని గుణముల నెలకొన్న—

తిరువేంకటాద్రిపై దేవుఁడు

తిరముగ ద్రువునికి దివ్యపదంబిచ్చి

తెరచి రాజన్నట్టి దేవుఁడు.

॥ పల్లవి ॥ 244

భైరవి

అతనుచే నెట్టియిన నొడుఁగాక యీ—

గతిమాలి సొలసే కాయము నాకేటికే

॥ పల్లవి ॥

బాసనేసి యైనఁ గొంత వట్టలేను చిత్తము

దోసము మాటాడఁ దనతో నాకును

అసలాఁపలేక చేరి యంటిఁ ¹ గాక యంత—

నేసిన యాతవిమోము చెల్లఁబో నేఁజాకునా

॥ అతను ॥

1. ఇది పె. రే; వి. రే. ౨౯. పాతము; సా. రే. చెలియంటేఁగాక.

దగ్గరి నావద్దఁ దనతరుణిఁ దలఁచినంత
 సిగ్గుపడవలెను నాచిత్తమునందే
 నిగ్గుదేరేకాఁకతొడ నిలువలేఁ గాక యింత—
 బిగ్గన నాదేహమిది పారవేయ సరకా ॥ అతను ॥

దేవుఁడంటాఁ దనమీఁద తెగి సొలపుమాటల
 మోవనాడలేక యింత మొక్కితిఁ గాని
 శ్రీ వేంకటేశుఁడింత చిత్తిణివిద్యల నాతఁ—
 దేవంకకేఁగినను మాయంటికి విచ్చేసెఁ గా. ॥ అతను ॥ 245

శంకరాభరణం

ఉయ్యాలా బాలునూఁచెదరు కడు—
 నొయ్య నొయ్య నొయ్యనుచు ॥ పల్లవి ॥

బాలయవ్వనలు పసిఁడిపుయ్యల
 బాలునివద్దఁ బాడేరు
 లాలి లాలి లాలి లాలెమ్మ యెల్ల
 లాలి లాలి లాలి లాలనుచు ॥ ఉయ్యాల ॥

తమ్మిరేకుఁ గనుఁదమ్మల నవ్వుల
 పమ్మఁజూపులఁ బాడేరు
 కొమ్మలు మఱైల గునుకుల¹ నడపుల
 ధిమ్మి ధిమ్మి ధిమ్మనుచు² ॥ ఉయ్యాల ॥

చల్లఁజూపుల జవరాండ్లు రే—
 పల్లెబాలునిఁ బాడేరు
 బల్లిదు వేంకటవశిఁజేరి యందెలు.
 పుల్లు పుల్లు పుల్లునుచు. ॥ ఉయ్యాల ॥ 246

79—వ రేకు.

శంకరాభరణం

సారెకు నంటకురే జడనందురు

దీరుఁడాతఁడున్నతపు దేహియట

॥ పల్లవి ॥

బాయిటఁ బెట్టకురే పక్షులు సారెడిపొద్దు

వోయమ్మ బాలులకు నొప్పదందురు

మాయపుఁబులుగొకటి మచ్చికనీబాలుని

చేయిచ్చి యెక్కించుకొనఁ జేరీనట

॥ సారె ॥

పంచలఁ దిప్పకురే పాములు వెళ్ళేటి పొద్దు

కొంచెపుబాలులఁ బై కొనునందురు

మించిన పామొకటి మెరసి యీ బాలుని

దించక యెక్కించుకొనఁ దిరిగీనట

॥ సారె ॥

అలమి పట్టకురే అంటఁ గాకుందెడివారు

తొలరమ్మ బాలులకు దోసమందురు

కలికి యీ తిరువేంకటపతిఁ గదినిన

చెలఁగి వేగమే చీరచిక్కినట

॥ సారె ॥ 247

శ్రీరాగం

కొప్పుతావి సారె సారె కుప్పఁజవలసి

అప్పటి నీ (టిని *) మారుమొగమయ్యేవాతనికి

॥ పల్లవి ॥

భారపు నీ గుబ్బల సంపద చూపవలసి

వోరగా నొరగుమీఁద నొరగేవు

తోతపు నీకన్నుల యేకురె చూపవలసి

సారెకు చూపులఁ బగచాచేవారనివి

॥ కొప్పు ॥

తట్టెడి నీమట్టెలమోతలు చూపవలసి
 పట్టెబట్టెగానే వుష్పరిగక్కేవు
 వట్టి నీకోపాన వెలువము చూపవలసి
 పెటినహారముల గుంపెనలఁ దీనేవు

॥ కొప్పు ॥

కాయ్యలి నీ మేని మృదువు చూపవలసి
 కయ్యపు వేంకటపతిఁ గాఁగిలించేవు
 చయ్యననే నీ సరసము చూపవలసి
 చయ్యటములనె యిట్టె జంపులనేచేవు

॥ కొప్పు ॥ 248

అపార

కాల (లి) కడఁ దెగెఁ జెలియగర్వంపుఁ దాలిములు
 కాలగతి యిఁకనెంత గాఁగలదో మీఁద

॥ పల్లవి ॥

బలుపుఁ దురుమరజాతి పగలుచీకట్లాయె
 పొలయుఁగన్నీట విప్పులు గురినెను
 చలితాపమున శశియు సవితుం (తృం*)డుఁ గవఁబొడచె
 ఇఁ మదనదైవికం బెటుగాఁ గలదో

॥ కాల ॥

చెడుగు విట్టూరుపుల చిచ్చు గాలియుఁ గూడె
 వెడగుఁ జెనుటం¹ జలది వెల్లివిరిసె
 కడుఁబులకలనె (*) శిథిలి కన్నచోటనె పొడమె
 నుడిసి చెలిసిగ్గెట్ల చూరఁబోఁగలదో

॥ కాల ॥

ఠామకుచములమీఁదఁ బ్రతివందురులు వొడచె
 చీమ దొంతర లతలఁ జిగిరించెను
 వామాక్షి వేంకటేశ్వరుకొఁగిటను గలనె
 ప్రేమమిఁక విదియెంత పెద్దగాఁగలదో.

॥ కాల ॥ 249

1. జలి వి.శ్రీ. పా; పా.శ్రీ. వెడఁజెనుటం.

■ వెడలుకు మూండువము. అష్టమా అదే.

శ్రీరాగం

ఇచ్చకాలు రమణికి నెంత ¹ చేనేవు నీ—

ముచ్చిమినేతలిన్నియు మూసేటి కొరకా ²

॥ పల్లవి ॥

బెట్టుగఁ బెద్దకురుము పెట్టేననుచు నింతి—

తట్టుపుణుఁగునెరుల తలదువ్వేవు

గటిగ నెవ్వతఁ గూడో కౌఁగిటఁదెచ్చిన నీ—

తట్టుపుణుఁగుల తావి దాఁచేటికొరకా ³—

॥ ఇచ్చ ॥

గబ్బివై ⁴ నీపదకము గట్టేననుచుఁ జెలి—

గుబ్బల మించుఁజెరఁగుకొంగు దీనేవు

వుబ్బిన నెక్కడనో వుండి నీవిదె వచ్చిన—

దెబ్బలవాల్ల తప్పు దీరేటికొరకా

॥ ఇచ్చ ॥

ఇప్పుడిట్లనే విడెమిచ్చేననుచు నీవు

కప్పురము ఘనముగఁ గడునిచ్చేవు

అప్పుడె శ్రీ తిరువేంకటాద్రిక యీ యింతి

చొప్పువప్ప రలిఁగూడి చొక్కించుకొరకా

॥ ఇచ్చ ॥ 250

అహిరి

వద్దు మమ్మింత నెవ్వగల సలయించ నిటు

పొద్దువొద్దునకు నోపుచుమా వోరి

॥ పల్లవి ॥

వీరమున విన్ను ⁵ వలపించుకొన నేమంత—

వారమా వట్టిగరువములు గాక

నేరుపే కలిగినను నీచేతలకు నింత

దూరుచును కాఁకఁగందుదుమా వోరి

॥ వద్దు ॥

1. వి.రే. ४४. నేంతఁజేసే. 2. కొరకే (ఇట్లేముందు చరణములందును) 3. పా.రే: పె.రే. ౨౫. కొరక (చుందెల్లవిట్లే). 4. వి.రే. గబ్బివే. 5. వి.రే. ४४. నన్ను.

కన్నులనె వలపు చిలుకఁగఁ జూడ నేమంత—

కున్నారమా నీవుదుటు గాక

వన్నెలను¹ నిన్ను నేవలపింతునైన నీ—

పున్నవిధమిటు చూడనోర్తుమా వోరి

॥ వద్దు ॥

నీ నేరములు దక్కె నీకు నినుఁ బాయఁగల—

నైన నేనిట్టపును నటరా

కోనేటిరాయ తక్కులుమాని మచ్చికల—

మాని నాకొఁగిటనె పుండరా వోరి.

॥ వద్దు ॥ 251

శ్రీరాగం

మామనునేతు మాగదవానసి¹

కాముకవిద్యాకల చలరే

॥ పల్లవి ॥

భిల్లవధూకుచపీడన కుతుకో—

త్పల్లకరాంబుజ భూషణ

వల్లవ గోపక పరివృత శతజన—

వల్లభ రతిపరవశ చలరే

॥ మామ ॥

గోపీజన కుచకుంకుమ పంక వి—

లేపన మిళిత లలితదేహ

తాపకరణ సంతత బహుపినయా²—

లాస రూపమేళన చలరే

॥ మామ ॥

పరవనితామణి పరతంత్రత్వా—

త్పరుష నభాంకిత పతిరసికిమ్³

కురవకభూరుహ⁴ కుంజగృహంతే

తిరువేంకటనగాధిప చలరే

॥ మామ ॥ 252

1. వెన్నెలను. 2. ఉహించిన పాతమిది; సా-రే. పె-రే. మామనురేత్వం
మాగదవానసి; ని-రే. గరా. మామనురేతుమాగద. 3. వి-రే. గరా. విషయవిలాస.
4. పరవనితాదిన పరతంత్రత్వం పరషతలాంబుజపైరసికిం. 5. కురవనితాదుహ.

74-వ రేకు.

౧ ఉద్దేశి

కానరచె పెంచరచె కటకటా విద్దలను¹

నేను మీవలెనే కంటి నెయ్యమైన విద్దని

॥ పల్లవి ॥

బాయిటఁ బారవేసిన పాలు వెన్నలును

చేయివెట్టకుందురా చిన్నివిద్దలు

మీయిండ్లు జతనాలు మీరునేసికొనక

పాయక దూరేరేలే ప్రతిలేని విద్దని

॥ కాన ॥

మూసిన కాఁగుల నేయీ ముంగిటి పెరుగులూ

ఆనపడకుందురా ఆదేవిద్దలు

వోసరించి మోసపోక వుండలేక మీరు

నేనేరింతేసి దూరు చెప్పరాని విద్దని

॥ కాన ॥

చొక్కమైన కొప్పెరలజున్నులు జిన్నులును

చిక్కినవిడుతురా చిన్నివిద్దలు

మిక్కిలి పూజలు నేసి మెచ్చించఁ దగదా

యెక్కువైన తిరువేంకటేశుడైన విద్దని

॥ కాన ॥ 253

కాంభోది

పేగుల జంద్యాలు వేసి పెంచవునమలిపురి

పాగగాఁ జుట్టిన నాబాఁపనయ్య వీడివో

॥ పల్లవి ॥

విత్తరై పరువులిడి పిన్నబోడితలతోడ

కొత్తబొమ్మచారియై గోచిగట్టెను

నెత్తురుదానమునేసి విండిన జడలతోడ

బత్తుడైన చక్కని నాబాఁపనయ్య వీడివో

॥ పేగు ॥

కఱవిద్యబాఁపనిచేఁ గఱచె నేరుపురెల్ల
 గఱతుబాఁపనిఁ గనెఁ గొడుకుఁగాను
 తఱితోడ నందెపొద్దు దప్పనీక జలధిలోఁ
 బఱపుగాఁ బండిన నాబాఁపనయ్య వీడివో

॥ పేగు ॥

పచ్చియిట్టి తోలుచొచ్చి బడలి చొరనిచోటు
 చొచ్చి తెచ్చె వేదాలు చూడరమ్మా
 మచ్చిక వేంకటగిరి మరిగి నాకొఁగిట
 పచ్చనిదోవతి నాబాపనయ్య వీడివో.

॥ పేగు ॥ 254

సామంతం

ఏకాలమేది దనకెట్ల సుఖమైయుండు—
 నాకాలవశతఁ దానట్లుండవలనె

॥ పల్లవి ॥

బలువియోగాన్ని దలఁపంగ నెట్టిదొకాని
 చలిగాలి యెండనుచు జాలిఁ బడవలనె
 వలరాజుకోపమెటువంటిదో పడఁతులకు
 తలిరాకు చేదనుచుఁ దలపోయవలనె

॥ ఏకా ॥

భావంబు తలపోత బలిమెట్టిదొకాని
 నోవి దోఁపనిచోట నొచ్చెననవలనె
 ఈ విరహపరితాపమిఁకనెట్టిదో కాని
 కోవిలల కూఁతలకుఁ గోపించవలనె

॥ ఏకా ॥

తిరువేంకటేశుకృప తియ్యమెట్టిదొ కాని
 చిరునవ్వు మోవిపైఁ జెరలాడవలనె
 సురతసౌభాగ్యముల సొంపురెట్టివొ కాని
 మురిపెంపుఁ గనుచూపు ముయ్యఁగావలనె

॥ ఏకా ॥ 255

శంకరాభరణం

అప్పుడు వజ్రనమాదీనంగనఁ గూడి
కుప్పలుఁ దెప్పలుగాఁ గుమ్మరించరో "వల్లవి"

బంగారుకొప్పెరిల పన్నీరు నించి
రంగైన పచ్చకప్పురపు ధూళొత్తి
చెంగటఁ గస్తూరిధూళి చికిలి గావించి
పొంగారుఁదట్టుపుణుఁగు పోయ రో గిన్నెలను "అప్పు"

పటికంపుఁ గాఁగుల పరిమళాలెల్లా
ఘటియించి కుంకుమతోఁ గడు మేదించి
అటునిటు గొజ్జంగనీరందంద నించి
కుటిలకుంతలులు¹ పైఁ గుమ్మరించరో "అప్పు"

బలుపింగాణులఁ గదాబును గంధమును
కలపము గావించి గంబూరమాతో
వెలయ మజ్జనమాదీ వేంకటాద్రివిభుఁడు
చెలఁగి యింతులు చేరి సేస చల్లరో "అప్పు" 256

భూపాళం

కలిమి నిందరిని దగ్గరుకొరకే-వీఁడె
సులభుడై తిరిగిని సూదరమ్మా "వల్లవి"

భంగపెట్టి గొల్లవారి పాలువెన్నలు
దొంగిలిచు కొరకే తోవలనెల్లా
చెంగలించి చేతులెత్తి చెఁగుచును-వీఁడె
దొంగి దొంగి తిరిగిని తోలరమ్మా "కలిమి"

గుట్టుదీర రేపల్లెకొమ్మలనెల్లా
 రట్టునేయకొరకే రచ్చలనెల్ల
 గట్టిగాఁ జూచెడి మొలగంటలతోడ-వీడె
 చుట్టపుటాలునివలెఁ జూడరమ్మా

॥ కలిమి ॥

చెప్పరాని తనమాయచేత నిందరినిఁ
 గప్పెడికొరకే వేంకటవిభుఁడు
 ||ప్పెడి నల్లనియలకలనుదురు-వీడె
 గుప్పెడి ముద్దులు యెత్తుకొనరమ్మా

॥ కలిమి ॥ 257

అహరి

వలతునందువు నాకు వడినెప్పుడును నేఁ-¹
 డెలమి నొకచో భావ² మెట్లుండె నీకు

॥ పల్లవి ॥

బరువై న మదనతాపంబునకు వెరవకిటు
 పురవేదనలను³ నేఁబొరలఁగాను
 సరసమున నీవచట సతులకొఁగిటనుండి
 యిరవుకొననపుడు⁴ మననెట్లుండె నీకు

॥ వలతు ॥

వదలిన తురుముతోడ వాచువదనముతోడ
 వొదిగినేనిటు చింతనుండఁగాను
 నదమదముగాఁగ నొకనతిని గొఁగిటి రతులఁ⁵
 గదియంగఁ జిత్తమేగతి నుండె నీకు

॥ వలతు ॥

1. వి. రే. ౩౩. నెప్పుడును-యె. 2. చోఁబాడమెట్లు. 3. దననలను. 4. కొని
 నపుడు. 5. సతికొఁగిటను రతుల.

జమలి మొలనూళ్ళతో జవ్వాదిమేలితో¹

సమరి యారీతి నేవలరఁగాను

కొవ్వరొందఁ గూడితివి కోనేటిరాయ నీ-

తమకమెందఁక² నెంతటినుండి నీకు.

॥ వలతు ॥ 258

75-వ రేకు.

ముఖారి

చెప్పరాదీయింతి సిరులు - దీని-

వాప్పలిన్నియుఁ జూడ వారపులోకాని

॥ పల్లవి ॥

ముదితజవనముమీఁది మొలనూలిగంటలవి

కదలు రవమెట్లుండెఁ గంటరే చెలులు

మదనుఁడుండెడి హేమమందిరము దిరిగిరాఁ

గదిసి మ్రోసెడి పారిఘంటలో కాని

॥ చెప్ప ॥

కొమ్మపయ్యెదలోని కుచమూలరుచి నెలికిఁ

జిమ్ముటది యెట్లుండెఁ జెప్పరే చెలులు

యిమ్మైన మరుధనములెల్ల రాసులు వోసి

కమ్ముకొని చెంగాని గప్పిరో కాని

॥ చెప్ప ॥

నెంతకంతమునందు నీలమణిహారములు

అలరుఁబెట్టుండు³ కొవియాడరే చెలులు

లలితాంగి ప్రాజవల్లభుఁడు వేంకటవిభుఁడు

నెలకొన్న కొఁగిటనె విలిచెనో కాని.

॥ చెప్ప ॥ 259

అహారి

మానసీరు పుంటినోవి మరఁది వీఁడే

నూనముపైఁ జేయి చాచి మందవారిమరఁది

॥ పల్లవి ॥

1. పూఁకతో. 2. సా-రే. మిందఁక. 3. వి-రే. గం. పెట్టుండెఁగొని.

మందమెక్కి వానిచూచి మరది వీడే

మంచివీటి చెలమల¹ మరది.

మంచు గుండావఁ గొలిచే² మరది వీడే

పించెపు **|| రమ పాగ పిన్ననాటి మరది**

|| మాన ||

మంద మిరియాలు చల్లే మరది వీడే

మందు నూరి మాటలనే మరది

మందుమాయనేతల మరది వీడే

కుందఱపు వన్నెదట్టికొంగు జారే మరది

|| మాన ||

మక్కళించే వలపుల మరది వీడే

మక్కువ నాకొగిట మరది

మక్కువలఁ గరఁగించే మరది వీడే

చిక్కె వేంకటాద్రిమీఁది చిన్ననాటి మరది. **|| మాన || 280**

సామంతం

చెలువపు నేతల శిన్నెకా³ పెద్ద

వలపువేదనల వాడినయ్యో

|| పల్లవి ||

మొగమువకెగరెడి మొనవాడి గుబ్బల—

చిగురుఁబెదవులాడి శిన్నెకా

నిగనిగ మెరిచేటి పీలిమేలివాని—

సొగసు చూచి వాని సొలకీనయ్యో

|| చెలు ||

మొగ్గల మొలకల మురిపెవుఁ గన్నుల—

శిగుల చిరువవ్వు శిన్నెకా

ఉగ్గువ రేపల్లె వుసురు గొనేటివాని

దగ్గరి తమకానఁ దడవీనయో

|| చెలు ||

1. వి-రే. ౬౨. చెలమల. మందుమాయనేతల. 2. వి-రే. ౧౦. పిన్నెక్కా.
(ఇట్లేముందును).

మృగమదమీతఁడు మెత్తవిదె మై¹

ధగధగమవఁగాఁ దనకేరే

మగువకుదముల చెమట² నంటిన యా—³

పొగరుఁబరిమళమె పూసఁ గాక

॥ ఎందా ॥

బెడిదపుఁ దురుమిదె పెట్టివీతఁడు

తడవుగ నలరులు తనకేరే

వడఁతి కిరసునను పైపైఁ జెరిగిన—⁴

బడివడ విరులు తారఁగాక

॥ ఎందా ॥

చిమ్ముచు వీడెము నేసీవీతఁడు

తమ్ములముమియఁడు తనకేరే

కొమ్మ వీడెమిఁక⁵ కోనేటప్పఁడు

తమ్మివదనమున దాచిఁ గాక.

॥ ఎందా ॥ 263

శ్రీరాగం

విగ్గెఁ గాఁగరించుకోవే పిరితీయక

విగ్గుల యాతవిమేను నేఁడే నొచ్చినా

॥ పల్లవి ॥

మందరమెత్తినవాఁడు మల్లుల మొత్తినవాఁడు

అందపు నీ గుబ్బల వేఁగాన⁶ లేఁడా

గొందినున్న కుచములు కొనవాండ్లెనేను

చెందిన యాతవిమేను చిల్లలయ్యానా

॥ విగ్గె ॥

భూమెల్ల మోఁచినవాఁడు పొడపు దాఁచినవాఁడు

భామ⁷ నీ మొలనూలు భారమనీనా

వోమక యాతవితోడి వుపరిసురతానకు

యేమవి వేఁడుకొనిన యేం లోఁగేవే

॥ విగ్గె ॥

1. వి.రే. గం. త్రిమూర్తి. 2. చెమ్మట. 3. వి.రే. ఒక. నంటినయ్యా. 4. గం
సైరావతి. 5. విడియమిదె. 6. వి.రే. కా. గంక. గానఁగలే. 7. వి.రే. కా. గంక.
భూమి నీ. *వేఁగు+అనలేదా.

వేంకటనగమువాఁడు వెన్నెలమొగమువాఁడు

కింకల నీ చేతలకుఁ గిందువడినా¹

పంకజవదన నీకుఁ బాయలేక చెవకిన

కుంకుమగుబ్బల చెనకులకోపఁదా.

॥ దిగ్గ ॥ 284

78-వ రేకు.

దేశాక్షి

అవ్వలిమాటలే హితవపుఁగాక

ఁవ్వలై నీకింక విందు రాఁదీరునా

॥ వల్లవి ॥

మందలించి మధురలో మగువల మాటలే

విందుగాక చెవులకు విందులుగాను

మందల మగువల మా మాటలు చెవులకు గో—

విందుఁదా మానుద్దులిక వినఁదీరునా

॥ అవ్వ ॥

వాననగాఁ బువ్వులింటివారికోడి పొందులే

నేసి నీవు మమ్ము నీవు చెవకే వింక

దోసాలు గావుగద మాకోడి పొందులివి శ్రీని—

వాసుఁదా మాచేతలను వదదీరునా

॥ అవ్వ ॥

మాయలు మందులునేనే మానినుల పొందులే

రేయుఁబగులును నీకు రేసులుగాక

పాయక కూడితి నన్ను బాపురే వేంకటగిరి—

రాయఁదా మాకొఁగిటి రట్టుకోపుదా.

॥ అవ్వ ॥ 285

శంకరాభరణం

ఇంతి భువనమోహినియైన ఫలము

కొంతునిఁ దలఁచి వగలఁ జిక్కెనిపుడు

॥ వల్లవి ॥

1. అంతల వినుఁగూడుల అరుదా నేఁడు (పా. రే. లో ఈ పాళమే కాఁదోల మొదల వ్రాసి గీదివేసి పై పాళము చెక్కివల్లున్నది).

మెలుతకన్నులు గండుమీరై న ఫలము
 తొలఁకురెప్పుల నీరు దొరకె నేడు¹
 లలనమై నవపుష్పలతయైన ఫలము
 వలపు చెమట నీట వడిఁగె నిపుడు.

॥ ఇంతి ॥

మెలుఁగారు నెరులు తుమ్మిదరై న ఫలము
 నెఱిఁ దమ్మిమోముపై నెలకొన్నవి
 పఱచు జక్కవలు గుబ్బరై న ఫలము
 తొలలి తాపపురవితోఁ గూడె నిపుడు

॥ ఇంతి ॥

వలు (జలు?) వన్నెమోవి బింబమైన ఫలము
 చిలుక వోట్లచేతఁ జెలువొందెను
 కలికి వేంకటపతిఁ గలసిన ఫలము
 సొలసినాడనె² నిత్యసుఖమబ్బె నిపుడు.

॥ ఇంతి ॥ 286

అహరి

ముచ్చటకెవ్వరు లేరు మోహమిది బలుదూరు
 యెచ్చట నెవ్వరులేరు యేటికే నాపేరు

॥ వల్లవి ॥

మంచముపైనుండరాదు మలఁగుపైఁ బొద్దువోదు
 వించిన వుయ్యాలలోనా నిద్దుర రాదు
 అంచెలఁ గన్నుల నీరు ఆవరాదాకనిఁబాసి
 యిందుకంత నిలువలే నెట్లు ధరియింతునే

॥ ముచ్చ ॥

పవ్వళించేటిల్లు చూచి ప్రాణము నిలుపరాదు
 దివ్వెచూచి తాలిమైన³ దిప్పఁగరాదు
 దువ్వటపుఁబయ్యదపైఁ దోఁగిన తట్టు పుణుఁగు
 పువ్వటమ్ము బాసటమై పొక్కెనేమి నేకునే⁴

॥ ముచ్చ ॥

1. వి.రే. ౧౫. ౮౫. దొలఁకెందు. 2. సొలసినాడనె. 3. ఇది వి.రే. ౧౦౨. ౮.
 పా.రే. తాలిమై దిప్ప. 4. వి.రే. నేకునే.

■ చింతతో ధరించరాదు చెల్లఁబో మేనైనఁ బోదు
 ఇంతటఁ జెలులకైన యెటుక లేదు
 ఇంతలోనె వేంకటేశుడింతి మరుఁగుననుండి
 యెంతసేనఁ గలికి వీడేమని చెప్పుదునే. || ముచ్చ || 287

మేఁచబాళి

* శిన్నెక లేవే తెలుపుని తా
 వెన్నలు నవిగాను వెన్నుని తా || పరివి ||

మూటల్ మూటల్ మూరల్ బారల్
 బాటల్ సదివే బాపలు తా
 వేటల్ వీపుల్ వేలుపు గుడుపుల్
 తేటలు మరగిన దేవుని తా || శిన్నెక ||

వాకుల్ చీకుల్ వాడుల్ పోదుల్
 సోకపు తొల్లిటి సుద్దుల్ ■
 పోకులు లోకుల్ పొగడఁగ మనిపెడి
 కేకిగరుల తల కిష్టుని తా || శిన్నెక ||

బగ్గుల్ నగ్గుల్ బావుల్ సొరె (ర?) గా
 దగ్గర వెరవగు తపసుల తా
 సిగ్గుల్ వాపెడి శ్రీ వేంకటపతి—
 నగ్గుపు సొమ్ములయాతని తా || శిన్నెక || 288

ముఖారి

భావమెరఁగని పడుచా వోసి
 పోవే పోవే పోవే పడుచా || పల్లవి ||

మొరఁగు మరఁగు వింత కరఁగుదేనెల—

వరచుమాటల పడుచా

చురుకు మెరుపు వాలుఁజూపుల కన్నుల

బొడిచి గిరిగించేవే పడుచా

॥ భావ ॥

కెలపు మలపుఁ జయిఁడి గిలుకుల మట్టెల—

బలుపుమోఁతల పడుచా

ఆలపు సొలపు ముద్దులొలుకు నవ్వుల

బలుకువలపు మీఁదఁ జల్లే పడుచా

॥ భావ ॥

వెదకి వెదకి తిరువేంకటేశ్వరుఁ

బదరి కూడిన పడుచా

కదలు గుబ్బుల కలికిచేతల

పుదుటు నడపులనె వొరగేవే పడుచా.

॥ భావ ॥

శంకరాభరణం

దిమ్మరివలె నిటులఁ దిరుగకువే

చిమ్మల వలపు నీపైఁ జిలికించీ కృష్ణుఁడు

॥ పల్లవి ॥

మెల్లనే వుద్దాలు మెట్టి మీరిన తురుము వెట్టి

తెల్లని ముత్యాలు గట్టి తిరుగకువే

చల్లలమ్మేనంటా నీవు చక్కని గొల్లెతవు

వల్లెవేసీఁ జూపులనే వన్నెకాఁడు కృష్ణుఁడు

॥ దిమ్మ ॥

మట్టెలనే గిలుకొట్టి మణులపెండెమువెట్టి

దిట్టనడపుల వీధిఁ దిరుగకువే

జట్టిగొనుచూపుల జంకెన గొల్లెతవు

పెట్టెఁడుఁ జిక్కుల నిన్ను చిత్తరీఁడు కృష్ణుఁడు

॥ దిమ్మ ॥

చెక్కులదాకాఁ గస్తూరి చెలఁగి నొసలఁ బ్లే
 దిక్కులు చూచుచునంత తిరుగకువే
 గక్కున శ్రీవేంకటాద్రి¹ మనుఁడు కొఁగిటను
 చొక్కులఁ బెట్టెడి విన్ను చూరకాఁడు కృష్ణుఁడు. || దిమ్మ || 270

77-వ రేకు.

పరాశి

మోపుల చిగురుల చిమ్ముల వేదము
 ఆపుల మందలలోని ఆవేదము || పల్లవి ||

మంచముపైఁ జదివేది మరవకుమీ
 కొంచెపు లేఁబలుకుల కొనవేదము
 వించెపు శిరసుతోడఁ బిన్ననాఁడే చదివిన
 మంచి కుంచిన మాటల² తొలువేదము || మోపు ||

చల్లలమ్మే గొల్లెతల చక్కవిజంతెనలకు
 గొల్లపల్లెలోన దొరకొన్న వేదము
 తల్లిబిడ్డలనక యందరినొక్కవానిగా
 పిల్లఁగోవి నేరిపిన పెనువేదము || మోపు ||

పంకజభవాదుల బడిబడిఁ జదివించే
 లంతెలు చెలఁగిన³ మేలపువేదము
 వేంకటనగముమీఁద వెలయ విందిరఁగూడి
 కొంకక చదివిన చొక్కుల వేదము. || మోపు || 271

పరాశి

నిందిన⁴ వేడుకల్లెల్ల ఏకే గాక
 అందనె తాపము చల్ల⁵ నమరెగా నాకు || పల్లవి ||

1. ఏ-రే. ౯౦. శ్రీ వేంకటాచలము. 2. ఏ-రే. ౬౭. మాటలతోలు. 3. చెలఁ
 గించే. 4. తా-వె. గణక. నిందైన. 5. సా-రే. చల్లె.

మగువకన్నుల మొక్కు మట్టెల పాదపుఁ దొక్కు

నిగుడు వాతెరనొక్కు నీకె కాక

అగడునెరుల చిక్కు అరచేరిపై చెక్కు

వగల గుక్కును¹ మిక్కు వన్నెగా నాకు

॥ నిండిన ॥

తొయ్యలిఁ గూడినరట్టు తుదచెమటలమెట్టు

నెయ్యపుమాటల గుట్టు నీకె కాక

వయ్యడ జారినకట్టు భారంపు నొనలిపట్టు

కయ్యపుటలుక డిట్టు గలిగెఁగా నాకు².

॥ నిండిన ॥

మొగలిపువ్వులకావి ముంచినకన్నులకావి

విగవిగ నగుమోవి నీకె కాక

సగము జారిన నీవి చనవుల నీదేవి —

వగుట వేంకటేశ నేడబ్బెఁగా నాకు³

॥ నిండిన ॥ 272

శ్రీరాగం

అలవట్టములు⁴ వట్టేరవధించఁ గదో⁵ పెద్ద—

పాలిండ్ల బరవున భామ⁶ బడలితివి

॥ పల్లవి ॥

మజ్జనమవధరింతు మగువ విచ్చేయవో

గొజ్జంగ కస్తూరినీటఁ గుంకుమనీట

గజ్జల గరుడునిపై కలికి విభునిఁగూడి

ముజ్జగములఁ దిరిగి మొగినలసితివి

॥ అల ॥

బోనము వెట్టినారిదె⁷ పొలఁతి విచ్చేయవో

బనకూరలెల్లఁ జల్లనారీనిదే

తేనెలూరెడి కెమ్మొవితీపులు నీ విభునకుఁ

గానుకగా నిచ్చియచ్చి కడునలసితివి

॥ అల ॥

1. కుక్కురు మిక్కు. 2. వి—రే. ౧౧. నీకు. 3. నీకు; వి—రే. ౧౧. నాకునూ. 4. వి—రే. ౯. పట్టము. 5. రింపఁగ పెద్ద. 6. బరవున బడలితివి. 7. వడ్డివడిదె.

చప్పురమంచముపైకి నరుగ విచ్చేయవో
అప్పుడు వేంకటరాయఁడలరీ వాఁడే
కొప్పెరగుబ్బలమీఁది కొనగోరిరచనం
కప్పురము మెత్తిమెత్తి కడునలసితివి.

|| పల్లవి || 273

హిందోళవసంతం

జగదపుఁ జనవుల జాజర

నగినల మంచపు జాజర

|| పల్లవి ||

మొల్లలు దురుముల ముడిచిన ఐరువున
మొల్లపు సరసపు మురిపెమున
జల్లనఁ బుప్పొడి జారఁగఁ బత్తిపై
చల్లరతివలు జాజర

|| జగ ||

భారపుఁగుచముల పైపైఁ గడు సిం—
గారము నెరపేటి గందవాడి
చేరువ పత్తిపై చిందఁగఁ బడఁతులు
సారెకుఁ జల్లరు జాజర

|| జగ ||

బింకపుఁ గూటిమి పెనఁగేటి చెమటల—
పంకిపుఁ బూతల పరిమళము
వేంకటపత్తిపై వెలఁదులు నించేరు¹
సంకుమదంబుల జాజర.

|| జగ || 274

ముఖారి

* పొద్దువోకలివి నీకు భువిలో నెన్నఁగ నీ—

సుద్దులు చెప్పెదమన్న చూడఁజూడఁ గొత్తలు

|| పల్లవి ||

1. వి-రే. శ. వెలఁదులప్పుళించేరు. * ఇందు రకావతార నమస్వయము గలదు.

మోఁతనీటిలోని యీత మూపునఁ బుట్టిన¹ మేత
 మూఁతిమీది కత్తికోత మొసగోరివాత²
 బాఁతిలేని దారవోత పావముచూడనిచేత
 నాఁతిమీది తలపోత నాగేటిగీత

॥ పొద్దు ॥

వలపు చల్లినలాగు నాణినెక్కినబాగు
 వలసి నొల్లములైన వలవనిజాగు
 తెలిసితిమిదేనేడు తిరువేంకటేశ్వర
 తలఁపు ప్రాణులమీదఁ దగులుచేలాగు³.

॥ పొద్దు ॥ 275

శ్రీరాగం

నేనెందు వోయె కా (యే దా) నెందు వోయీ
 రానీరే రానీరే రానీరే

॥ వల్లవి ॥

మీనైన నాటి తన మిడుకెల్ల దిగవలె
 కానీరే కానీరే కానీరే⁴

॥ నేనెం ॥

తలచూపేనాటి తలఁపెల్ల దిగవలె
 తలఁచనీ తలఁచనీ తలఁచనీవే

॥ నేనెం ॥

కిరియైన నాటి కిరుకెల్ల దిగవలె
 తిరుగనీ తిరుగనీ తిరుగనీవే

॥ నేనెం ॥

హరియైన నాటి అడకెల్ల దిగవలె
 జరగనీ జరగనీ జరగనీవే

॥ నేనెం ॥

వడుగైన నాటి వన విడువఁగ వలె
 తడవకు తడవకు తడవకువే

॥ నేనెం ॥

కలుషించే నాటి కడమెల్ల దిగవలె
 అలుగనీ అలుగనీ అలుగనీవే

॥ నేనెం ॥

1. ఏ-రే. రా. బెట్టిన; కా-పెం. గృహ. మోత. 2. ఏ-రే. వ్రాత.
 3. దగిలేటి లాగు. 4. ఏ-రే. రా. కానీరే కానీరే కానీరే.

సతిఁ బాసేనాటి చలమెల్ల దిగవలె

తతిగానీ తతిగానీ తతిగానీవే

॥ నేనెం ॥

ముసలైన నాటి మునుపెల్ల¹ దిగవలె

విసుగనీ విసుగనీ విసుగనీవే

॥ నేనెం ॥

* మూనైన నాటి మదమెల్ల దిగవలె

పోనీవే పోనీవే పోనీవే

॥ నేనెం ॥

కలికైన నాటి గజరెల్ల దిగవలె

చెలగనీ చెలగనీ చెలగనీవే

॥ నేనెం ॥

వేడుకతో నాటి² వేంకటాచల నన్నుఁ

గూడనీ కూడనీ కూడనీవే

॥ నేనెం ॥ 276

78-వ రేకు.

భూపాలు

ఎందరు వలె నీకింకాను - యీ -

యిందరు చాలర యింకాను

॥ పల్లవి ॥

మోహపు సతితో ముచ్చటఁ గలసిన-

దేహము మనసునిదియ కాదా

సాహసమున నది చాలక మదిలో

యాహలఁ దిరిగే వింకాను

॥ ఎంద ॥

కనరుల మురిపెపు గయ్యాళినకులతో (గయ్యాళులతో?)

అసురుసురులతో నలసితిని

కొనరుచు నాతోఁ గూటమినేనే-

ఎనరెత్తకుమీ యింకాను

॥ ఎంద ॥

కాకల నటనలఁ గరగింపుచు నను

దేకువఁ గూడితి దిమ్మరిచై

వేకపు వలపుల వేంకటేశ నీ-

యేకట దీరదు యింకాను

॥ ఎంద ॥ 277

1. ని-రే. రా. ముగిసెల్ల 2. వేకుకనాటి. మానువంటివాడుబుద్ధుడా లేక
'మోని' అని పాఠమా :

అహరి

ఇట్టే నామదిఁ గోపమెచ్చరించేవు
వట్టి వలపే నాపై వారింప వలెనా

॥ పల్లవి ॥

మోహపు సంకుటుంగరముల వెలిగోర నా—
దేహముపై నునురేక దియ్యఁజూచేవు
సాహసివిరా వోరి వెచ్చపు నీవలపులోని—
దాహమెల్లా నాతోనే యింతటఁ జూపవలెనా.

॥ ఇట్టే ॥

తకుకుబంగారంచుల దట్టి చీరకొంగు ¹—
లలర నీమేను నాపై నప్పరించేవు
వలదు వోరి వెచ్చపువలపు నీదెల్లాను
పలుమారునిట్ల నాపైఁ బూయవల (లే?) నా

॥ ఇట్టే ॥

నన్నపుమణుల కుప్పెనవరము ² కొప్పు నా—
కన్నులు దాఁకఁగ నాపైఁ గడు వీఁగేవు
కన్నుల కలికి వేంకటరాయ నీకొఁగిటి
వన్నెరెల్ల నాపై విటువలెఁ జేయవలెనా

॥ ఇట్టే ॥ 278

శ్రీరాగం ³

ఉండవద్దా యిటువంటి వాడికాలను ⁴ చను—
గొండలపై నుదయించెఁ గొండుక చందురుఁడు

॥ పల్లవి ॥

మింటిమీఁది చందురుఁడు మేదినిపై కలువల
వంటు నేనెనట యోటి నాటకములే
కంటిచూపు ⁵ కలువల కలకకోరిచెఁ బైఁడి—
వంటిమేని జవరాలి వడన చందురుఁడు

॥ ఉండ ॥

1. ఏ-రే. ౪౦. కొంగునెరి అంత. 2. ఏ-రే. ౨౫. వరము. 3. ఏ-రే. ౨౪.
౨౦. ముఖరి. 4. వాడికాలను. 5. ఏ-రే కంటిదోయి.

జలధిలో జనియించి చందురుడె పగలాయ
జలజములకు నేటి శాంతములే
మెలుతమోమై నేడు మెత్తనికరళలము—
జలజానఁ బవళించెఁ జక్కని చందురుడు

॥ ఉండ ॥

చింకచందురుడు కందుఁజేకటి మైచీకటే
యింకఁజేసి పారఁదోలినేటిపొందులే
వేంకటేశుని కౌఁగిట వెలదిమోమై నేడు
వంక నెరిచీకటి వలచె జందురుడు

॥ ఉండ ॥ 279

దేవగాంధారి

ఎంతటివాడవు నిన్ను నేమందును యిట్టై
సంతమైతివెంతిలోడ చాలదా నీకు

॥ పల్లవి ॥

మాణికపుటుంగరాల మగువ దా వాయించేటి—
వీణలోనే చల్లఁ దననిరహమెల్లను
వీణవయన నింతేసి యెలయించినట్టి నీ—
జాణతనమె యింత చాలదా నీకు

॥ ఎంత ॥

గిలుకుఁగంకణముల కీరవాణి కిన్నెరలో
కులికీనిదె పై ¹ కోపమెల్లను
సొలపుఁజూపులవిట్టై సుదతినింతేసి నీ —
చలము సాదించితివి చాలదా నీకు

॥ ఎంత ॥

కుంకుమగుబ్బలతోడి కోమలిచెక్కుచెమట —
వంకనే వచ్చి ² నీపై వలపెల్లను
వేంకటగిరిరమణ వేడుక నీలితాంగి
సంతెదేరఁ గూడితివి చాలదా నీకు.

॥ ఎంత ॥ 280

శ్రీరాగం

పువ్వుగట్టినట్టి మేఘఁ బుక్కిలింపిఁ చెమట నీ—

జవ్వనపు మదమె పో చలపట్టిని

॥ వల్లవి ॥

మొలకనవ్వు చిగురుమోవి మోపనీక ¹ నీ—

పలుకుఁగోవిలరె పో పగచాటిని

తిరికపుమోమునకుఁ దేంట్లరానీక నీ—

యరికల చెదరె పో యదలింపిని

॥ పువ్వు ॥

చనవున నీముఖచందురుని వంక ² నీ—

చనుజక్కవరె పో చాడిచెప్పిని

మనసు చీకట్ల నీమదనతాపపుఁ జింత

కనుఁగవరె ³ పో గాదెఁబోసిని

॥ పువ్వు ॥

దట్టపుఁదమకపు మైదావానలానకు

నిట్టాపురులె పో నీడవెట్టిని

గుట్టుతోనుండిన కూరిమిపంపురె పో నీ—

పట్టపు వేంకటవతిఁ బట్టి తెచ్చిని.

॥ పువ్వు ॥ 281

భూపాళం

ఇన్నిచేతలును జేసెనిందుకొరకే — వీఁడు

కన్నులనె పొద్దుపుచ్చిఁ గడవె నీకొరకే

॥ వల్లవి ॥

మీనమాయఁ జెమటల మేను ముంచుకొరకే

తానే కమఠమునాయ దాఁగుకొరకే

అనుకొని కిటియాయ నదలించుకొరకే

మానఁడు కంఠముచాటు మారుమోముకొరకే

1. ఇది పె-రే. 2. పా: పా-రే, వి-రే. 3. మోచనిఁక. 2. వి-రే

3. వి-రే. గణవరె.

కాలుదాచె నేలమీద గమనించుకొరకే
జాలిబెట్టె చేతలనే చంపుకొరకే
యేరికాయ విరహాలనే పెడికొరకే
శైలమెత్తె నీకువమురెత్తే¹ కొరకే

॥ ఇన్ని ॥

కలవెల్ల విరసించె గదవె నీకొరకే
కలికియాయెను నీసంగతికొరకే
వలపుల వేంకటేశ్వరుడు లోకమున
చెలువముతో మెరసెను నీకొరకే

॥ ఇన్ని ॥ 282

79-వ రేకు.

కేదారగాళ

రమ్మనవే వాని రమ్మనవే - యీ—
తమ్మికనుఁగొనల తకుకులవాని

॥ పల్లవి ॥

మెలుపున నేను మేడమీద యీ—
చిలుకఁ బేరుకొని పిలువఁగను
అలపున వీధిఁ దానరుగుచును తనుఁ
బిలిచినంటఁ బలికినవాని

॥ రమ్మ ॥

కేరడమైన కిన్నెరలో యీ—
నారణి ముట్టుచు నలుగదను
చెట్టవల తాఁజెలఁగుచును యిటు
పేరుకొనుచు ననుఁ బిలిచినవాని

॥ రమ్మ ॥

మీఁద మై నేఁ బానుపున యీ—
గిరికుచముల నొడ్డగిలఁగాను
తిరువేంకటపునగిరివతి నను
పిరులుగ ననునిటు చెవకినఁని.

॥ రమ్మ ॥ 283

1. ఏ.శే. ౯౦. రెక్తుకొరకే. 2. ఏ.శే. ౯౦. వలరఁగను. 3. "
 యనుచును.

ముఖారి — అటకాళం

చేయరాని చేతలెల్లఁ జేసితివి యింత

పాయరాని సతిమీఁద భయము నీకెట్టిదో

॥ పల్లవి ॥

ముత్తేరి ¹ పెందెమిది ముదితది ఆ ²—

గుత్తపుఁ బాదమునకుఁ గొలఁదైనది

బిత్తరపు ముంజేరినే పెట్టితివి యీ—

మత్తగజగమనపై మన్నన నీకెట్టిదో

॥ చేయ ॥

కుందనంపు మచ్చెలివి కోమలివి మోఁత—

లందెలతో జగదించనందమైనవి

యిందు నీకు నుంగరాల్పై యేచినవి యీ ³—యిందుముఖి మీఁదిమోహమెంత ⁴ నీకునెట్టిదో.

॥ చేయ ॥

గట్టినలిపెపు చంద్రకావి యిది యింతి

కట్టి విడిచిన నేటికమ్మఁదావిది

కట్టి కాసించితివి వేంకటరాయా యీ—

బెత్తైన చెలిమీఁదిప్రేమము నీకెట్టిదో

॥ చేయ ॥ 284

ముఖారి

నెల్లునంటా నేమైన చేయవచ్చేవు నే—

నొల్లనిన్ను నక్కసాయ ¹ నుండేవో వుండవో

॥ నెల్లు ॥

మేసవారి పిన్నదావి మేకునేసి యింటిలోనఁ

దోసుకొంటివెఱుగవా దుండగీఁద

అసలఁ బెట్టేవు నన్ను నట్టనే యింటేసి

వేసాలఁబోక కొంగు వీడేవో ² వీడవో

॥ నెల్లు ॥

1. ఏ-రే. ౧౩. ముఖారి. 2. అ. అ. అ. అ. 3. యీ-యీ. 4. మోఁతనీ. 5. ఏ-రే.
 6. నక్కఁదాయ. 7. ఇది పె-రే. ౮. సా-రే. విడవో; ఏ-రే. 9. విడినేవో.

పాయపు పంపులనే¹ పైడివంటి గొల్లెతల
 సాయనంపి తొలగవా నటకాడ
 మాయలఁ బెట్టుచు నీవు మంచునీరు కుంచాలఁ
 బోయుచు నన్నేఁపక పోయేవో పోవో " నెల్లు "

గాఁటమైన గుఱ్ఱుల చక్కనిదాని నమ్మనంటా
 అఁటదాని బావగొనేవడవిలోనే
 నాఁటకపు వేంకటేశ నమ్ముఁ గూడితివి యిట్టె
 మాఁటనెందూనాడక మానేవో మానవో " నెల్లు " 285

అహరి

ఇన్నియుఁ జేసితివిఁకనేలా నీ—
 చిన్నినగవు మూసెర నీచేత " వల్లవి "

మఱవకురా నీమాటలు ని—
 న్నెఱుఁగుదు విన్నియు విఁకనేలా
 మొఱుఁగకురా నీమోహము నా—
 చెఱుఁగు మాసెనిదె చెల్లె నీచేత " ఇన్ని "

చిందకురా నీ చెలువములు ఇపు —
 దిందరునున్నారీకనేలా
 కందకురా నీ కాఁకలను యిటు
 కిందుపడితినిదె గెలిచె నీచేత " ఇన్ని "

నొంపకురా నే నొగుంఁగా నీ—
 యింపులు నెరపేవిఁకనేలా
 జంపుల వేంకటకైలవతీ నా—
 కెంపుమోవి (క) దక్కర నీచేత. " ఇన్ని " 286

బొగ్గ-ఏకతా?

ఎవ్వరు గలరమ్మ యింక నాడు

నెవ్వగలలోఁ జిత్తము నెలకొన్నదిపుడు

॥ పల్లవి ॥

మనసుకోరిక దీని మావిపెదనంటి

వొనగూడి మనసు నావొద్దలేదు

పెనఁగి తమకము వా¹ పెదనంటినా మేనఅనయమువెరపు దానై² యున్నదిపుడు

॥ ఎవ్వరు ॥

చింత తాలిముల ముంచెదనంటినా మేన

సంతాపములు నేయఁ జలపట్టెను

అంతరంగము నాదియంటినా నెలపున

సంతతమునాతఁడే జట్టిగొనె నిపుడు

॥ ఎవ్వరు ॥

సింగారపుమేను నాచేతికి రోనంటినా

అంగవించి పరవశమై యున్నది

యింగితమెరిఁగి వేంకటేశుఁడు నాకంటినా

కంగి వన్నుఁ గార్చించి కలనెనిపుడు

॥ ఎవ్వరు ॥ 287

వరా?

వెలయు నీకల్యాణవేదిగా మతినుండి

॥ ౧౦ ॥ జవ్వనపు యాగము నేనెనలఁడు

॥ పల్లవి ॥

మరియు నీనాభిహోమపు గుండమునను³

నెలకొన్న విరహాగ్ని విండాఁ బోసి

పొలయు నీ నిట్టూరుపుల విసరుచును

వొలుకుఁ జెనుటల నాహుతి వోనె వతఁడు

॥ వెలయు ॥

కదిసి నీనెప్పడిమి గగనమునందు

పొదలివ యారనే పొగ విండఁగా

మదిరాక్షి నీమంచి మానవుఁ బరువు

నదనెరిఁగి వేలిచె నతివ నీకతఁడు

॥ వెలయు ॥

కాటుకకమ్మల విన్నుఁ గడునలయించి

బూటకముల చిటిపొటి సిగ్గుల

గాఁటపుఁగరుణ వేంకటగిరివిభుఁడు

కోటిహోమము నేనెఁ గూడి విన్నతఁడు

॥ వెలయు ॥ 288

80 -వ రేకు.

శ్రీరాగం¹

అంజలిరంజలిరయం తే

కిం జనయసి మమ భేదం వచనైః

॥ పల్లవి ॥

మాం కిం భజనే మయా కింతే

త్వం కోవా మే తవ కాఽహం

కిం కార్యమితో గేహే మమ తే

శంకాం వినా కిం సమాగతోసి

॥ అంజలి ॥

నను వినయోక్తేర్న యోగ్యాఽహం

పునః పునస్త్యం పూజ్యోసి

దిసదివ కలహానిధినా తే కిం

మనసిజజనక రమారమణ

॥ అంజలి ॥

దైవం బలవత్తరం భువనే

నైవ రోచతే సర్మ మయి

ఏవమేవ భవదిష్టం కురు కురు

శ్రీవేంకటాద్రి శ్రీనివాస.

॥ అంజలి ॥ 289

సామంతం

విరహాన వినుఁబాసి వేఁగెను

తరుణి నేను విన్నుఁ దప్పఁ దోయఁగలనా "పల్లవి"

మున్ను నీవు రేపల్లెను ముచ్చిరించుకొన్న పాలు—

వెన్నలునారగించి విఱ్ఱవేఁగేవు

నన్నపు నడిమితోడి జవ్వనాన నలయుచు—

నున్నదాన నీతోడ నోపుదునా పెనఁగ "విర"

నేరుపునఁ బాలజలవిదిలో నమ్మతమెల్ల—

నారగించి లావున 'నన్నప్పళించేవు

వీరమునఁ జిగురాకుఁబెదవితోఁ గనుచూపుఁ—

గూరిమి నేనుం(వుం)డి విన్నుఁ గుచ్చి పట్టఁగలనా "విర"

గుడ్డలించి దనుజుని గోరఁ జెడిచిన విమ్మ

అడ్డలించి చెనక నీయంతదాననా

గడ్డరివి 'తిరువేంకటగిరివిభుఁడ నీ—

విడ్డపుఁ గస్తూరిమేను నేనఁగగలనా. "విర" 111

ముఖారి

ఎక్కడిదిఁకఁ బరిణామము యీమదనానలమునఁ బ్రియ—

మెక్కుదు దోఁపఁగ రై ర్యంబింతయుఁ దీరెడిని "పల్లవి"

మనసునఁ దలఁచిన తలఁపులు మాటల వెదలఁగ నాదిన

గొనకొని కన్నుల నీళ్ళు గుత్తుకవచ్చెడివి

కనుఁగవ చూచినచూపులు కౌఁగిటఁ జేర్చఁగఁబోయిన

పనివడి హృదయంబంతయుఁ బరవశమయ్యెడిని "ఎక్కడి" 11

1. వి-రే. ౧౦౮. తావుల. 2. ఇది వి-రే. పాతము; సా-రే. గడ్డరి తిరువేంకటేశ-రే. ౨౫. గడ్డరి శ్రీ తిరువేం.

తనువున నాటివమాటలు తప్పక మఱి జింతించిన
అనువుగనది పరితాపంబై పెరరేఁపెడిని
వెనకదినంబు కూటమి వేడుకలని తలపోసిన
పెనగొన పూటకుఁబూటకు ప్రేమము వెరిగెడిని ॥ ఎక్కడి ॥

తిరువేంకటగిరినాథుని దేవోత్తముఁ గూడిన మది
యెరగొని దేహవికారములెరవై తోఁపెడిని
పరమాత్మునికరుణారస పానము నేసిన జిహ్వకు
అరుదుగ నితరపదార్థములన్నియు రోనెడిని ॥ ఎక్కడి ॥ 291

శ్రీరాగం¹

తానట² ప్రాణేశుండట తమకము తమకముఁగూడఁగ
వేనలి జారినఁ దలఁకని వేడుకరెట్టివాకో ॥ పల్లవి ॥

మీఁటినఁ బిగిరెడిగుబ్బలమీఁద నలందిన గందపు—
వేటులతకులు పయ్యెద వెలుఁపలఁ బొలయఁగను
నాఁటిన మదనునిశరముల నలఁకువనొయ్యన తోఁపఁగ
మాటకు మాటాడదు చెలిమర్మంబెట్టిదోకో ॥ తానట ॥

మించిన తొడల మెఱుంగుల మెలుఁకుక గట్టిన పుట్టము
చించుక వెడలిన నిగ్గులు సిగ్గులు దొలఁకగను
వందినరెప్పల కన్నుల వడియు జరింబులు చెక్కుల
నించినఁ బలుకనిభావపు నెవ్వగరెట్టివాకో ॥ తానట ॥

కమ్మనితావుల చెమటల గాలికి నొయ్యన మెచ్చుచు³
సొమ్మలఁ దేరెడి మరపుల సొక్కులఁ దేలుచును
దిమ్మరికోనేటప్పని తిరువేంకటపతిఁ గూడిన
కొమ్మకు మీఁదటియాసల కోరికరెటివాకో. ॥ తానట ॥ 292

1. తా-వెం. గృహ. మ.భారి. 2. తాను ప్రాణే. 3. మెచ్చును.

నాదనామక్రియ

మరిసిన తుమ్మిద మగవాడు

నిలిచి నాకు వెరవ నీకేలయ్యా

॥ వల్లవి ॥

మగువలు సురతపు మఱపునఁ గుచమలఁ

దగిలిన రేకలతరిఁ జెలఁగి

వగటున సిగ్గులు పడుదురుగాకిటు

నిగిడిన సిగ్గులు నీకేలయ్యా

॥ మరిసి ॥

వవితలు రతిపరవశమున మురిపెపు—

కనుఁగవచూపులఁ గరఁగుచును

జనుగురి చూపులు చూతురుగాకిటు

యెససినెనయములు యిఁకనేలయ్యా

॥ మరిసి ॥

లోలో మముజోంట్లు వవితలు వగఁ

దూలుచు జడమోదురు గాక

తేలిందితి రతి తిరువేంకటవతి

నారికాఁడ నీనగవేలయ్యా

॥ మరిసి ॥ 293

దేశాక్షి

ఏడనున్నదో యీతరుణి

చూడక చూచిన చూపులలోన

॥ వల్లవి ॥

మేఁతలు మరిగిన మీల పిల్లలకు

నీఁతలు నేరిపి (పీ*) యీతరుణి

కాఁతాళించిన కన్నుల నీళ్ళ

చేఁతల విందిన చెరువులలోన

॥ ఏడ ॥

ముత్తెపునవ్వుల మురిపెపుఁబువ్వుల

యెత్తురె కట్టి(ట్టి*) యీతరుణి

లత్తిక మోవికి లంచముగా పై

మెత్తిన దంతపు మెరుఁగులలోన

॥ ఏడ ॥

పనవి చీకట్ల పలుమరుఁ దవ్వి (వీప్వీ*)

యిసుక పాఁతరలె యీతడుణి

కసిగాట్ల వేంకటపతి కౌఁగిఉ

రసములొలుక నేరములెన్నుచును.

॥ ఏడ ॥ 294

81-వ రేకు.

లలిత

*తెప్పగా ముట్టేకుమీఁదఁ దేలాడువాఁడు

ఎప్పుడు లోకమురెల్ల నేరేటివాఁడు

॥ పల్లవి ॥

మోఁతనీటి మడుగులో యీఁతగరచినవాఁడు

పాఁతగిలే నూతికిందఁబాయనివాఁడు

మూఁతి దోసిపట్టి మంటిముద్ద పెల్లగించువాఁడు

రోఁతయైన పేగులపేరులఁ గలవాఁడు

॥ తెప్ప ॥

కోడికూఁతనోరివాని కుట్టుకమ్ముఁదైనవాఁడు

బూడిది పూసినవాని బుద్ధులవాఁడు

మాడవన్నె రేటివెంట మాయలఁ దగిలినవాఁడు

దూడల నావులఁ గాచి దొరయైనవాఁడు

॥ తెప్ప ॥

అకసానఁ బారేపూరి అతివల మానములు

కాకు నేయువాఁడు తురగముపైవాఁడు

ఏకమై వేంకటగిరి విండిరారమణిఁ గూడి

యేకాలముఁ బాయని యెనలేనివాఁడు.

॥ తెప్ప ॥ 295

సామంతం

పెద్దపిన్నవరుసఁ బెరుగవలసి తా—

నిద్రరె న యాతఁడీతఁడు

॥ పల్లవి ॥

॥ డకావతార వసున్వయము గలదు.

మెరుగురెక్కల పెద్దమేని పులుగునెక్కి
యరులుకొనెడి యాతఁడీతఁడు
ఎరమంటలెగయంగ నేచిన పురముల-
నెరియించిన యాతఁడీతఁడు

॥ పెద్ద ॥

చల్లని చూపుల పల్ల వలచి పోయి
యిల్లటమున్నవాఁడీతఁడు
తెల్లనీటిపై దిక్కులు వెలుగఁగ-
నిల్లుగట్టిన యాతఁడీతఁడు

॥ పెద్ద ॥

చూచిన చూపుల సుఖముఃఖములఁజేయ-
నేచిన పెనుదైవమీతఁడు
ఆచందముల వేంకటాద్రిపై నెలకొని
యీచోటనున్నవాఁడీతఁడు.

॥ పెద్ద ॥ 280

ముఖారి

కంటిమి సీలాగులెల్లఁ గన్నుల యాకలి దీర
బంది (?) (బంటు*) తనమేల మాతోఁ బంతమింత

చాలదా ॥ పల్లవి ॥

మింటిమీఁది కంటిచూపు వంటలేని కూడు నీకు
గుంటిమీఁది తోడఁబుట్టు గొల్లవారికలిమి
ఓంటిగాక లోకమెల్లనొక్కచైన మేను మంచి-
జంటితోడీ బుటినాలు సుకమింత చాలదా

॥ కంటి ॥

నాలుగు మోములదిద్ద నవ్వుల సంసారము
వేలుమోపరానియిల్లు వింతవింతచెలుపు
కాలిగోరఁ బుటివట్టి గద్దరికూఁతురు మంచి
పాలమీఁదివడుక నీ బ్రదుకింత చాలదా

॥ కంటి ॥

ఎల్లనాడు సురముమీద నెండగాయు కావరాయి
 గుల్లకూతతోడినోరు కొనగోరుబరిమి
 చెల్లరా నీకింతవట్టు శ్రీవేంకటేశ్వరుడ
 మల్లవారితోడి పోరుమానవంత బాలదా

॥ కంటి ॥ 297

ముఖారి¹

కడగంటనే² కెంపు గదురఁగాను

పడఁతి మురిపెపునటనఁ బాయ³ దేమియును

॥ పల్లవి ॥

మగువ ముత్తియపుఁ గమ్మల వెన్నెలలుఁ⁴ జిన్ని—

నగవువెన్నెలలు నున్నతిఁ బొలయఁగాను

జగడించి విభుని విరసంబులనె సొలయఁగా

మొగముననుఁ గోపంబు మొలవదేమియును

॥ కడ ॥

రమణికుశకుంభభారమును మొలనూళ్ళ కా—

రమును నెన్నడిమి సన్నము దెలువఁగా

ప్రమదంపు విభునిఁ బెడఁబాసి చెనకుచు లోవి—

కమకంపు సంప్రమము తరగదేమియును

॥ కడ ॥

ముదిత మై సింగారములుఁ జక్కదనములును

పదివేలు విధములై పరఁగఁగాను

కదిసి వేంకటవిభుని కమ్మఁగొఁగిటి కతులఁ

బెదరు నలకల⁵ సిరులు చెదరవేమియును

॥ కడ ॥ 298

బొళి

బహుకర్మభోగంపు⁶ వసులెల్ల విట్లనే

యిహనుభంబిందరికి నెట్లనో కాని

॥ పల్లవి ॥

1. వి-రే. గం. శంకరాభరణం. 2. కడగమ్మలనె. 3. పటన పాయ.
 4. అలఁజిన్ని. 5. పా-రే. చెదరనలకల. 6. పె-రే. అల. బోరంపు.

మెలుత విభుఁ బాసియును మితిలేని వేదనల—

నలరి యాతవిఁగూడు నభిరతుల నలనె

అలిగినను గూడినను కలిగె వలపులు దనకు—

నెలమిఁ దనసుఖములిక నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥

ఉడుగని వియోగాగ్ని నూర్పు గడు వేదాయ

కము రతులతో నూర్పు గాఁగి వేదాయ

కడఁగినమతాపంబె కప్పె ॥ మై తాపంబె (?)

యెడలేని తమి యంత నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥

తిరువేంకటాచలాధిపునిఁ బాసినయపుడు

తరుణి యాతనివిపుడు తగఁ గూడినపుడు

పరవశము దఱచాయ పైపై నె ఘనమాయ

యిరవై న యెరుకలిక నెప్పుడో కాని

॥ బహు ॥ 299

ముఖారి¹

కుంకుమచెమటలంటా గొణగేవు మరు—

దొంకెన తామరల నెత్తురుచారలమ్మా

॥ పల్లవి ॥

కోవిదునిమీఁద నేల కోవగించేవతని కె—

మ్మోవి కప్పు మరునియమ్ములతాఁకురే

తావుల వింతలకుఁ గాఁతాఁకించేవతనిపై

భావజువింటి పూవు² బారిఁ బదెనమ్మా

॥ కుంకు ॥

నొసలి కస్తూరంటా నొగిలేవాతనిపై³

కసటుఁగాఁకల కందుగందము చూచి

యెసగ గందవొడంటా యెఱ్ఱఁబారేవాతనిపై

వసని మదనుదాడి బలుదుమ్ములమ్మా

॥ కుంకు ॥

అటదాని గోరితాఁకుల* నేనాశనిపై¹

నాటివలందురుని నన్నపు² రేకరే

గాఁటపుఁగాఁగిటను వేంకటపతి నీకు దక్కె

యేటికి నాశనివింకా³ నెగ్గులెన్నేవమ్మా. || కుంకు || 300

82-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ప్రతిలేని పూజ దలఁవఁగఁ గోటిమణుఁగులై

అతివ పరవశము బ్రహ్మానందమాయ || పల్లవి ||

మానిసీమణి మనసు మంచియాసనమాయ—

నానందబాష్పజలమధ్వాదులాయ—

మీనాక్షికనుదోయి మించుదీపములాయ—

నాననసుధారసంబిషేకమాయ || ప్రతి ||

మగువ చిరునవ్వులే మంచిక్రొవ్విరులాయ

తగుమేలితావి చందనమండలటాయ

విగనిగని తనుకాంతి నీరాజనంబాయ

జగదంపుటలుకలుపచారంబులాయ || ప్రతి ||

ననుపైన పొందులే నై వేద్యతకులాయ

శనివోవి వేడుకలు తాంబూలమాయ

వనిత తిరువేంకటేశ్వరుని కౌఁగిటఁజేయు—

వినయవివరంబులరవిరిమొక్కులాయ. || ప్రతి || 301

అహారి

మోహంపురతిముదము ముద్దుఁజూపుల మదము

దేహంపు సొబగెల్లఁ దెలిపె⁴ నదమదము || పల్లవి ||

1. శవమీఁద. 2. వెన్నలరేకులే. 3. శనిమీఁద. 4. ని-రే. గంఠ. దెలిపె.

* గోరితాఁకులు + అనేవు + అశనిపై.

మించుమిదైరి గిలుకు మెరుగుగుబ్బిల కులుకు
 వంచుఁజూపుల చిలుకు వసివాడుఁబలుకు
 మంచుఁ జెమటల తకుకు మనసులోపలి ~~చెరుకు~~
 అంచుటధరపుబెకుకు *అలమేటి జకుకు¹ || మోహం ||

కరమాలములఁ గరఁగు² కదలుఁబయ్యెద చెరఁగు
 సిరులచెలువపుమొరఁగు చెక్కుపై మరఁగు
 గరగరికె తతులెరుగు ఘాతలంటిన తెరఁగు³
 గరిమెతో చెలియునికి⁴ కప్పురపుటరఁగు || మోహం ||

కలికితనముల పోగు కమ్మఁదావులవేఁగు
 వలపుతమకముల పరవశము పెనుజాగు
 *కలకంటిబాగు⁵ వేంకటవతికిఁ జెలరేఁగు
 చెలియ⁶ సమరతుల మించిన వింత బాగు. || మోహం || 302

పాడి

ముద్దులు మోమున ముంచఁగను
 నిద్రపుఁ గూరిమి నించీని || పల్లవి ||

మొల చిరుఘంటలు మువ్వలు గజ్జలు
 పులపులమనఁగాఁ గదలఁగను
 ఎలనవ్వలతో నీకఁడు వచ్చి
 జలజపుచేతులు చాచీని || ముద్దు ||

అచ్చపుఁ గుచ్చుముత్యాల హారములు
 పచ్చల చంద్రాభరణములు
 తచ్చిన చేతుల తానె దైవమని
 అచ్చట నిచ్చట నాడీని || ముద్దు ||

1. దరపు వస్త్రేలంపేటియకుకు. 2. లకరఁగు. 3. గరగరికెలకు తెరఁగు
 ఘాతలంటిన తెరఁగు. 4. ఇది వి-రే. సాకము; సా-రే, పె-రే. 5. చెలి
 వెరగు కన్ను. 6. ఇది యొకరే. 7. చెలఁగి నను.

* 'అలమేటి' కు వ్యావహారిక రూపముగదా : అరసున్న విచార్యము.

* 'కలకంటి' కి తద్యవరూపమా : సమాభోక్తర వదము తద్యవమగుట వింత.

బాలుడు శృష్టుడు పరమపురుషుడు
 నేలకు వింగికి నెరిబొడవై
 చాలించి (చాలి ?) వేంకటాచలపతి డానై
 మేలిమి సేతల మించిని

॥ ముద్దు ॥ 303

రామక్రియ

చూడంమ్మ యిటువంటి సుదతులు లేరెందు
 యేడనైన నిటువంటి యింతులు వుట్టుదురా
 ముదితనదపులలోని మురిపెమే వెయినేను
 కొదమగుబ్బలంతిరు కోటివేలు నేను
 సుదతిబిత్తరిచూపు * సొన్నాటంకాలే నేను
 అదరబింబముతీరు అరువేలు నేను

॥ పల్లవి ॥

॥ చూడ ॥

సన్నపు నదుము¹లోని నైకమే లక్షనేను
 పన్నుగాఁ బిరుదువన్నె పదివేలు నేను
 యెన్నిక మెఱుంగుదొడరెంతధనమైనఁ జేను
 నున్నఁగా దువ్వి నకొప్పు నూరువేలు నేనునే

॥ చూడ ॥

అంగనభాగ్యమెట్టిదో అతిమోహమై తిరు—
 వెంగళరాయనికృప వేవేలు నేనునే
 బంగారుచవికెలోఁ బడఁతిఁ గూడిన సొంపు
 రంగుగాఁ జెలియరూపు రాజ్యమెల్లఁ జేనునే.

॥ చూడ ॥ 304

అహిరి

జన్మవంపుమదమున జడినేటి తరుణి
 పువ్వుల పానుపుమీఁదఁ బొరలిఁ జూడరే

॥ పల్లవి ॥

1. పె-రే. అ. నదపులోని.

* 'కృష్ణలీల' పదానైకదేశము 'కన్యకగంది' అని తదవపై నది.

ముత్తైలకంకణాల మురిసేటి కరము

చిత్తగించు చెలి నేడు చెక్కుమీదను

కొత్తనెత్తావి విరుల కొమ్మరైన తురుము

వత్తుల నెరులతోడ వదలఁ జూడరే

॥ జవ్వ ॥

పయ్యెడవెలి మించు పగడైన గుబ్బలు

ముయ్యరాని¹ పెనుతాపమునఁ గాఁగిని

నొయ్యారపు రచనలతో నొరపైన చూపులు

నొయ్యనె కన్నులపీట పులికఁ జూడరే

॥ జవ్వ ॥

కప్పురపుకావితోడ కరఁగేటి తనువు

వాపైన కస్తూరిచేత నొరపైనది

యిప్పుడిట్టై తిరువేంకటేశుఁగూడి యా యింతి

చెప్పరాని వేడుకలఁ జెలఁగిఁ జూడరే.

॥ జవ్వ ॥ 305

కన్నడగాళ

ఏలా యీ యనుమానములింతి మనంబునఁ బాయని—

తాలిమి తప్పుఁదెరువున దాఁగెఁగదోయమ్మా

॥ పల్లవి ॥

మాయపుమంటలు చల్లెడు మందమారుతము

పాయము దిరుగఁబారెడు పండుఁజందురుఁడు

కాయము తల్లడవరపెడు గండుగోయిలలు

యేయెడనోర్వడు చెలిలాగేలాగోయమ్మా

॥ ఏలా ॥

ఇంటఁ బుట్టిన యాకడే యింటఁ బుట్టిన యమ్ముల

యింటఁ బలుమరునేయఁగ నేమందునోయమ్మా

వింటఁ బాసిన శరముల వెంటఁ దగిలెడు నారివి

యంటిన మదనానలమిఁక నారుపరాదమ్మా

॥ ఏలా ॥

కొండలరాయఁడు చెలివసుఁగొండల వివిధ గురుతులు

కొండుకవందురులై నవి కొత్తగదోయమ్మ

నిండిన విరహాంబితయు నేడిదె యమృతంబాయను

పండిన తమకము మేల్ల నగొనినెనోయమ్మా ॥ 306 ॥

83-వ రేకు.

రామక్రియ

కమలాసన సౌభాగ్యము కలికితనంబులు సౌఖ్యులు

ప్రమదంబులు¹ వింతంతవి పలుకంగా రాదు

॥ పల్లవి ॥

మించిన చొక్కులు మీరినయాసలు

పంచేంద్రియముల భాగ్యములు

యొందిన తలఁపులు యెడపవి వలపులు

పంచకాణుని పరిణత (తు?) లూ

॥ కమలా ॥

కనుఁగవ జలములు కమ్మనిచెమటలు

అనయముఁ జెలులకు నాడికలు

తనువున మాపులు తప్పని వెఱపులు

వినుకలి కనుకలి వేడుకలు

॥ కమలా ॥

మోవి మెరుంగులు² ముద్దుల నగవులు

శ్రీ వేంకటపతిచిత్తములు

తావుల పూతలు దర్పకు వ్రాతలు

ఆ విభుఁ గూడిన యంసములు.

॥ కమలా ॥ 307

పాడి³

విభుని వినయములు వినవమ్మా విను —

నభయంబిడిగీ నయ్యో తాను

॥ పల్లవి ॥

1. పె-రే ౨౫. ప్రమదంబున. 2. మెరుంగులు. 3. పె-రే ౨౯. పురుష విరహం.

రహస్యమున శ్రీరమణుడు పంపిన

విహరణలేకలు¹ వినవమ్మా

అహివతికయనంబితాపంబై

అపరదేహజగదానందాను

॥ విభుని ॥

అదిమవతి నీ యడుగుల కెరగిన —

వేదాంతరచన వినవమ్మా

నీదయగానక విమిషమె యుగమై

భేదంబున వలగీనట తాను

॥ విభుని ॥

కింకరుడట నీ కిమకనేతలకు²

వేంకటపతిగతి వినవమ్మా

సంతెరేక³ నీదనవున జగములు

కొంకకిపుడె చేకొనెనట తాను

॥ విభుని ॥ 308

ముఖారి

ఎఱుగవిశివించంద మిట్టివాడనుచు నింతి

తెఱవల నీమీదఁ దేనోపుఁ జూమ్మి

॥ పల్లవి ॥

రంగుమీరిన మంచరత్నాలు దాచిన నీ—

పుంగలాలచేతఁ బాదమొత్తకువమ్మా

అంగన వుద్బెనుఁ బాదమంటి శిలను దొల్లి

కంగి నీకుఁ బ్రతిమొన గడియించీఁ జూమ్మి

॥ ఎఱుగ ॥

కొమ్మ నీదు వాలారుగోళ్ళ వితవికిని

యిమ్ములఁ దొడలు సోకనియ్యకు⁴ వమ్మా

దొమ్ముల⁵ నీరుల గోరఁ దొడనింతిఁ బుట్టించె

కమ్మర నీకు⁶ నిచ్చె కలిగించీఁ జూమ్మి

॥ ఎఱుగ ॥

1. లేఖలు. 2. చూపుట. 3. సంతెరేక. 4. ఎ-రే. 5. నీకు వమ్మా. 6. కొమ్మునిరు. 7. నీకునుచ్చె.

నొక్కుచుఁ జెనుటల పానుపున వేంకటపతి—

నుక్కున నీచనుఁగొండలొత్తకువమ్మా

వక్కునను గొండవేసి పానుపుజలది, దచ్చె

చక్కువి తరుణి నిటై సడిఁబెట్టిఁ జూమ్మి || ఎఱుగ || 309

భైరవి

కూరిమెరిఁగి కైకొవు — నీ—

వీరములే నెరపేవు

|| పల్లవి ||

*రంతులె నేసిటు రావు — యెంతైనాఁ జవపీవు

చెంతలె కడుఁ దలఁచేవు — ఇంతలొనె¹ రవయ్యేవు || కూరి ||

పొలయుచు నూరకె పోవు — గిరిగింపుచుఁ దిరిగేవు

చెలఁగుచు వడి మురిసేవు — నిలరా యించుక² నీవు || కూరి ||

బొంకుచు నూరకె పోవు — తెంకికి నెవ్వతెఁ దేవు

వేంకటపతి నవ్వేవు — పొంకమైతివిఁకఁ బోవు || కూరి || 310

పాడి

సత్యబామ సరసపు వగవు

నిత్యము హరిమదిసే నెలవాయ

|| పల్లవి ||

రుకుమిణిదేవికి రూపయవ్వనికి

సకల విభవముల సౌఖ్యతలు

చికురాంబరమునఁ జెదరిన యలకలు³

వికచాల్లముఖము వెయివేలాయ

|| సత్య ||

కొడవుల శ్రీసతి తొలుమెఱుఁగులమై

నడవుల మురిసెపు నగుమోము

తడయక వారిది దచ్చిన హరికిని

బడలిక వావను పరమంబాయ

|| సత్య ||

1. ఏ-రే. 2. ఇంతనె యెరవ. 3. నిలరాయాంబక (r). 4. ఇది సె-రే.
5. పాళము: పా-రే. అలకలు.

* చిత్తవగుటచే || స చరణములు || రెండు పంక్తులలో వ్రాదిగవని.

అనుదివమును నీ యలమేలుమంగ
కనుగవ జంతెన గర్జములు
దినదినంబులును తిరువేంకటవతి—
చనవుల సొంగుల సంపదలాయ.

॥ సత్య ॥ 311

శ్రీరాగం

ఎట్టు¹ నైతునె వలపు యింతి పరులు
రట్టునేయగ మిగుల రావపునె కొంత

॥ వల్లవి ॥

రాక విభుడేపేటి రాజసంబొకకొంత
చీకాకు పడజేయు చింత నొకకొంత
పైకొన్న చిత్తంబు పట్టరానిది గొంత
మేకులకుఁ జెలులాడు మేలమొకకొంత

॥ ఎట్టు ॥

పలుమారు వలయించు పరవకంబొకకొంత
పొలయలుకలను బొడము బూకలొకకొంత
కలికి కన్నులఁ బొలయు కాతామొకకొంత
కొంఁదిమీరిన మంచికోసమొకకొంత

॥ ఎట్టు ॥

గరగరిక వేడుకల కలపుకోలొకకొంత
వరుసఁ గోమలమైన వయసులొకకొంత
తిరువేంకటాద్రికు దివ్యమహిమలు గొంత
పరిలేని పొందికల చనవులొకకొంత.

॥ ఎట్టు ॥ 312

పాడి

రావే కోడల రట్టడి కోడల
పొవే పొవే అత్తయ్యా, పొందులువీతోజాలును

॥ వల్లవి ॥

రంతెలు వేయుచు రజరెడుట నీవు
కొంకు గొనరు లేవి కోడల
పంకజముఖి నీవు పలుదొడ్డవారిండ్ల
అంతెంఁ దిరిగేవు అత్తయ్యా

॥ రావే ॥

అరాద నలుగురు నేగురు మొగలతో
కూడి సిగ్గులేవి కోడల
వాడకుఁ బదుగురి వలపించుకొని నీవు
అరాదఁ దిరిగేవు అత్తయ్యా

॥ రావే ॥

బొడ్డునఁ బుట్టిన పూఁపవికే విన్ను
గొడ్డెరు తెస్తినే కోడల
గుడ్డమువయసున్న కోనేటిరాయవి—
నడ్డగించుకొంటివత్తయ్యా.

॥ రావే ॥ 313

84-వ రేకు.

సామంతం

ఎచ్చరించెదనవివ యాజగంబనఁగాను
నచ్చరిత్రుఁడ నీకు సరకా వోరి

॥ వల్లవి ॥

దుచుల నారాయణ పరో జ్యోతి యవి
వచరించి విను శ్రుతులు పలుకఁగాను
వచియింపరావి యిటువంటి నీ మెడల నా—
కుచకుంభములకాంతి కొలుపునా వోరి

॥ ఎచ్చ ॥

రమణ నారాయణ పరబ్రహ్మమవి
ప్రమదమున విను శ్రుతులు పలుకఁగాను
తమకమున నను నీవు తగిలితివి యీసుఖము
విమిషమాసుఖము గానేర్చునా వోరి

॥ ఎచ్చ ॥

అరయ నారాయణ పరాత్పరంబని నిన్ను
 సరసవిద్యలు శ్రుతులు చాటఁగాను
 సిరుల ననుఁగూడితివి శ్రీ వేంకటేశ నీ—
 కరుణకిటు నేనోర్వఁగలనా నోరి.

॥ ఎచ్చె ॥ 914

భై రవి

వేంకటాద్రివిభునిఁబాసి విరహియైన రమణిఁ జూచి
 రంతెలు వేయనేటికమ్మ రాజసమునను

॥ పల్లవి ॥

వినప (పు) కోత పోకినపుడె వేడిలేని చందమామ
 మిసిమిగలుగు వేడిచూపు మింట మలయునే
 నొనరికంటికాఁకనఁగి నొగిలినపుడె తొడుగలేక
 కునుమకరము మదనుఁడతివకొరకు దాఁచెనే

॥ వేంక ॥

చిగురుమేతకొండెల్ల చెలఁగి మావికొమ్మలెక్కి
 మగువమీఁదఁగూఁతరేచి మరునిఁగూడిరే
 తగవరైన దళరథేంద్రుతనయు కావమొనఁగినపుడె
 తెగువమీఁదఁగూఁతరేచ తెరఁగులెరఁగరా

॥ వేంక ॥

నెయ్యమలర మంచివిరులకయ్య వేంకటాద్రివిభుఁడు
 లియ్యమైనచెలికిఁ జనపులియ్యఁ దొడఁగెనే
 కుయ్యవెరచె గోపిలలును కుంకెఁ జందమామకళలు
 తియ్యవించివాఁడు వెనకతియ్యఁదొడఁగెనే.

॥ వేంక ॥ 915

శంకరాభరణం

జవ్వాది మెత్తినది తన—

జవ్వనమే జన్నెవల్లినది

॥ పల్లవి ॥

ముద్దుల మాఁటలది చెక్కు—

టద్దముల కొంతినరినది

గద్దరియాపులది తన—

వొద్ది చెరియమీఁద నొరగున్నది

॥ జవ్వా ॥

పుత్తడిఁ బోలినది తన—

చిత్తము నీసొమ్ముచేసినది

గుత్తపు గుబ్బలది అల—

చిత్తజాని లెక్క నేయనిది

॥ జవ్వా ॥

ఎమ్మెలు యెఱుగనిది తన—

కెమ్మొవిఁ జిరునవ్వు గెరలున్నది

కమ్ముకొనఁగ వెంకటరాయా నీ—

కమ్మునికొఁగిటఁ గలకున్నది.

॥ జవ్వా ॥ 318

అపారి

తిట్టినఁ దిట్టినదే తప్ప

బెట్టమ్మా గుంపెన నీచేత

॥ వల్లవి ॥

వెనక మరలి నవ్వినదే తప్ప

వినమమ్మా¹ నీ విభుఁడౌట

చెనకఁగ జంకించినదే తప్ప

అనవమ్మా ■ వాతనిఁ గినిసి

॥ తిట్టిన ॥

ఎదుట నిలిచి తురుమిడుచే తప్ప

వదలిన పయ్యెద వారఁగను

అదన నలసి పుసురనుచే తప్ప

పుడుటుఁదమకముననుండఁగలేక

॥ తిట్టిన ॥

1. వి-రే. ■ వినవమ్మా.

కేలనె¹ యిటు మొక్కినదే తప్పా
కాలు దాకి వేంకటవతికి
వోలి నే నతవిపై నొరగుటె తప్పా
మేలములాడుచు² మెరయగనతడు.

॥ తిట్టన ॥ 317

రామక్రియ

దంతచ్చదముద్రా మదనాశ్రుల—
కాంతకాంతికృతిరహో భవతి

॥ వల్లవి ॥

వనితాకుచయోర్వరసఖరేఖ—
ర్జన³ కళిచిహ్నం సఫలమిదం
ఘనకరుణాం మయి ఘటయ చంద్ర ఇ—
త్యనునయకారణమహో భవతి

॥ దంత ॥

సతీమణి విలసత్కరమూలే
చతురలాంచనం సఫలమిదం
వ్రతతిథయహృతే వరదాన్య⁴ కలన—
మతిపూతాకృతిరహో భవతి

॥ దంత ॥

తరుణి తనుగంధ విరేపన వి—
స్తరసౌభాగ్యం సఫలమిదం
పరిరంభనుభే తిరువేంకటగిరి—
హరేః పూజనమహో భవతి.

॥ దంత ॥ 318

శ్రీరాగం

ఇంతి కన్నీరొలుకనిట్లఁ జదివె
కొంతంపు కనుఁగొనల కోవమును జదివె

॥ వల్లవి ॥

1. వి-రే. ౩౫. కేలనవ. 2. మేలములాడుచు. 3. వి-రే. ౬౫. రేఖాజన.
4. వరదాన్య. ౫. వంతి ర్జన వి-రే. ౬౫. వి-రే. ౫౦. తోను ఇట్లే కలదు.

వెలది వినుకలినే వినికి వివి తోడనే
తలపోతనదివా చింతననేనెను
తలకొన్న నేలవ్రాతలనే పొలుపుగ వ్రాసె
తొలుతఁ బాదపువేలి ధూళిరములు

॥ ఇంతి ॥

పడఁతి కనుకలినే పుంకవ్రాలును వ్రాసె
తడవి నీ చెయవ (పు ?) చిత్తపుఁ బంకనే
కడుఁదెలివికివి బాసి కలవెల్ల మఱచి తన—
వెడఁగుఁ జెక్కు ' చేతితో వెదకీనిదివో

॥ ఇంతి ॥

వరుస గంటపువ్రాలు వ్రాసెఁ గొనగోరనే
కురుఁబనల నీవు చెక్కులు గిల్లఁగా
తిరువేంకటాచలాదిపుడ నీతోఁగూడి
సరిలేని శబ్దశాస్త్రమురెల్లఁ జదివె.

॥ ఇంతి ॥ 319

85-వ రేకు.

సామంతం'

పడఁతి నినుఁదలచి పో వలుకఁడతఁడు, నీ—
వెడసినను బ్రాజంబురెరవులాతనికి

॥ పల్లవి ॥

వెడవల్లు నీ మోమువెన్నెలఁ దలఁచిపో
పొదలు వెన్నెలబయటఁ బొలయఁడతఁడు
ముదిత నీ నెరులు దురుమును దలఁచిపో యతఁడు
కొదమతేట్లఁ (టులి ?) గవిన గుండె జల్లనును

॥ పడఁతి ॥

లలితాంగి నీ దేహంత దలఁచి పో యిప్పుడు'
చెలఁగి వనమునకు విచ్చేయఁడతఁడు
వెలది నీమోవికావిరి దలఁచి బి' యతఁడు
తలిరాకు గది గుండె తల్లడంబొను

॥ పడఁతి ॥

1. వి-రే. గు. వ్రాసె: తల. వ్రాసె. 2. గు. గుండెకు. 3. వి-రే. కా. గంఠ. కాండది. 4. పా-రే. యతఁడు.

(మెలుక నీయూర్పుదెమ్మర దలచి యాడె)

మలయావిలము చూచి మరసాను మేను)¹

కోమలిరొ నీయిట్లకూటములు దలచి పో

ప్రేమమితరములపైఁ బెట్టఁదతఁడు

దీప్తుసపు వేంకటాద్రిపుఁడుగన యాతనికి

సామాన్యసరసతలు సరకుగావరయ

॥ వదఁది ॥ 320

ముఖరి

ఏలే² పడుసా యేదేని గుడుసా

చాచినేపకువే జవ్వనంపు గడుసా

॥ వల్లవి ॥

దేలే కనరు వలవని కిసరు

పొద్దువొద్దులకుఁ జూపుల యసరు

పెద్దైన వలపుల పిసరు లో న—

న్నదేవు నేనై తినుసురుసురు

॥ ఏలే ॥

వచ్చేసనవే వలపు చేకొనవే

మచ్చుచల్లక నామాట వివవే

ఇచ్చేసనవే³ నీహృదయమింతటనైన

రిచ్చవదిన నా కూరిమి గనుఁగొవవే

॥ ఏలే ॥

లావే సంగటికి రతుల యంగటికి

శ్రీ వేంకటేశుఁడ⁴ నా చెంగటికిని

నీవే కౌఁగిటికి విదులలోఁగిటికి

మోవీవే వెరవక మోహపుటాఁకటికి.

॥ ఏలే ॥ 321

1. ఏ-రే. ౯. లోవిది ఈ చరణపు ఉత్తరార్థసాకమిది. 2. ఏ-రే. ౧౫. ౩౯.
యాలేలే. 3. ఏ-రే. ౩౯. ఇచ్చేసనవే. 4. ఏ-రే. ౧౫. ౩౯. వేంకటవతినా.

తెలుగుఁ గాఁబోది

చక్కఁదనములనే వేసఁబఁబోయ్యెను నీ—

యెక్కువలె యింతనేనె నెక్కడ చొచ్చేవే

॥ పల్లవి ॥

వెన్నెలలకునె యింత వెరచేవు నీమోము

వెన్నెలలచే నెట్లు వేఁగించేవే

నన్నుఁ దేంట్లకిట్టె జడిసేవు నెలఁత నీ—

యిన్ని నెరిఁదుమ్మెదలకెట్ల¹ లోఁగేవే

॥ చక్క ॥

చిలుకలకునే యింత చిమిదేవు నీచిలుక—

పలుకుల నెక్కడికిఁ బారఁదోలేవే

చలిగాలికినె యింత జడిసేవు నెలఁత య—

గ్గలపుటూర్పుగాలికెక్కడ² నొదిగేవే

॥ చక్క ॥

మదనుఁదనినను వేమారు గలఁగేవు నీ—

మదనగురునికెట్లు మనసిచ్చేవే

ఇదె వేంకటేశుఁడు నిన్నెనసి కౌఁగిటఁగూడె

పొదలుఁదావులకెట్లు పొంగుచుఁ జొక్కేవే.

॥ చక్క ॥ 322

పరాళి

చూపులనే సొలనేవు చూడరాదా మమ్ముఁ

గాఁపురము నేయనీక కారించేవా

॥ పల్లవి ॥

వదినెంటాఁ బిలిచేవు వద్దు నుమ్మీ యెవ్వరోయి

వదినెలు నీకు³ వాడవారి మరఁది

యెదురై తే మొక్కేవు యేటికోయి యింతేసి

పుదుటులు మాని⁴ చక్కనుండనేరవా

॥ చూపు ॥

1. ఏ-రే, ౩౯. కేంరో. 2. గ౩, ౩౯. ఏ-నొలికేటిగాలికెక్కడ. 3. ఏ-రే, ౨౦, ౧౧౩. వదినెలు వాడ. 4. పుదుటులు చక్క.

అత్తనంటాఁ నిలిచేవు అక్కడ నిక్కడ నీకు
 అత్తలెవ్వరోయి పూరఁ బొత్తులల్లుఁడా
 వత్తునంటాఁ జెప్పంపేవు వడదాకి కూకులును
 వత్తులునై పోదుఁగాని వచ్చి చూడరాదా¹ || చూపు ||

చీర వెలిగా నవ్వేవు చెల్లఁదో యెక్కడనైన
 మూరుజాతి వారికై న మానములేదా
 తీరు నీకు నింతేసి తిరువేంకటేశుఁడ
 కూరిమి యెరిఁగి నన్నుఁ గూడితివోరా. || చూపు || 323

కొండమంహరి

కొండలోఁ గోవిల గుఱ్య గుండె వగిరె నీ—
 యండకు రాఁగాఁ బ్రాణమంతలో బ్రదికెరా || పల్లవి ||

వలచి నిన్ను వెదకి వడి నే రాఁగాను
 పులివలె మగఁడుండెఁ బోవియ్యక
 తలఁచి నాకంతలోనే తల నొవ్వఁగాను
 చిలుకుఁ బులికలెత్తి సిగ్గుమాలె వలపు || కొండ ||

ఏమరించి యింటివారినెడసి నే రాఁగాను²
 గామెన బిడ్డయేద్యెఁ గదలనీక
 తామసించి యుండలేక తల్లడించఁగాను
 చీమలు మైవాఁకినట్లు చిమ్మిరేఁగె వలపు || కొండ ||

పుండలేక యిప్పుడు నీవొద్దికి నే రాఁగాను³
 కొండవలె మరఁడుండెఁ గోపగించుక
 బొండుమల్లెపరపుపైఁ బొరలేటి యిట్టి⁴ నన్ను
 కొండలరాయఁడ నిన్నుఁ గూడించె నావలపు. || కొండ || 324

1. చూడనేరవా. 2. ఏ-రే. 3. కొండలం. 4. రాఁగా గమైవ. 5. రాఁగా
 కొండ. 6. బొరలే యీ వన్ను.

భూపాళం

రాయడికాడు గదమ్మ¹ రంతు నేసీని
పాయపునతులనే గోపాల గోవిందుడు || పల్లవి ||

వట్టిమాయలఁ బెట్టవలదన్న మానఁడు
బెట్టుగ రేపల్లె గోపికలనెల్ల
వేగింతురమ్మ² యెల్లవారలును
రట్టడియైనట్టి రాచగోవిందుడు || రాయ ||

లేని పగలు చాటి లేమలనిందరిని
కాని కానిమ్మనుచుఁ గరఁగించిని
మాని మాని కమ్మర మగుడ మమ్మేచిని
రానిలే చూచుఁగాని రాచగోవిందుడు || రాయ ||

పొద్దు పొద్దునకెంత బూమెలు³ నేయుచును
వాడ్డికై నాతోడ నొనగూడిని
అద్దో యింకా మానఁడానలఁ బెట్టెడిని⁴
గద్దరి శ్రీతిరువేంకటపు గోవిందుడు || రాయ || 325

3-వ రేకు.

అహరి

జట్టిగొనెర నిన్ను జవరాలు
చిట్టంటు చేతల⁵ జెలఁగితివపుడు || పల్లవి ||

నాలుకచూపులు వాడఁగ నాటక⁶
సాలలోన నిను జవరాలు
చాలుగ మురియుచు నరుగనఁ జివుకన
కాలఁ జిమ్మినను కలఁగితివపుడు || జట్టి ||

1. వి-రే. అర. గదనే. 2. గింతుమమ్మ. 3. బూమెలే. 4. నలునేసీని.
5. వి-రే. అర. బుడతేతల. 6. వాఁటిక

సౌలపుగొనుచు మించుల మొలనూళ్ళు

నకుపుల మురిపెపు జవరాలు

గలగల గజ్జెలు గదలఁగ నునుఁదొడ

బలిమిఁ గదలిచిన బ్రహ్మసితివపుడు

॥ జట్టి ॥

సౌంపగు తల ' చంచుల (?) మునివేళ్ళు—

నంపద నడపుల జవరాలు

యింపులు నెరపుచు నిలె నినుఁ గదిసిన *

కంపించితి వేంకటగిరిరమణ.

॥ జట్టి ॥ 326

సామంతం

అద్దిరా చిమ్ముల మాటలప్పటి నీకు

పెద్దరికానె * మురిపెములే చిమ్మేవు

॥ వల్లవి ॥

వద్దన్న మానవు నేనెవ్వతెరా నీకు నీ —

నిద్దురచూపులు నాపై నివాళించేవు

బద్దులెల్లనేడ నగపడెరా నీకు యీ—

ముద్దులమాటలాడుచు మోమే వంచేవు

॥ అద్దిర ॥

దెందములో నేనికనేటికిరా నీకు నీ —

యందిపాటుచేతల నన్నలయించేవు

కిందిచూపులేడ దొరకెరా నీకు నీ —

చెందమ్మిచేతుల నాచెఱుగువట్టేవు

॥ అద్దిర ॥

బింకములెవ్వతె నేరిపెరా నీకు నీ —

కుంకుమపూతలే * చెరఁగునఁ గప్పేవు

యింక విన్నియునేల యిదె నీకు తిరు —

వేంకటేశ నాకొఁగిట వేడుకఁ గూడితివి

॥ అద్దిర ॥ 327

1. తకచంచుల. 2. చు నిదె వేంకటపతి. 3. ఇది వి-రే; సా-రే. పెద్దరి
కేంనె. 4. పూతల.

రామక్రియ

పంకమాదీ పిలిచినఁ బలుకదెవ్వరితోడ
యింతవలచిన వలపెందునైనఁ గలదా || పల్లవి ||

జెక్కనపు గుబ్బరిపైవేసిన కప్పురమెల్ల
నొక్కమాటే నీరాయనోయమ్మా
మిక్కుటమైన దీని మేనిమీఁది వెక్కచూచి
వక్కలాయ గుండె యిట్టి వలపెందుఁగలదా || పంక ||

గుప్పెడి నిట్టూరుపుల కోమలిహారములెల్ల
పుప్పరాలెగయఁ జొచ్చెనోయమ్మా
పుప్పతిల్లుఁ జెమటల¹ నోలలాడఁగానె మేను
విప్పువలెనున్నదిట్టి నెయ్యమెందుఁ గలదా || పంక ||

కొయ్యతనమునిట్టై కోనేటిరాయనిఁగూడి
పుయ్యాలమంచముమీఁదనోయమ్మా
పయ్యెదచెరఁగు జారఁ బచ్చినేఁతలిన్నియును
ముయ్యఁజూచి నిటువంటిమోహమెందుఁగలదా² || పంక || 328

తవుళి³

ఎప్పుడు నాయెడ నీకు నిదివలెనా
కవటాలు నిజములు కలిగినాతఁడవు || పల్లవి ||

వెల్లిగా నీపూర్పు వేదమట వేడి
చల్లని క్రుత్తికి సుష్ణము గలదా
పెల్లుగ నిరువంకఁ బిరువీకులై వేడి
చల్ల విదైనా వెచ్చనిది గావలదా || ఎప్పుడు ||

1. వి.రే. ౬౮.. ఇల్లఁ గోరికల. 2. చరణము వ్రాయుటకు చోటపడువఁ బడినది. వి.రే. ౮. 3. వి.రే. గుడ్డరి.

నగు నీమాటలే పురాణంబులట బొంకు
 దగిలీని చదువులింతయు బొంకులా
 తెగి యిరువంకలఁ దీదీపురై నీ
 పొగదుల ' మాటలెప్పుడును నిక్కము ' లా " ఎప్పుడు "

చలివేడియాపుల జాణవట యిట్టై
 బలసి నాపైఁ బరపఁగవలెనా
 కలికినై తిరువేంకటవిభుఁడ నన్నుఁ
 గలయక యలయించి కలిసితివిపుడు. " ఎప్పుడు " 329

శ్రీరాగం - రచ్చెతాళం

కనలకువే మతి కలఁగీని యీ—
 వనజోదరుఁడిదె వచ్చినిపుడు " పల్లవి "

వడిఁ గుచభరమున వ్రాలెడి వేగము
 నడవకువే నన్నపు నడుము
 చిడుముడి నన్నుఁజేసిన " గోవిందుఁడు
 తడయఁడు ' నిన్నుఁ దగిలీనిపుడు " కనల "

కొప్పువేఁగుననె కుదిసిన మెడ గడు—
 తివ్వకువే కందెడి సరులు
 దప్పి వొదలఁ బరితాపము నీమై '
 కప్పిన శ్రీహరి గదిసీఁ గాని " కనల "

పొరలుచు విట్టూర్చులనుసురనియెడు
 వెరవకుమెన్నఁడు ' వేదనల
 కరఁగి నీవు వేంకటపతికొఁగిట
 మెరసితివిటు ' కడు మించిన రతుల " కనల " 330

1. పాఠే. పొగుదుల. 2. నిక్కము. 3. వి-రే, ౫౭. ముడినే వినుఁజే : ౮౨. వినునేజే. 4. తడవఁడు. 5. నీవే కప్పిన శ్రీహరిఁగది. 6. వకువే వడు. 7. కడు.

అపారీ

అలికి సంపెంగళావికణి¹ నట్టు

తొలంగి మదుట జారి కుమ్మిదల పిల్లలు

॥ పల్లవి ॥

వెలదియారను² పాము వెంటబెట్టుకొని రాగా

తలకి చంద్రుడు వోయి దాగినట్టు

పలువన్నె మెఱుగుల పయ్యదలోనె దాగె

చలిపేడి మెఱుగుల చందమామపిల్లలు

॥ అలికి ॥

కోవిలపలుకుదాడి కోవగించి వెంటరాగా

తావుల చిగురువోయి³ దాగినట్టు

మోవి సూదివాటులై⁴ మొనసి కావచ్చివి

మావుల చిగురులోని మాణికాలపిల్లలు

॥ అలికి ॥

భారమైన విరహతాపపు సూరియుండు⁵ రాగా

తారితారి చకోరాలు దాగినట్టు

కూరిమి వేంకటపతిఁ గూడిన తమకమున

గోరగించిదివి⁶ చకోరముల పిల్లలు.

॥ అలికి ॥ 331

87-వ రేకు.

ముఖారి

చాలు జాలు నీ జాజర నన్ను

జాలిఁ బరచె¹ జాజర

॥ పల్లవి ॥

వలపు వేదవల వాడేను యీ—

తలనొప్పులచేఁ దలఁకేను

పులకలమేనితోఁ బొరలేను కడుఁ—

జరిగొని చల్లకు జాజర

॥ చాలు ॥

1. ప-రే. గం. అణి. 2. త-పెం. యారవి పాము. 3. రుదోయి
4. పి-రే. పల్లమె. 5. నూర్పుడు. 6. ప-రే. ౨౭, బరచె.

ఒల్లని నుంగని వుడికేను నీ—

ఒల్లరచేతలఁ జిమిదేను

కల్లగందవాడిఁ గాఁగేను పైఁ

జల్లకు చల్లకు జాజర

॥ చాల ॥

తివిరి వేంకటాదిప నేను నీ—

కవుఁగిటికప్పితిఁ గరు నేను

రవరవ చెమటఁ గరఁగి నేఁడు యిదె

చవులాయను నీ జాజర.

॥ చాల ॥ 332

శ్రీరాగం

విరహంపుఁ గోమరికి వెలయంగఁ గలవెల్ల

అదుదుగాఁ బండి పొల్లయిన ఫలమాయె

॥ సల్లవి ॥

వేమారుఁ జెరికి నరవిందకయ్యరె పరవ

బాముచెడి యందునే బడరెఁ గాని

తామెరై ॥ దెందమీ తలిరుదేహములోన

లేచుకిది గలిగియును లేని ఫలమాయె

॥ విరహ ॥

వెలఁదిమై సురటులనె ॥ వినరఁగా లలితాంగి—

నలమి అదియే తావమయ్యెఁగాని

పెలుచైన నిట్టూర్పు పెనుగాలి లోలోనె

కలిగియును తమవారుగాని ఫలమాయె

॥ విరహ ॥

కాంత కనుదోయి నునుఁగలువరై కలువలనె

అంతకంతకు వగల నలవెఁ గాని

యంతలోఁ దిరువేంకటేశుఁ గూడియుఁ జెరికి

చెంతనే కనుదోయి చెంగలువలాయె.

॥ విరహ ॥ 333

ఆహార

మోవిపై వీరెపు కెంపు ముచ్చటాడఁగ
చేపపచ్చి చిగురుపైఁ జిమ్మిరేఁగినే || పల్లవి ||

వాసనగుబ్బలమీఁద వల్లెవాటుగా తార—
వేసిన పయ్యెదకొంగు వెంజఁ దూలఁగ
తీసిన ఘాతల ముద్దుఁదీగె చందురులమీఁదఁ
గానేటి వెన్నెలవరెఁ గానవచ్చినే || మోవి ||

వేఁకపు నెరులకొప్పు వెక్కసపు విరులతో¹
తేఁకువమీరఁగఁ గడు² దీపించఁగా
చీకటిలోపల మించు చిన్నిచిన్ని వెన్నెలల
తోఁకచుక్కలై³ చూడఁ దొంగలించినే || మోవి ||

పాదముల దాటించు పసిఁడి మద్యైల మోఁత
మోదపు కంకణరవముల మీరఁగా
గాదిలి నీ కౌఁగిటి⁴ వేంకటపతిమీఁదిపాట
వేదముల మీరినట్లు వెదవల్లినే. || మోవి || 313

మాళవిగళ

దాఁచిన చలముల నటకాఁద యిద్దై
జేఁచితివివుడు నీవే కావోరి || పల్లవి ||

విరులు గోయఁగ నన్ను వేసుకతోఁ జూచి
విరులెంత ప్రయమొ యీ వెలఁదికవి
మరుచి తియ్యచి వింటి మాయపుఁ గ్రొవ్వాఁడి
విరులేయించితివి నీవేకావోరి || దాఁచిన ||

1. పె-రే. ౨౦. విరులతో. 2. మీరఁగడు. 3. వి-రే. ౪౯. చుక్కలై.

4. 'కౌఁగిటి' అనియే అన్ని రేఖందును రూపము.

జలము గేళాకూళి జల్లులాదఁగఁ జూచి
 జలమెంత ప్రయమో యీ సతికినని
 చెరిగి కాక¹ చెమట చెఱమ నాపై వేడు
 వెలయఁ జేసితివి నీవే కావోరి "దాచివ" //

తొడపులిరుచు నేను తొంగలించఁగఁ జూచి
 తొడపురే ప్రయము యీ తొయ్యలికని
 కడుఁదొడపురే వేంకటరాయ కొనగోర
 విడువకిచ్చితివి నీవే కావోరి. "దాచివ" 335

దేశాక్షి

ఎప్పుడు వచ్చునో యంటా నెదురు చూచిఁ బతికి
 దప్పిదేరు మోముతోడ దాచలేడు ప్రయము "వల్లివి" //

వేటవోయినవగుడు వీరి రాఁగాఁ గిన్నెర
 మీటుచుఁదా విక్కించుచి మేడపైఁడుండి
 గాఁటపు గుబ్బలకొఁగు గప్పడు జారిన వింత—
 ఆఁటది వలచెనేని ఆపరాదు ప్రయము "ఎప్పుడు" //

ఇంతి చూడఁగానె విభుఁదేకురి² గుఱ్ఱము దోరి
 చెంతనున్న నకులెల్ల చేకఁజూపఁగా
 అంతరోనె యాకె తనువంతయుఁ బురికించె
 పంతపునకులకై నఁ బట్టరాదు ప్రయము "ఎప్పుడు" //

తేకువ మెరసి రాఁగా తిరువేంకటేశుఁ జూచి
 వేకపుడురుముతోడ విఱ్ఱివీఁగిని
 కాకతోడఁ జిత్తమెల్లఁ గరఁగి నీరై మించె
 యేకట నెవ్వరికై న నెంతగాదు ప్రయము. "ఎప్పుడు" 336

సామంతం

ఎవ్వరికిఁ జెల్లనమ్మ యింతేసి నమ్మ

నొవ్వుని నొప్పులతోడ నొగిరిఁ జెరియ

॥ వల్లవి ॥

వీఁగడి తురుముతోడ వేఁకపు సొమ్ములతోడ

కాఁగిన దేహముమీఁది కస్తూరితోడ

అఁగిన యాసలతోడ నతిరాజనముతోడ

వేఁగడిఁ బ్రాజేకుఁబాసి విరహానఁ జెరియ

॥ ఎవ్వరి ॥

వివ్వని రెప్పలతోడ వేఁడిచెమటలతోడ

పుప్పొడి దాఁకినమేని పొక్కులతోడ

కప్పక కప్పిన మంచి కలికినయ్యెడలతోడ

కప్పురపుటూర్పులఁ గరఁగిఁ జెరియ

॥ ఎవ్వరి ॥

రావపువింతలతోడ పచ్చిసింగారముతోడ

॥ అవులు వారెడమేని అలవులతోడ ॥

శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁగూడి సిగ్గులగర్వముతోడ

అవలిమోమై మాఁటలాడిఁ జెరియ.

॥ ఎవ్వరి ॥ 837

88-వ రేకు.

కాఁబోడి-ఏకతా?

చారపుటూర్పులతోఁ బసఁగించిని వీఁడె

కురిమిసగులు మేలుకొలువరమ్మా

॥ వల్లవి ॥

వేగినంతకువికఁడు వెఁజులతోడి రతి

లోగించి వచ్చి విడవోయాని

పోగకనురెప్పలు మూసుక యిప్పుడెంతేసి—

జాగరవుఁ గలిగొక చరచరమ్మా

॥ చార ॥

వొప్పైన సతులతో వుదరములోపల¹

యిప్పుడు నితఁడు సుఖియించిని

దప్పిదేరు తనమోముఁదమ్మితోదనిదె. ఏఁడె

వుప్పవదముగఁ బాదాలొత్తరమ్మా

॥ భార ॥

వరుగున మేలుకొని నరసపుఁ గొఁగిట

గరగరికెం¹ నమ్మఁ గలసీని

అరవిరి నురమున అలయుచును ఏఁడె

తిరువేంకటపతిఁ దెలువరమ్మా.

॥ భార ॥ 328

కన్నదగాళ

తరుణికనుఁగవ మోడ్పు తగఁ జూడరే

వరునిఁ దనమతి సొంపి వడిఁ జూచినట్లు

॥ పల్లవి ॥

వెలఁది ముక్కున వెడలు వేఁడి విట్టూరుపుల—

చెలువమెటువలెనుండెఁ జెప్పఁగదరే

చలముకొను నలులకును సంపంగి పెనుగాలి

కలకంటిమేనికిని కాపిదినయట్లు

॥ తరుణి ॥

వదతిపైనునుఁజెమట పన్నీటికావితో

బడిబడినె యెట్లుండె భావింపరే

అడరు విరిహానలంబప్పటప్పటికార్ప

కడువేగముదకముడుగిక చల్లివట్లు

॥ తరుణి ॥

ఇంతినెన్నుడుట్టిపై నపుడు చెదరివ కురులు

వింతలై యెట్లుండె వివరించరే

సంతమై వేంకటేశ్వరుఁడు చెరినేపు శశి—

సంతముడువఁగఁ దమము వరె (రి?) విడిచినట్లు. ॥ తరుణి ॥ 329

రామక్రియ

తమకమును దలపోతయును గలదెందాక

అమరుఁ జెలవము దనకు నందాకఁ దరుణి

॥ పల్లవి ॥

విరసంపు¹ మరువిపై వెరపు మరికెందాక

అరయఁ దనయావదయు నందాక

సిరిదొలఁకు జవ్వనపు సిగ్గు నీకెందాక

అరవిరి విలాసంబునందాకఁ దరుణి

॥ తమక ॥

ఎవయు ముదములును దనయేతులును నెందాక

అనుఁగుఁగోరికలు దనకందాక

కనుఁగొనల నవ్వులును కాకలును నెందాక

అనవరతసుఖము దనకందాకఁ దరుణి

॥ తమక ॥

కలఁపు వేంకటవిభుని తగులు గలదెందాక

అలరుఁదెలుపులు మతులునందాక

కలయునాతని చనవు కరుణగలదెందాక

అలనోక పరిణతలునందాకఁ దరుణి.

॥ తమక ॥ 340

సామంకం

టొంకకురే చతురుఁడప్పుడె వచ్చినా

నుంకు దేరీ² జాపు మంచి సుద్దో³ మద్దో³

॥ పల్లవి ॥

వన్నెలాడి చెలి నీవు వచ్చుదాకా యిదె

పున్నదానఁ బ్రాణములునుచుకొని

పున్నకుడా⁴ తఁడు మమ్మునొరిసినా⁵ యేదె

కన్నుల నవ్వేపు చెలి కాయో పందో

॥ టొంక ॥

1. వి-రే-గంగ-విరసపు. 2. సా-రే. నుంకుదేరిచాపు. 3. మ. రే. కా. సుబోమబో. 4. పున్నవాఁడాకఁడు. 5. నొరిచినా.

చక్కనమ్మ నీమాట చల్లుదాకా యీ—
 చెక్కుమీది చేతితోను చింతించేను
 నిక్కమునాటవికింక నేనేరే¹ నీవు
 నొక్కకువే నాచెక్కు నుయ్యో కొందో

॥ బొంక ॥

కప్పురగంది యింత దగ్గరకువే నీ—
 వప్పుడే కౌగిట నన్ను నలమేవు
 అప్పుడు వేంకటవిభుఁడలరించె విదె
 యిప్పుడె యీతనిక్కువ యీతో మోతో.

॥ బొంక ॥ 341

వసంతవరాళి

ని నీ విలు దగ్గరకు నీ యాన² నీకు
 వలచినవి మావారెల్ల నగరా

॥ వల్లవి ॥

వద్దు వద్దు కొందరిలోవారికి మాకింతేసి
 పెద్దపెద్ద ముత్యాలపేరులిన్నేసి
 అద్దము చూచిదె నాకు వంతకంటె సిగ్గయ్యావి
 గద్దరి మాయెంచువారు గవి నన్ను నగరా

॥ విలు ॥

దాలుఁజాలు వింగారు నరుషణు³లుంగరాలు
 నీలపుగంట నరులు నీకే వుండనీ
 మూలనుండే వారు గాక ముత్యాలచెరఁగుల—
 చేలగట్టుకొన్న నన్ను చెంచెలు నగరా

॥ విలు ॥

రాకురాకు యీదకు¹ నీ రమణుల పాదమాస
 నాకు నీకు నింతేసి ననుపేటికి
 దీకొని కూడితి నన్ను తిరువేంకటేశ యీ—
 కాకరిచేతలకు లోకమువారు నగరా.

॥ విలు ॥ 342

1. పె-రే. ౨౭. నేనేం. 2. వి-రే. ౩౧. రకు నీకు నీ. 3. పె-రే. ౨౭.
 నరషణు. ॥ వి-రే. రాకు నీకు నీరమ.

మలహరి.

నిద్దిరించి పాల (చీ: బాల:) జలనిధివలెనే
వాద్దిక శ్రీరఘునికి వాత్తరే పాదములు " పల్లవి "

నేగుదాకా: జిత్తగించి విద్యరెల్ల నాదరించి
బాగుగా: గృపారసము పంచి పంచి
యేగతి: బవ్యశించెనో యెల్ల భోగించెనో
యోగింద్రవరదుని పూ:చరే పుయ్యాలను " నిద్ది "

వాయి:గన్నుల రెప్పల వడదాకి తనుతావి
చాలుకొన్న పూర్వులు చల్లి చల్లి
నీలవర్ణ పుగుణము నెరపుచు నొకయింత—
కాలము గన్నుల: దిప్పిక (ప్పి:గ?) పురే దోమతెర " నిద్ది "

సరుగన యోగవిద్ర చాలించి లోకమెల్ల,
గరుణించ: దలంచి వేంకటగిరిపై
అరుదుగ నకలలోకారాధ్యుడయి మించి (చీ:)
విరివి నాలవట్టాలు విసరరే నతులు. " నిద్ది " 343

గీ-వ రేకు.

శ్రీరాగం

ఆటు గొంతకాలంబులనుభవించ:గ: గలిగె
యిటు గొంతకాలంబు యివి¹ చూడవలనె " పల్లవి "

వెన్నెలయ: జీ:కట్లు వెల:ది సుఖదు:ఖములు
కన్ను దెరచి మూయుటలు గతులు వవగతులు
మన్ననలు వొల్లములు మగువ వగలును రేయి
తన్ను:దానె సమకూడు: దను:దానె తొల:గు " ఆటు "

కిందు మీదైవచ్చుఁ గినుకలును దారిములు
ముందు వెనకగుఁ జెలియ మోదభేదములు
పొందికలు పాయుటలు పొలఁతి¹ సౌభాగ్యములు
ఇందరికి సరిగాఁగ నెదురెదురనుండు

॥ అటు ॥

మరచినను తలఁచినను మనసు తనపైనుండు—
తెరుఁగునది తిరువేంకటేశ్వరుండు
తెలియదె కరుణించె దేవుఁడే² నాయకుఁడు
తరితీపునేయుఁ³ గాని తలఁపులోనుండు.

॥ అటు ॥ 344

అహరి

అప్పమైన నీయరే యమ్మలాలా నే—
దప్పఁదా⁴ ర గించినదె యమ్మలాలా

॥ పల్లవి ॥

వాడుదేరి వదనము వదదాక⁵ నిందాక—
నాదీవచ్చె⁶ జూడరే యమ్మలాలా
నీడకేగనెరఁగఁడు నిక్కపు జాలునివలె
అడనీడ⁷ దిరిగాదీనమ్మలాలా

॥ అప్పు ॥

వెడ్డు వెట్టినాటలకు విచ్చేసేనని నన్ను—
నడ్డములాడకురే యమ్మలాలా
దొడ్డివారియిందెల్లాఁ దూరి తూరి పారాదీ—
నడ్డములు విసుపులు నమ్మలాలా

॥ అప్పు ॥

వేఁకువజాముననుండి వెయిమారులారగించు
నాకటికోటవలెఁదమ్మలాలా
తేఁకువ వేంకటగిరిదేవుఁడై న జాలుఁదిదె
అకతాడువట్టి తీసినమ్మలాలా.

॥ అప్పు ॥ 345

1. పొలి. 2. దేవుడి. 3. పా-రే. శను. 4. వి-రే. 5. దప్పఁదా. 6. కా. 7. నచ్చి. 8. నీకా.దాదాడి.

నారణి

పంతపు బిగువులఁ బదరేవు నీ—

పంతులు¹ మానుప వసమా వోరి

॥ పల్లవి ॥

వేకపుఁ దురుముల వెలఁదుల యలకల—

చీకటి దవ్వచుఁ జెలఁగేవు

ఆఁకటి చూపులనలసి మలయు నీ—

కాఁకలు మానుపఁగలనా వోరి

॥ పంత ॥

సన్నపు నగవుల నకుల కపోలపు—

వెన్నెలలే యటు వెదకేవు

వన్నెలతనువున వాడుచు నొయ్యన

తన్నేవు నేనితరమా వోరి

॥ పంత ॥

పడఁకుల కుచముల పరిమళపుఁ జెమట—

తడిపయ్యెదలను దాఁగేవు

కడుఁ గొఁగిట వేంకటగిరివర నను

పుడితెదపంతకోపుదునా వోరి

॥ పంత ॥ 348

ఆహాని

వచ్చిదేరే వలపు బయలు వెరపు

వచ్చుగోరి నాటు కిన్నరి తంత్రి మీటు

॥ పల్లవి ॥

వెలయఁ జల్లనిగాలి విరులెవ్విరిన జాలి

తలఁప పూదూ? చిత్తజ్ఞ వయ్యా?

కలయ వెన్నెల వెలుఁగు కాలకూటపు నలుఁగు

పలుకుఁ దేనెలచిందు బడబాగ్నిచిందు

॥ వచ్చి ॥

అగడుఁ గోవిందకాఁత అంగన నొసలివాఁత
 విగవిగవి పన్నీరు నిప్పులయేరు
 సొగసుచాలించోటు చురుకుటలుగుల పోటు
 నగవుఁజిలుకల నుడుగు నమ్మించు పిడుగు " పచ్చి "

తనివోవి రతికాఁత తప్పునేయని యాఁత
 పనితకీపతిమాట పంపుమాట
 వినయంపు రతికింపు వేంకటేశ్వరు సొంపు
 తనువుమెత్తవివరపు తనువెల్లమరపు. " పచ్చి " 347

ఆహార

ఉవిదతనులత యేటికులికి పడెనే
 కప మదనబాణాగ్నిఁ గాఁగదుగదా " పల్లవి "

పనితలావణ్యంపు పదనశశికలములు
 చనుగిరులపై నేల జారిపడెనే
 వెనకఁ దుర (రు?) మను రాహు వేవేలు రూపురై
 తనర ముఖచందురుఁడు తరికఁడుగదా " ఉవిద "

మొలకరై గుమరురై ముదితమై మరునంప—
 ములుకులంతటనేల ముణుఁగఁబడెనే
 పొలయ మరునప్త*మటు పుంఖానపుంఖములు
 పొలఁతిమీఁదినె రాశివోయఁడు గదా " ఉవిద "

కొమరై చ పెనుదండు కనుమాయుదుఁడు గదలి
 తెమలి రాకిపుడెల్లఁ దిరుగఁబడెనే
 విమలాంగికొఁగిటను వేంకటేశ్వరునిఁ గని
 భ్రమసి ప్రతిదండనుచు పదరఁడుగదా. " ఉవిద " 348

ముఖారి

చెప్పిన హృదయము దలఁకెడు చెలి దానిపుడెట్లున్నదో
అప్పుడు పరితాపంబున నలసిన చందములు || పల్లవి ||

వేడుకతో సంగీతము కన్నుల మెచ్చుచు¹—
నాడుచుఁ బ్రాజ్ఞేశ్వరుఁగొనియాడెడి చందములు
కాదిన మర్మపుమాటల కంపంబునఁ దలయాఁపుచు
దూడక చూచిన చూపుల చొక్కెడిచందములు || చెప్పిన ||

చనుఁగవ నన్నపు చెమటలు జారెడి వయ్యెదనార్పుచు—
నొనరిన విట్టూర్పులచే నూటాడెడి చందములు
తనువునఁ బలుమరుఁ బొడమెడి దట్టపు పులకాంకురములు
అనువున మెత్తక (?)* కరమున నంటిన చందములు || చెప్పిన ||

తిరువేకటగిరివల్లభ దేవళానుజితాఁగిట
తడఁచి మనోభవుదారినిఁ దప్పిన చందములు
యిరవుగ నాతని చేతల వింపగుఁ బరవశములచే
దొరలిన మరపుల నెరుకలఁ దూరెడి చందములు || చెప్పిన || 349

90-వ రేకు. ముఖారి

కొండల గుబ్బల నాతో గోరాదిగానేవు¹
కొండల నావులఁగాచిన¹ కోదెకాఁడఁ గాన || పల్లవి ||

వంకలకురులదాన వద్దు నే నీకు మూఁడు—
వంకలవెంటఁ¹ దిరిగేవాఁడఁ గావ¹
సంకుమెడదాన నీతో సరివచ్చేనా¹
సంకుచేతి నన్ను నీవు జట్టిగొంటి చాలదా || కొండ ||

1. ఈ పాదపు రెండవభాగమున రెండు మాత్రలు చాలవని తోచుచున్నది.
2. పె-రే. ౨౭. గుబ్బల. 3. వి-రే. ౩౬. గొంటిని. 4. గాచే. || వంకల
మేనుఁ దీగెవాడ. 5. నేగావ. 7. చేనా వా. * * గోరు+అదిగానేవు=గోరు-
కొంక తీసికొనుచున్నావు. || మెత్తని

యేనుగు నడవుదాన నేల నే పీకు¹ తొల్లి
 యేనుగుఁ గాచినవాఁడ యేనుగాన²
 మీనుకవగఁటిదాన మేచ్చేవా నన్ను మేటి³—
 • మీననై జరిదిలో⁴ మెరసినవాఁడను⁵

॥ కొండ ॥

చీకటితురుముదాన చేరకు నన్ను⁶
 చీకటి నల్లనిమేని చెలువుఁడను⁷
 వేకపుఁ బిరుఁడుమీఁద వేయకు చెయి⁸
 వేకమైన భూమిమోఁచే వేంకటవిభుఁడను⁹. ॥ కొండ ॥ 350

అపారి

ఎడయాట మాటల¹ నేచినవలపు
 పొడమిన యాసల పొద్దొకవలపు ॥ వల్లవి ॥

వేకమైన కోరికె వినుకలి వలపు
 కాకలఁ బొరలుచెల్లఁ గనుచూపువలపు
 మూకలైన తలఁపులు ముదరినవలపు
 అఁకలిదీరని పొండుండయాసవలపు ॥ ఎడ ॥

నడురేయి గమనము నాఁటినవలపు
 విరువనితాపము వేడివేడివలపు
 తడఁబాటు తానొట తలఁపనివలపు
 విడివేడి యూర్పులు నెట్టుకొన్నవలపు ॥ ఎడ ॥

తిరువేంకటేశుపై తిరమైనవలపు
 నరసరీతులచేత నిరిలేనివలపు
 గురులైన రచనలు కూడినవలపు
 తరుణికి నతనికిఁ దగులైన వలపు ॥ ఎడ ॥ 351

1. నేలర పీకు. 2. యేగాన. 3. మీనుగవకంటి నన్ను మెచ్చేవా పీపు. 4. మీననై పిటిలోన మేటితాఁగాన. 5. నన్నునే. 6. తనే. 7. విరుఁడుపై వేయకు చెయిన. 8. తనే. 9. పెరే. 10. మాటల.

• 'మీను' అన్నదర్థ విశేషమునయీ • లేక 'మీననై' • 21 యావదగునా •

నాదరామక్రియ

నెలఁతకుఁ గొండలతిమ్ముని నేనిదె తోడ్కొనివచ్చెద
ఎలనాగలు మీరిందరు నేమరకుడి చెలివి "వల్లవి"

వలపుల రేనికి చెంగలువల¹ కొండము చొర మొక్కుడి
అలులకు పూఁదేనియ సోయగములు మెయికొనుడి
ఫలరసములు మీఁదెత్తుడి పదరి చిలుకలకును గోవిలలకు²
పొలఁతికి కెందమ్మిరేకులు పోయుఁడు ఐడిమిగను "నెలఁత"

కట్టుడి సన్నపువలిపెము కర్పూరముఁ బిన్నీరును
దట్టముగాఁ బై నలఁడుడి తరుణీమణికి
ఒట్టుడి జాజులు పరపున నొరపెరిఁగిన చెలికత్తెఁ
బెట్టుడి మరుబలములచే బెగ్గిలి పడకుండ "నెలఁత"

చిగురునఁ గెంపులు మొలచెను చిత్రము చూడఁగదమ్మా
మొగుడలపైనల చందుని మూఁకలు మరిగినవి
మొగమున విత్తరిచేతలు మును రేనివి చెలికబ్బెను
మగువయు(కు) తిరువేంకటపతిమమతల పరిణతలు. "నె" 352

కేదారగాళ

సువ్వి సువ్వి సువ్వవి
సుదకులు దంచెదరోలాల³ "వల్లవి"

వనితల⁴ మనసులు కుందెన చేసిటు⁵
వలపులు తగ నించో⁶ లాల
కనుసన్నలనెడు రోకండ్లను
కన్నెలు దంచెదరోలాల "సువ్వి"

1. పె-రే. ౨౦. చెంగలువలు. 2. ఇందు మాతాధిక్యము గాన వచ్చుచున్నది.

3. తా-పెం గంగ. రోలం. 4. వనితమన. 5. చేసేటి. 6. విచ్చో.

బంగారు చెరగల పట్టుపట్టుముల —

కొంగులు దూరగనోలాల

అంగనలందరు నతివేడుకతో

సంగడి దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

కురులు దూరగ మంచి గుణ్ణవన్నలపై

సరులు దూలాదగ నోలాల

అరవిరి బాగుల నతివలు ముద్దులు

గురియుచు ¹ దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

ఘల్లు ఘల్లుమని (ను?) కంకణరవములు (ల?)

వల్లవ పాణుల కో (నో?) లాల

అల్లన వడుములు అసియాడుచు సతు —

లొల్లనె దంచెదరోలాల

॥ సువ్వి ॥

కప్పర గండులు కమ్మని పువ్వల —

చప్పరములలో నోలాల

తెప్పలుగా రతిఁ దేలుచుఁ గోనే—

టప్పనిఁ బాడెదరోలాల.

॥ సువ్వి ॥ 353

శ్రీరాగం

కూరిమిచేతలు కొండలుఁ గోట్లయి

గారవించి యింతిఁగాచినది

॥ వల్లవి ॥

వన్నెల మాటల వాకిటితంగెటి—

జున్నుకు వడగాలి సోకినది

విన్నవి చూపుల వెన్నెల బయిటను

నన్నప్ప ముత్యాలు చల్లినవి

॥ కూరి ॥

ముద్దుల నవ్వులు ముంగిటిబంగారు

అద్దములోఁ జిగురంటినది

తీర్చిన మెఱుంగు¹ దీఁగెకుఁ బన్నీట -

నద్దుట గదు వేడుకై నది

॥ కూరి ॥

చక్కని కొండల చరులీ (రిలోఁ) వెన్నెల -

వక్కలు పైపై నె వాలినవి

యెక్కువై శ్రీ మేకచేకుని కౌఁగిటి -

నొక్కుల కిట్టే నోచినది.

॥ కూరి ॥ 354

శ్రీరాగం

ఎట్టు ధరియించెనో యీ యింతి హృదయంబు

పట్టనెట్లోపునో ప్రాణవాయువులు

॥ పల్లవి ॥

వడియుఁ జెనుటలనుఁ దుడువఁగరాని పన్నీట

తడియుఁబయ్యదయుఁ దత్తరమందు మనసు

సుడియుఁదమకములచే సొలయు నలపుల మేన

విడియుఁ బులకలు చూడ వెరగైన మోము

॥ ఎట్టు ॥

మరియుఁదలఁపులును జలమునఁ బొదలు మదనాగ్ని -

నురియుదేహంబు గదు నుడుటుఁగోరికలు

విరియు మానంబు నరవిరి సొలపుమాఁటలునుఁ

గురియు మోహజలంబు కొదఱఁజూపుచును

॥ ఎట్టు ॥

వెదచల్లునూర్పులును వెలికైన నవ్వులును

సదమదఁబైన పలుచవిమేనిపూఁత

అదన శ్రీ తిరువేంకటాద్రికు కౌఁగిటను

గదిసి యింపులఁ బొదలఁ గలిగె నీ చెలికి

॥ ఎట్టు ॥ 355

1. పెరే. ౨౭. మెఱుంగు.

91-వ రేకు.

అహరి

ఇంతి చేసిన బాగ్యమిట్లుండె దైవకృత -

మింతయును గడవంగ నెవ్వరికి రాదు

॥ పల్లవి ॥

విరహవేదనచేత వేగెడి విలాసినుల

సొరిది వింతకు మున్ను చూడమో వినమో

అరుదైన దుస్తరంబై ధరించగరాని -

దురవస్థలెవ్వరికి దొరకవనికాక

॥ ఇంతి ॥

తల దోకలేని చిత్తమున వలపుల బొరలు -

పొలఁతులింతకుమున్ను పుట్టిరో చనరో

అలవోక *తెలుపులును¹ అబ్బురపు మరపులును

కొలఁదిమీరుకు మిగుల గోరమనికాక

॥ ఇంతి ॥

దేవతాకృపగలిగి దివ్యవైభవములను

భూవలయమున నతులు పుట్టిరో మనరో

శ్రీ వేంకటేశుఁడిచెలియకిచ్చిన చనవు -

లేవెలఁదులకు నాతఁడియ్యఁడనికాక.

॥ ఇంతి ॥ 358

భైరవి

ఎవ్వతెరా నినుఁజూచె నేమని పుత్తెంచె

పువ్వుబంతి నిను వేసి పొందుచూపి మొక్కినది

॥ పల్లవి ॥

వీడియు వీడని కొప్పు వేగున వీగుచు మాట -

లాడియు నాడక చెలినల్లన దూరినది

వాడియు వాడని తమ్మివంటిమోము గలది కా

జూడక చూచిన వాలుఁజూపుల విత్తరిది

॥ ఎవ్వతె ॥

జారియు జారని గుబ్బచన్నుల పయ్యెడది లో —

నారియు నారని కోవమైన మోహముది

పేరియుఁ బేరికాఁకఁ బెచ్చువెరిగినది తాఁ

జేరియుఁ జేరక నీ చేరువ దాఁగినది

॥ ఎవ్వతె ॥

మాట¹ లాడుచును మోవి మఱుగు నేసినదొక —

పూటలోనె నీ కౌగిటి పొందులనుబ్బినది

యేటికిరా తిరువేంకటేశుఁడ బొంకఁగ నీ—

నాటకపు² బ్రియముతో నన్నుఁ గలసితివి.

॥ ఎవ్వతె ॥ 357

ధన్వాసి

ఏమి తాఁతి నేడిదె నీకు మముఁ

గామించు సిరులింతె కదవయ్యా

॥ వల్లవి ॥

వెనక ముందర వెలయఁగ ముందర —

వెనకలింతె విధవాలు

వవితల పిఱుఁదులు వాడికుచములు కొప్పు

కనుఁగొన ద్రమలింతె కదవయ్యా

॥ ఏమి ॥

వెలుఁగు చీకటి విరసాలు విధవాలు

కలిమిలేములే కదవయ్యా

పలువన్నెమాటలు పసవిలేటలు నివి

కలవెంత కలిలింతె కదవయ్యా

॥ ఏమి ॥

పగటుగుబ్బలు పాయపునడపులు

తగులుమాటలు తమకయ్యా

తగు వేంకటగిరిదైవమ నీ శౌండు

తగులు దొరకుటచ్చుదము సౌకుటయ్యా

॥ ఏమి ॥ 358

ముఖారి

మాఁటలు ¹ నేరుతువుగా ² మాయమ్మా
యేటికి నాతని ³ నీవే యేలవమ్మా || పల్లవి ||

⁴ చేయరాని విన్నపాలు నేసినేసి విభునింక
మాయలఁ బెట్టితివి ⁵ గా మాయమ్మా
రాయడించి ⁶ యింకను నా రాజ్యమెల్ల నీవే
నేయవమ్మా నేనేమి ⁷ నేనేనమ్మా || మాట ||

ఎందును నీకతఁడు నోరెత్తకుండ మంత్రాలు
మండులు నేరుతువుగా ⁸ మాయమ్మా
చెందరాని సుఖమెల్లఁ జెలఁగి యాతఁడు నీవే
చెందవమ్మా నాకేం చిన్నదానికమ్మా || మాట ||

వన్నెల వేంకటపతి వలఁబెట్టి ⁹ యతనిచే
మన్ననఁ బొందితిగా మాయమ్మా
నన్నుఁజూతుమింకను నీ ననిచిన ¹⁰ యిదివి నే
సన్నలఁ జిక్కించుకొంటిఁ జాలదా నాకమ్మా. || మాట || ౧౬౪

అమరసింధు

తలఁచిన దేహము నిలువదు తాననుఁ దలఁచునో తలఁచఁదో
వలనుగఁ జెలిమాటలు విని వచ్చినో రాఁదో || పల్లవి ||

1. వి.రే. గం. గం. పల్లవి. 2. నేరుతుగా, 3. గం. విందరి
నీవే. 4. గం. లో ఇది. 5. పెండ్లవదడము. 6. గం. ఇది, గం. పెట్టితిగా
7. గం. గం. రాయించి. 8. గం. నాకేమి. 9. వి.రే. మూడిటను-నేరు
తుగా. 10. గం. వలసింది. 11. అమరసింధు. 12. 164.

శరనున నంటిన పునుఁగిటు¹ చెక్కుల జారెడిననుచును
 ఉరవడిఁ దివియుచుఁ గొనగోరుఁదిన చందములు
 మురిపెపు మొలనూళ్ళపై (కులపై?) మొగపుల సొబగులు చూచుచు —
 నరుదుగ గరమున వక్కడ² నంటెడి యానలును || తలఁచి ||

చెనకుల వీడెపురనమిదె నెలవులఁ జెడరెడిననుచును
 మనుపగు గోళ్ళ (కుల?) వాతెర నొక్కినచందములు
 పెనగొను ముత్యపుసరముల పెక్కువ దీర్చెదననుచును
 చనవునఁ జనుఁగవపైఁ జే³ చాచిన చందములు || తలఁచి ||

పుద్దపు నడపులలోపల నొయ్యన పాదము జారిన —
 నొద్దికతో నునుఁగొఁగిట నొరసిన చందములు
 నిద్దపుఁ దిరువేంకటగిరినిలయుఁడు ననుఁ దనకొఁగిట—
 నద్దిన⁴ కస్తూరిచెమటల వలమిన చందములు || తలఁచి || 360

భూపాళం

సువ్వి సువ్వి సువ్వలమ్మ -
 నవ్వచు దేవకి నందనుఁ గవియె || పల్లవి ||

|| వొడచె అలసంబులు గడచె
 దిశల దేవతల దిగుళ్ళు విడిచె || సువ్వి ||

కావిరి విరినె కంసుఁడు గినినె
 వావిరిఁ బువ్వలవానలు గురినె || సువ్వి ||

గతిసేనె ఆటు గాడిద గూనె
 కురిలకుడిచి జనకుఁడు నోరుమూనె || సువ్వి ||

గగురు పొడిచె లోకము విధి విడిచె
 మొగులు గురియఁగ యమున⁵ పై వడచె || సువ్వి ||

1. ఎ-రే. ౨. పుకుగె. 2. వక్కరఁ గంమున. 3. పున వక్కడఁ జేతులు.
 4. నద్దిక. 5. విడిచె-రే. ౨౪; సా-రే. యగవెమున.

కలి జారె నేంకటపతి మీరె

అలమేల్మంగనాచారయకలు దీరె.

॥ మువ్వి ॥ 361

92-వ రేకు.

శ్రీరాగం

వాడు నాకు విక్రమముగా వలచినను

నేడు వచ్చి బంటువరె నిలుచుండుమనవే

॥ వల్లపి ॥

సిగ్గు గొంత పరులపై చింతగొంత తనకు

యెగ్గు గొంత నామీదనేటివలపే

అగ్గలమై తానేరే అన్నిలోకములును

తగ్గనీక నాకునిట్టే దక్కఁగ నిమ్మనవే

॥ వాడు ॥

టొంకు గొంత సత్యముల పొందు గొంత తనకు

యింకా మానఁడు నాపైనేటివలపే

సంతెరేక వెంటవెంట సటలెల్ల విడిచి

కొంకక నాయందలము గొలిచి రమ్మనవే

॥ వాడు ॥

రచ్చగొంత రాఘగొంత రాజసము దనకు

యెచ్చుగొంత కుందుగొంత నేటి వలపే

వెచ్చనై కౌగిటఁగూడె వేంకటేశ్వరుఁడు

మచ్చిక నిట్టెయాకు మడిచి యిమ్మనవే.

॥ వాడు ॥ 362

రాగాలపేళ్ళు-సావేరి-జంపె

మెచ్చెనొకరాగంబు మీద మీద కడు—

విచ్చెనొకరాగంబు యింతులకునెల్ల

॥ వల్లపి ॥

చేనెనొకరాగంబు చెలియెదుటఁ గన్నులనె

మూనెనొకరాగంబు ముదిత మతినె

పూనెనొకరాగంబు పొలిఁతిపులకలమేన

వానెనొకరాగంబు వనిత నినుఁబాసి

॥ మెచ్చె ॥

పట్టెనొకరాగంబు ప్రాణములపై నలిగి

తిట్టెనొకరాగంబు తిరిగి తిరిగి

పుట్టెనొకరాగంబు పొలఁతిదెందమునకును

మెట్టెనొకరాగంబు మెరయుచునే కదలి

॥ మెచ్చె ॥

కురిసెనొకరాగంబు కొప్పు పువ్వులనె నలి

మురిసెనొకరాగంబు ముంచి మేన

తిరువేంకటేశ్వరుఁడ తెలుసుకో వినుఁబొంది

పొరసెనొకరాగంబు పొలఁతికుచములనే.

॥ మెచ్చె ॥ 363

రామక్రియ

చాలుఁ బాప నీతోడి సరసాలు యిట్టె

పాలిండ్లకొంగుజారి బయటఁ బడితిమి

॥ పల్లవి ॥

సిగ్గుపడితిమిర నీ చేసిన చేతలకు—

నగ్గమైతిమిర మరునమ్ములకును

దగ్గరి నీకాఁకలఁ దగులఁబట్టి నేఁడు

బగ్గన నిందరిలోనఁ బలవనైతిమి

॥ చాలు ॥

నొగిలితిమిర నేము నోచిన నోములకు

పొగిలితిమిర నీ పొందులకును

తెగి నీవు నన్ను రతిఁదేలించి తేలించి నాకు¹

వగటు విగువురెల్లఁ బచ్చిగాఁ జేసితివి

॥ చాలు ॥

దప్పిఁ బడితిమిర నీకాలిములనే కడు

నొప్పిఁ బడితిమిర నీ నొక్కుఁజేతల

ఇప్పుడిట్టె తిరువేంకటేశుఁడ నీవు నా—

కొప్పు సవరము దీసి కొల్ల గొంటి మావము.

॥ చాలు ॥ 364

1. ని-రే. ౯౨౨. ౧౧ నీవు పడిపడిఁదలించఁగా ౨౨౨.

కాంభోది

వలపేడఁ గలిగెనే వామలోచనకు దీని
వలపించినటువంటివాఁడింకనెవ్వఁడో || పల్లవి ||

సిరులు గల మోమెల్ల చిరునవ్వుగనుదోయి
విరివై న వురమెల్ల వేఁకమైన గుబ్బలు
తరుణికి వెనకెల్లఁ దురుము పిఱుఁదులును మంచి—
నిరతంపు నడపెల్ల నిండుమురిపెములు || పరి ||

జలజాషినిలువెల్ల చక్కఁదనముల పోగు
కలికితనమెల్లఁ గన్నులపండువు
కలకంటివయనెల్ల గడుఁ గోమలము దీని—
పలుకుఁదేనియలెల్ల పంచదారకుప్పలు || పరి ||

చెలువైన మోవెల్ల చిలుకవోట్లు దీని—
కలదేహమింతయునుఁ గస్తూరివాసనలు
అలరించెఁ దిరువేంకటాదీశ్వరుఁడు దీని—
తలఁపెల్ల విభునిలో దాఁగున్న కరువు || పరి || 365

కాంభోది

ఎవ్వతిర స్ర్రియము సీకింత వేసినది చూచి
దవ్వులఁ బొన్నొకమాఁట తగులనాడినది || పల్లవి ||

సిద్ధింపు గుబ్బలమీఁది జిలుగుఁబయ్యదది
గబ్బిచూపు విన్నుఁజూచి కన్నుల నవ్వినది
బద్దిలకాయలతోడి వసిఁడిమెట్టెలది
జొబ్బరిన చెమటలచేఁ జొక్కి నిలిచినది || ఎవ్వ ||

తొంగలిరెప్పలతోడి తోఁపుఁ గన్నులది
చెంగటిచెలియచేతఁ జెయివేసి నవ్వినది
చెంగలువబంతిచేతఁ జెక్కునొక్కినది
వుంగరాలవేళ్ళ నీ కొయ్యనె మొక్కినది || ఎవ్వ ||

వీడక వీడని కొప్పువిరులు జారినది

వాడక వాడనిమోవివన్నెలు దోచినది

యీదులేని తిరువేంకటేశ వినుఁబొంది యీ —

కోదేవయసుననింతి కోరికెలందినది.

॥ ఎవ్వ ॥ 360

అహోరి

జిగురువంటివాడె శినకాటి చింత —

శిగురమ్మఁబోసేదె శిన్¹ కాటి

॥ పల్లవి ॥

■ నేతి² కు త్తికవాడు నెడ³ కుండ దాచిన—

పాఠపెద్దవిల్లు బలువున

నాతికొరకు వచ్చి నడిమికి విఱిశిన్⁴—

శేతలాడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥

రట్టదీశేతల రాకాశినాయని

పట్టపుశెలి⁵ యలిఁ బడవేళి

కొట్టఁగొనముక్కు గోశివేశనట్టి—

శిట్టగీడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥

నలువున వెంకటనగమునఁ గోనేటి —

నెలవున సొంపుతో నెలకొని

కలిమి పడుసుతోడి కాపురమున్నట్టి

శిలుగులాడుగదె శినకాటి

॥ జిగురు ॥ 367

93-వ రేకు.

పాడి

జాజు⁶ జాజేకాక దిరికపుఁబువ్వొన

నీజాదెంతయిన నీవు మానేవా

॥ పల్లవి ॥

1. వి-రే. ౮౫. చిన. 2. చేతి. 3. చెడ. 4. చిన. 5. పుడెరి. 6. వి-రే. ౧౧౯. జాజు.

■ 'చేడు' కు వ్యావహారికరూపమా.

సంపెంగపూవులలోన సారెకుఁ జూచిన తన—

తంపే కాక తనకాఁక మానీనా

యింపులు గొందరికి యీరసాలు గొందరికి

జంపుల నీ గుణముల జాడ మానేవా

॥ జాజు ॥

పొగడ పూవులలోన పొందుగఁ జూచిన తావి¹

తగుఁగాక తా మదము మానీనా

నిగిడిన నీచేత నీ బోంట్లకే కాక

మగిడి నీగుణములు మంచివయ్యానా

॥ జాజు ॥

కామించి కలువలు కన్నులనద్దకొనిన

కామునమ్ములునేడు గాక మానీనా

దీమనపు వెంకటేశ తెమలని² కూటముల

అమని మాకోరికల ఆస మానీనా.

॥ జాజు ॥ 368

ముఖారి

వంచిన పన్నీటఁబో వాడె నీమోము

మంచునఁ దామెరసొంపు మాయుఁగదవే

॥ పల్లవి ॥

సంపెంగ నూనియనే మజ్జనము నేయఁగఁ బో

చెంపజారి తురుమెల్లఁ జెదరీ³ నేడు

గుంపులైన తుమ్మిదలు కొమ్మ నీయ లకలివి

రంపపుఁగంపునకు వెరయఁగదవే

॥ వంచిన ॥

జవ్వాది యెప్పుడు నీ నొసల మెత్తఁగానె పో

యెవ్వరు విలిచిన నోరెత్తపు నేడు

కొవ్వి న చిలుకపలుకులు దీనిగారికి

దవ్వుదవ్వులనె కడు దాఁగుఁగదవే

॥ వంచిన ॥

ఒక్కపై వేంకటవిభుఁడొత్తినరేఖలఁ బో
చక్కని నీవనుఁగొంగు జారీ నేఁడు
జక్కవపులుగులివి చందురుఁడుదయమైన
వుక్కమీరి బెదరుచునుండుఁ గదవే.

॥ పంచిన ॥ 369

శంకరాభరణం

నల్లుసూపుల సరిమారి¹ యిఁక
పెల్లఁబో నన్ను నెనకఁడుగా

॥ పల్లవి ॥

నంకు సక్రముల సక్కవయ్యకుఁ దన—
పుంకువవో నావొళ్ళెల్లా
సంకనున్న తన సదురాలి మొరఁగైన
సింకసూపు నాపై సిమ్మఁడుగా

॥ నల్లు ॥

మాపురేపుసూపు మాయలయ్యకుఁ దన—
దాపురమువో నాతలఁపెల్లా
వీపురమణికంఠ² వెఱవకయినఁ దన
పూఁపవప్పు నాపై బుయ్యఁడుగా

॥ నల్లు ॥

పుసురుఁబడుకమీఁదనొరగిన్న సక్కని—
రసికుఁడు వేంకటరాయఁడు
పసపుశీర నాకుఁ బరపుగాఁ బరపించి
యెసగ³ నిట్టై పనవియ్యఁడుగా.

॥ నల్లు ॥ 370

కేదారగౌళ

తనివిదీరమికిఁ గుంచెనలె యాస
అనుచుతులకుఁ దాఁకనాడుచే యాస

॥ పల్లవి ॥

వరినెలయింపులకు నకువుఁజూపురె యాన
గిరువుఁగన్నులకు జంకెనరె యాన
నరసంజనకు నలనవుఁ గనరురే యాన
మారు పెరరేపులకు మంతనమె యాన

॥ తనివి ॥

కడుఁ గోరికలకుఁ లోఁ గాఁతాళమురె యాన
చిదిముడికాఁకలకుఁ జింతరే యాన
బడలికకొఁగిటికి బట్టబయరే యాన
పడరానియెడఁ గడవటిచేఁతె యాన

॥ తనివి ॥

రతినమయమునకు రాకొట్టరే యాన
అతిమోహమునకుఁ గయ్యమురె యాన
యితమైన తిరువేఁకచేకు కొఁగిటఁగూడి
మతిలోనికెప్పుడుఁ దమకమురె యాన

॥ తనివి ॥ 371

శుద్ధదేశి

మొలనూలి గొల్లెత మురియుచును
వలనంతఁ దిరిగీని వాడవాడలను

॥ వల్లవి ॥

పంపెఁగలకుడుముతో చల్లలమ్మినిదివో
పంపుమోము గొల్లెత వాడలను
యింపులకోరికె¹ తో నిందిరావతి యెదుట
జింపుల నటనలతో సాళగింపుచును

॥ మొల ॥

నొసలికస్తూరితోఁ గన్నుల నవ్వీచిదివో
వసివాడు గొల్లెత వాడలను
కనరుచు హరిమీఁదికాఁకల కోసముతో
యెనరుఁజెమట గోర² యెమ్మెలఁ జిమ్ముచును

॥ మొల ॥

1. పెరే. ౨౮. కోరిక. 2. వి.రే. ౧౧౨. గొనయిమ్మె.

చెలువంపుటంగరాల చెయి వీచీవిడివో
వలపుల గొల్లెత వాదలను
కలికియై తిరువేంకటవిభుకౌగిట
అరిసిన నటవల నల్లంతనేగుచును.

॥ మొ॥ ॥ 372

శంకరాభరణం

మొట్టో నేవనఁగానే మొక్కెపుగావి
వెట్టినేను వెట్టినేను వెట్టినేను సుమ్మి
సద్దలాడఁగానే కడు జారినపయ్యద చూచి
యెద్ద నన్ను జాణఁజేసేవేటికో కావి
వద్దీవారే వలపుల వన్నెవెట్టినేర నే
గొడ్డేరే గొడ్డేరే గొడ్డేరే సుమ్మి

॥ పల్లవి ॥

॥ మొట్టో ॥

ఒల్లవనఁగానే నన్నునద్దండపుఁ దుటారాం
దల్లంమ్మఁగానే పగ చాచేపు గావి
కల్లలాడనేర నీతో కపటాలు నేర నే
గొల్లదాన గొల్లదాన గొల్లదానఁ జుమ్మి

॥ మొట్టో ॥

వేంకటేశుఁడ నేవంటా వేసాఁ బొయ్యేనంటా
అంకురిచేకుచూచి యంటితి గావి¹
కంకిగా గుల్బరిమీఁడ గాజునఁ దీసేవు నే
వుంకువొల్ల నుంకువొల్ల నుంకువొల్లఁ జుమ్మి. ॥ మొట్టో ॥ 373

34-వ రేకు.

కేదారగళ

దశవిదాచరణం తన్నభవతి
దశవిదావస్థార్థం శత్ర

॥ పల్లవి ॥

1. వి-రే. గం. అంబీతిగావి.

స్థాపయిష్యామి వేదానితి వ్యాజేన

దీపితోయం మత్స్యదేహః పురా
వ్యాపారోయమేవం నచ తరుణ్యా
రూపజలధౌ కేళిరుచయే తత్ర

॥ దశ ॥

ధారయిష్యామి మందరమితి వ్యాజేన

చారుకచ్ఛపవిరాచరణం పురా
నీరసేయం తవ మనీషా ప్రియవధూ—
భారకుచమందరౌ¹ భర్తుం తత్ర

॥ దశ ॥

భువముద్ధరిష్యామి పునరితి వ్యాజేన

ధవళికిటివై భవం ధత్సే² పురా
వ్యవహృతిరియం నచ మహామహీకుచతపే
తవ దంతక్షతం చాతుం తత్ర

॥ దశ ॥

దనుజం హరిష్యామి తమితి వ్యాజేన

ఘన నారసింహవిక్రమణం పురా
దనుజహర తవ మహత్త్వం తన్నచ నఖా—
ర్జనమిందిరాయా (యాం ?) ప్రసర్తం³ తత్ర

॥ దశ ॥

అవహరిష్యామి బలిమహామితి వ్యాజేన

కపటవామనరూపకలనం పురా
నిపుణ ఏవం నఖలు నియతిస్సతీషు తే
కపటాచరణం ఘటయితుం తత్ర

॥ దశ ॥

సంహరిష్యామి నృపజనమితి వ్యాజేన

బహ్వరుణతోయే ప్రాప్తిః పురా
సింహవిక్రమణతే స్థితిరియం నచ సతీ—
'విహ్వలత్వం తదా వేత్తుం తత్ర

॥ దశ ॥

1. వి-రే. ౨౮. మండరా. 2. ధత్సే. 3. మహత్త్వం తంనచ నఖలు--జననం
ప్రియంచ ప్రసర్తం. 4. సా-రే; పె-రే. ౨౮. సంహ్వ, బంహ్వ, సింహ్వ, వింహ్వ
అనియే ప్రావసాకము; వి-రే. సంహ, బంహ, సింహ, విహ్వ.

రావణం జేష్ఠామి రణ ఇతి వ్యాజేన
భూవరశ్వే తే భోగః పురా
ఏవం నభవతి మహీసుతా విరహం
సావరానేన ప్రహర్తుం¹ తత్ర

॥ దశ ॥

కంసం హవిష్ఠామి ఖరిమితి వ్యాజేన
సంసారోయమాచరితః పురా
హింసాదుర నచ హితమిదం వ్రజవధూ—
నంసరణలీలాం ప్రసక్తుం² తత్ర

॥ దశ ॥

పాతయిష్యే³ ప్రలంబమితి వ్యాజేన
జాతరోషస్య తే జననం పురా
భూతరక్షకః⁴ ప్రభుత్వం తన్నఖలు⁵
భూతరే రేవతీం భోక్తుం తత్ర

॥ దశ ॥

బుద్ధో భవిష్ఠామి పురహృతివ్యాజేన
బద్ధరోష⁶ తే⁷ ప్రాప్తిః పురా
తద్ధితం నహిఖలు⁸ తదా⁹ వధూహస్త¹⁰—
సిద్ధప్రసారేణ నేవితుం తత్ర

॥ దశ ॥

మారయిష్ఠామి కలిమతమితి వ్యాజేన
క్రూర కల్క్యవతారకోపః పురా
ధీర వేంకటనగాధీశ ఏవం నఖలు
భీరుముర్ఖీం సంప్రీణయితుమత్ర

॥ దశ ॥ 374

1. వి-రే. వింహే సావరానంవప్రసక్తుం. 2. ప్రసక్తుం. 3. యిష్ఠామి.
4. సా-రే. తం నఖలు. 5. వి-రే. రోషస్యతే. 6. నఖలు. 7. సా-రే. తదా.
8. హస్తాన.
9. హస్తాన.

మూలార్చన

ఎంత సేయఁగనేరవించి గోపించినను

కంతుని గెలిపించెను మనుఁడైన విభుని

॥ వల్లవి ॥

పతివ్రత కాపాడ చందురుఁడేవఁగఁ బో

ప్రతిచందురుండాదు పడఁతిమోము

అతివఁ గోవిలకూఁతలలయింపఁగఁ బో

కలఁ గోవిలకూఁత తనాయఁ బలుకు

॥ ఎంత ॥

మలయానిలుఁడు దన్ను మలసి యేఁదఁగఁ బో

చెలివూర్పు చిరుగాలిఁ జీత్రించెను

తలపోఁతించింత చిత్తము సేయఁగఁ బో

కలికిచిత్తము పతికడకంఠెవిపుడు

॥ ఎంత ॥

తిరుగఁ జంద్రుఁడు తన్ను తిరికించఁగఁ బో

ధరియించెఁ గుచముల తానతని

తిరువేంకటగిరిదేవునికొఁగిటి-

సిరులఁబో యిన్నిటాఁ జెలువాయె విపుడు.

॥ ఎంత ॥ 375

అహరి

నిన్నుఁ గూడిన విభుని నిలువెల్ల సొంపాయ

నిన్నియును నొనగూడె నింతలోపలనె

॥ వల్లవి ॥

సొంపు నీ కడగంటిచూపు హృదయము గాఁది

లలివితఁడు శ్రీవత్సలాంశునుండాదు

వెలఁది నినుఁ బెడఁబాసి విరహంపుమెయికొక-

వలచ నీతఁడు నీలవర్ణుఁడై నాఁడు

॥ నిన్ను ॥

అదన నీ చనుగుబ్బలను చక్రముల చేతఁ
బదిలపరపుచు చక్రపాణియైనాఁడు
చుదల నీ దేహమున సౌబగు కుంకుమపూత—
రెదిగి పీతాంబరంబీతవికి నాయ

॥ విన్ను ॥

అలింగనాపేక్షననయంబు వినుఁగూడ
లోలుఁడటగాన నాలుగుచేతులాయ
శ్రీలలితమూర్తియగు శ్రీ వేంకటేశ్వరుఁడు
పాలించె విను నీకుఁ బరితోషమాయ.

॥ విన్ను ॥ 376

ముఖారి

కందువ¹ నేఁడెందరైనాఁ గలరు నీకు
యిందరితో నాపియమీదేరినా

॥ పల్లవి ॥

సన్నలు నేనేటి² వారు సరసమాదేటివారు
కన్నుల మొక్కేటివారు గలరు నీకు
విన్ననై యిందరికివి వెరవనే కాక నా—
విన్నవమెంతైన నీకు వినఁదీరినా

॥ కందు ॥

తేఁకువఁ జేరేటివారు తేనెల మాఁటలవారు
కాఁకలు నేనేటివారు గలరు నీకు
యేఁకటవిందరికడ నెడతాఁకనేకాక
సోఁకనాదే నావంక చూడఁగూడీనా

॥ కందు ॥

ముద్దులు గునియువారు ముచ్చటలాదెడివారు
గద్దించి తిట్టెడివారు గలరు నీకు
తిద్దిన నీవిద్యులివి తిరువేంకటేశ నా—
వాద్దఁ గూడి యిట్ల నీకు వుండఁగూడీనా

॥ కందు ॥ 377

1. వి-తే. ౧౨. కందువలైన 2. నేనెడి.

95-వ రేకు.

మాళవిగాళ¹

సీతక పదును దోసిటి పాల మగడు

బాతి² పడిన నగపడునటె వీడు

॥ పల్లవి ॥

మూ (1) డు గాళ్ళపెద్ద ముసలి సవులుగొన్న

పాడిమేకల పాల *పాళము

వేడి జుట్టినతల్లి వేకటియై కన్న—

వాడు వీడు శిన్న³ వాడటె వీడు

॥ సీత ॥

కొండలంత పను⁴ గుబ్బలరాకాళి

మిందెత గవిళి పై మింగ రాఁగా

గుండె వగులనొక్క కోలనె సరగన⁵నెండివేసినట్టి సిను⁶ వటె వీడు

॥ సీత ॥

వుడుకు నుదుటివాడు వుడుటున దా (1) సిన—

బెడిదపు మోతల⁷ పెనువిల్లు

తొడికి విరిళివేళి దోమటి * నునుబాల—

కడుపుల తొలి⁸ పెండ్లికొడుకటె వీడు

॥ సీత ॥

మారుదల్లి నేతిమాటలఁ బడలేక

వూరు విడిళి యడవులకేగి

నేరవచ్చిన యింతి నెవులు ముక్కుఁగోళి

పేరువారిన పెద్దబిరుదటె వీడు

॥ సీత ॥

పొగదాగు తవసుల పుల్లవెలుగు మంట—

లగడు శేయఁగ ముగురసురల

నగము సాయ సంపి నడిబెట్టి విడిళిన—

బగిడికాడు సిన్నపడునటె వీడు

॥ సీత ॥

1. ఎ-రే. 2. వరాళి. 3. బాతి. 4. పిన్న. 5. చన్ను. 6. పరుగన

8. నెండి వేసినట్టి శికు. 7. నుదుటివంటి ఉడుడు మిడుకువాని-బెడిదపు రవముల

8. లతగు. * పాళము=పాయవమా; * నునుబాల కుడుపుల

మినమిన మెరిసేటి మెగముమేవిపై
పనలఁ దగిలి వెంటఁ బారి పారి
గసిక వింటికొల గరిగాఁడనేసిన
మసిమామల సలమరి గదె వీడు

॥ సీత ॥

రవ్వల సేతల రాకాశినాయని—
కొవ్విన మదము తె¹క్కోలుగొని
యివ్వలఁ దిరువేంకటేశుఁడై యున్నాడు²
గువె క నిను జట్టిగానెఁగదె³ వీడు.

॥ సీత ॥ 378

శ్రీరాగం

ఇప్పుడెట్లున్నదో యింపువదిన
అప్పటికే గొంత గుఱుమాయ నావేళ

॥ పల్లవి ॥

తెలువ శశికాంతవేదికమీఁద పలఁగుపై—
నొలుగి పరితాపాగ్నిపడుకఁగాను
నెఱి దొలఁకు మోమువెన్నెలకు శశికాంతఁపు—
టలుగు గరఁగిన తైత్తమాయెనావేళ

॥ ఇప్పు ॥

చెలియ పొన్నల విడ (నీడ) విగురుఁబానుపుమీఁద
పలుమారు నినుదూరి పాడఁగాను
చెలఁగి పొన్నల విరియు చిలుకుఁదేనెల సోనఁ
దెలివొంది కొంత వడదీరెనావేళ

॥ ఇప్పు ॥

కొయ్యలి విలాసమున తూగు మంచముమీఁద
పయ్యెదరజార నినుఁ బాడఁగాను
తియ్యమునఁ గూడితిని తిరువేంకటేశ్వరుఁడ
నెయ్యంపు వేడుకలు నినిచెనావేళ.

॥ ఇప్పు ॥ 379

1. రవ్వైన శేకులు రండు వడులు గం—కొవ్విన అనుర దెక్కొలు. 2. డై యిదె వీడె. 3. ఇవ్వల పూలఁదొదరి. 'మారుదల్లి' - 'మినుమిన' అను రెండు చరణములు ని-రే. లో రేవు.

అనుబంధము 1

అకారాదిగ రాగ - సంకీర్తన సంఖ్య సూచిక

రాగములు	సంకీర్తన సంఖ్యలు
అమరసింధు	380
అహరి 3, 4, 8, 10, 32, 49, 58, 68, 69, 74, 76, 77, 84, 85, 92, 118, 123, 124, 125, 130, 138, 142, 147, 155, 159, 164, 181, 182, 188, 197, 203, 237, 249, 251, 256, 260, 263, 287, 278, 286, 302, 305, 317, 326, 331, 334, 345, 347, 348, 351, 356, 367, 376, 380.
కన్నడగాళ 88, 116, 117, 158, 223, 306, 339.
కాంభోధి 5, 16, 46, 65, 99, 112, 114, 121, 141, 145, 165, 172, 179, 184, 199, 211, 232, 235, 254, 338, 365, 366, 374.
(కాంభోధి)	
కేదారగాళ 283, 353, 371.
కొండమరిహరి 175, 324.
తెలుఁగుఁగాంభోధి 86, 322.
(.. కాంభోధి)	
దేవగాంధారి 148, 280.

రాగములు

సంకీర్తన సంఖ్యలు

దేశాక్షి 161, 265, 294, 336.
దేశి 25, 35, 205.
దేశాళం 73, 98, 179.
ధన్నాసి	... 167, 198, 227, 358.
నట 140, 244.
నద్రామక్రియ 22, 80, 82, 113, 293, 352.
నరణి 109, 346.
నరణి దేశాక్షి 190.
పళవంజరం 120.
పాది 19, 66, 72, 81, 100, 104, 106, 107, 129, 132, 160, 163, 170, 171, 229, 230, 303, 308, 311, 313, 368.
బొలి 71, 186, 204, 234, 287, 299.
(భవులి) * 329.
భూపాళం 231, 257, 277, 282, 325, 361.
భైరవి 2, 15, 23, 44, 51, 94, 97, 127, 218, 222, 241, 245, 310, 315, 357.
మంగళకౌళిక 38, 102, 220.
మలహరి 139, 343,
మాళవశ్రీ 53,

■ రేఖలో 'భవులి' అని యున్నను ఇది 'బొలి' గానే పరిగణింపఁబడినది.

రాగములు

సంకీర్తన సంఖ్యలు

శుద్ధరేఖ 59, 253, 372,
శుద్ధరామక్రియ 143,
శుద్ధ వసంతం 39, 62, 67, 180,
శ్రీరాగం 1, 6, 12, 26, 29, 41, 50, 79, 83, 87, 101, 103, 110, 126, 134, 149, 153, 178, 183, 185, 191, 196, 201, 212, 224, 225, 236, 243, 248, 250, 252, 262, 264, 273, 276, 279, 281, 289, 292, 301, 312, 319, 330, 333, 344, 354, 355, 362, 379,
సామంతం 11, 13, 31, 33, 37, 43, 47, 54, 56, 128, 131, 133, 138, 144, 146, 162, 168, 169, 177, 200, 219, 228, 233, 255, 261, 290, 296, 314, 320, 327, 337, 341,
సావేరి 363,
సాళంగం 90, 210,
సాళంగనాట 45, 238,
సారాస్త్రి 55
సారాస్త్రి గుజ్జరి 152,
హిందోళ వసంతం 274,
హిజ్జి 36, 60,

అనుబంధము 2

ఆంధ్ర సంగీతన - రాగ - సంఖ్య సూచిక

సంగీతన మొదలు	రాగము	సంగీతన సంఖ్య
అంజలి రంజలి	శ్రీరాగం	289
అంతకంతకు గారి	శ్రీరాగం	110
అంతనేయకుండి	పాడి	81
అటు గొంతకాల	శ్రీరాగం	344
అడు గడుగుకు	సామంతం	219
అతడు చొచ్చిన	శ్రీరాగం	153
అతనుచే నెత్తెన	భైరవి	245
అరిన జవ్వనము	కాంభోధి	112
అదిగాక సౌభాగ్య	పాడి	280
అద్దిర చిమ్మల	సామంతం	327
అన్నితాకులు దానె	అహరి	123
అపురూపమైన	సామంతం	128
అప్పుడు మజ్జన	శంకరాభరణం	256
అప్పటికిని చెక్కు	పాడి	108
అప్పటి యెండ చెమ	శ్రీరాగం	28
అప్ప మైన నీయ	అహరి	345
అప్పుడేనే నీయ	సామంతం	43
అబ్బురంపు నీయ	మంగళకౌశిక	220
అయ్యో వీడున	అహరి	147
అలమేలు మంగ	పాడి	130
అలరులు గుడియెడ	శంకరాభరణం	21
అలికి గుడియెడ	అహరి	331

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
అవి యెటువంటి రహ	పాడి	132
అన్వరిమాటలే	దేశాక్షి	265
అహో సురత	శంకరాభరణం	78
అగ్రజేసు న చూపు	వరాళి	40
అనరావి వలపాయ	అహిరి	32
అనలేక నిను	ముఖారి	111
ఆతడు చొచ్చిన	శ్రీరాగం	153
ఆతడేపో చెలి	ముఖారి	89
ఆతడే యెఱుంగఁదా	ముఖారి	9
ఆపదలె సంపదల	అహిరి	237
ఆలవట్టములు	శ్రీరాగం	273
ఆనవెట్టుదువు	భైరవి	222
ఇంతగాఁ జేసితి	కాంబోది	145
ఇంత మమ్మిట్లా	అహిరి	10
ఇంత కన్నీరొలుక	శ్రీరాగం	319
ఇంతిచేసిన భాగ్య	అహిరి	356
ఇంతిభువనమో	శంకరాభరణం	266
ఇంతే విన్నప మింతే	శంకరాభరణం	20
ఇందరి నేరితి	ముఖారి	207
ఇందూ నందును	ధన్నాసి	198
ఇచ్చకాలు నాకు	సామంతం	11
ఇచ్చకాలు రమ	శ్రీరాగం	250
ఇట్టి ముద్దు లింక	దేవగాంధారి	148
ఇట్టే నామది	అహిరి	275
ఇదిగాక సౌభాగ్య	ముఖారి	17
ఇదె మొగంబిదె	కాంబోది	184

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఇన్ని చేతలును	భూపాలం	282
ఇన్నియుఁ జేసితి	ఆహిరి	286
ఇన్నిరాసులయుని	శుద్ధరామక్రియ	143
ఇప్పుడెట్లున్నదో	శ్రీరాగం	379
ఉండఁబాసీ నడవి	కాంబోది	173
ఉండవద్దా యిటు	శ్రీరాగం	279
ఉగ్గు పెట్టరే నిలుచు	భైరవి	97
ఉయ్యాల మంచము	కాంబోది	172
ఉయ్యాలాబాలు నిలిచి	శంకరాభరణం	246
ఉవిడ తనులత	ఆహిరి	348
ఉరకుంటే నన్ను	శ్రీరాగం	243
ఉరులేని పొలి ఇరికి	సారాష్ట్రం	55
ఎండలు రేయెండలు	ముఖారి	216
ఎంతటివాడవు	దేవగాంధారి	280
ఎంత నేరఁదీ	ముఖారి	240
ఎంతపనియిది	ఆహిరి	203
ఎంత మన్నించి	ఆహిరి	380
ఎంతవడిదాక	ఆహిరి	181
ఎంతనేయఁగనే	ముఖారి	375
ఎందరిఁ జెనకే	శుద్ధదేశి	59
ఎందరికి మోహించి	నారణిదేశాక్షి	190
ఎందరి దూరుద	మలహారి	139
ఎందరువలె నీ	భూపాలం	277
ఎందఁకా జాగిది	ఆహిరి	263
ఎక్కడ నున్నదో	ముఖారి	28
ఎక్కడికి నెక్కడ	సామంతం	33

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఎక్కడిది కలరి	ముఖారి	291
ఎచ్చరించెదనవి	సామంతం	314
ఏటువంటి బోగి	సామంతం	177
ఎట్టయిన శేతు	సామంతం	47
ఏట్టుధరింపగ	సామంతం	144
ఎట్టుధరియించె	శ్రీరాగం	355
ఎట్టు వోరిచెనో	సామంతం	13
ఎట్టు నేయనై న	భూపాలం	231
ఎట్టు నై కువె	శ్రీరాగం	312
ఎడ యాట మాట	అహిరి	351
ఎనలేని బీరము	శ్రీరాగం	196
ఎన్నడు గాని రాదో	కాంబోది	46
ఎన్నడును గోప	శ్రీరాగం	41
ఎన్ని నేతలైన	సామంతం	162
ఎన్ని నేసినా	శుద్ధ వసంతం	180
ఎప్పుడు నాయెడ	భవు?	329
ఎప్పుడు వచ్చునో	దేశాక్షి	336
ఎఱుగ వితని	ముఖారి	309
ఎవ్వఁడో వీఁడేం	ముఖారి పంతు	176
ఎవ్వరిర ప్రియము	కాంబోది	366
ఎవ్వతెరా నిను	భైరవి	357
ఎవ్వరికిఁ జెల్లు	సామంతం	337
ఎవ్వరిపై వింతేసి	ముఖారి	309
ఎవ్వరు గల రమ్మా	బో?	287
ఎవ్వరు గల రీతని	ముఖారి	239
ఏ కాల మేది	సామంతం	255

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
ఏటికి జేరి	పాడి	100
ఏటికి విచ్చేసి	ముఖారి	7
ఏడ నున్నదో	దేశాక్షి	294
ఏతులే నెరప	పాడి	104
ఏమనఁగల దిఁక	కన్నడగౌళ	88
ఏమిటికి జింత	పళవంజరం	120
ఏమి బాఁతి నే	ధన్నాసి	358
ఏమినేయఁగ నగు	మాళవి	137
ఏమినేయఁగ వచ్చు	నారణి	109
ఏమినేయుదునమ్మా	నాదరామక్రియ	113
ఏమి సోద్య మిది	బౌళి	234
ఏమీ ననకురే	తైరవి	318
ఏమొకొ చిగురు	నాదరామక్రియ	82
ఏల రాఁడమ్మా	కాంబోది	235
ఏలా యీయను	కన్నడగౌళ	306
ఏలే దగ్గరసియ	ముఖారి	119
ఏలే పడుసా	ముఖారి	321
ఏలే యేలే మర	పాడి	163
ఏవం దర్శయసి	ధన్నాసి	167
ఏవూరికేవూరు	శ్రీరాగం	1
ఒడయఁడవు విన్ను	దేశాక్షి	161
ఒడ్డేల మొక్కెవో	సామంకం	56
ఒయ్యనె దగ్గర	కాంబోది	141
ఒఱిపోమెఱిపో	పాడి	129
ఓయమ్మా వివరో	అహారి	49
కంటిమిసీలాగు	ముఖారి	297

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
కందువ నేడెంద	ముఖారి	377
కట కట సతి	వరాళి	122
కటకటా యిట్లా	హిజ్జరి	36
కడగంటనే కెంపు	ముఖారి	298
కడు నీకు	సామంతం	200
కనలకువే మతి	శ్రీరాగం	330
కన్నులనే నవ్విశే	సౌరాష్ట్రగుజ్జరి	152
కమలానన	రామక్రియ	307
కలగన్న చోటికి	ముఖారి	64
కలలోనె యిరువుర	ముఖారి	21
కసి కాక	ముఖారి	202
కలికి కాళాళము	శ్రీరాగం	126
కలికి కోరికల	ముఖారి	157
కలిమి నిందరిని	భూపాళం	257
కవయగ వలె	శ్రీరాగం	225
కాంత నీ నెరుల	కాంబోది	211
కానరఁబె పెంచ	శుద్ధదేశి	253
కామ యాగము	కన్నడగౌళ	223
కామించి నీ వరుగ	అహిరి	142
కామిని నీ సౌభాగ్య	అహిరి	164
కాలకడఁ దెగె	అహిరి	249
కాల మెల్లా మోస	భైరవి	151
కావ రాదా కడు	బొళి	204
కుంకుమ చెమట	ముఖారి	300
కుందజంపుమై	అహిరి	11
కులుకక నడవరొ	దేసాళం	73

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
కూరిమి చేత	శ్రీరాగం	354
కూరిములే కద	కాంబోడి	199
కూరి మెఱిగి	భైరవి	310
కెరలి బయట	ఆహరి	124
కొంచెము మాకుల	రామక్రియ	150
కొండల గుబ్బల	ముఖారి	350
కొండలోగోవిల	కొండమలహరి	324
కొనచూపులనె	సామంతం	133
కొప్పతావి సారె	శ్రీరాగం	248
కొమ్మ తన ముత్తాల	ఆహరి	74
కొలనిదోపరికి	దేసాళం	98
కొలనిలోన మును	ముఖారి	214
కొలమున మొద	శంకరాభరణం	242
కొలిచి బిందెల	వరాళి	192
కోపము లిద్దరిలో	ఆహరి	8
కోవిల పలుకదు	భైరవి	44
గండము వూనె	భైరవి	2
గుట్టునగోరిక	ఆహరి	188
గొల్లె తలకేలరా	శ్రీరాగం	103
గోళ్ళు పీటుచు	భైరవి	94
చంపరాని పగ	శ్రీరాగం	236
చక్కదనములచే	ఆహరి	68
చక్కదనములనే	తెలుగుగాంబోడి	322
చక్కని తల్లికి	పాడి	107
చలిగాలి వేడేల	శ్రీరాగం	191
చెల్లనై కాయ	సామంతం	228

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
చాచిన చల	మాళవిగౌళ'	335
చాలదా యీచవ	శుద్ధవసంతం	67
చాలుఁ జాలుసీ	ముఖారి	332
చాలుఁజాలు సీతో	రామక్రియ	364
చాలుఁజాలును భోగ	సాళంగనాట	45
చింతల చిగురులె	పాడి	170
చింతా పరంపరలు	సామంతం	131
చిత్తము నిజమైన	నాట	140
చిన్ననాడు మద్దు	ముఖారి	156
చిమ్మకువే గోళంత	శ్రీరాగం	83
చూడరమ్మయిటు	రామక్రియ	304
చూడవమ్మ	మాళవి	226
చూపులనే సొల	వరాళి	323
చెంగటనే చెలువంపు	ఆహిరి	118
చెంపల యేరు	కాంబోది	121
చెట్టపట్టేవేరా	తెలుఁగుఁగాంబోది	86
చెడ్డ చెడ్డ మనసుల	ఆహిరి	58
చెదరి తట్టు పుణుఁగు	సామంతం	37
చెప్పరాదీయింతి	ముఖారి	259
చెప్పిన హృదయ	ముఖారి	348
చెలఁగి కూరాకు	వరాళి	194
చెలికిఁ జక్కఁదన	కాంబోది	165
చెలియకు విరహ	నాదరామక్రియ	80
చెలువపు నేతల	సామంతం	261
చెల్లఁబో అలుగ	శ్రీరాగం	183
చెల్లు నంటా వచ్చి	శ్రీరాగం	29

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
చేయరాని చేత	ముఖారి	284
జగదపుజనపు	హిందోళవసంతం	274
జట్టిగొనెర నిన్ను	ఆహారి	328
జవ్వనంపు మద	ఆహారి	305
జవ్వాది మెత్తినది	శంకరాభరణం	316
జోజు జాజేకాక	పాడి	368
జానామ్యహం తే	ముఖారి	195
జిగురువంటి	ఆహారి	367
తక్కుల చేతల	వరాళి	151
తగిలిన మునులే	శ్రీరాగం	6
తనివి దీరమికి	కేదారగౌళ	371
తనువెల్లగోమ	సాళంగనాట	238
తన్నుఁ బాసి నేనింత	మంగళకౌళిక	38
తమకమును దల	రామక్రియా	340
తమ్ములాలి అన్న	కాంబోది	90
తరుణి కనుగవ	కన్నడగౌళ	389
తరుణి నీయలుక	శంకరాభరణం	10
తరుణిపై మరుని	హిజ్జిజి	60
తఱచు సూసక	మాళవి	189
తలచిన దేహ	అమరసింధు	360
తలచి వేరొకటాడ	వరాళి	34
తల నొక్క మాటాడ	సామంతం	169
తలపట్టువెట్టు	శంకరాభరణం	154
తవ మాం ద్రప్తుం	కాంబోది	114
తానట ప్రాణే	శ్రీరాగం	292
తిట్టినఁ దిట్టిన	ఆహారి	317

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
తురుము నీవియు	కన్నడగౌళ	116
తెప్పగా మట్టేకు	లలిత	295
తేనెయు నేయు	శ్రీరాగం	87
దంట మాటలనె	ఆహరి	3
దంతచ్చదముద్రా	రామక్రియ	318
దవ్వల నుండవే	ఆహరి	69
దళవిధా చరణం	తేదారగౌళ	374
దిక్కు లేకపోయె	ఆహరి	155
దిమ్మరివలె నిలు	శంకరాభరణం	270
దుప్పలెల్లా జవ్వాది	మాళవశ్రీ	53
దేవరచిత్తం	పాడి	19
దైవకృత మెవ్వరికి	శ్రీరాగం	134
దొరకెఁగా పూజ	ముఖారి	95
నల్లనిమేని	నాఁట	244
నాకుఁజెప్పరె	శంకరాభరణం	193
నిందినవేడుక	వరాళి	272
నిక్కమచే యీ మాట	లలిత	105
నిద్దిరించి పాల	మలహరి	343
నిన్నుఁ గూడిన విధు	ఆహరి	376
నిలునిలు దగ్గర	వసంతవరాళి	342
నీవు దురగము	సాళంగం	210
నెయ్యిములల్లో	దేసాళం	179
నెలఁతకుఁగొండల	నాదరామక్రియ	352
నే నెందు వోయె	శ్రీరాగం	278
నే నే లెవ్వరు నేం	మంగళకౌశిక	102
పంతప విగుమ	నారణి	846

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
వంశమాధి పిలి	రామక్రియ	328
వచ్చిదేరేవలపు	అహిరి	347
పట్టనిక నోప	శ్రీరాగం	224
పడఁతి నినుఁదలఁచి	సామంతం	320
పతిఁగలిసి మేనెల్ల	శ్రీరాగం	212
పన్నీరు చల్లెరా	వరాళి	91
పలుకుఁ దేనియల	ముఖారి	221
పలుమరువుట్ల	ముఖారి	57
పసులు గాచేటి	ముఖారి	96
పిడికిటి తలఁబాల	శ్రీరాగం	185
పుడమిలోన మగ	భైరవి	241
పువ్వుగట్టినట్టి	శ్రీరాగం	281
పెట్టని కోటిందరి	బాళి	186
పెద్దపిన్న వరున	సామంతం	296
పేగుల జంద్యాలు	కాంబోది	254
పై పై దూరక	ముఖారి	187
పొందెఱుఁగుదు	కాంబోది	65
పొదలిన వీడెపు	సామంతం	31
పొదలు నీ సొబగెల్ల	ముఖారి	75
పొద్దిక నెన్నఁదు	సామంతం	138
పొద్దువొద్దుకును	కాంబోది	16
పొద్దువో కలివి	ముఖారి	275
పోదిగా నేడతని	శంకరాభరణం	27
ప్రతిలేవి పూజ	శ్రీరాగం	301
ప్రలపన వచనైః	శుద్ధపసంతం	39
బండి దొక్కఁబాము	లలిత	48

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
బండి విడిచి	ధన్నాసి	227
బయల్దించేవే	ఆహారి	197
బహుకర్మభోగంపు	బౌళి	299
బిగ్గెంగాంగలించు	శ్రీరాగం	264
బొంకకురే చతు	సామంతం	341
భామ నోచిననోము	భైరవి	127
భారపు టూర్పుల	కాంబోది	338
భావమెరంగని	ముఖారి	269
భోగీంద్రశయనుని	కొండమలహరి	175
మగువ పూర్పుల	శ్రీరాగం	12
మచ్చికల మొగసిరి	ఆహారి	76
మతికంటె వెలి	ముఖారి	42
మదము దొలకెడి	సామంతం	54
మరుని నగరి దండ	శ్రీరాగం	262
మలసిన తుమ్మెద	నాదరామక్రియ	293
మాటలునేరుతు	ముఖారి	359
మాననీడు పుంటి	ఆహారి	260
మానరెమాయలు	రామక్రియ	215
మామనునేతు	శ్రీరాగం	252
మారుకుమారు	పాడి	171
మీలో మీలో మేలే	రామక్రియ	30
ముచ్చటకెవ్వరు	ఆహారి	267
మదితచిత్తము	దేళి	205
ముద్దులు మోమున	పాడి	303
మూసిన ముత్యాన	ఆహారి	125
మూల మూల నమ్ము	పాడి	229

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తనసంఖ్య
మెచ్చితి బిళిరా	శుద్ధపసంతం	62
మెచ్చెనొక రాగం	సావేరి	363
మొలనూలి గొల్లెత	శుద్ధదేశి	372
మొట్టో నేనన	శంకరాభరణం	373
మోవిపై వీడెవు	అహిరి	334
మాపుల చిగురుల	వరాళి	271
మోహంపురతి	అహిరి	302
మోహము నేయించు	బౌళి	71
రషణి సురటిగా	కన్నడగౌళ	117
రమ్మనవే వాని	కేదారగౌళ	283
రాగదే చూతడిదె	రామక్రియ	14
రాక్షగాక సరు	ముఖారి	206
రాకుంటే మాను	కాంబోది	5
రాధామాధవ	రీతిగౌళ	166
రాయడికాఁదు	భూపాళం	325
రావే కోడల	పాడి	313
రెప్పవేసి లోక	సామంతం	233
లంజకాఁడవొదు	అహిరి	84
లలితలావణ్య	అహిరి	130
లేత చిగురిదె	దేశి	35
లేత చెమటలనె	శంకరాభరణం	195
లేతమాయలు	అహిరి	85
పంచనప్రియము	కన్నడగౌళ	158
పంచిన పన్నీట	ముఖారి	369
పచ్చేరా మాయమ్మ	పాడి	72
పట్టినటలుగాక	అహిరి	136

సంకీర్తన మొదలు	రాగము	సంకీర్తనసంఖ్య
వద్దు నాతో బొంక	సాళంగం	90
వద్దు నీకు నాతో	శ్రీరాగం	50
వద్దు మమ్మింత	అహిరి	251
వద్దు వోరా నీవు	శ్రీరాగం	149
వద్దే గొల్లెత	రామక్రియ	61
వనిత భాగ్యంబు	భైరవి	23
వనితలఁ గరఁగించు	శ్రీరాగం	201
వన్నెమాటల వల	ముఖారి	213
వలతు నందువు	అహిరి	258
వలపారగించవమ్మ	దేశి	25
వలపు నిలువలేని	అహిరి	77
వలపేడఁగలిగె	కాంబోడి	365
వాఁడు నాకు చిక్క	శ్రీరాగం	362
విభుని వివచు	పాడి	308
విరహంపుఁ గోహలి	శ్రీరాగం	79
విరహాన నినుఁ	సామంతం	290
వెక్కినమగు	శంకరాభరణం	174
వెరతుమయ్య	ముఖారి	52
వెరవకువే యింత	ముఖారి	208
వెలయు నీ కల్యా	వరాళి	288
వెలినుండి లోనుండి	కాంబోడి	232
వేటకాఁడనంటా	శంకరాభరణం	217
వేంకటాద్రి విభుని	భైరవి	315
వేడుక నెవ్వతె	అహిరి	159
వేవేగనరావి	శ్రీరాగం	178
శిన్నెక తేవే	మేఁచబాళి	268

సంకీర్తన మొలు	రాగము	సంకీర్తన సంఖ్య
శిలుక స్తుతి	అహిరి	182
శ్రీమే శోర	వసంతం	18
శంగ తెలుగవు	అహిరి	4
సకలం హే నధి	నాదరామక్రియ	22
సతి గర్వమిది	ముఖారి	93
సత్యభామ సర	పాడి	311
సన్నపు నవ్వు	ముఖారి	63
సల్లు సూపుల	శంకరాభరణం	370
సారెకు నంటకు	శంకరాభరణం	247
సారె సారె పన్న	సామంతం	168
సామాన్యమా వలపు	శ్రీరాగం	101
సింగారరాయని	సామంతం	146
సిన్నవాడవని	ధైరివి	15
సీతకవదును	మాళవిగౌళ	378
సుతుని సరకుని	పాడి	69
సువ్వి సువ్వి సువ్వని	కేదారగౌళ	353
సువ్వి సువ్వి సువ్వల	భూపాళం	361
నెల్లనంటా నేమై	ముఖారి	285
సొంపుల నీ చదివ	వరాళి	115

